1915

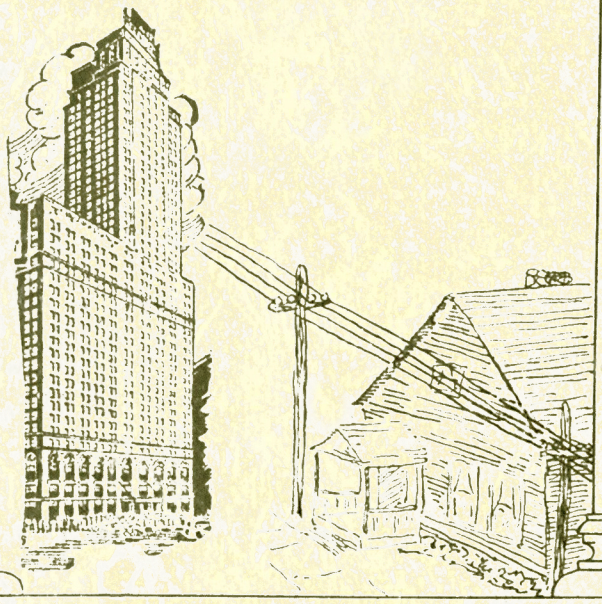
ERSTER KRINKER UNTERSTIT ZUNGS VEREIN

1930

ORGANIZED
1915

LADIES AUXILIARY

ORGANIZED 1920

OCTOBER
1915

SOUVENIR
OF OUR
FIFTEENTH
ANNIVERSARY
CHICAGO·OCT. 11

OCTOBER
1930

דרוקערײ פון דער
מערטשענטס פובלישינג קאָ.
402 סוים מארקעט סטרים

פֿאַרעדע

פּופּצעהן יאָר זיינען פֿארלאָפֿען זינט דער קרינקער פּעראיין וואָס איז באוואוסט אונטער דעם נאָמען „ערשטער קרינקער אונטערשטיצונג פּעראיין", איז געגרינדעט געוואָרען.

ביי א יחיד איז אזא צאָל יאָהרען א היבשער שפּאן פון זיין לעבען, און ביי אן אָרגאניזאציע א רבים וואָס באשטעהט פון יחידים, איז דאָס אויך א באדייטענדע צאָל יאָרען וואָס לאָזט זיך מערקען אין זיין לעבען און טעטיקייט. אן אָרגאניזאציע וואָס שפּאנט אריבער די ערשטע פּופּצעהן יאָר האָט שוין דורכגעמאַכט די אלע חבלי לידה פון פֿאָרמירונג און אָרגאניזירונג און האָט שוין געלאָזען טיפּע וואָרצלען וועלכע קענען שוין ניט אזוי שנעל פֿארדאָרבען ווערען.

מיר צווייפלען אויב די גרינדער פון דעם ערשטען קרינקער אונטערשטיצונגס פּעראיין האָבען געהאַט אין געדאנק מיט פּופּצעהן יאָהר צוריק אז זיי לייגען א פונדאמענט פאר אן אָרגאניזאציע וואָס וועט מיט דער צייט ארויסטרעטען אזוי שטאַרק און ברייט אין דעם עפּענטליכען אידישען לעבען אין אמעריקא. און וועט אַפּלעבען פּופּצעהן יאָהר מיט אזא גלענצענדען רעקאָרד. אונז שיינט אז די גרינדער האָבען זיך געוואָלט איינצאמען אין די דלד אמות פון זייער שטאַט קרינק, און לעבען איינגעשלאָסען און אָפּגעזונדערט פאר זיך. זיי האָבען בעצוועקט די פונקציעס פון דער אָרגאניזאציע צו העלפען זיך איינע די אנדערע אין פאל פון נויט אָדער קראנקהייט, צוזאמענקומען פון צייט צו צייט און דערמאָנען זיך אין דער אלטער היים, וואו מען האָט פארבראכט די קינדער יאָהרען, צו באשטעטיגען אָט דעם געדאנק, קען מען אָנווייזען אויף דעם פונקט וואָס עקזיסטירט אין דער קאָנסטיטוציע נאָך ביז היינטיגען טאָג—אז נאָר איינער וואָס קומט פון קריניק אָדער אומגעגענד קען ווערען א מיטגליד פון דער אָרגאניזאציע. אויב אָבער דער פּרינציפּ איז נאָך געבליבען ביז היינט, האָט זי אָבער איר טעטיקייט ניט באגרענעצט אויף דעם געביט. ווען עס איז געווען נויטיג הילף, האָט זי געהאָלפען דאָס גאנצע אידישע פּאָלק וואו ער האָט זיך געפונען. זי האָט זיך נישט אָפּגעזאָגט אנטייל צו נעמען אין דעם אמעריקאנעם אידישען לעבען אזוי גוט ווי אין דעם לעבען פון דעם אידישען פּאָלק אויף יענער זייט ים. און ביי איהר פייערען דעם פּופּצעהן יאָהריגען עקזיסטענץ פילט זי אז זי איז א גליד פון דעם גאנצען אידישען אָרגאניזם.

זייט געגרינדט איר קרינקער און בויער פון דעם ערשטען קרינקער אונטערשטיצונגס פּעראיין. זייט געגרינדט איר אלע מיטגלידער וואָס האָבען די זכיה צו באטייליגען זיך אין דעם פּופּצעהן יאָריגען יוביליאום פון אזא נאָבעלער אָרגאניזאציע. אויף אייך קען מען זאָגען: מה טוב ומה נעים כשבת אחים גם יחד.

זעצט פאָר אייער ארבעט צו פארשעהנערען און פארשטארקערען אייער לאנדסמאַנשאַפט פעראיין. זעצט פאָר אייער ארבעט מיט מער פליים, מער שטארקייט ביז אייער פינף און צוואנציג יאָהריגען יוביליאום און נאָך וויטער און וויטער.

ד י ר ע ד א ק צ י ע.

15־יאָהריגער יובילייאום אראנדושמענט קאָמיטע:

ערשטע רייהע, פון רעכטס צו לינקס: א. פרידענשטיין, חעררו ווייסבערג, וואָלף סערלין, חיימאַן מילללער, אחרן טיקאַצקי, מויער דושייקאָבס. צווייטע רייהע, רעכטס צו לינקס: ב. אלפערט, סעם גרויסבערג, אייב ווייסבערג. סעם לעווין, אייב מילללער. סעם מערקעל, פרוינק שטיינבערג, מאַקס דושייקאָבס.

קרינקער פאראיינען אין שיקאגא

— פון —

הי מאן מילער

וועו מיר האבען אנגעהויבען ארויסגעבען דעם סאוועניר צום 15 יאהריגען יובילייאום האבען מיר באשלאסען צו געבען פאר די קרינקער לאנדסלייט

הי מאן מילער

און אויך פאר דער איבעריגער וועלט א מער אדער ווע־ניגער באגריף ווע־גען אונזער שטע־טעל קרינק און אויך די מענטשען און זייערע טעטי־קייטען אויף אלע געביטען פון זייער לעבען און אין דעם זשורנאל וועלען מיר טרייבן צו גע־בען בילדער און א ביספל געשיכטע פון דעם לעבען פון אונזער אלטער היים און אויך פון דאנען.

יעצט געהען מיר באשרייבען די צווייטען עפּ־כע עמיגראנטען וואס זיינען געקומען אין שיקאגא און וואס פאר א מענטשען מאטעריאל זיי זיינען געווען. אין דער צייט וועו עס האט זיך אנגעהויבען בען די רעוואלוציאנערע באוועגונג אין רוסלאנד בכלל און פוילען און ליטע בפרט און אט דער רעוואלוציאנערער שטראם וואס האט ביי יענער צייט ארומגעפאפט שטעט און שטעטלאך מיט דעם רעוואלוציאנערען גייסט האט אויך ניט פארמיטען אונזער שטעטעל קרינק וועלבע האט אין יענער צייט זיך באשעפטיגט מיט דער לעדער אינדוסטרי און האט באשעפטיגט א גרויסע צאל ארבעטער וועלבע זיינען געווארען אין גרויסע מאסען קלאסען באוואוסט און זיך ארגאניזירט אונטער דער פי־רערשאפט פון בונד און דורך די אומשטענדען פון דער רעוואלוציאנערער טעטיקייט און פאליטישע פארפאלגונגען וועלבע עם האט עקזיסטירט אין דעם רעזשים פון רוסישען צאריזם האבען אסאך פון דער יוגענד און ארבעטער פארלאזען זייער אלטע היים און אויסגעוואנדעט אין אנדערע לענ־דער און די גרעסטע צאל נאך אמעריקא.

אט דיזער טיפ עמיגראנטען זיינען געווען א גאנצע אנדערער ווי די וועלבע זיינען דא געווען פון פריהער. דאס זיינען געווען מענטשען מיט א קלארען באוואוסטזין און א רעוואלוציאנערען טעמ־פע אמעגט און מיט א בריייטע געזעלשאפטליכע טע־טיקייט פאר קולטורעלע און גייסטיגע ארבעט. דאס איז געווען אין די יאהרען פון 1902.

די מערסטע פון זיי זיינען געווען גארבער. הא־בען זיי דא אין שיקאגא זיך געזומען צו גארבע־ריי און אזוי ווי די פארדינסטען אין די לעדער אינדוסטרי זיינען געווען קלייגע ביי יעלער צייט, האבען פילע פארלאזען די גארבעריי און זיינען געווארען פעדלער פון פארשיידענע סארטען, און אייניגע אז אלדערע סארטען ביזנעס, און פאר א פאר יאר איז געווען שטיל צוליב די אומשטענדען פון לאנד דאס עס נעמט צייט איידער מען ווערט צוגעווואוינט צום נייעם לעבען. אבער מיט'ן אנ־קומען פון די נייעם פון רוסלאנד פון די רעוואלו־ציאנערע אויסברוכען אין פארשיידענע פלעצער און ספעציעל אין 1905 מיט דער געשעעניש אין קרינק, האט זיך ערווועקט דער אלטער גייסט פון דיזע יונגע אימיגראנטען און האבען זיך באלד פאר־אייניגט צוואמען אויפבויען דעם קרינקער פער־איין, און פלענען אבהאלטען וועבענטליכע פאר־זאמלונגען און האבען אנגעהויבען שאפען סומען געלד צו העלפען די רעוואלוציאנערע באוועגונג אין דער אלטער היים און אויך האט דער פאראיין אנ־געפירט פארשיידענע קולטורעלע אונטערנעמונגען מיט גרוים ערפאלג. דער פאראיין האט אויך גע־נומען א גרויסען אנטייל אין אלע אידישע ראדי־קאלע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און אום צו האלטען פאראייניגט אלע לאנדסלייט און צו קענען זיך טרעפען אפט, האבען זיי געעפענט קלאב רומס אין א קעלער אין אשלאנד און עדען עווענוי, אין וועלבען זיי פלענען האבען זייערע פארזאמלונ־גען און יעדען פרייטיג נאכט און זונטאג לעקציעס איבער סאציאלע און עקאנאמישע פראגען און עס האט זיך ארויסגעוויזען זייער ערפאלגרייך.

דער פלאץ איז באלד געווארען צו ענג, האבען זיי זיך אריבערגעצויגען אין א גרעסערען לאקאל

אויף אוגוסטא סטריט און אשלאנד עוועניו אין זועלכען זיי האבען געהאט א מיטינג לאקאל און א לעזע צימער מיט א ביבליאטעק צימער מיט בי־בער שראנקען און א זאמלוונג פון א פאר הונדערט ביכער פון די בעסטע אידישע שרייבער און איבער־זעצונגען פון יענער צייט.

אזוי איז אנגענאנגען דער פעראיין מיט ערפאלג. צוליב דעם קריזים פון 1907 און 1908 האט א ג־רויסע צאל מיטגלידער פארלאזט שיקאגא צו זו־כען באשעפטיגונג אין אנדערע שטעט און שטעט־לאך און א טייל האבען זיך אריבערגעצויגען אין וויטערע געגענדען פון שטאט און די פינאנציעלע לאגע פון פעראיין איז געווארען אין אזא צושטאנד דאם זיי האבען געמוזט אויפגעבען די קלאב רומס. זיי האבען די קלאב רומס מיט'ן ביבליאטעק אי־בערגענעבען צו דער אידישער אבטיילונג פון דער סאציאליסטישער פארטיי, און אין אייניגע מאנא־טען שפעטער האבען זיי אויפגענעבען די קלאב רומס און דער ביבליאטעק איז געבליבען צום אייי־גענטימער פון הויז פאר ניט באצאלטע דירה געלט.

מיט דעם האט זיך געענדיגט די טעטיקייט פון די קלאב רומס און מיט'ן קרינקער פעראיין.

אבער קרינקער שלאפען ניט. די מערסטע האי־בען זיך אנגעשלאסען צו פארשידענע ארגאניזא־ציאנען און זיינען געווען דארטען טעטיק און אין ארבעטער רינג וואס איז געווארען דאן טעטיג אויף דער אידישער גאס אין שיקאגא, און זיינען אומע־טום געווען טעטיג אויף פארשיידענע געביטען.

אזוי איז דאס געגאנגען ביז 1914 ווען עס האט אויסגעברא־כען די וועלט מלחמה און עס איז באלד פארשפארט געווארען אלע גרענעצען און גאנץ אייי־ראפא איז אפגעשניטען געווארען פון אונז, און מיר האבען גארנישט געהערט פון אונזער אלטער היים.

אין אנפאנג האט מען געדענקט דאס דיזער קריג וועט פיליייכט דויערען אייניג מאנאטען און אלעס וועט צוריק פונקציאנירען ווי פריער. אבער וואס ווייטער זיינען מער לענדער אריין געשלעפט ג־ע־וואלרען אין דער מלחמה פיבער און פון אונזער אלטער היים האבען מיר גארניט געהערט.

אזוי איז אוועק ביז ענדע זומער 1915. אין דער צייט איז געווען א חתונה ביי איין לאנדסמיידל מיט א קרינקער בחור און די מערסטע געסט זיינען געווען קרינקער. זיצענדיג ביי די געדעקטע טישען און גאנץ געמיטליך אונטערהאלטען זיך, איז ארויף די פראגע פון דער אלטוועלטליכע מלחמה ליידען פון דער וועלט בכלל און אונזער קרינק בפרט און אלע האבען פארשטאנען דאס הילף וועט זיכער זיין נויטיג אין אזא צייט, און אום אזעלכע הילף צו שאפען וועט נויטיג זיין אן ארגאניזאציאן.

עס איז דארטען גלייך באשלאסען געווארען צו רופען א מיטינג פון לאנדסלייט אזא ארגאניזאציע צו גרינדען. אויפ'ן צווייטען זונטאג איז געפומען געווארען א מיטינג ביי ארטשי טיקאצקי אין הויז, און אזא ארגאניזאציע איז געגרינדעט געווארען אונטער דעם נאמען „קרינקער הילפס פעראיין", מיט דעם איינציגען צוועק צו העלפען די אלטע היים קרינק ווי שנעל עס וועט נאר מעגליך זיין, וויייל מע האט זיך פארגעשטעלט דאס הילף וועט זיכער זיין נויטיג.

עס איז באלד ארויסגעלאזט געווארען א רוף צו אלע לאנדסלייט זיך אנשליסען צו דעם פעראיין, און ווי א בליץ שנעל איז דער רוף דורכגענאנגען.

אלע, אהן אויסנאמע, יונג און אלט, האבען זיך אנגערופען, און צו יעדען מיטינג האבען אלץ מער און מער לאנדסלייט זיך אנגעשלאסען אלס מיטגלידער צו העלפען וועט נויטיג וועט זיין. וועו דער אפיציעל פאר גלד איז געמאכט געווארען פאר קרינק, האט זיך יעדערער זייער וואריעם אנגערו־פען. אבער ביי יענער צייט איז געווען אוממעגליך צו שיקען וועלכע עס איז געלד הילף צוליב דעם כלחמה צוישטאנד וואס אלע פאסט פארבינדונגען זיינען פארמאכט געווארען. עס איז פארשטאנען געווארען דאס דיזער פעראיין וועט דארפען עק־זיסטירען אלס א שטענדיגע ארגאניזאציע, און ביי א מיטינג דעם 11־טען אקטאבער 1915 האבען מיר זיך אפיציעל געגרינדעט אלס א שטענדיגער פעראיין אונטער דעם נאמען „ערשטער קרינקער אונטערשטיצונגס פעראיין", און מיר האבען ער־וויילט שטענדיגע בעאמטע. אונזער ערשטער פרע־זידענט איז געווען וואלף סערלין, און סעקרעטאר איז געווען משה טיקאצקי, און טרעזשורער (קאסיר) — אהרן טיקאצקי. מיר האבען באשלאסען צו ווערען א געזעצליכע ארגאניזאציע. מיר האבען זיך געווענדעט צו דער רעגירונג צו קריגען א טשארטער, און אין דעצעמבער דעם זעלבען יאהר האבען מיר געקראגען די געזעצליכע פאפירען. די בעאמטע זיינען ערוויילט געווארען פאר 6 מאנא־טען.

מיט דעם האט זיך געענדיגט אונזער פארמאלע גרינדונג אלס א ארגאניזאציע. מיר האבען אויך אויסגעארבעט און אבגעדרוקט א קאנסטיטוציע

אין וועלכער עס איז פארשריבען געווארען אויף וואסערע פרינציפען און רעגולאציעס אונזער פערײַן זאל זיך פירען און מיר האבען פארשטאנען אז אום צו האלטען די לאנדסלייט שטענדיג צוזאמען אין פעראיין מוז מען זיי מיט עפעס צובינדען, וויל עס האט זיך געפילט דאס אזא פעראיין דארף עקזיסטירען שטענדיג צווישען די לאנדסלייט.

מיר האבען באשלאסען דאס דער פעראיין זאל צאלען 5 דאלער א וואך קראנקען געלד פאר 8 וואכען אין יאהר אין פאל א מיטגליד איז קראנק און 50 דאלער אין א טויטען פאל צו די יורשים. די מיטגלידער זאלען צאלען צום פעראיין 6 דאלער א יאהר אין דער קאסע פון פעראיין פאר די אויסגאבען פון פעראיין און אויך פארפליכטעט זיך צו העלפען יעדען מיטגליד אין פאל פון א נויט צו געבען שטיצע נאך די אומשטענדען נאך, און אום צו האלטען די לאנדסלייט אלע צוזאמען אייניג אין פעראיין צוליב די פארשיידענע עלעמענטען וואס עס געפינען זיך צווישען די לאנדסלייט איז באשלאסען געווארען אין פרינציפ דאס דער קריגקער פעריין האט ניט צו טאן מיט קייניע רעליגיעזע, נאציאנאלע אדער פאליטישע פראגן אדער ארגאניזאציאנען — נעמליך אן אונטערשטיצונגס פעראיין פאר די מיטגלידער און לאנדסלייט און אומגעגענד און אויך צו העלפען די אלטע חיים קריגיק ביזוואנען עס וועט זיין נויטיג און מעגליך פאר אונז.

דער צווייטער פרעזידענט וואס איז ערווײלט געווארען נאך די 6 מאנאטען איז געווען הערשעל ווײנבערג. ער איז געווען פרעזידענט 6 מאנאטען און נאכער איז ערווײלט געווארען פרעזידענט ח. מילער, וועלכער האלט נאך אן דעם אמט ביז יעצט.

דער צווייטער סעקרעטאר איז געווען לאזער לאישער פינאנשאל, און סעם לעווין רעקארדינג סעקרעטער. יעצט איז פינאנשיאל סעקרעטאר מייער דזשוייקאבס און רעקארדינג סעקרעטאר א. פרידענשטיין. אהרן טיקאצקי איז קאסיר־טרעזשורער פאר די נאנצע צייט ביז יעצט.

צו ארומשרייבען די אלע געלד אקציעס וואס מיר האבען דורכגעפירט פאר דער נאנצער צייט דורך פארשיידענע אונטערנעמונגען און קאלעקשאנס וואלט פארנומען צו פיל פלאץ. נאר ווי איר וועט זעהען פון אונזער פינאנציעלען רעפארט וואס עס איז געדרוקט אין א צווייטען פלאץ, דאס עס האט זיך זיכער געפארערט פיל ארבעט און צייט דאס אלעס דורכצופירען. און אדאנק די גרופע טעטיקע מיטגלידער איז דאס אלעס דורכגעפירט געווארען.

וועו עס איז מעגליך געווארען אין קריניק צו שיקען געלד האבען מיר זיך געווענדעט צום דייטשישען קאונסעל אין שיקאגא און מיר האבען דורך אים אייניגע מאל געשיקט געלד, אבער עס איז געווען אן ערפאלג, די מערסטע געלד איז ניט אנגעקומען אין קריניק. דערנאך איז געמאכט געווארען אייניגע פארזוכען צו שיקען געלד דורך

וואלף סערלין, ערשטער פרעזידענט

משה טיקאצקי, ערשטער סעקרעטער

בענק און פילע געלד איז פארלאָרען געגאנגען, און ווען די קריג האָט זיך אָבגעשטעלט און עס איז געוואָרען א מעגליכקייט צו פאָרען אין קריניק האָט אונזער מיטגליד און לאנדסמאן אהרן טי־קאצקי גלייך געמאכט די נויטיגע פארבריטונגען צו פאָרען אין קרינק, און מיר האָבען מיט אים מיטגעשיקט א סומע געלד. אויך ווען לויבקע שיין איז געפאָרען האָבען מיר מיט אים געשיקט א סומע געלד פאר די אנשטאלטען און פאר די אָרע־מע. מיר האָבען געטאָן דאָס זעלבע ווען סטאלאר־סקי איז געפאָרען און סיים לעווין און נייטען אלעק־סאנדער און אויך דורך דער גאנצער צייט ביז יעצט איז געגאנגען א שטענדיגע קאָרעספאָנדענ־ציע און געלד שיקונגען אין קרינק. אונזער טע־טיקייט האָט זיך ניט אָבגעשטעלט בלויז אויף קרי־ניק און פאר אונזערע מיטגלידער און לאנדסלייט. מיר האָבען אויך פאר דער גאנצער צייט פון אונ־זער עקזיסטענץ מיט אן אָפענער האנט געשטיצט די שכנישע שטעט און שטעטלאך זייערע רעלי־פען און אויך אלע פאלקס רעליפען וואס זיינען געווען טעטיג פאר פוילען און רוסלאנד און אנ־דערע לענדער וואָס מע האָט געשיקט שטיצע פאר דער אידישער באפעלקערונג.

ווען מיר נעמען באטראכטען אוואו ליגט די קראפט וואָס שאפט און טוט די אלע זאכען וואָס האָט אונז פעראייניגט פאר 15 יאָהר צוזאמען, קומען מיר צום באשלום דאָס צו פארדאנקען אונ־זערע דעמאָקראטישע פירונגען און וואָס מיר זיינען טאָלעראנט איינער צום צוויטען, דאָס גיט אונז די מעגליכקייט אויפצוהאלטען די אייניקייט און אָנצופירען די טעטיקייט פון אונזער פעראיין.

אין סעפטעמבער 1928 האָט אונזער מיטגליד אייב מיללער פאָרגעבראכט א פלאן דאָס דער פעראיין דארף האָבען אן אייגענעם בית עלמין. דער פלאן איז דיסקוטירט געוואָרען ביי אייניגע מיטינגען. עס זיינען אפילו געווען אייניגע גע־נער, אָבער זיין פלאן אין דורכגעפירט געוואָרען און עס איז באשלאסען געוואָרען צו קויפען קרקע. אין דער קאסע פון פעראיין איז קיין געלד נישט געווען, און עס איז גלייך געמאכט געוואָרען א קאמ־פיין צוווישען די מיטגלידער דאָס די סעמעטערי זאָל געקויפט ווערען פון די מיטגלידער דורכ'ן פעראיין. 42 מיטגלידער האָבען זיך באלד אָבגע־רופען און עס איז געקויפט געוואָרען א שטיק קרקע פון 52 לאטס וואס יעדער לאט ענטהאלט 6 קברים. די נאכפראגע אויף צו קויפען לאטס איז געוואָרען גרעסער, האָבען מיר באלד געקויפט נאָך 52 לאטס. יעצט האָבען מיר א סעמעטערי פון אריבער 100 לאטס, נאכער איז געקומען די פראגע פון צו מאכען א צאָם און פארזעצען בוימער און מאכען א סיידוואלק. די קאמיטע האָט זיך גלייך פארנומען צו מאכען די אלע אייניריכטונגען אום עס זאָל זיין שענער און בעסער. עס איז ווייטער געמאכט געוואָרען אן אפיל צו די מיטגלי־דער און לאנדסלייט פאר א געלד אקציע און פילע האָבען זיך אָבגערופען מיט גרויסע און קלענערע ביישטייערונגען. אונזער מיטגליד ה. גאָלדסאָן האָט ביינעשטייערט דעם שטיינערנעם ארטש; ידידע מייער, איין טייל סיידוואלק; און בעני אלפערט מיט זיין שוועסטער, דעם צווייטען טייל סיידוואלק; א. אפעלבוים, דעם אייזערנעם טויער און פון די קלענערע ביישטייערונגען וואָס מיר האָבען געקראָגען פון לאט אייגענטימער און לאנדסלייט און פרויען פעראיין וואָס האָבען פיל מיטגעהאלפען האָט אונז געלונגען דורכצופירען די אלע אייניריכ־טונגען. אויך האָבען מיר געמאכט 2 מעטאלענע טאוולען מיט די נעמען פון אלע לאט אייגענטימער און ביישטייערער אויך די לידיעם פעראיי"ס נאָ־מען איז פארארבייגט געוואָרען אין שטיין און אין די מעטאלענע טאוולען.

אנזער גרעסטער וואונש איז דאָס די סעמעטערי זאָל שטיין ליידיג פאר לאנגע יאָהרען.

צום לעצט מוזען מיר געבען קרעדיט אונזער מיטגליד אייבראהאם מילער אים צו פארדאנקען מיט זיין טעטיקייט און פלענער איז דאָס דורכ־געפירט געוואָרען. מיר ווילען אויך דערמאָנען דאָס די פארוואלטערס פון דער סעמעטערי זיינען ה. מילער, סופראינטענדענט; מייער דזשייקאבס, סעקרעטאר; אייב מילער, טרעזשורער און די טראסטיעס זיינען: ב. אלפערט, דזש. מייער און דזשולייוס לידער.

יעצט, ווען מיר גייען פייערען אונזער 15 יאָה־ריגען יובילייאום קענען מיר זיין שטאלץ אויף דעם געביט פון רעליף און געזעלשאפטליכעם טעטיקייט, און פאר אונזערע מיטגלידער און לאנדסלייט פון אונזער אלטער היים און אויך אין שיקאגא.

די געשיכטע פון קרינקער פעראיין און זיין טע־טיקייט איז ניט געענדיגט. מיר מוזען זיך אָפ־שטעלען אויך אויף די גרינדונג און טעטיקייט פון דעם פרויען פעראיין וועלכער איז אן אָבטיילונג פון דעם מענער פעראיין.

דאָס איז געווען אין 1920 ווען אונזער טעטי־

קייט איז אָנגענאנגען אין פוילן ברען צו העלפען קריניק, האָבען מיר זיך געוועגדעט און געמאכט אן אפיל צו אונזערע פרויען דאָס זיי זאָלען אונז העלפען אין אונזער ארבעט פאר די בריידער און שוועסטער פון דער אלטער היים. אויף אונזער אפיעל האָבען זיך אָבגערופען אייניגע פרויען און מיט דער הילף פון דעם פֿרעזידענט ה. מילער און דאן סעקרעטאר סעם לעווין איז געגרינדעט געוואָרען דער דער פרויען פעראיין.

פאר א לענגערע צייט האָבען ביידע געאַרבעט ביז דער פעראיין איז אוועקגעשטעלט געוואָרען אויף א גוטען באָדען מיט טעטיקע פרויען אָן דער שפיצע. פאר דער צייט פון זייער עקזיסטענץ האָבען זיי פיל געלד געשאפען פאר קריניק און אנדערע צוועקען. זייער ארבעט איז צו באוואונדערן.

איינצעלהייטען וועגען זייער טעטיקייט וועט געשריבען ווערען באזונדער. מיר מוזען אָבער דערמאָנען די לעצטע פֿרעזידענטין מיסעס גרינבערג פאר איהר אונערמידליכע גוטע ארבעט וואָס זי טוט פאר דעם פרויען פאראיין.

ביי דיזע געלעגענהייט באגרים איך די פרויען פעראיין צו איהר 10 יאָהריגען יובילייאום וועלכער וועט יעצט געפייערט צוזאמען מיט דעם מענער פעראיין. איך וויניש אייך פיל גליק און ערפאָלג אין אייער טעטיקייט און די גוטע ארבעט און הילף וואָס איר לייסטעט פאר דער אלטער היים און אויך דאָ אין שיקאגא.

צום שלום פון מיין קורצען איבערבליק פון פעראיינ׳ס טעטיקייט באדאנק איך אלם פֿרעזידענט אלע מעמבערם פון פעראיין אין העלפען מיר פאר די 14 יאָהר וואָס איך בין אין אמט צו מאכען דעם קרינקער פאראיין צו זיין שטאלץ אויף די אלע פארגאנגענע טעטיקייטען און צוזאמען מיט אלע מיטגלידער צו ארבעטען פאר א בעסערע צוקונפט, איך באגרים אייך צום 15 יאָהריגען יובילייאום און וויניש אייך מעמבערם און לאנדסלייט מיט איערע פאמיליעס גענוג און פיל גליק אין אייערע פֿרעזענטליכע אונטערנעמונגען און צוזאמען ארבעטען פאר דעם גליק און וואהלזיין פון אלע מענטשען.

דייך איז ניט דער וואָס פארמאָגט א סך גאָלד,
נאָר דער וואָס טוט מיט דעם פיל גוטעס.

* * *

דער גוטער האָט זיין אוצר אין הארצן, דער דענקער אין קאפ, דער נגיד — אין בוזעם.

די גרעסטע הילף וואָס מיר קענען געבען א צווייטן איז איהם צו העלפן אז ער זאָל זיך קענען אליין העלפען.

* * *

זעלבסט הילף ווינקט צו זיך מיט הילף.

* * *

מיטהילף ווערט געפיהרט פון מיטגעפיהל.

* * *

ענאָאיזם זעהט נאָר זיך, אידעאליזם — אויך דעם אנדערען.

צו די לאנדסלייט פון די איסט

פון אב. מיללער

צו אייך בריידער ווייל איך רעדען,
און איהר זאָלט מיר גוט פארשטעהן.
וואָרום האָט איר מיט אייער שטעטל זיך
געשיידען,
געלייגט די פאראנטפאָרטליכקייט אויף אונז
אליין?

האָט איהר פארלוירען דעם זכרון?
האָט א הר צו זיי מער קיין פליכטען?
וואָס איז מיט אייך געוואָרען,
קען מען די עולה ניט פאריכטען?

וואָרום שטייט איהר פון דערווייטען?
איהר לייגט קיין האנט מעהר ניט צו.
און צו די אפיעלס פון אלע זייטען,
אוואו זיינען אייערע הערצער—אוואו?

זיינט איהר אלע ווירקליך טויב געוואָרען,
וואָס איר הערט ניט מעהר זייערע וועה
געשריי?
אוועק זיינען שוין פילע יאָהרען,
איהר ווילט גאָרניט ווייסען פון זיי.

אָדער זיינט איהר אלע רייך געוואָרען,
וואָס איהר דעם אָרימאָן גלויבט ניט מעהר?
אָדער בלויז פארנאכלעסיגט די לעצטע יאָרן,
און פיליבט אייך פיהרען איז ניטאָ ווער.

ווי פארגעסט מען דען די שטעטעל,
אוואו מען איז געבוירען און געצויגען,
אוואו גישטאַנען איז אייער קינדער בעטעל,
אוואו איהר האָט אייער מוטערס ברוסט גע-
זויגען?

הערשל מיכלער

הערשל מיכלער איז געווען דער ערשטער אינטערנאציאנאלער אקטיאר פאר דער יעמענער אידישער קהילה. אלס אקטיאר

די ליידים אוקזילעריי פון ערשטן קרינקער אונטערשטן. פאראיין

— פון —

סעם לעווין

די פראמינענטע ראלע וואם די ליידיעם אוק־זילעריי שפילט איצט צווישען די קרינקער לאנדס־ליט, האט איהר מיט רעכט אוועקגעשטעלט צווי־שען די ערשטע רייהען פון פרויען ארגאניזאציאנען וועלכע האבען זיך דורך זייער אקטיוויעעט באי־ריהמט געמאכט אויף דעם פעלד פון געזעלשאפט־ליכע טהעטיגקייטען

דער הויפט ערפאלג פון דער אוקזילעריי איז צו פארדאנקען די הארמאנישע שוועסטערליכע פריינד־ליכקייט, וואם באגליט זיי אויף אלע זייערע וועגן. און דאם ווירקט צום גוטען, אז די ארגאניזאציע זאל פונקציאנירען מיט פרוכטבארע לעבעדיגע רע־זולטאטען.

די מיטגלידער פיהלען זיך אלע ווי איין משפחה, וועלכע ארבעטען פאר אירן ערהויבענע אידייע, בייי־צושטייערען זייערע לייסטונגען מיט פלייס און מיט פאר דעם לייד־נדען און הילפאזען וועלכער נויטיגט זיך אין זייער הילפע.

קומענדיגען פעברואר וועט וועלען צען יאר אז די אוקזילעריי איז געגרינדעט געוואלרען, און אין דעם פארלויף פון דער שטיקעל צייט האט זי זיך ער־וואלבען גרוים פארדינסט פאר איהרע אויפטוהונ־גען אויפ'ן געביט וואם זי האט זיך אונטערגענומען, און געמאכט אלם איהר לעבענם אויפגאבע,

איך גלויב אז ביי דער גרעסטען הייט פון איהר צען יאהריגען עקזיסטענץ איז ווערטה צו בעמערק־טען די ארט און ווייזע, ווי אזוי די ארגאניזאציע איז באשאפען געוואלרען, און האט אויפגעבויט אזא ריזיגען בנין.

בגעטערנדיג די ערשטע פראטאקאלען פון איהרע מיטינגען, געפינען מיר אז דעם 7טען פעברואר 1921, האבען זיך פארזאמעלט א גרופע קרינקער פרויען, ביי מיסעס סעלקאף אין הויז, און האבען באשלאסען צו גרינדען א פאראיין פון קרינקער פרויען, און נישט נאר האבען זיי באשלאסען, נאר טאקע באלד אנגעהויבען דורכצופיהרען זייער פלאן, און אהן די מינדעסטע ערפארונג פון ארגאני־זאציאנס ארבעט, האבען זיי זיך באלד א נעם געטאן דורכצופירען זייער אידעאליסטישען פרא־גראם פאר זייער צוקונפטיגע טעטיקייטען, צו פאר־בינדען פריינדליכע באציאונגען צווישען אלע קרינ־קער לאנדספרויען, און צו העלפען איינע די אנדערע אין א קריטישע לאגע און צו לינדערען די ליידען און נויט פון די אומגליקליגע אין דער אלטער חיים קרינק, וואם דאם האט אויסגעקוקט פאר פילע פראקטישע בעאבאכטער ווי קינדערישע נאיוויטעט פאנטאזיעס.

איצט לאמיר א קוק טון אין די ערשטע פראטא־קאלען, ווי האבען זיי דורכגעפירט זייערע קאלא־סאלע אויפגאבען? וואם זיינען געווען די כחות און די מאטעריאלען וואם האט זיי אזוי פיל ערמו־טיגט אז זיי זאלען קענען זיעגבאר באקעמפען אלע שוועריגקייטען, און צו קומען צו דער גלענצענדער סוקסעספולער שטופע וואם זיי האבען דערגרייכט, און ווי זיי געפינען זיך היינט צו טאג?

נו, ד ע ם ענטפער אויף דעם דארפען מיר שוין נישט זוכען אין די פראטאקאלען. אויף דעם זיינען פארען לעבעדיגע פאקטען, וואם זיינען ווייט און ברייט באקאנט. די קרינקער אוקזילעריי מעג זיך קאמפלימענטירען, אז זיי האבען זיעגבאר טרי־אומפירט. קיין פריינדליכערע באציאונגען צווישען מיטגלידער ווי עם הערשט אין דער קרינקער אוקזי־לערי וועט מען אין ערגעץ נישט געפינען. ביי זיי איז יעדער מעמבער א פרעזידענטין, און יעדע פרע־זידענטין — א מעמבער, וועלן עם קומט אויס צו זיין אין קאמף זיינען זיי אלע פאר איינעם און איינער פאר אלע. דערפאר האט די ארגאניזאציע געמאכט אזעלבע ריזיגע פארדינסטפולע פראקטי־קען.

ביי זיי איז נישטא א טי קאזאל — יא קאזאל, אדער אנדערע עהנליכע שטערונגען פון וועלבע פי־לע ארגאניזאציאנען לייידען, און נראבען אונטער זייערע אייגענע געביידע. און דער סוף איז, אז עם לייידעט דורך דעם דער נויטבאדערפטיגער.

ביי די קרינקער אוקזילעריי איז אלעם סיסטע־מאטיש ארגאנזישירט, וועלן עם פאסירט עפעם א פאל ביי א שוועסטער סיי אין פרייד־ען, צו חלילה אין ליידען, איז שטענדיג דא א קאמיטע וועלבע גיט זיך צפעציעל אב מיט ד ע ר טייל וואהלטע־טיגע ארבעט, און ווירקט אויף א העכסט אינטעלי־

געטען אופן מיט ראט און טאט, אדער ביי בזה־שידענע געלעגענהייטען בריינגען זיי בלומען, וועל־כעס אילוסטרירט הארציג און איבערגעבענע פריינדשאפט; העלפען איינע די צווייטע איז איינע פון איהרע גרונד פרינציפען. און דאס איז דורכגע־פירט געווארען אויף פארשידענע וועגען ביי פאר־שידענע געלעגענהייטען. חוץ די דירעקטע שטיצע וואס מע וויל נישט פארעפענטליכען, האבען זיי א ליי־קאסע, וואס עס איז געגרינדעט געווארען, דורך דער איניציאטיוו פון דער ענערגישער טרע־זשערין מיסעס א. ווייסבערג, וועלכע האט זעהר פיל מיה און צייט אוועקגעגעבען פאר דעם צוועק, און דורך דעם טאט האט אויקזילערי זעהר פיל גוטעם אויפגעטון, אויסלייענדיג געווייסע סומען עלד אויף לייכטע אויסצאלונגען און אין נאנצען פריי, אהן אינטערעס און אהן די מינדעסטע ערני־דערונגען פון גוט זאגער, אדער עהנליכע שוועריג־קייטען.

איצט קומען מיר צו דעם הויפט פונקט פון איהר טעטיקייט אויף וועלכע די אוקזילערי האט פיל כחות אנגעוואנדעט, און האט זיך איבערגעגעבען מיט לייב און זעלע, און דאס איז צו העלפען די אומגליקליכע אין דער אלטער היים, און זי האט איהר ציל אויף א וואונדערבארען שטייגער רער־גרייכט. זי מעג שטאלצירען מיט דעם נאבעלען אויפטוה, ווייל דאס וועט פארשרייבען א שענע בלאט געשיכטע, וויי אזוי פון א חלום איז געווארען א ווירקליכקייט.

די ערשטע ארבעט פאר קרינק האט זיך אנגע־הויבען מיט א קאמפיין צו זאמלען מעדיקאמענטען, וועלכעם איז סוקסעספול דורכגעפירט געווארען מיט זעהר גוטע רעזולטאטען, און א באדייטענדע צאל מעדיקאמענטען זענען אוועקגעשיקט געווא־רען, און צו דעם האבען זיי גערעטעוועט פילע הילפלאזע פון א פריהצייטיגען טויט

אבער דער אויפטוה אליין האט זיי נאך נישט צופריידענגעשטעלט און נישט בארוהיגט. זיי הא־בען געמאכט א צווייטע טרעוואגע פון זאמלען קלייידער און שיך. אזוי ווי די ביהנען האבען זיי זיך ארויסגעלאזט איבער'ן שטאט, און האבען נישט געורוהט, ביז זיי האבען זייער ציל דערגרייכט, ווייל ווער וויים נאך ווי אזוי אבצושאצען דעם טעם פון זיך שעהן אנטון און זיך אויספוצען ווי פרויען? ווייסנדיג אז דארט אין דער אלטער היים געהען ארום אונזערע אייגענע און נאהענטע, נאקעט און באדוועם, און דערפאר איז אויך דער צווייטער קאמפיין געווען אן ערפאלג. פילע באנדלאך זיינען אוועקגעשיקט געוואָרען קיין קרינק, און די מיט־גלידער האבען פישוט אויפגעלעבט. זיי זיינען גע־ווען די גליקליכסטע — אז דורך זיי וועלען פילע מענטשען געהאלפען ווערען, און מיט אונזערע אלטע קלייד־ער וועלען זיך דארט די מענטשען קענען אויספוצען אויף שבת און יום טוב און פארדעקען זייערע אויסגעשמאכטע, אויסגעהונגערטע קערפערם און וועלען קענען ארויסגהען אין גאס און זיך ווייזען פאר מענטשען וויל מיט עסען קען מען נאך ווי עס איז דורכקומען. קיינער זאהט נישט וואס ביי יענעם אין מאגען טוט זיך, אבער אז מ'האט נישט וואס אנצוטאן, איז דער וויטאג זעהר גרויס,

דערצו זיינען די מעמבערקעס פון קרינקער אוק־זילערי מאמעס, און געטרייע מאמעס אויך. זיי ווייסען וואס עס מיינט ווען א קינד האט נישט קיין מאמע, און אין קרינק זענען פאראן אזוי פיל יתומים, הילפלאזע, שוצלאזע, קראנקע, עלענדע עופע'לאך, וועלכע האבען נישט אפילו צו וועמען צו זאגען דאס וואָרט מאמע, און זיי האבען דארט נישט קיינע מיטלען אויף צו לעבען.

האבען זיך די אלע מאמעס פון קרינקער אוק־זילערי פאראייניגט מיט איין מוטערליכען געפיהל צו העלפען די אומגליקליכע יתומים'לאך פון דער אלטער היים. זיי האבען אויף זיך גענומען די הייליגע אויפגאבע פון א מאמען צו שטיצען יענע קינדערלאך, און האבען זיך פארפליכטעט מיט א מאנאטליכער סובסידי, וועלכע וועלען פינקטליך אבגעהיט און אוועקגעשיקט אין קרינקער יתומים אנשטאלט, צו דערציהען און אבהיטען זייערע יונגע נשמה'לאך.

חוץ דעם האלטען זיי דארט אויף א שניידער שולע פאר דערוואקסענע יתומים, וואס עס איז אויסגעשטאטערט מיט אלע מאדערנע מאשינען. דאס גיט די אומגליקליכע א געלעגנהייט זיך צו לערנען א טרייד, און ווערען זעלבסשטענדיגע מענ־טשען און זאלען נישט דארפען אנקומען צו מענ־טשליכע שטיצע. טאמער איז דאס נאך אלץ ווייניג פאר'ן קרעדיט פון דער אוקזילערי, איז דאס נאך א נאנצע צעטעל פון היבשע סומען געלט, וואס זיי האבען צוטיילט אויף פארשידענע געביטען פון וואהלטאט ביי פילע געלעגענהייטען.

ביים ארונטערציען דעם סך הכל איז ווינשענס־ווערט צו דערמאנען די גוטהערציגע פרויען וועל־כע זיינען געווען פון די ערשטע גרינדערינס, און האבען פארטרעטען די אפיסעס דורך דער צייט

פֿון דער אוקזילֿערים עקזיסטענץ, און מאַנכע פון זיי וואָס זיינען נאָך היינט אויך טעטיג און אי־ בערגעבען ווי ביי איהר גרינדונג. דאָ גיב איך א ליסט פון אלע אָפּיסערס.

ג ע ו ו ע ז ע נ ע פ ר ע ז י ד ע נ ט י נ ס

מיסעס סאָלקין האָט געהאַט די זכיה צו זיין די ערשטע פּרעזידענטין און האָט זיך ערוואָרבען א גוטען רעפּוטאַציע.

מרס. רובין, וואָס האָט זעהר פיל געטון פאר דער אוקזילֿערי, און האָט געצייגט דער וועלט, אז נישט נאָר דארף א פּרעזידענטין געבען יענעם דאָס וואָרט, נאָר זי דארף אָן זיך אלֿיין אויך נישט פאר־ געסען וועו עס האלט ביי נעמען א וואָרט.

ג ע ו ו ע ז ע נ ע ו י י ס ־ פ ר ע ז י ד ע נ ט י נ ס

די וועלכע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט זיי־ ערע אָפּיסעס, און דאָס זיינען מרס. רובינשטיין, מרס. סיימאָן, מרס. גרינבערג, מרס. עדוואַרד, מרס. חנה דזשייקאָבס.

ג ע ו ו ע ז ע נ ע ס ע ק ר ע ט א ר י נ ס

וואָס האָבען מיט זייער שרייבען זיך אויסגעציי־ כענט אין דער צייט פון זייער דינסט און פארדינען אנערקענונג, זיינען לילֿי מילֿער, אלטע סקלֿיאר און איהר אייניקעל לילי גרינבערג, מרס. טייבל קאָרעש, פּעני פרידמאָן, מרים טיקאַצקי, אסתר פּערלמאָן, וועלכע איז אימער טעטיג, וואָס קיין ארבעט איז פאר איהר נישט צו שווער און זובט שטענדיג עפּעס אויפצוטון. זי האָט אפילו געגונ צייט צו ארבעטען פאר די ביאלֿיסטאָקער; דיינע בערגער (מרס. סעלֿאָפּס טאָכטער) וועלכע שם׳ט מיט איהרע אויסגעצאַקעטע פּראָטאָקאָלֿען, אז זיי זיינען נאָר אין דער וויסטאָווע אריינצושטעלֿען; מרס. ה. גאָרדאָן, וואָס האָט געליידסטערט פיל זיי־ ענדיג די ערשטע פּראָטאָקאָלֿ סעקרעטאַרין, און האָט געצייגט דער וועלט א ביישפּיל, אז די היינ־ טיגע מאַדערנע פרוי איז נעגוג זעלבסטשטענדיג, אפילו וועו עס קומט אָנצושרייבען א גוטען פּראָטא־ קאָל, קען זי זיך ספּראווען, אהן דעם באַנ׳ס הילף.

ג ע ו ו ע ז ע נ ע ט ר ע ש ע ר י נ ס וועלכע

האָבען געהיט דעם פאַרמעגען פון דער אוקזילֿערי, אז קיין בייז אויג זאָל איהם ניט שאדען. דאָס זיינען אלטע טיקאַצקי, מיסעס וו. סערלין.

ג ע ו ו ע ז ע נ ע ה א ָ ם פ י ט ע ל ע ר, וועמעס

אויפנאבע איז געווען צו באזוכען די קראנקע מיטע־ בערס און צו טרייסטען זיי מיט גוטע האָפענונגען און ברייגנגען בלומען, דאָס זיינען: מיסעס דושיי־ קאָבס, מיסעס רובין.

ג ע ו ו ע ז ע נ ע ט ר א ָ ס ט י ס: יאחי טי־

קאָצקי און ראָזע דזשייקאָבס און די דזשייקאָבס שוועגערין וואָס קאַרמענען דעם עולם צו אלע אונ־ טערנעמונגען מיט אייגענע געבאַקטע קיכלאך וואָס שמעקען זייער גוט.

איבערגעבענדיג דעם פּערזאָנאל פון די ערשטע אָפּיסערס, קענען מיר זיך שוין אלֿיין אָנשטויסען פאר וואָס די אוקזילֿערי האָט אזוי פּאַרבענרייך אויפגעבליהט, און איז געקומען צו דער שטופע וואו זי געפינט זיך איצט.

אָבער מיט די געווועזענע אלֿיין קענען מיר זיך נישט באנוגענען. לאָמיר נאָר א בליק טאָן אין צעטעל, וועו זיינען דאָס די היינטיגע אָפּיסערס וואָס האָבען איבערגענומען די אדמיניסטראציע פון יענע, מיט וואָס פאר א טהאטען, צייכענען זיי זיך אוים אויף זייערע פּאָסטענס? און ווי אזוי פיהרען זיי די מלוכה?

בלֿעטערנדיק די היינטיגע פּראָטאָקאָלֿען, גע־ פינען מיר רעקאָרדעט זייער וויכטיגע אויפטו־ הונגען, וואָס די נייע אָפּיסערס האָבען אריינגע־ בראכט, און א גאנץ נייע עפּאָכע האָט זיך אָנגע־ הויבען מיט זייער אריינטרעטען אין די עמטער. עס האָט אָנגעהויבען שטראמען א נייער אינטערעס און א נייי פּריש לעבען. ס׳איז טאקע אמת, אז זיי זיינען שוין געקומען אויפֿן פאַרטיגען, אויף אן אויסגעטרעטענעם וועג. אָבער עס קומט זיי זייער פאַרדינטען לוין, וויל זיי האָבען דעם אלטען וועק קולטיווירט, אויסגעבריטערט, און באריי־ כערט מיט אייגנארטיגע אייגנשאפטען, וואָס אין די ערשטע יאָהרען פון דער אוקזילֿערי׳ס עקזיס־ טענץ, האָט מען נאָך די רעפּאָרמען נישט געקענט ווּרכפיהרען, וויל די אָרגאניזאציע איז נאָך געווען אזוי די ווינדעלאך.

איצט, וועו מיר פיהרען אונטער דעם אונטער־ שטען סך הכל און מיר יובלען ביי דעם צען יאָה־ רינגען עקזיסטענץ פון דער אקזילֿערי, מוזען מיר רוים רעספּעקט און אכטונג שענקען צו די איצ־ טיגע בעאמטע, און זיי באגריסען פאר זייערע רא־ פּינירטען און טאקטפולֿען רעזשים וואָס עם הערשט ביי די מיטינגען און ביי די אונטערנעמונגען. מיט פאַרגעניגען גיב איך איבער די נעמען פון די איצ־ טיגע אָפּיסערס הי׳ענקע גרינבערג, די מאַדערנע פרעזידענטען וועלכע פאַרדינט שהרליך דעם טיטעל פרעזידענטין, וויל זי איז א מוסטער וויי אזוי

מ׳דארף פיהרען א טישער, און דורך איהר טאקטישער האנדלונג האט זי זיך ערווארבען דעם פולען

חי׳ענקע גרינבערג
פרעזידענטין פון דער ליודים אוקזילערי

צוטרויען און רעספעקט פון אלע מעמבערס. זי איז זייער ענערגיש און מוטיג. איהר גאנצער שטרעבען איז נאר פאר וואהלטעטיגע ארבעט. און דעם הענגט אפ איהר גאנצער לעבען.

מיסעס גאלד, די איצטיגע וויס־פרעזידענטין

ביילקע יהודה׳ל
לאסקעס
וויס פרעזידענטין
פון ליודים
אוקזילערי

— קיין פאסענדערע פערזאן פאר דעם אמט קען מען זיך נאר ניטשווינשען, זי איז א פרוי מיט אסך מעלות, אינטעליגענט, איבערגענעבען און ארבעט טריי פאר דער אוקזילערי.

מיסעס פרידענשטיין, די פינאנס סעקרעטערין, א וויכטיגע טוערין. זי ווערט קיינמאל נישט מיעד נעמענדיג געלד פאר די אוקזילערי און איינשרייבען אין די ביכער פינקטליך.

דארע מילער, די פראטאקאל סעקרעטארין, האט א גוטע מעטאדע ווי צו פראטאקאלירען. איר מאטא איז: וויניגער ערערדט און מער געטאן. זי טוט איהר ארבעט זאכליך און באשיידען אהן טומעל און אהן לייארעם, סיי אלס סעקרעטארין און סיי אלס ראפעל טיקעטס פארקויפערין. איך קאן מיר נאר נישט פארשטעלען וויי עס וואלט אויסגעזען א קרינקער אונטערנעמונג אהן איהר הילף. זי איז אפילו נוצליך ביי די פיקניקס ווען מען דארף אויפבלאזען דעם סאמאוואר און האמבאלדט פארק און ווער רעדט נאך ווען עס קומט צו פארקויפען א ראפעל טיקעט ווען איינער איז פארטאן אין שפילען קארטען — אויף דעם איז זי א ספעציאליסטקע.

מרס. סאלקין, די יעצטיגע טרעזשערין האט גרויס מזל ביי דער אוקזילערי, פארטרעט שטענדיג די בעסטע אפיסעס. מסתמה איז זי דאס ווערטה.

די ליידים אוקזילערי האט אויך איין עקזעקיוטיווע וואס באשטייט ווי פון א האלבען פאראיין, און וואס אייניגע פון זיי איז ווערטה צו דערמאנען: פעני מילער, א טרייע איבערגענעבענע מעמבערקע

פעני מילער
דעם פרעזידענט׳ס פרוי

וואָס איז געטריי און איבערגענעבען גאַנצע 10 יאָהר און איז נאָך ניט מיד געוואָרען ארבעטענדיג פאר דעם וואָהל און בעסטען פון דער אוקזילערי.

מרם. אב, מילער טוט איר ארבעט זאכליך, שטיל, אָהן גראָמען, און זי איז אפילו נישט קיין 100 פּראָצענט א קרינקער. דאָך ארבעט זי בעסער ווי אנדערע אמת"ע קרינקער. מרם. חנה טערקעל ברייגנט אימער שיינע זאכען צום ראפּלען מיט אירע הענט געמאכט. מיסעס קויפמאן איז געווען די ערשטע פון די גרינדערינס פון דער ליי־קאסע און טאקע דערלאנגט דעם ערשטע פינפערל.

אויך איז מיין פליכט צו דערמאנען א פּערזאן, וואָס האָט די ערשטע צייט וועז די אוקזילערי איז געגרינדעט געוואָרען, זעהר פיל מיה און וויכטיגע ארבעט בייגעטראגען צו פארווירקליכען דעם דאמאלסדיגען חלום און די היינטיגע ווירקלאכקייט, און דאָס איז די מיסעס וו. סערלין, וועלכע איז געווען די ערשטע טרעזשורערין, און איז צום באדויערן שוין נישטאָ צווישען אונז לעבעדיגע, אָבער איהרע גוטע טהאטען וועלען קיינמאָל נישט פארגעסען ווערען, וויל זי האָט איבערגעלאָזען א ריינעם הערליכען רעספּעקטפוילען נאָמען, און מיר עהרען איהר אנדענקען.

אויך געפּין איך פאר ווינשענסווערט, אריינצורעכענען אין דער ליסט פון אקטיוע געטרייע מיטהעלפער אין דער אויפבויאונג פון דער אָרגאניזאציע איניגע מענער: די ברידער אייב מילער און היימאן מילער האָבען זיך פרייוויליג ענליסטעד אין דער ארמייע פון די גוטהערציגע שוועסטער, און האָבען צוזאמען מיטגעארבעט ביי יעדע געלעגנהייט דורך די גאנצע צען יאָהר. היימאן מילער האָט דורך דער גאנצער צייט פארדינט זעהר פיל קרעדיט און מיר זיינען איהם אלע דאנקבאר.

אויך אייב מילער איז נישט געווען אינטערעסטעלינ אין אקטיוויטעטען, ער האָט זיין פארדינסט דערגרייכט אויף פארשידענארטיגע וועגען, ווי אן אמת'ער געטרייער ברודער, און ער פארפעלט קיין איין מיטינג און האָט שטענדיג מיטגעהאָלפען מיטוואָס ער האָט נאָר געקענט, טאקע איבערהויפט האָט ער געוואונען זעהר פיל פארטרויען, צווישען דער קרינקער אוקזילערי, ביי וועלכע ער פלעגט אויפטרעטען אלס פאָרלעזער, צו זייערע אונטערנעמונגען און מיטינגען, און פלעגט זיי אמוזירען אויף זיין אייגענארטיגען שטייגער מיט אלטע היימישע מעשה'לאך, אנעקדאָטען, וואָס די פרויען פלעגען לעקען די פינגער פון די געניאלע חכמות, וואָס ער פלעגט זיי דערציילען.

צווישען די מענער וואָס האָבען א טיכטיגען אנטייל גענומען אין דער גרינדונג, קען זיך דער שרייבער פון די שורות אויך ארויגערעכענען, אָבער וועגען זיך אליין קען מען דאָך נישט רעדען, וועל איך מיך בלויז מיט דער באמערקונג באניגענען, און וועל דאָס לאָזען אז א צווייטער זאָל וועגען דעם שרייבען.

אָבער איך בין גליקליך אז אויף מיר איז אויסגעפאלען דער גורל, אז איך זאָל אבגעבען דעם ריכטען ביאָגראפישען רעפּאָרט פון דער אוקזילערי.

און אין נאָמען פון דער ארענדזשמענט קאָמיטע פון דעם ערשטען קרינקער אונטערשטיצונג פארריין, ווינש איך אייך אז איהר זאָלט פאָרטזעצען אייערע טהעטיגקייטען, נאָך מיט מעהר פלייס און אמביציע ווי ביז איצט, און מיר זאָלען אלע דערלעבען דעם גרויסען יום טוב וועז איהר וועט פייערען דעם 15 יאָהריגען יובילייאום פון דער קרינקער ליידים אוקזילערי, און איהר זאָלט בלייבען א שטאָלץ פאר די קרינקער בכלל, און פאר אלע אידען בפרט.

מענטשען זיינען ענליך צו אינזעקטען וועלכע פרעסען אויף אייגם דאָם אנדערע אויף א קליינעם הייפעלע ערד.

* * *

א קארגע האַנט וועט ניט מיט פרייגטשאפט געדריקט.

* * *

ניט יעדער וואָס האָט א מענשליכן פּנים, האָט אויך א מענשליכע הארץ.

* * *

א קארגער מענש איז אזא מין משוגענער וואָס טהוט זיך שלעכטס און דעם אנדערן קיין גוטס.

* * *

מיטגעפיהל אן מיטהילף, איז ווי א טשעק אן אן אונטערשריפט.

* * *

שעהנע פאלמען וואקסען אין הייסע לענדער. מיאוסע כאראקטערען — אין קאלטע הערצער.

* * *

אין דער פארשידענהייט פון קאָלירן ליגט דער חן פון פארבען. אין דער אייגענארטיגקייט פון מאָלען ליגט דער חן פון שאפען.

אָפיסערס און עקזעקיוטיוום פון ערשטען קרינקער פרויען פאראיין:

ערשטע רויטע, רעכטס צו רונקס: ד. מילליער, צ. זאלקין, ע. גרונבערג, ב. גאָלד, מרס. פרידענשטיין; צווייטע רויטע, רעכטס צו רונקס: ע. וווינבערג, פ. מילליער,
א. פֿערימאַן, מ. רובין, ח. מיליער, ח. דושיוקאָכס. דריטע רויטע, רעכטס צו רונקס: ל. סעלקאָ, ר. דושיוקאָכס, ד. גאָרדאָן, י. טיקאָצקי.

געדאנקען פון א גר ותושב

— פון —
א. פרידענשטיין

איך בין זיך מודה ומתודה דאָס איך בין נישט קיין קרינקער, מיינע אבות אבותי זיינען ניט געווען אין קרינק. דעם ערשטען מאָל וואָס איך האָב אָנגעהויבען הערען פון קרינק איז געווען מיט אריבער דרייסיג יאָהר צוריק, זייענדיג א ישיבה בחור אין ברעסטאָווויץ פלעג איך הערען די אידען אין בית המדרש רייד־ענדיג מיט פאראכטונג וועגען די קרינקער פאבריק ארבעטער, וואָס פאר א געפערליכע סאָציאליסטלאך זיי זיינען, אויך וואָס פאר א מומרים להכעיס זיי זיינען. עס איז רעכט ביי זיי עסען יום כפור בפרהסיה, און נאָך טרייפע קאלבאסיעם דערצו.

איך האָב מיך דאמאָלס פארגעשטעלט א קרינקער בחור אלס דער סימבאָל פון הפקרות, א מענש וואָס רעכענט זיך ניט מיט די געפילען פון זיינע מיטמענטשען און טוט נאָר וואָס זיין ארץ גלוסט.

אין קאָנטראסט מיט דעם ברעסטאָווצייער בחור וועלכער האָט זיך גערעכענט פאר א בעל הבית'יש קינד. אין ברעסטאָוויץ האָבען זיך געפונען בחורים לערנער, א גרויסע טייל אויך משכילים מיט זייערע „חברי שוחרי שפת עבר". אמת, די משכילים זיינען געווען אָנגעשטעקט מיט אפיקורסות, לעזונג־דיג פיעל פון די „ספרים חצונים", אָבער אלעם בני תרבות פיין ערצויגענע קינדער וועלען זיי ניט ארויסטרעטען אָפען געגען די אידישע דינים און טראדיציעס, אום ניט אָנטרעטען אויף די געפילען פון זייערע מיטמענטשען. פנים אל פנים האָב איך זיך באקאנט מיט די קרינקער דאָ אין שיקאָגא.

הערענדיג פון דעם קרינקער פעריין אלס איינער פון די פראָגרעסיוועסטע אידישע סאָסייטים, האָט מיר אָנגענומען א חשק ארייננוטרעטען אין זייער פאראיין, און גלייך ביים ערשטען ארויינפירונג האָבען זיי צו מיר אפעלירט מיט זייער פארהאנדלען פראגען אין דעם מאָדערנעם פרייען גייסט. אין זייערע דיסקוסיאָנען האָט זיך געפילט א פרישקייט, עם האָט זיך ניט געפילט דער ריח פון שימעל, אלטקייט און אָפגעלעבטקייט, וואָס צום באדויערען פילט זיך אזוי שטארק אין פילע אידישע לאנדסמאנשאפט אָרגאניזאציעס.

אויך די אנגענעמע ענטווישונג — דעם לעבעדיגען קאָנטראסט פון דעם קרינקער בחור פון מיין פאנטאזיע, דער מופקר, וואָס רעכענט זיך ניט מיט די געפילען פון זיינע מיטמענטשען. און דאָ הער איך די זעלבע אמאָליגע בחורים אפעלירען און פארהאנדלען וועגען שטיצען די קרינקער אנשטאלטען, און אויך די רעליגיעזע אנשטאלטען. ווי שולען, תלמוד תורות, פאר פאריכטען די מקוה און להבדיל דעם בית המדרש, ניט וויל זיי זיינען פרום געווארען, בעלי תשובות אויף דער עלטער. ניין, נאָר וויל אלס טאָלעראנטע מענשען דארף מען זיך רעכענען מיט די באדערפענישען פון די מיטמענשען — נאָך זייער גלויבען און לעבענס באגריפען.

איך האָב דאָ געפרואווט אפעלירען צו דעם ברעסטאָוויצער אמאָליגען בעל־הבתישען עלעמענט זיי זאָלען זיך אָרגאניזירען אין א פאראיין און טאָן עפעס געמיינשאפטליכעס פאר די עלענדע און נויטליידענדע פון זייער שטעטעל, און מיין קול איז געווען כקול קורא במדבר. היינט קענען די קרינקער אין קריניק זאָגען צו די ברעסטאָוויצער אין ברעסטאָוויץ „ראו מה בין בני לבין חמי",

יעצט צו דער פייערונג פון 15 יאָריגען יובילייאום פון דעם קרינקער פאראיין אין שיקאָגא, בין איך שטאָלץ מיט דעם וואָס איך בין איינער פון די נאָהענטע מחותנים צו דער שמחה, אלס פראָטאָקאָל סעקרעטאר, און אויך א מעמבער פון דער ארענדזשמענט קאָמיטע. און גראטולירענדיג אלע ברידער פון אונזער פאראיין בכלל, וויל איך זיך אָפשטעלען און זאָגען א פאָר וואָרטער צו מיינע חברים אָפיסערס און קאָמיטע מען בפרט.

כמעט יעדער פון אייך איז א גרינדונגס מיטגליד פון קרינקער פאראיין, שוין פופצען יאָהר שטייט איר אויף אייער פאָסטען און איר טוט די היילינג ארבעט פון שטיצען אָרעמע און נויטליידענדע; העלפען בויען שולען, בתי יתומים, און פון היילען קראנקע. די אלע טויזענדער דאלערס וואָס זיינען געזאמעלט און צוטיילט געוואָרען א דאנק די גוטהערציקייט פון די קרינקער לאנדסלייט וואָס רופען זיך אָפ וועג מען אפעלירט צו זיי, זיינט איר מיט אייער אונערמידליכער ארבעט געווען די שאפער פון די אלע מעגליכקייטען. איר האָט ניט דורכגעלאָזען קיין געלעגנהייט, צו אין ליידען צו אין פריידען, ביי שמחות אדער כיי לויות זיינט איר אימער געווען אויפ'ן פלאץ מיט אן אפיעל

פאר קרינק און אויך ניט פארזען צו העלפען דעם נויטבאדערפטיגען אין די אנשטאלטען פון שיקאגא.

איר האט געטרייט צו שאפען א גיסטיגען סענטער פאר די מיטגלידער אין אונזער פעראיין, ביי אראנזשירען לעקטשורס, דיסקוסיאנען און אנדערע פארווילונגען, און איר האט אימער געווירקט דער פעראיין זאל האלטען אלע לאנדסלייט פארבונדען צוזאמען אין פריינדליכע באציהונגען.

גרוים איז געווען אייער ארבעט. גרוים איז אויך יעצט דער יום טוב. איך באגרים אייך און ווינש מיר זאלען נאך לאנג ארבעטען צוזאמען פאר דעם וואל און בעסטען פאר דער מענשהייט.

מיין שטעטעל

פון אב. מיללער

מיין קליין און ארעם שטעטעלע
איך זעה דיך פאר מיר קלאר
איך האב שוין לאנג פארלאזען דיך
שוין באלד דריי צענדליג יאהר

דאך זעה איך דיינע געסלאך נאך
און יעדען שטיין פון דארט
דעם גרויסען רונדען מארק
דער ברונעם אויף זיין ארט.

און יאשקע, דער גוטער פויער
דער אלטער שבת גוי
ביים ברונעם שטעהט ער אנגעשפארט
און קייעט טעמפ א שטרוי.

אט זעה איך משה דעם בערגער
ער לויפט גיך געשווינט;
אט זעה איך מיין פעטער מרדכי,
אין רעשניטצע פירט ער א רינדט.

אט זעה איך איטקע בערטשיקאווער
מיט בריף, אין די הענט א פאק,
אט זעה איך חנע רישקעס
מיט שעטשקי א גרויסען זאק.

עס בלענדעט מיר אקעגען דאס הייזעל,
דער ווינקעל וואו איך בין געבוירען.
די טיפען פון מיין שטעטעל
לעבען אימער אין מיין זכרון.

אוואו געשטאנען מיין הילצערנע וויגעל
אוואו די מאמע האט מיך געוויקעלט,
געווינקט מיך, געזונגען
אי ליו-ליו געציקעלט.

עס שוועבט נאך פאר'חלום'ט ארום דארט מיין יוגענד
מיין קינדערשער גלויבען איז ריין דארט פארבליבען.
איך קען דיר, מיין ארעמע היים, ניט פארגעסען.
איך וויים ניט וואס ציהט מיר—דאך מוז איך דיר ליבען!

רעבטס — יצחק מיללער
(אויטשע שאכנעס)
געשטארבען ט"ו כסלו תרע"ז

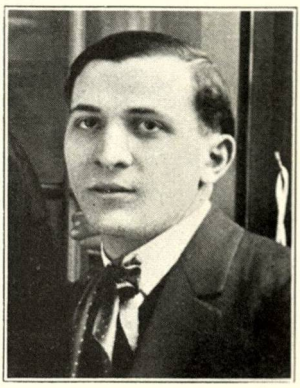

לינקס — זיון פרוי,
חיה ציורעל
געשטארבען א' טובת תר"ע

יובילעאום שטימונגען

פון א. מ. ווינבערג

דער קרינקער פאראיין פייערט יעצט זיין 15 יאהריגען יובילייאום. פאר די יעניגע וועלכע האבען געהאט דעם פארגעניגען צו זיין ביי זיין געבורט און זיך גע־

א. מ. ווינבערג

האלטען מיט אים ביים פאקען און מאזלען, פאר יענע איז דאס א העכסט וויכטיגע געשעע־ניש. און וועו מען שטעלט זיך אפ א וויילע און מען לאזט פאמעליכקע פארבייפליפען די לעצטע 15 יאר פון קרינקער פאראיין, מוז מען בלייבען באגאפט פון באוואונדערונג. עס איז ווי מען געפינט זיך פנים אל פנים מיט א פראכטפאלען זונען אויפגאנג ערגעץ אין א וואונדערבארען גע־נענד צווישען ריזיגע בערג. און עס גלויבט זיך קוים צו איז אט די פראכטפאלע פאנעראמע טאקע א ווירקלאכקייט אדער איז דאס פילייכט בלויז א טרוים וועלכע וועט גלייך פארשווינדען אזוי שנעל ווי איר וועט נאר עפענען די אויגען? ווי גוט איר פילט זיך וען איר בלייבט זיכער ביי זיך אז עס איז ניט קיין חלום. עס איז א שטיק לעבען און איהר זייט א טייל פון דעם,

עס וועלען זיך פילייכט געפינען ציניקער וועלכע וועלען פרובירען צונישט מאכען די יום טובדיגע שטימונג און פרעגען פון וואס קריגט מען דא אזעלכע קעלבערנע התפעלות? וואס איז דא אזוינס? עס איז 15 יאהר ווי דער פאראיין האט זיך געררינדעט, טא איז וואס? וואס איז דא אזוינס אויפגעטון געווארען? איז צו די ווילט זיך זאגען „אידען, איר ווייסט ניט וואס איר רעדט.“ איך וועל זיך מיט אייך ניט ארייגלאזען אין די איינ־צעלהייטען פון די אויפטוואונגען פון פאראיין. צו דעם זייט מוחל, קוקט איר אין יובילייאום סו־וועניר. דארטען וועט איר געפינען א געוויגן באריכט פון דער גאנצער ארבעט פון פאראיין פאר די לעצטע 15 יאהר געשריבען פון די וועלכע האבען זיך אבגענעבען מיט דער גאנצער פינאנ־ציעלער און קאנסטרוקטיוואר ארבעט. וואס מיר אינטערעסירט יעצט איז די באוואונדערונג ווי אזוי דאס איז אלעס געטאן געווארען, און דער וואונ־דער איז ווירקליך א גרויסער.

15 יאהר אין דער אייביגקייט איז טאקע גאר־ניט, בלויז א פינטעל מיט'ן אויג, אבער 15 יאהר עקזיסטענץ און גוטע ארבעט פון א פאראיין איז שוין עפעס גאר אנדערש. דאס איז כמעט א גאנצע פעריאדע. און עס לאזט זיך ניט אזוי גלייכגילטיג פארבייגען און אוועקמאכען מיט'ן האנט. איבערהויפט ווען מען איז באקאנט מיט'ן צוזאמענשטעל פון אונזער מיטגלידעראשפט ווערט נאך די באוואונדערונג שטארקער ווי אזוי מיר עקזיסטירען אזא לאנגע צייט, אוון ניט בלויז עק־זיסטירען מיר, נאן טוען גוטע קאנסטרוקטיווע ארבעט.

ניט קוקענדיג וואס מיר זיינען אזוי פאשידענ־ארטיג אין אונזערע מיינונגען און איבערצייגונ־גען, און דאך האלטען מיר זיך אזוי נאענט צוזא־מען. עס מוז עפעס זיין אן איבערנאטיליבע קראפט וועלכע האלט אונז אויף. און וועו מיר פרובירען אויסגעפינען די געהיימע קראפט, מוז מען קומען צום באשלוס, אז דאס קומט פון אונ־זער אלעמענ'ס צוגעבונדענקייט מיט דער פאר־גאנגענהייט, מיט'ן שטעטעל וואו מיר זיינען גע־בארן געווארען, און וואו די מערסטע פון אונז האבען פארבראכט די מערסטע פון אונזערע יוגענד יאהרען, וועו מיר קומען זיך צוזאמען צו א מי־טינג אדער אונטערנעמונג, אויבען אן, ניט ווילענ־דיג, זיך פארשפילען פאר אונז געווינסט בילדלאך און שטריכען פון דער פאנגאנגענהייט, פון אונזער אלטער היים, אונזער קליין שטעטעל קריניק, אט ערשיינט פאר אונז א פרייליך בילדעל, אט אן אומעטיגס, אט א קאמישען, און אט אן ערענסטעס. אין די אלע בילדלאך שפירט כמעט יעדער פון אונז דאס ער איז נישט בלויז א צושויער נאר טאקע א טייל דערפון. און דאס האלט אונז צו־זאמען. דאס ווירקט אף אונזער טעטיקייט. דאס איז די טרייב־קראפט וועלכע ווירקט אף אונזער איגער באוואוסטזיין. דאס איז די געהיימע קראפט וועלכע האלט צוזאמען מענטשען פון פארשידענע ריכטונגען און שטרעבונגען, און פאראיינט זיי אין איין גרויסען פארלאנג, צום העלפען אונזער אלטער היים, און כאטיא די מערסטע פון אונז האבען שוין ווי מען זאגט איבערגעשניטען אלע בריקען, זיי האבען שוין דארטען ניט קיין גאנץ

נאָענטע קרובים, אָבער דער דראנג צום העלפען מיין אָרעם שטעטעל איז נאָך פארבליבען אין אונז. און מיר מעגען שטאָלץ זיין דערמיט, וואָס לעבעדיק דאָ אין דער ביז־וויייטער אמעריקא וואו אלעם ווערט געמאָסטען מיט'ן דאלער און סענט, און וואו דער גציע נאָך סוקסעם איז אזוי שטארק דאָס פילע מאל דוכט זיך, דאָס עם זיינען גאָר ניט קיין מענשען נאָר מאשינען וועלכע ווערען אָטאָמאטיש געטריבען אין אן אונענדלאכען געלאף ווער וועמען ווען שנעלער אריבער יאָגען צום דערגרייכען דעם אָפגרונד...

און דאָך האָט דער געלאף און טומל נאָך ניט אין גאנצען אָפגעטויט אין אונז דעם צלם אלהים, דעם בעסערען איך, און מיר האָבען זיך אזוי ווי ארויסגעכאפט פון גרויסען געלאף און טומל, און זיך געזומען שטילערהייט מיט באשיידענהייט פאר די לעצטע 15 יאָהר צום בויען א גייסטיגען בנין וועלכער זאל זיין ווי אן עמוד האש אין אונזער טעגליכען פראָזאישען לעבען, וועלכער זאל פארטריבען אביסעל די וואָכעדיקייט פון אונז, וועלכער זאל אונז מאכען פון צייט צו צייט צום פארגעסען אונזערע אייגענע זאָרגען, און זיך פארנעמען מיט העלפען אנדערע,

צום שלום וויל איך זאָגען: איך גראטוליר פון גאנצען הארצען די אלע יעניגע וועלכע האָבען צוגעלייגט א האנט צו העלפען בויען דעם שיינעם בנין, וועלכער רופט זיך „ערשטער קרינקער אונטערשטיצונגס פאראיין". און עס וויל זיך אוים־שרייען חזק ואמיץ! שטארק און קרעפטיגט זיך. לאזט ניט אף די גוטע ארבעט. אייער באלוינונג איז אין דער ארבעט זעלבסט.

געקליבענע געדאנקען

ווער עס איז צופריעדען מיט זיין ארבעט האָט א גרונד צו זיין אונצופריעדען מיט זיין צופריעדענהייט.

* * *

א מענש וועלכער באקלאָגט זיך איבער דעם ענגאָ־איזמום פון די אנדערע איז אן ענגאָאיסט.

* * *

עם טרעפט אז מענשען קענען ניט זען א זאך ווייל זי איז צו גרויס.

* * *

אונדאנקבארקייט אין אן ערפינדונג פון די פי־לאָנטראָפען.

* * *

יאָרען

פון ד. סעלקאָף

וואָס לויפען אזוי מיינע יאָרען
וואָס אויילט איר זיך אזוי
מיינע שלים־מזל־דיגע טעג?
קיין סך איז דאָך שוין ניט פארבליבען צו פאָרען
אָט זיינען מיר שוין באלד ביים ברעג.

נאָר לאָזט זיך מיר אביסל בעזינען
פון יוגענד וואָס לאָנג שוין פערשוואונדען.
לאָזט מיר אין אייער חושך
א טרויסט כאָטש געפינען
צו מיינע איינזאמע שטונדען.

און אזוינ זיינען זיי אלע
די טעג און די יאָהרען
געלאָזען האָבען זיי מיר נאָר אויף צרות.
איך בעט אייך אויב ווער פון אייך
וועט זיי טרעפען זאָגט זיי אז זיי האָבען
אלע געטויגט אויף כפרות.

א שיין בילד

איין איד וויזט דעם צווייטען א שטיק לייוואנד, נאָר איינאנצען ריין און ליידיק, און זאָגט אים,

— אָט האָסטו פאר דיינע אויגען א שיין בילד. אידן גייען איבער דעם ים סוף.

—וואו זיינען דאָ די אידן? — פרעגט יענער.

— די אידן? — מאכט דער ערשטער — זיי זיינען שוין ארוים פון ים און אוועק ווייטער.

— און די מצרים וואו זיינען?

— די מצרים האלטען נאָך אין לויפען און זיינען נאָך נישט אָנגעקומען.

— נו, און דער ים אליין וואו איז ער דאָ אויף דעם בילד?

— וואָס הייסט? דער ים איז דאָך צעשפאָלטען געוואָרען און אָפגעטראָטען אין ביידע זייטען.

אין דער הויך — איז אומעטיג צו לעבען, אין דער נידעריג איז מיאום צו לעבען.

* * *

ווייז, ליבע און מוזיק עפענען אלע פארשלאָסענע הערצער.

אונזער שטעטל

— פון —
אב. מיללער

קריניק איז א שטעטל וואס האָט זיך מיט גאָלדענע אותיות געשריבען א קאפיטעל אין דער געשיכטע פון דער רעוואָלוציאָנערע באוועגונג אין די יאָרען 06-1905.

אב. מיללער

זי איז גיך באַוואוסט געוואָרען אלס א שטאָט וואָס האָט ארויסגעגעבען פון זיך די בעסטע העלדישע יונגע קעמפער, וועלכע זיינען געווען פון די ערשטע וואָס האָבען נאָכגעטאָן דעם בייספיל פון די בארימטע בלוטיגע גאסען געשטעענישען אין פעטערבורג.

כדי צו פארשטעהן וויי אזא קלייניע פארוואָרפענע שטעטעל האָט זיך אזוי קונה שם געמאכט אין גאנצען געגענד און אפט מאל איז איר נאָמען געקלונגען אין גאָר וויייטערע מקומות, מוז מען געבען א געניוע באשרייבונג פון איהר אויסזעהן און ענטוויקלונג און איהר כאראקטער פאר די לעצטע 70-60 יאָהר. קריניק האָט אלע מאל געהאט א נייגונג פאר אינדוסטרי און איהרע אידישע איינוואָהנער האָבען שטענדיג געטראכט פון גרויסע פאבריקאָנטען צענטער פון אינדוסטרי אויף א פאבריקאציאָן מאסשטאב.

קריניק ליגט אין א וואונדערבארען טאל, ארומגערינגעלט פון דער פעטער ערד, קריסטאל ריינע קוואלען צו וועלכע ס'בויגען זיך טיילמאל אראפ דורשטיגע פארבייגייער און טרינקען פון זיי פרישע קוויקענדיגע וואסער. די דאזיגע קוואלען הייסען אויף אונזער לשון — קרעניצעס, און פון דעם וואָרט קרעניצע דארף עס שטאמען דער נאָמען קריניק, אזוי ווי ביאליסטאק—וויל דער גרונד איז א ווייסער. אדער גראדנא—וויל זי באזיצט גרויסע בערג, אדער אלינקע — וויל מאטעס א לינקער האָט דארטען געוואוינט...

איך קאָן נישט פארגעסען ווירעענס קרעניצע אוואו מיר פלעגען זיין זומער שבת ביי טאָג נאָכ'ן טשאלענט טרינקען וואסער און וואשען די אויגען און זיך וועטען ווי לאנג מען קען האלטען די הענט אין די וואסער. שטונדען לאנג פלעגען מיר, קינדער, שטעהן ארום איר און וואונדערען ווי זי קאָכט און קאָכט און די וואסער איז אימער קאלט. און צו דער קרעניצע פלעגען די חסידים גיין אלע ערב פסח נאָך „מים שלנו" און אויף צוריקוועגס זינגען הלל. איין און אויך דער יחסן פון שטאָט פלעגט זיך פארגינען צו שיקען דעם משוגענעם מארים צום קרעניצע נאָך וואסער פאר טייה, און פון דער אויבענדערמאָנטער קרעניצע און נאָך פילע קוואלען ארום שלענגלט זיך די קריסטאלענע טייכלע און צושפרייט זיך אין א אזשערע ווי א ברייטע בעל הבית'טע וואָס איהר וואסער-פאל טרייבט דעם קרינקער מיהל, דעם נייעם מיהל, כאטש מיט 40 יאָהר צוריק איז ער שוין געווען אן אלטער, אויך סלוזקער מיהל און נאָך פילע מיהלען. עס איז אוממעגליך אויסצורעכענען די גרויסע נוצען וואָס אט די קלייניע טייכלע האָט אויפגעטאָן און וועט נאָך געווינם דינען דער קרינקער באפעלקערונג אין דער צוקונפט. אט די קלייניע טייכלע וואשט, ווירינאנס שפּסען, פלעגט וואשען אפרים קוינגלס שפּסענע פעלכלאָך, זי מאכט וויים די גוי'אישע לייוואנד, אלע פרויען שוויינקען ביי איהר די וועש, און וועז מיין מאמע פלעגט קלאפען מיין העמד אויף א שטיין מיט א גרויסען הילצערנעם פריאניק פלעג איך דאנקען און לויבען גאָט וואָס איך בין ניט דאָ אין איהר.

איך געדענק נאָך דעם גרויסען פאָק זאכען וואָס יאנקעל דער פארבער (מרדכילעוויטש) פלעגט טראָגען צום טייך שוויינקען שטיל אן געדויש אט זי געטאָן איהר ארבעט, קיין מאָל נישט געשטורעמט קיין מאָל נישט פראָטעסטירט, אלעס אראפגעשלונגען און געגאנגען איהר וועג. אפילו וועז מיין באבע איז געקומען צו איהר אויסוואשען א גריזעל האָט זי אויך ניט אנטזאגט. דער וואָס האָט נאָר געהאט גאָט אין האַרצען האָט זיך זאָאיקעוועט אדער איבער איהר. אלע שמוץ פון אמאליגע פארבארניעס און נאכער גארבארניעס אריינגלאָזען אין איהר, אראפגעשלונגען און געגאנגען וויייטער.

נאָר איין מאָל א יאָהר פֿלעגט זי זיך בייזערען אין אריבער די ברעגען און גיין מיט א ראָש און טומעל, אָבער דאָס איז נישט איהר שולד. זי, די קליינע שמאָלע טייבעלע קען ניט אריינגעמען אין זיך אזוי פיל וואסערען פון אלע גרויסע בערג ארום.

קריניק איז אחוץ בערג אויך אויסגערינגלט מיט פיל פריצישע הויפען. צווישען די שטעטלאך פון אומגעגענד רעכענט זיך קריניק פאר א כרך הגם, זי איז ניט קיין גרויסע. דער גרונט אוואו אונזער שטעטל איז געבויט איז ניט קיין פלאכער. א בארג ארויף. דער נידעריגסטער אָרט איז די קריסטאלענע טייכל און דער העכסטער פונקט איז די פערפוטקע. דער פלאן פון קריניק איז ווי מען גיסט אויס א טינטער טינט אויפ'ן רעכטען מיטען דער רונדער מאַרק מיט זיין ציין קראָמען וועלכע ליגט ווי א קיטקע אויף א גרויסען קויל'עטש אין מיטען די קראָמען א בראם (אין א מארק טאָג טוען די קעשענע גנבים דאָרט גוטע געשעפטען). די קראָמען זיינען געבויט פון ליים מיט ריטער אלע כמעט אויף איין אופן. א טיר מיט א לאָדען אימער אָפען, זומער און ווינטער, דער דאך מיט א גרויסען קאפיעש אויף גראָבע הילצערנע סלופעם צו באשיצען די מענטשען פון א רעגען אין א מארק טאָג אָדער א יאריד. פון ביידע זייטען קראָמען — בודקעם. דאָרט ווערט פארקויפט פארשיידענע זאכען פון עסענווארג ביז ליימענע טעפ. ארום מארק שיינקען, דאָס הייסט גרויסע הייזער מיט נאָך גרעסערע סטאדאלעם אין פראָנט פון הויז א פאָרענטש צוצובינדען די בהמות וואָס די גויעם ברענגען אין א מארק טאָג צו פארקויפען.

פון מארק האָבען זיך נעצוינען גאַסען און גאַסלאך אין פארשידענע זייטען. יעדע גאַס האָט זיך שטענדיג געענדיגט מיט קריסטליכע הייזער. באָטש קריניק איז ניט געווען קיין אויסנאַמע איז אָבער ווערט צו דערמאָנען דעם פאקט:

מיט עטליכע און דרייסיג יאָהר צוריק ווען עס איז ארוים די גזרה צו פארמאכען די שיינקען, האָט אונזער שטעטל זייער פיל געליטען עקאָנאָמיש פון דעם. די אלע אייגענטימער פון די שיינקען זיינען געבליבען אן פרנסה. זיי זיינען געבליבען ביי די גראָבע ציגעלעס און אנשטאָט בראָנפען און ביר, פארקויפען טיי צו די פויערים און א גלעזעל בראָנפען בגנבה. דער מאניפאקיעל האָט צוגענומען אלע אידישע געשעפטען.

קריניק ווי אלע אנדערע אידישע שטעטלאך ווּאו די מערהייט האָט א אידישע באפעלקערונג שפּילען גאַסען און מענטשען א מאָדנע ראָלע. די גאַסען האָבען דאָך געווים געהאט זייערע רוסישע נעמען, אָבער קיינער האָט פון זיי נישט געוואוסט. מען האָט זיי למשל גערופען אימער מיט א צוּנעמעניש: מיהל גאַס, סאָקאָלקער גאַס, טעפּערשי גאַס, שמידישע גאַס שישליוויצער גאַס, קליסטער גאַס, דער אלינקערקעם גאַס, קאנצעלאריע גאַס, גארבארסקי גאַס, באָד געסל, די שמאָלע געסל מיט די ברייטע פיסקעם און נאָך פילייכט א טוצען קליינע געסלאך וואָס זיינען געווען צוואוואָרפען אין פארשידענע טיילען פון שטאָט קריניק האָט אויך פארמאָגט א קאווקאז און א טיפלים. דאָרטען האָבען זיך געפונען די פאלאצען פון אונזער שטעטל. דאָס זעלבע די איינוואָהנער און אפילו די בעלי בתים זיינען נישט געוואָרפען געוואָרען מיט זייערע ריכטיגע נעמען, נאָר מיט צוויי אלם א צוליג צום ערשטען נאָמען. למשל, דעם שרייבער פון דיזען ארטיקעל האָט מען גערופען אברעמיל איטשע שאכנעס, ווי איהר ווּעט לעזען ווייטער כמעט אלעמען האָט מען גערופען מיט דריי נעמען ניט ווי אין אנדערע קליינע שטעטלאך מיט א צונאָמען אָדער מיט דער פרייוועזקי. איך ווּעל אָנפאנגען מיט מיינע שכנים, אברעמיל הערשעל בערעלס, נאכמען וועלוועל איטשעס, משה חנה פייוועלס, חצקיל אבוהם צאלעס, יאנקעל לייה ראטקעס, זעליק שלומה רובינס, לייבע מרדכאי שימעלעס, זיידקע לייבע ראשקעס, שימען יאנקעל עילקס, יאנקעל מרדכאי שאלעמ'ס יאנקעל משה אברהמ'ס, אוורעמיל מאטעל איריעס, שאיע שמוּעל משה'קעס, אברהמ'ל מייער לייב'ס, חאצקעל לייבע אסתר'קעס, דוד אברהם לייבעלס, וועלוועל חנה פאיעס, אפרים לייבקע שמאיעס, זלאטע חיים שאיעס, טויבע חנה חיי'עס, אויך אנדערע האָט מען גערופען מיט גאנצע 5 נעמען, ווי פינע סימה מוניע פייגיל היישיעס, און ז. וו,

די לאנד אויף וועלכע די שטאָט קריניק איז געשטאנען האָט ניט באלאנגט צו די בעלי בתים. זיי האָבען דאָס געגומען אין ארענדי. פון יענטעם הויף צו איהר האָבען אלע געצאלט א יעהרליכען אבצאָהל. דאָס איז אין קורצען דער אויסזוהן פון אונזער שטעטל אמאל.

ד י ע ר ש ט ע י א ה ר ע ן

געווייניליך, אז מען דערמאָנט קריניק דענקט מען גלייך די שטאָט מיט איהרע לעדער פאבריקען פאר וועלכע זי האָט זיך גערעכענט אלם איינע פון די רייכסטע פּראָווינץ שטאָט אין דעם גאנצען

געגענד. אָבער אין דער אמת'ן האָט קריניק מיט יאָהרען צוריק איידער די לעדער אינדוסטריע האָט זיך ענטוויקעלט געשפּילט א גרויסע ראָלע אין דער פאברי‌קאציאָן וועלט. נאָך מיט 70-60 יאָהר צו־ריק איז די גאנצע באפעלקערונג פון קריניק געווען אריינגעוואָרפען אין דער טוך פאברי‌קאציע. פון קליין ביז גרויס, מענער און פרויען האָבען אלע גע־ארבעט. דער אין שפּינערי און דער אין וועבערי, פון דער פריה ביז שפּעט אין דער נאכט האָט מען געהערט דעם רויש און קלאפערי פון די מאשינען. הין און צוריק האָבען געלאָפען די שיצען אָן א, אויפהער. אוואו א שטאָל, א בוידעם, זיינען גע־שטאנען וועב שטולען. צוזאמען מיט די געזאנ־גען און לידער פון די שפּולי‌ארקעס און ניפערקעס.

דער איינציגער טאָג וואָס איז געווען שטיל און רוהיג איז געווען—שבת—דער אמת'ער רוהע טאָג. איך געדיינקט נאָך עד היום דעם אמאליגען לידעל וואָס די מיידלאָך פלעגען זינגען:

מאמע, מאך מיר חתונה און גיב מיר א מאן א וועבער;

אויף מאָרגען נאָך דער חתונה וועל איך פאָרען אין א קאָרעטע מיט גומענע רעדער.

דאָס צייגט ווי פאָפולאָר איז געווען א וועבער ארבעטער. ער פלעגט פארדינען פון 6 ביז 7 רובל א וואָך אין דער צייט וועז אן אנדער בעל מלאכה ווי א שוסטער אדער א שניידער האָט מער ווי 18 גילדען א וואָך ניט געקענט פארדינען.

וואָס פאר א טרייב קראפט האָבען די פאברי־קאָנטען באנוצט? פישוט די הענט פאר די וועב שטולען ווי מען האָט דאָס דאן געראפען האנד שטולען. אָבער פאר די שפּינערייען האָט מען זיך באנוצט מיט אנדערע קראפטען. מאנכע הא־בען געצויגען קראפט פון וואסער פאל, די גרויסע ניעטעפי און די קליינע ניעטעפי אוואו אביסל וואסער האָט מען איינגעשפאנט פאר דעם צוועק. עס איז אויך געווען פיל רויזוואָרגען (וועלכע מען האָט באנוצט נאכער אין די לעדער פאבריקען צו שטייפען קאָרע.) די טוך פאבריקאציע האָט זיך שנעל ענטוויקעלט און אייניגע מאהר פאר־מעגליכע פאבריקאנטען האָבען אויפגעבויט אייניגע דאמפף פאבריקען מיט די שלאנגע הויכע קוימענס. קריניק איז געוואָרען מאהר טומלדיג. דער פייף פון די פּאראווקעס און דער רויש פון די מאָדערנע מאשינען האָט איר געמאכט אויסזהען ווי א העכט רייכע אינדוסטריעלע שטאָט. עם וועט ניט זיין איבעריג צו דערמאָנען איניגע נעמען פון די פאב־ריקאנטען א דאנק וועלכע די שטאָט האָט דער־גרייכט איהר הויכע שטופּע. נאטירליך זיי האָבען געטראָגען זייערע געווינליכע שטעטלדיגע קלין־געגנדע נעמען, יהושע קוגעלס, זונדעל איטעס, מרדכי מאיר קאצעמאך, מאיר יאבעס, משה אברהם דער נגיד, מוניע דער פארבער, בערעל פוך, אידעל עלי כאצקעלס, ברוך דוד, משה סלאוועס, חיים סלאוועס, יאסעל פון דאָברע וואלקע, חיים יאנקעל ערשעס, הערשעל סוקעניק, יאסעל צאלעל ענע קרעשעס, יאנקעל משה אברהם'ס חיים עלי, בערל חיים יאנקעלס, משה חיים יאנקעלס, פייוועל דער עקידעקער, משה יאשיצער, גדלי קרופּניק, און אזוי ווייטער. א חוץ די פאבריקאנטען האָט זיך גע־בילדעט א קלאס פון גרויסע סוחרים פון רויהע מאטעריאל קאָמיסיאָנערען, בעלי עגלות (די באהן איז דאן נישט געווען).

ווייל קריניק האָט פאבריצירט א בילליגען סאָרט סחורה, ווי טיגער, קאשבי, און עסקימאָ, האָט ביא־ליסטאק און לאָדזש אָנגעהויבען אריבערשטייגען קריניק מיט זייערע מאָדערנע פאבריקען, האָבען אויסגעארבעט א בעסערען סאָרט סחורה ווי די פאָדערונגען פון דער צייט. די קרינקער פאבריי־קאָנטען זיינען געווען אינטערעסטלינג, נישט גע־וואלט אָדער נישט געקענט גיין מיט דעם שטרוים און זיך געהאלטען ביי זייערע אלטע פאבריצירונג פון קאשבי. צו דעם נאָך האָבען די פאבריקאָנטען צווישען זיך ארומגערעסען און געגאנגען זייער שנעל צוריק.

איין פריה מאָרגען האָבען זיי זיך ארומגעזוהען דאָס קריניק מיט איהר אינדוסטרי איז געבראָכען, די ארבעט איז בילאכווייז אריבער צו די ארומיגע שטעטלאך, ווי האָראדאָק, מיבעלאָוו, פישטשייניקע, וואשילקאָווע, און זאָ ווייטער. די פאבריקען האָ־בען אָנגעהויבען פוסטעווען. מיט דער ארבעט זיי־נען נאָך געגאנגען די ארבעטער, די שפּינער, שפּי־לייארקעס, וועבער, סוחרים. די שטאָט איז געווא־רען פוסט ווי א בית עולם. די פענסטער און טי־רען פון די פאבריקען צובראָכען, פארקלאפט מיט ברעטער, די שטילקייט און פוסטקייט האָט גע־וואָרפען א מורא אויף די קליינע קינדער. זיי פלעגען ווייבען פון דיזע פלעצער געהענדיג ביי נאכט פון חדר שרעקען איינע די אנדערע אז אין די פוסטקעס האלטען זיך אויף קאקיאטשעקעס, לצים האָבען געוואָרפען דעם גאנצען שולד אויף די שטומע פאראָווקי, און זיי האָבען פון צרות פאר־פאסט א לידעל:

קומט צו גיין אידעל, זאגט די פֿאראָווקי גייט
ווי א פּידעל.

קומט צו גיין אליה און זאגט די פֿאראָווקי געהט
ווי א קאפּעליע.

קומט צו גיין גדליה זאגט די פֿאראָווקי איז קאליע.

קומט צו גיין פייגעל פֿארגלאָצט מיט דער אייגעל.

צו דער צייט וואָס קרינק איז געגאנגן ריק־
ווערטס אין איהר עקאָנאָמישען מצב האָט מען זיך
יעצט ארומגעזוהן אז איהרע קהל'שע אינסטיטו־
ציעס ווי די תלמוד תורה, הכנסת אורחים, ביהמ"ד,
דער שפּיטאָל און דאָס גלייכען געפינען זיך אין
זעהר אן ארימען פֿארנאכלעסיגטען צושטאַנד, אין
די גוטע יאָהרען זיינען די בעלי בתים געווען צו־
פיל פֿארנומען מיט זייערע גרויסע געשעפטען און
מאכען גלט. און אזעלכע נאריישקייטען ווי קהל־
ישע אינסטיטוציאָנען איז זיי געלעגען וויניג אין
קאָפּ, און ווען די שלעכטע צייט איז געקומען האָט
זיך ענדעקט די גאנצע קאָטאַסטראָפע און די קהל־
שע בנינים האָבען אָנגעהויבען איינפאלען און זיך
צומאכען. ווען דער אינספּעקטאָר פלעגט קומען
באזוכען דעם קרינקער הקדש האָט מען חאצקעל
פּאיז געדונגען אויף דעם טאָג פֿארבונדען די קאָפּ
און ליגען און קרעכצען, אָפּנארען דעם אינספּעק־
טער. און ווען די קרינקער בעלי בתים האָבען
נישט געוואָלט לאָזען שלאָפען אין גרויסען בית
המדרש דעם בלינדען וואסער טרענער (יעיטשיק)
האָט זיין זון שבת ניט געלאָזט לייענען און ער
האָט זיך צושריען: ביי לייטען אזא שטאָט ווי
קרינק האָט א בורדעל פֿאר אלטע לייט. ער האָט
געמיינט צו זאָגען א באגרעיפלעכי. נאָר ניט דאָס
בין איך אויסען צו דערציילען. קרינק האָט גע־
פילט אזוי ווי נאָך א חתונה. דער טומעל איז נאָך
געווען אין קאָפּ, אבער די קעשענעס זיינען געווען
פוסט. יעדער איינער האָט זיך געפילט ווי א יורד.
מען איז ארומגענגענגען איבער'ן מארק אזוי ווי נאָך
א שריפה. מען האָט נישט געוואוסט צו וואָס זיך
נעמען. יעדער האָט געזוכט ווי צו פארדינען אויף
א שטיקעל ברויט. ביסלאכווייז האָט מען זיך
צוגעוואוינט צו די אומשטענדען, געטראָגען א
בעזמענד אין קעשענע און געוואָרען א קונה הכל.
געקויפט וואָס דער גוי האָט נאָר געבראכט אין א
מארק טאָג. א בינטעל חזיר האָר, זוימען, פלאקס,
וואקס, וואל, פעלכלאך, זיך רייסען איינער
מיט'ן צווייטען איבער אן אלטע צולעכערטע
גויאישע העמד, לויפען אויף די וועגען אין א מארק
טאָג פארהאלטען א גוי מיט א ביסעל תבואה, נאָכ־
לויפען ביז אין שטאָט אריין און דער גוי האָט גע־
שמיסען דעם פערדעל באַרג אראָפּ דער איד זאָל
וואָס שטאַרקער לויפען. מאכען א קאָפּיקע רוח
אויפ'ן פוד. און פון אזעלכע געשעפטען האָט מען
נעדארפט לעבען און צאָלען שכר לימוד, חתונה
מאכען קינדער, אראָפּנעמען זיהן פון פריזיוו און
צאָלען טיגניאווקי. מע האָט געבראכען דעם קאָפּ
אוואו כאָפּט מען א גמילות חסד, ווי אזוי צו
לעבען פון איין טאָג אויפ'ן צווייטען. אלע האָבען
נאָר געהאָפט אויף בעסערע צייטען.

ד י ש ר י פ ו ת

צו דעם אויבענדערמאָנטען אָרימען צושטאַנד
הויבט זיך אָן א נייע סדרה פון צרות פאר קרינק,
אָדער די סדרה פון שריפות.

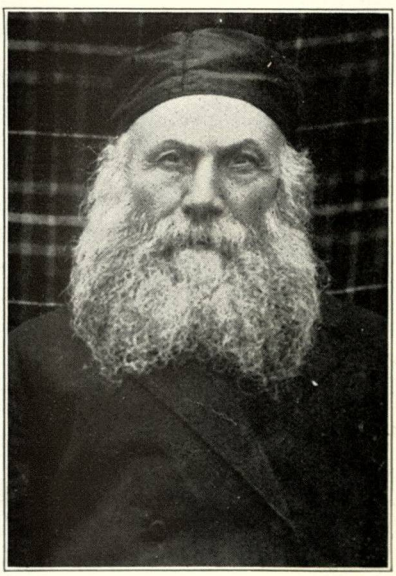
אין א שהנעם פריה מאָרגען ברעכט אויס א
פייער אויפ'ן מארק ביי ניאמע דעם פארבער. א
פערטעל שטאָט איז אוועק מיט'ן רויך. קיין פייער
פארזיכערונג האָט כמעט קיינער נישט געהאט. די
נשרפים האָבען זיך ארויסגעלאָזען איבער די ארו־
מיגע שטעט נאָך היפּ. ווי נישט ווי זיינען זיי
צו זיך אביסעל געקומען און מען האָט אָנגעהויבען
עטוואָס צו בויען. צו ערשט די גוי'שע הייזער,
נאכער די אידישע. פילע פלעצער זיינען נאָך גע־
ווען ליידיג, די וואונד איז נאָך נישט געווען אין
גאנצען פארהיילט. קומט שוין נאָך א שרפה א
פיל גרעסערע.

קומט שבעה עשר בתמוז, געפאסט א גאנצען
טאָג, די היץ איז געווען גרויס, אלע זיינען געווען
מיעד. מען געהט שלאָפען פארמאטערט נאָך
אזא שעווערען טאָג, און פלוצלונג פארטאָגט ברעכט
אויס א גרויסען פייער. מען הערט שרייען פוי־
זשאר עס ברענט. מען עפענט די אויגען, אין אלע
פענסטער איז ליכטיג. מען נעמט די ערשטע זאך
וועקען און אָנטוען די קינדער. דער טאָטע כאָפּט
די האָק. ער ווילּ לויפען זהען אוואו עס האלט,
איך לויף אים נאָך. איך זע פּעשע מיירים'ס זיצט
לעבען משה חנה פייוועל'ס פארקאָן און שרייט
מיט אזעלכע שרעקליכע קולות מיירים ראס... איך
לויף צום פייער, איך זעה חעמיע מיישקעס הויז
ברענט ווי א ליכט. קיינער לעשט ניט. עס צינדט
זיך אָן א צווייטע און א דריטע. און דער קרינקער
רב, רב ברוך קריכט ארוים פון פענסטער וואָס איז
אָנטקעגען בעני קאדעלם אין א שלאָף ראָק, ער
בעט זיך ביי די קצבים זיי זאָלען ארויסכאָפּען
כאָטש די סאָפקי. מער פארלאָנגט ער ניט פון זיי.
און דער פייער האָט זיך צופלאקערט אויף אלע

זייטען און האָט געסטראשעט צו פאניכטען די גאנצע שטאָט. מען האָט געטראָגען די געראַטעוועטע זאבען אין שול. מען איז געווען זיכער אז די קרינקער שול האָט קיין מאָל נישט געברענט און זי וועט דעם מאָל אויך ניט ברענען. עם האָט נישט לאַנג געדויערט דאָס דער גרויסער בית המדרש מיט דער שול און דער חיי אדם און די סלאָניימער שטיבעל זיינען אוועק מיט דעם גרויסען פייער און פון אלעם איז געבליבען א תל עולם. כמעט דריי פערטעל שטאָט איז דאן אוועק מיט'ן רויך.

דער חורבן איז געווען גרוים. געווהנליך האָבען די שכנישע שטעטלאך זהר פיל ארויסגעהאָלפען מיט ברויט און זאכען. די ערשטע צייט איבערהויפט האָט מען פארפלייצט קרינק מיט גרויסע לאבענס ברויט.

נעכטיגע בעלי בתים האָבען געגומען זוכען א ווינקעל אוואו די קאָפּ צוליגען. איטשעם האָט געזאָגט גאָט וויים וועו עם וועט זיך שוין זיין נאָך אזא שרפה. מע גיט זיך גאנצע לאבענס.

יעקב זלמן לעווין פון האַראַדאָק
ער האָט געבראכט ברויט פון האַראַדאָק פאר קרינקער נשרפים

אָט די צוויי גרויסע שריפות האָבען אָבגעוויישט אלע סמנים פון די טוך פאבריקען וואָס קרינק האָט פארמאָגט. פארברענט אלע געבוידעם מיט די פוסטקעס און קאָקאיאישקעס, עס איז פון אלעם קיין זוכר ניט געבליבען. (אָבער וועו ניט די שרפות און מגפות אין די קליינע שטעטלאך וואָלט קיינער נישט וויסען וויי אלט ער איז). די וועלט זאָגט נאָך א שריפה ווערט מען רייך. עס האָט אָנגעפאַנגען אין שטעטעל צו רודערן. מען האָט אָנגעהויבען צו קויפען אלטע ציגעל. מע האָט אָנגעהויבען אָפּווארפען א פּאָר קלעצלאך. עס איז געווארען לעבעדיק אין שטאָט. אנדערע האָבען אָבגענומען סאראנס. עטליכע רובעל פון א קאנצעלאריע. עטליכע בעלי בתים זיינען אוועקגעפארען אף דער וועלט מיט א כתב פון רב מאכען געלט. מען האָט אויך נישט פארגעסען דעם גרויסען בית המדרש. די וועגט זיינען געבליבען. מע האָט זיך געגומען צו דער ארבעט ער זאָל פארטיג ווערען אויף ראש השנה. יודעל לאסקעם האָט פיל געהאָלפען אין דער ארבעט. ביסלאכווייז האָבען זיך די בעל־בתים פון אונזער שטעטעל אָפּ געבויט — פון די אלע צופוילטע הילצערנע הייזער איז געווארען שיינע מויערלאך מיט מאָדערנע פענסטער און פלינגאָווע טירען, אָבער אָן דער קאָלטער שול האָט מען פארגעסען, איהר געלאָזען שטיין א באָרעוודיגע אָן א דאך, און ווער וויים ווי לאנג זי וואָלט געשטאָנען וועו ניט יאנקעל עלקעם (מרדכיליאָוויץ) מיט שאול זלמן פון הויף. זיי האָבען ניט גערוהט ביז די שוהל איז פארטיג געווארען. איך גלויב אז דעם גאנצען קרעדיט קומט יאנקעל עלקעם. אוואו ער האָט גענומען די געלט — ניט איך וויים און ניט איך וויל וויסען. דער רעזולטאט איז געווען א גוטער אין שוהל האָבען איטמער געדאַוועט דער אָרעמער קלאָס פון שטאָט און אויך די ישובים. ער האָט געזען אז די שוהל זאָל אויסזעהן אזוי שיין ווי מעגליך נאָך יענע אומשטענדען. די געוועלבען באָפּוצט מיט שיינע ווירעזקעס מיט געטאָקטע בארנעס, אויך היינגט אראָפּ א שיינער קנאָפּ אין מיטען. דער מעבאָניק איז געווען שלום פּנחס פון גראָדנע. זיין נאָמען האָב איך אויסגעזוכט אין די ווירעזקעס. די שוהל האָט אויך א שענעם ארון קודש געמאכט פון אפרים דער סטאָליער, אויך א קינסטלעכן עמוד, א שיינע טיר געמאכט פון עלי מייער פישעלס. (איך וויל אייך באמערקען אז די שניצערייי אין עמוד האָט געמאכט א פרעמדער איד.)

דער צענטער פון דער לעדער אינדוסטרי

אין קרינק, ווי אין אסך קליינע שטעטלאך, זיינען געווען קליינע נאסע גארבארניעס. זיי האָבען אויסגעארבעט יוכטען און אויך פּראָסטע פּאָ־

דעשוועס אין נידעריקע הילצערנע הייזקעכ. פאר־
קויפט די לעדער אין א מארק־טאג; ארויפגעלייגט
דעם גאנצען פארמעגען אויף א צעברעכענעם וועגעל,
פארבונדען מיט ציצות. דער פאבריקאנט האט זיך
אליין איינגעשפאנט אין וועגעל ווי א פערד און
די פרוי מיט די קינדער פלעגען שטופען דעם וועג־
געלע באלד־ארויף. אוועקגעשטעלט דעם וואגען לע־
בען מאטעל חיה טילעם בודקע. צוליייגט די ביסעל
לעדער, גלווארט פאר סוחרים, דאם הייסט, די מו־
זשיקעס וועלכע זיינען גלווען די הויפט קויפערס
פון לעדער צו מאכען לאפטשעס. די פרוי און
קינדער זיינען גשטאנען א גאנצען טאג ארום וואג־
גען אכטונג צו געבען די גויים זאלען ניט גנב'ענען,
ווארים ביי א גוי איז א שטיקעל לעדער א גאנצער
פארמעגען. ער קען מאכען פון דער קלענסטער
שטיקעל לעדער א לעצעל צו דער פאסטעלע.

אט פון די קליינע איינגעפאלענע גארבארניטש־
קעס האט זיך ענטוויקעלט די גרויסע לעדער אינדוס־
טרי וואס האט גע'שמ'ט איבער גאנץ רוסלאנד.

עס איז ווערט צו דערמאנען די נעמען פון די
גארבארעס פון יענער צייט: ישעיה שמואל משה־
קעס, מאטעס דער גארבער, משה וועלוועל און
אברהמ"ל גימשעס, יעקב שמואל דער גארבער,
אליהו אברהמ'ל אלעוועשקע, אברהמ'ל מייער
לייב'ס, קאפעל סאפיאניק. ער האט געמאכט סאפיאן
פון שעפסענע פעלכלאך ביי יאשע חיה מאשעס.
אט אזוי האבען זיי געארבעט יאהר איין און יאהר
אויס. געקויפט א פערדן פעל פון א קאפיצע, א
רינדען פעל פון א קצב, געהאלטען א פאר קיי־
דארעס, אליין מיטגעהאלפען, אין מיטען, נישט אין
א מארק טאג, פארקויפט א יוכט צו א שוסטער
פאר גויעשע שטיוועל. און אזוי מיט דעם געמאכט
א לעבען. ניט געהאט קיין באגריף פון פיעל בע־
סערס.

דער ערשטער וואס האט אנגעפאנגען אין קרי־
ניק צו ארבעטען לעדער אויף א גרויסען מאס־
שטאב איז געווען קאפעל זאלקין. ער האט גע־
האט דעם פאבריק וואו נאכער הערשעל גראסמאן
איז געווען, כמעט אלע פאבריקאנטען האבען גע־
גארבט פערדען־פעל (קאינענע). א טייל האט
מען אויך געארבעט ווארשעווער פאדעשווועם. אלע
ווי איינע האבען געארבעט אויף דעם זעלבען סיס־
טעם: די זעלבע נאסע גארבארניע, די סטאליע
אויפן קאפ, צוברעכענע פענסטער, פארפוילטע
טשאפעס, די זעלבע הארבע ריחות אויסגעמישט
פון די פאלע, וואפנע, עקסטראקט וועלבע האבען
פארפעסטעט די לופט אין דער שטעטעל אחוץ
קאווקאז.

ווען די פעל איז ארויס פון דער האלב ארבעט

דער בילד צייגט די קרינקער שוהל אין ציוט פון מלחמה וואו מען האט געטוילט בולבעס.

איז שוין געווען האלב צו דערלייגן. ניט איין מאל האב איך געזען פרייטאג בייטאג וויא א קינד אדער די פרוי ברייגט דעם טאטען אין נארבארניע א שטיקל בולבענע קוגעל, דער נאסער נארבאר שטייט ביי דער קאבאלעקע מיט'ן שאב אייזען און רייסט די פעל פון די פאדלע, ער איילט זיך וואס גיכער צו ענדיגען און געהן וואס שנעלער אין באד אריין לכבוד שבת. ער גיט א וויש א האנט אן דעם לעדערנעם פארטוך, נעמט די שטיקל קוגעל און פראווען די סעודה ביי דער קאבאלקע.

די ערשטע פאבריקאנטען אין קרינוק וואס האבען אנגעפאנגען צו ארבעטען אויף א גרעסערען מאשטאב זיינען געווען:

קאפעל זאלקין (פריהער גערופען קאפעל דער סאפיאנעק), נחום אנשעל איז אריין אין לעדער געשעפט מיט צוויי שותפים: אייזיק קרוזשעניאנער און חייקל אלענד, זיי האבען אבגעקויפט די קלייגע נארבארניע פון משה גימשעם, יאנקל מאטעסעם מיט הערשל גראסמאן, לייבע מאטעסעם, יאנקל משה'לעם יהושיעה זאץ, הערשל יאנקל עלקעם, שעוואך עלקעם, שמואל דער אמעריקאנער, אשר שאיעם, די בלאכעם, משה שאמשינאוויץ, עלי קאפפלם, ישראל ערצקי, רעבעל'ס דריי זיהן: ארטשיק, וועלוועל און ישראל לייב. און נאך אסך גרעסערע און קלענערע, אויך זיינען געווען אסך לייגקענטינקעם.

ווי א יונגע בוים וואס צולאזט זיך מיט די צווייגען אזוי האט זיך צושפרייט די לעדער אינדוסטרי איבער דער גאנצער שטאט. די רעגירונג האט זיי פיעל געשטערט אין דער ענטוויקלונג וווילע עם איז ניט ערלויבט געווען נאסע גארבארניעם אין מיטען שטאט צוליב די שלעכטע סאניטארישע באדינגונגען. אבער נאך פיעל מיה איז זיי גלונגען צו קריגען אן ערלויבנעניש אויף דער אנדער דער זייט טייך אויף יענטעם פעלדער. דאן האבען זיי אפגעקויפט גרויסע שטיקער לאנד און אויסגעבויט ריזיגע פאבריקען מיט פיעל מעהר באקוועמלייכקייטען: ווי גרויסע פענסטער מיט צענטענע טשאפעם, אויסגעארבעט פארשידענע פערדען פעל, ווי שפיגעל פלאט, בלעטער שאגרין לאפעם. דערביי זיינען געווען באשעפטיגט הונדערטער ארבעטער, מיסטערם, פארדוטשנע לערען אינגלאך. ניט נאר די קרינקער אידען האבען געמאכט א לעבען פון די פאבריקען, נאר אויך די גוים ארום קרינק זיינען רייך געוואָרען דורך פארשידענע ארבעט וואס זיי האבען באקומען אין די פאבריקען. וועד וויים ווי גרוים קרינק וואלט איצט געווען ווען ניט די וועלט מלחמה?

דער גרעסטער פאבריקאנט אין קרינק, ווי באוואוסט איז געווען נחום אנשל קינעשענסקי. עס איז נישט איבעריג צו דערציילען וועגען איהם אייניגע פאקטען.

ווען נחום אנשל האט באשלאסען ארויינצוגיין אין דעם לעדער געשעפט איז ער געגאנגען פרעגען אן עצה ביי קאפעל זאלקין, דער לעצטער האט אים געזאגט: אויב דו האסט אסך געלד צו פארלירען קענסטו דאס טון. ווייזט אוים אז נחום אנשל האט איהם נישט געפאלגט. נחום אנשל איז געווען פאר עטליכע צענדליגער יארען די קאפ פון שטאט, דער טאן געבער פון די קרינקער פאבריקאנטען. ער האט רעגירט איבער'ן שטאט ווי א שטרויגער נאטשאלניק זיין וואָרט איז געווען א געזעץ, ער האט אויך געלאזט פילען זיין שטארקע האנט, זעהר אפט אויף יענעמ'ס באק... ער האט זיך אמאל פארגונען אנפאטשען חיים יאכעם דערפאר וואס ער האט געבעטען ביי איהם א גרעסערע נדבה (ניט פאר זיך חס ושלום). נאר וואס מען זאל אויף איהם נישט זאגען, אבער אן אפענע האנט האט ער געהאט...

די ערשטע ארבעטער אין די פאבריקען. — ביי די נאסע ארבעט, קייפאָרים מיט זייערע פרויען. ביי טרוקענע ארבעט — דייטשען, פון זיי שטאמט דער וואָרט נארבער גזעלען און נאך גזעלכע ווערטער ווי פרישטאג, מיטאג און אוועגדרויט, לאפען, שקאפיק, בלאנזשיר אייזען, אוטערציען, רוטשער און נאך פיעל דייטיש נעמען וואס קרינק געברויכט אין די לעדער פאבריקען. און וועז דער קרינקער יוגענד האט זיך אריינגעוואָרפען אין דער לעדער פאבריקאציע האבען זיי זיך אויסגעלערענט ניט נאר די לעדער פאך נאר אויך אלע זיטען וואס דער דייטיש באזיצט...

די שקלאפעריי אין די לעדער פאבריקען אין די ערשטע יאהרען. — די שטונדען זיינען געווען: זומער פון 5 פריה ביז פינסטער, ווינטער פון 5 פריה ביז 9 אדער 10 אזייגער אוועגד. ווער עס איז געקומען 5 מינוטען נאך 5 אזייגער זיינען שוין די טירען פון פאדוואר געווען פארמאכט. דאס האט געהייסען פארשלאפען א פרישטאק. עס האט פאסירט מיט מיר אליין אמאל ווען איך האב געארבעט ביי אייזיק קרושענאנער אין פאבריק ביי אברהם משה דעם שפיגעל פאלצער.

איך בין דאן אלט געווען 11 אדער 12 יאהר.

אין א געוויסען ווינטער נאכט, כאפּ איך זיך אויף און באמערק די ליכטיקייט אין דרויסען (פון דעם פּריש געפּאלענעם ווייסען שניי), דער וואנט זייגער שטייט. איך דינק אז עס איז שוין שפּעט. אויף שנעל זיך אָנגעטאָן, אפילו נעגעל וואסער נישט אָבגעגאָסען, איך לויף אויף שנעל אין טיפען שניי, (קיין סטעטשקע איז נאָך ניט געווען) צום טויער פון פאברוק. די טיר, זעה איך, פארמאכט און איך מוז נעבאך גיין צוריק מיט א אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ. „פארשלאָפען א פרישטיק". דערווייל געה איך אריין אין בית המדרש און ווי איבעראשט איך בין געוואָרען ווען איך טו א קוק אויפ'ן זייגער און זעה אז עס איז נאָר 2 אוהר. איך געה נעהנטער צום וואנד און זעה אז דער זייגער געהט טאקי. איך פארקירעווע זיך צוריק אין הויז און איך לייג זיך ווייטער שלאָפען.

ווי גרויס איז געווען די שכירות אין דעם לעדער פאך? — ביי די נאָסע ארבעט: פון 3 ביז 6 רובל א וואָך. די 6 רובל דיגע ארבעטער זיינען געווען געציילטע אין שטאָט. זיי האָבען זיך גערופען קאלף פיאלצער. די ארבעט איז געטון געוואָרען מיט א פיאלץ אָדער א קאָסע.

די טרוקענע ארבעט גופא איז געווען צוטיילט. אויף יעדען טייל איז געווען א מייסטער, וועלכער האָט געארבעט פון שטיק אָדער פון פּאָר שאגרין פון טעכער. די מייסטערס האָבען געהאלטען פּאָדרוטשנע אינגלאָך פון 11-10 יאָהר אין עלטער. אויב דער 10 יאָהריגער אינגעל האָט נישט געקאָנט דערלאנגען צום טאפּעל האָט מען אהם געגעבען א קלעצעל אונטער די פים. די שכירות איז געווען פון 40 קאָפּ, א וואָך און העכער, נישט מעהר ווי 4½ רובל א וואָך. די מייסטערס זיינען געווען די וועלכע האָבען עקספּלאָטירט די קלייגע גארבער געזעלען. די מייסטערס האָבען געלעבט בעסער ווי די פאבריקאנטען אליין. געוואָהנט אין שיינע דירות, געהאלטען דינסטען געטראָגען די בעסטע קליידער, געשפּילט אין קאָרטען, געטרונקען שנאפּס און ביר און געשלאָפען ביז 9 אזייגער אין דער פריה אפילו אין מיטען וואָך.

אזוי ווי די אידען אין מצרים אזוי האָבען די קרינקער ארבעטער געשמאכט און געקרעכצט אונטער דער שקלאָפערי פון דער שווערער און שמוציגע ארבעט. די נאסע ארבעטער, אויסארבעטענדיג אזוי פיל פעל און פון די וואפּנע, זיינען זייערע העכסט געשפּאלטען ביז'ן בויך. זיי האָבען נישט געהאט קיין פּאָר שטיוועל אויף שבת איבערצובייטען. די זעלבע ארבייט שטיוועל פלעגען זיי אויסשמירען מיט טראָן און געהן אין שול אריין פרייטאָג פארנאכט. אויך די טרוקענע ארבעטער פלעגען טראָגען די זעלבע פארשמאלצענע הויזען פון א גאנצע וואָך אויך שבת און יום טוב. ניט געהאט קיין ריינע העמד איבערצובייטען, פלעגט מען אָנטאָן א פּאפּירענע מאנישקע אויף דער שווארצער העמד און זיך ארויסלאָזען שפּאצירען אויף שישלייוויצער גאס און מאכען וויסטאוועס די מיידלאך.

די פאבריקאנטען האָבען געוואקסען רייכער און רייכער און מיט זיי אויך די מייסטערס. די פאבריקאנטען האָבען געבויט גרויסע פאבריקען, שיינע הייזער צום וואָהנען. די מייסטערס זיינען אויך געוואָרען גאנץ שיינע בעלי בתים. אָבער די ארבעטער האָבען געלעבט אין א זייער אָרעמען צושטאנד, זיי האָבען טאקע פארשטאָנען זייער לאָנג אָבער האָבען נישט געוואוסט פון וואנען עס קען קומען זייער הילף.

אין זומער פון 1897 האָבען אָנגעפאנגען זיך צו וויזזען פנים חדשות אין אונזער שטעטל. מלמדים האָבען אָנגעפאנגען קנעלען מיט די קרינקער נארבארעס. צו ערשט מיט די יונגע און נאכער מיט די עלטערע ארבעטער. מען האָט אָנגעפאנגען פון א. ב. מיט זיי און מיט די בעסערע קעפּ האָט מען געלערנט די גמרא, איינער דעם צוויטען האָט פארטרויט א סוד ווען פארזאמלונגען פלעגען דארפען פארקומען אין אָוונד אונטער די מאגילקעם אָדער אין ראָזאניקער וואלד.

דער לעבען איז געוואָרען דאן מעהר אינטערעסאנט. יעדערער איז געווען באגייסטערט פאר די זאך, וויל מען האָט זיי געעפענט די אויגען צו וויזזען א וועג ווי אזוי זיי קענען זיך פארבעסערען זייער שרעקליכע לאגע. איבערהויפּט האָט אויף זיי געווירקט די שיינע ארבעטס לידער איינער בעסער און שעהנער ווי דער צוויייטער.

און דער יוגענד האָט זיך דאן אריינגעוואָרפען מיט זייער גאנצען ברען אין דער רעוואָלוציאָנערער באווענונג. עם איז געווען זייער א וואונדערליכע זאך טויזענטער ארבעטער וועלבע האָבן קוים אידיש געקאָנט לעזן, האָבן אין א משך פון א קורצע צייט געוואָרען באוואוסטזיניגע און אין א געויסען גראד זאָגאר אויך אינטעלעגענטע מענטשען, אסך פון די נאָר וואָס חדר אינגלאָך זיינען אין א קורצע צייט אליין געוואָרען מלמדים.

קרינק האָט אָנגעהויבען קאָכען ווי אין א קעסעל. אלע האָבען זיך נע'סוד'עט און געשושקעט איינער מיט'ן צווייטען. מען איז שוין נישט מער

געשטאנען אין גרויסע רעלאך אויפ'ן מארק ווי אמאל. פאראוויי פלעגט מען אוועקשפאצירען דורך פארשידענע געסלאך — אלע צו איין פונקט אין וואלד. דארטען פלעגט מען הערען הערעם און זינגען ארבעטם לידלאך.

עס האט נישט געדויערט לאנג און אין קריניק האט אויסגעברא'ען די ערשטע היסטארישע סטאטיסטיק צווישען די טרוקענע ארבעטער. די פאבריקאנטען און די מייסטערס האבען געארבעט האנט און האנט. דער ערשטער טאג איז געווען ביי זיי א שפאס. זיי האבען זיך געמאכט לוסטיג אין געוויצלט איבער אונז, זאגענדיג: זיי וועלען ווערען הונגעריג וועלען זיי קומען צוריק צו דער ארבעט. זיי האבען זיך גאר נישט פארגעשטעלט אז די פארשמאלצענע היזלאך וועלען לערנען בלק מיט די גרויסע בערען.

און דא האט זיך אנגעהויבען די גאנצע חתונה. דעם ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון קריניק האט מען ארא'פגעבראכט דעם זשאנדארמיסקען אין שטעטעל, מען האט געוואלט פרובירען מכח א שלום, מען האט אויך געסטראשעט מיט ארעסטען. נאכער אבער האבען די פאבריקאנטען אויסגעפונען און איבערהויפט אייזיק קרושעניאנער אז דאס איז אן א'פגערעטע מעשה. מען וועט מיט די יונגאטשעס גאר נישט אויספיהרען. זיי האבען אויסגעפונען און דערשמעקט פון געוויסע קווסלען אז דער אינדיק האט ארא'פגעווארפען די שטרוי פון קעפעל. האט מען זיך געמומען פאר אנדערע ווענען, דאס הייסט: פארהאנדלען מאכען א שלום. דער קרינקער רב, רבי ברוך ז"ל האט גערופן די ארבעטער פרובירט מיט זיי זיך אויסגלייכען. אבער עס איז זיי ניט געלונגען, די ארבעטער זיינען געווען פאר'עקש'ט, און די פאבריקאנטען מיט די מייסטערס האבען עמעוזט נאכגעבען אלע פונקטען. פארלאנגט האבען זיי גאר א קלייניגקייט: ארבעטען פון 7 ביז 7, באצאלט אין קאנטאר נישט פון די מייסטערס. די חייליגע שבועה וואס זיי האבען געשוואורען ביי צוויי בולבעם וועלכע זיינען געלעגען אין א תפילין זעקעל האט זיי נעחאלטען צוגעבונדען צוזאמען ביזוואנען זיי זיינען נעגאנגען זיגרייך צוריק צו דער ארבעט.

פון דאן אן הויבט זיך אן די געשיכטע פון סטאטיסקעם אין קריניק. די ארבעטער האבען דערשפירט זייער מאכט, די מייסטערס האבען אויפגעהערט צו דריען מיט זייערע וואנצעם און די ארבעטער האבען שוין מעהר קיין פעטש פון די פאבריקאנטען נישט געקראגען, איבערהויפט האט נחום אנשעל'ס שטארקע האנט אויפגעהערט צו ארבעטען.

די אנדערע ארבעטער פון פארשידענע פאכען ווי שוסטער, שניידער, סטאליארעס און זא ווייטער, האבען זיך פארקוקט אויף די גארבערס, זיך גענומען בונטעווען און ארויסשטעלען אויך פאדערונגען ביז ווענען זיי האבען געווענען. אין קריניק איז געווארען א גן עדן פאר ארבעטער.

פארשידענע שטעענישען אין אונזער קרינק.

ווי עס איז באוואוסט מוז מען צו גארבען לעדער באנוצען געשטויסענע קארע, אום צו שטויסען קארע איז געווען פיעל רויז־ווארגען אין קריניק. די רויז־ווארגען האבען געהאט סטעמפעס, וועלכע האבען געשטויסען די קארע. ווען די פאבריקען זיינען פארגרעסערט געווארען און עס האט געפעדערט פיעל קארע האט ווירעין געמאכט דערפון א געשעפט. געקויפט א גרויסע פארוווקע, געבויט א גרויסען בילדינג, זוהר א גרויסען שטאל, וועלכע האט געהאט ענוג פלאץ פאר קארע פאר א גאנצען ווינטער. די פאבריקאנטען פלעגען צאהלען ווירעגען פאר'ן שטויסען פער פוד.

אין 1902 אין זומען צייט, דער וועטער איז געווען זייער שיין, די וויבער האבען געשווייגקט זייערע ווערק אין טייך לעבען נאשעלניצע. פלוצלונג איז אנגעקומען א וואלקען ברוך פון ראכעווקער זייט. דאס איז נישט געווען קיין רעגען, נאר א וואנט וואסער איז געגאנגען צום מיל, וועלכע האט אלעם מיט זיך צוגענומען. די פרויען בייס טייך האט מען קוים גערעטעוועט מיט לעבען, און דער דאך פון דעם גרויסען ווירעגם שטאל, וועלכע איז געווען פול מיט קארע, איז ארא'פגענומען געווארען און האט זיך אוועקגעליינט אן א זייט, אזוי וויי מען לייגט אוועק א היטעל. אויך דער ברוק לעבען מיהל איז אוועקגעריסען געווארען. דאס איז דער צווייטער מאל פאר מיין געדינקען וואס דער ברוק איז אוועקגעטראגען געווארען.

דער ערשטער מאל איז געווען פסח צייט און בין דאן נאך געווען א קלייניר אינגעל, פאר אונז אינגלאך איז דאס געווען זהר אינטערעסאנט, אבער פאר עלטע דעם מילנער איז דאס געווען א פארשטערטער יום טוב. אויך דעם פריץ ווירעין האט דער שפיצעל פון דער נאטור געקאסט גוטע גולדן.

אנדערע פאכען און פאכלייט

מיר האבען אזוי פיל דערציילט פון אמאליגע קרינ־

קעך טוך פֿאבריקען און נאכער די לעדער אינדוס־
טרי — קען אויסקומען אז קיין אנדערער פאכען
אדער בעלי מלאכות האט קריניק נישט פארמאגט.
זי איז טאקע געווען א פאבריקאצי̈ען שטאט און
געווהנליך האבען די פאבריק ארבעטער פארנו־
מען דעם אויבען אן, אבער קריניק אזוי ווי אלע
אנדערע שטעטלאך האט זי געהאט פארשידענע
בעלי מלאכות: ווי שוסטער, שניידער, סטאלארעם,
טישעלי̈ארעם, מולי̈ארעם, שמידען, שלי̈אסארעם,
־און אזוי ווייטער.

אלזא, ווען מיר רידען שוין יע פון קרינקער
בעלי מלאכות דינק איך אז ווערטה צו דער־
מאנען איניגע נעמען, ווענכע האבען געשם'ט אין
יענער צייט אלם גרויסע טאלאנטען. איך ווענ אנ־
הויבען פון פונדאמענט, איך מיין פנחם דער מו־
ליאר. אזא פאכמאן ווי ער האב איך נאך נישט
געטראפען. זיין ארבעט פון מאכען פונדאמענ־
טען פון נאטירליכע פעלד שטיינער איז געווען צו
באוואונדערען, שיין און שטארק. זיינע געזעלי̈פע־
ווען קעלערען זיינען געווען באוואוסט אין גאנץ
קרינקער געגענד. דער גרויסער פייער האט זיי
נישט געקענט פארניכטען. ווען ער האט געטינ־
קעווען די קרינקער שוהל פון דרויסען איז ער
ארא̈פגעפאלען מיט דער רישטעוואנע און געבלי־
בען שטיין אויף די פים. ווינטער צייט פלעגט ער
ארומפא̈הרען אלם א משוגח פון ארץ ישראל, אנ־
געטאן אין א שטריימל ווי א חסידישער רבי. ער
איז ווירקליך געווען א שיינער איד.

דער בעסטער טשעסלי̈אר איז געווען מייער
פישעלם, א קליינער אידעלע מיט איינגעבויגענע
פלייצעס אבער א גרויסער בעל מלאכה.

איך אליין אלם סטאלי̈אר קען איך אייך זאגען
ווער עם איז געווען דער בעסטער סטאלי̈אר אין
קרינק: לוי דער סטאלי̈אר (סאראקי), ער איז
געווען ניט נאר א גרויסער בעל מלאכה נאר אויך
אן ערפינדער. מען זאגט דער עפעל פאלט ניט
ווייט פון בוים, זיין זוהן אפרים איז געווען
באוואוסט אין גראדנער גובענע, זיין פייהיגקייט
צו צייכענען איז א זעלטענהייט צווישען סטאלי̈אר־
רעם.

דער צווייטער גוטער סטאלי̈אר איז געווען עלי̈ע
מייער פישעלם (עלי מאסאלינער). זיין ארבעט
האט געפאסט צו שטיין אין א מוזעאום. זייערע
נעמען איז פארשיבינט דורך זייער ארבעט אין
קרינקער שוהל.

דער בעסטער שמיד איז געווען ישראל דער
שמיד, און דער בעסטער שניידער — איטשע
ווינדער מענדעל'ס. די שוסטער זיינען געווען
שיימע און משה מייער, קינסטלער אין זייער פאך.
עם האבען זיך אויך געפונען שוסטער אין קרינק
וועלבע האבען געלאזען א נאמען נישט אלם גוטע
בעלי מלאכות, נאר אלם מענטשען ווען האבען
באזעסען א חוש פאר יומאר, צו אפטאן יענעם א
שפיצעל און דער עולם פלעגט זיך זייער אמוזירען
דורך דעם.

קרינק האט געהאט ענוג איהרע משוגעים.
דער אינטעלי̈גענטסטער פון זיי איז געווען מיירים.
ווענען איהם קען מען דערציילען זעהר פיעל אבער
דא איז נישט דער פלאץ פאר דעם. נאך אנדערע
טיפען זיינען געווען אין שטעטל. ווען עם פלעגט
קומען א פורים אדער שמחת תורה פלעגען זיי זיך
מאכען האלב שכור,צום ביישפיל לייבע מאטשעס,
שמואל אברהמ'ל דער מלמד פלעגען איבערקערען
די קאפאטי אויף דער לינקער זייט, אנטאן א קא־
פעלוש און ארויפקריכען אויף א בודקי, און רופען
אין שוהל אריין. לייבע מאטשעס פלעגט אוים־
נוצען די געלעגנהייט פורים אדער שמחת תורה
אריינקיבעצען דעם רב אדער די בעלי בתים אויף
א לומדישען אופן, ער פלעגט שרייען צאן קדשים
און אלע קינדער פלעגען ענטפערען מע, מע.... ווען
ער האט דערזען אז די צאל קינדער ווערט צו
גרוים, פלעגט ער פלוצלונג א געשריי טאן: „קינדער,
ווארפט אין מיר שטיינער". די קינדער האבען זיך
אפגעטראגען אין א זייט פארשעמטע און ער פלעגט
אוועק צו זיך אהיים און די קאמעדיע האט זיך
מיט דעם געענדיגט.

ווי האבען די קרינקער קינדער פארבראכט די
ליידיגע צייט. — פרייטאג נאך האלבען טאג און
שבת נאכ'ן טשאלעט פלעגט מען פארברענגען
אין ווירעענס וועלדלאך, אין וואלד, אין יענטע ס
סאד. זומער — זיך באדען אין ווירעענס סאזשולקי,
און אין ווינטער טעג זיך גליטשען אוף דער אזשע־
רע, און נאכער קומען אין בית מדרש זיך אביסעל
אנווארעמען. ענדע זומער — רייסען קאשטאנעס
לעבען יענטע'ס הויף. שבת פארנאכט פלעגען זיי
געהן שפאצירען אויף שישלי̈ווייצער גאס און דאר־
טען באגעגענען די שפסטען און רבנים. צום בייי־

ווינטער און דרויסוג

קומען א גרויסע מענטשען מעגלעכע צעטעל פון
— מען קען אויסרעכענען א גוטען

שפּיל ווי: הרב אברהם חריף (רבי אברהמ'טשיק), רבי ברוך לאווסקי, רבי זלמן סנדר, רבי שאפּירא, אויך גרויסע מורה הוראת, זייערע נעמען זיינען מיר נישט באקאנט. קריניק האָט אויך געהאָט א צדיק: „ר' יאָסעלע ז"ל", אויך א "בעל שם", אייזעק בנימין זעליג'ס, וועגען אים איז דאָ אסך צו שרייבען. איך וועל דאָס לאָזען אויף א צווייטע צייט. דער יעצטיגער רב איז יוסף מישקאָווסקי.

אין יענער צייט איז דער יחסן און שעהנסטער בעל הבית פון שטעטעל געווען דוד טאָרעסעס (דוד מוריני). זיין פרוי אדע ליבע איז געווען א טאָכטער פון הרב ר" ישראל סאלנטער. דער לעצטער איז געווען אמאל אויף א באזוך אין קריניק. ער האָט געהאלטען א דרשה אין שול, אָבער דער מעשענער היינגלייכטער וועלכער איז געהאָנגען אויף א שטריק איבער דער בימה האָט אים געמאכט נערוועז אז ער האָט ניט געקענט פיל זאָגען.

די שטאָט האָט אמאל געקאָכט מיט איהר מגיד. זיין נאָמען איז געווען הערשעלע דובעראָווער. דער רב ברוך און די בעלי בתים האָבען איהם נשט געגליכענט און זיינען געווען דאנגען איהם. אָבער דער פּראָסטער המון האָט זיך פּשוט מקריב געווען פאר איהם. איינער פון זיינע פּאטריאָטען האָט אמאל אין גרויסען בית המדרש אויסגעשריען אויפן קול: „נו, וועט דער רב מיר ניט שאלה'ן די פּאסקע. ער האָט געמיינט צו זאָגען „פּאסקענען די שאלה".

אינטערעסאנטע אינצידענטען

קרינקער בעלי בתים האָבן זיך קיין מאל נישט גערעכענט מיט דעם פּראָסטען עולם. דערפאר האָט די שטעטעל געהאָט א שטאַרקען עמך ביי יעדע געלעגנהייט וועו די שטאָט פיהרער האָבען געוואָלט דורכפיהרען שטאָטישע געשעפטען וועלכע האָבען אָנגעריכט די גאנצע באפעלקערונג, צום ביישפּיל: קאראבקי, פארדינגען די היוועו אדער די באָד, פלענט ווערען הימעל עפען זיך. מען האָט מעקב הקריאה געווען און גלאָט געמאכט סקאנדאלען. דער פיהרער פון זיי איז געווען יאָסעל יעקולם און נאָך אזעלכע לצים און אין שטאָט איז געווען פרעהלאך.

אם בעסטען האָט זיך אויסגעצייכענט „יאנקעל יהודה" דער שמיד. ער האָט אימער געגליבען צו גיין גלייך צום רב. אפּגעדאווענט דעם ערשטען מנין, גיין אין קאָנטאָר נאָך א קרוטשאק בראנפען, פארבייסען מיט א גרויסע ציבעלע אדער קנאָבעל און זיך געלאָזט גלייך צום רב. דער רב זיצט אין זיין פאָטער־שטוהל אין זיין שלאָף־ראָק, נאָר וואָס אויפגעשטאנען. יענקעל יהודה גיט איהם אפּ דעם גרויסען „גוט מאָרגען רבי!" נאָבער טוט ער א נעם ביידע אָרעמס פון שטול מיט זיינע שטארקע הענט און אויפ'ן קול דערצעהלט ער דעם רב די גאנצע מעשה. דער רב בעט זיך ביי איהם, איך חאלעש אוועק, לאָזט מיך אפּ. אָבער ער זאָגט: ניין, רבי, איהר מוזט מיר אויסהערען פון אלף ביז תיו. דאָס זעלבע פלענט ער טאָן א טאָג נאָך א טאָג.

זיין זוהן ליפּע איז שוין געווען אנאנדער מענטש. ער האָט זיך נישט געמישט אין קהלישע זאכען. געטאָהן א טרונק בראָנפען און געהן גלייך שלאָפען.

איין מאָהל איז א ווינטערדיגען פריהמאָרגען, דער פראָסט האָט געברענט. ער איז געגאנגען פארקנאקט פון מאָנאפּאָל, ארויפגעקראכען לעבען מאָטעל סטאָיקעס אויף דעם גרויסען שטיין, אויסגעטאָן די שטיוועל און זאָגט: גאָט צו דאנקען אבי איך בין שוין ביי מיר אויפ'ן אויוועו.

אין קריניק איז געווען א מנהג דאָס פרייטאָג פארנאכט פרשה בהעלותך זאָלען די קלעזמאָרים שפּילען אין שוהל. דער מנהג האָט אָנגעהאלטען יאָהרען לאָנג, נאָר הרב ר" ברוך האָט דאָס מבטל געמאכט צוליב די ווייבער וואָס האָבען נישט גענטשט ליכט אין צייט.

קריניק איז געווען די אייניגע שטעטעל וואָס האָט געהאט איהר אייגענעם קלעזמער קאפּעליע. אלע שטעטלאך ארום האָבען זיך מיט איהר באנוצט.

אפּטייקען און אקושערקעס.

ווי אין אלע אנדערע קליינע שטעטלאך האָט אויך נישט דאָרטען געפעהלט מענער און פרויען וואָס האָבען זיך באשעפטיגט מיט דער מעדיצינישער פאך. אפּשפּערעבען עין הרע. פאררעדען א ריין, פארריידען ציין ווייטאָג, אָבגיסען שרעקענייש, אפּצינגלעווען געשוואלאכטס, שטעלען א גלאָז און שטעלען ביינקעס. א קראנקער נאָך דעם ווי ער האָט אויסגענוצט אלע באבסקע רפואות און נישט געהאָלפען געווארען פלענט ער דאן גיין צום רופא. רופאים זיינען געווען א סך אין קריניק: פיאווע דער רופא, אברהם מייער פיאווע מאָטעל דער רופא, יאנקל מאָטעל, שמעון בער דער רופא, שמחה דער פעלדשער און פיישקע דער שערער.

די קרינקער דאקטוירים

דער ריכטיגער דאקטאר פון שטעטל איז געווען דאקטאר דזידזקאווסקי. ער האט זיך געהאלטן ווי א ריכטיגער פראפעסאר נישט נאר אין קרינק נאר אפילו פאר די ארומיגע שטעטלאך ווי ברעסטאוויץ, אמדור און אויך אלע הויפען און דערפער.

א קראנקער פלעגט נאר גיין צו איהם ווען די אלע באבסקע רפואות און די אלע רופאים האבען נישט געהאלפען. אפט פלעגט טרעפען אז עס איז שיון געווען צו שפעט און דער דאקטאר האט שוין אויך נישט געקענט העלפען.

ווען קרינקער באפעלקערונג איז געוואקסן גרעסער און דאקטאר דזיעדזקאווסקי איז געוואקסן עלטער האט די רעגירונג אויסגעבויט א שפיטאל אונטער'ן שטאט. נאטירליך איז דאקטאר דזידזקאווסקי זיך אריבערגעצויגען אין שפיטאל און זיינדיג אן אלטער מאן איז פאר איהם געווען צו שווער צו קומען מאכען וויזיטען אין שטאט. קריניק האט געבראכט נאך א דאקטאר, א יונגער מאן, אבער די לייט האבען נישט געהאט קיין גרויסען צוטרויען צו א יונגען דאקטאר, פלעגען זיי נאך אלץ לויפען צו איהם, דעם אלטען. פיעלע מאהל האט ער זיך ענטזאגט צו גיהן אין שטאט. זיין ענטפער איז געווען: איהר האט דאך נאך א דאקטאר, מאכט נישט אוים, ער וועט זיין גוט. ווען ער וועט פארלייגען אזא בית עלמין מיט אזעלכע מאגילקעס ווי איך וועט ער אויך זיין א גוטער דאקטאר.

אין קרינק איז אויך געווען א אידישער דאקטאר מיט דעם נאמען גאלדבערג. מען האט אים גערופען דער לופאטש ווייל ער האט געהאט גרויסע לייפען. ער איז געווען א פרומער איד. געגאנגען דאוונען אלע טאג אין בית המדרש. דעריבער האט ער קיין לעבען נישט געמאכט, ער איז געווען געצוואונגען ארויסצוציען פון קרינק צוריק צו זיין שטאט. מיר האט ער געגעבען די ארבעט צום פארפאקען זיינע מעבעל און פיאנא. איך האב זיך געמאכט דעם מוט און איהם געפרעגט פאר וואס ער פאהרט אוועק פון אונז. זיין ענטפער איז געווען דאס א דאקטאר אין קרינק איז גענליבענט ווי א קאטארינטשיק. א קאטארינטשיק שטעלט זיך אוועק אין פראנט פון א הויז אדער א הויף, דרייט מיט דער קאטערינקע פארשידענע מעלאדען. ווער עס האט גאט אין הארצען ווארפט אריין א קאפיקע און אויב נישט ווערט ער מיד און פויל צו שטעהן און שפילען, געהט ער אוועק צו אנאנדער פלאץ ווייטער. איהר אלע וואלט מיט אייערע ווייזטען ביז שבת ווען איך טאר נישט נעמען קיין געלד און איהר טארט נישט געבען. אויב איינער האט גאט אין הארצען באצאהלט ער מיר אין מיטען וואך אבער די אנדערע מאבען זיך נישט ווייסענג און פארגעסען אין גאנצען. דאריבער מוז איך פארלאזען אייער קרינק.

די שטאט האט אויך געהאט אן אפטייק און אפטעקארסקען מאגאזין אבער ביי צביה מזיק"ס בודקי, האט זיך געפונען מעדעצין מעהר ווי ביי ביידע אפטייקען צוזאמען.

אין שטאט האט זיך אויך געפונען איין געשטוירטע אקושערקע, די פויליישע סטעפנאוועטשיצע, אויך א באבי מעריאם רייזעל, משה דעם חזן'ס ווייב. מען קען זאגען זי איז געווען די שטאט באבע. אלע פוירס פלעגט זי שיקען איהרע קינדער א צוקער לעקאך שלח מנות, זי האט זייער מורא געהאט פאר א אידישע קאנקורענטקע.

מאכט זיך א מעשה און עלי דעם מילי'אר'ס א מיידעל פאהרט אוועק נאך ווילנא און טאקי האט אויסגעשטודירט אן אקושערקע. געקומען צוריק אין קרינק מיט א דיפלאם, אנגעטאהן אין א שיינע פאלערינע און א הוט,

מעריעם רייזעל האט דא געזעהן פאר זיך א שטארקע קאנקורענטקע. האט זי איהר אפגעטאהן א מיאוסען שפיצעל און די מיידעל האט געמוזט אנטלויפען פון שטאט אין מיטען דער נאכט אהן דער פאלערינע.

אינטערעסאנטע פאקטען פון קרינקער לעבען

— די קרינקער האבען נישט צופיעל ליב געהאט חזנים און די לעצטע האבען דארטען קיין מזל נישט געהאט. די שטאט האט אימער געצאהלט גוטע שכירות צו א רב און א שוחט, אבער א חזן איז געווען ווי א פינפטער ראד צו א וואגען. ווען א חזן פלעגט אראפקומען אין שטאט אויף א שבת איז דער גאנצער עולם אפגעדאוועט דעם ערשטען מנין, געמאכט קדוש, גאנץ גוט צוגעבייסען און געגאנגען הערען דעם חזן. ער האט געקענט זיין דער בעסטער חזן — האבען אלע געזאגט: פע, פע...

אין שטאט איז געווען א גארבארסקער בית המדרש. די ארבעטער פלעגען אפטער דארטען

א גרופּע קינדער אין לערער פון דער פּאָלקס שולע אין קריניק

מאכען זייערע פארזאמלונגען. איין מאָל האָבען די קרינקער בעלי בתים פאר׳מסור׳ט פאר דער פּאָליציי וועגען די סאָבראניעס. האָט די רעגירונג זי אין גאנצען פארמאכט.

עס האָט זיך אויך געפונען אין שטאָט פיעלע חסידים פון פארשידענע רביים: סלאָנימער, קאָצקער, קאָברינער, קארלינער, נאָווא־מינסקער און סטאָלינער. די גרעסטע שטיבעל איז געווען די סלאָנימער. זייער רבי ר׳ שמועלקי פלעגט קומען אין קרינק צוויי מאָל א יאָהר. דאָס זעלבע דער קאָברינער ר׳ נחום. די חסידים האָבען זיך קיין מאָל נישט געמיישט אין קהלישע אדער שטאָטישע פּאָליטיק.

דאָ מוז מען דערמאָנען אז בעלי מלאכות האָט מען אויך קיין מאָל נישט גערופען צו קיין אסיפה וועגען שטאָטישע אנגעלעגנהייטען.

אום צו זיין ערליך צו דער זאך דארפען מיר זיך נישט שעמען צו דערמאָנען אז קריניק ווי אלע אנדערע שטעטלאך, האָט געהאט איהרע טונקעלע פּארשוינען, וועלכע האָבען איהר גאָר קיין כבוד נישט געגעבען. זיי זיינען געווען די חלבונה פון דער אידישער געזעלשאפט. די שטאָט האָט פארמאָגט אפּאָריסטען, גנבים פון א זאוויצע ביז א פערד. די מלאכה פון גנב׳נען איז געווען איינגעטהיילט. יעדער טהייל האָט געהאט זיין רבי׳ן און זיי האָבען קיין מאָל נישט פארזאמלונגען אז בארהמטען גנב מיט דעם נאָמען ענאך הילינקעם. ער איז אמאָל געקומען אין זעלווע אויף א יאריד. דעם טאָג האָט ער געטון גוטע געשעפטען, אויסגעלייגט די קעשענעם פון די גרויסע סוחרים. אם ענדע האָט מען זיך ארומגעקוקט און דערוואוסט אז קרינקער זייען געווען אויפ׳ן יאריד. מען האָט גלייך זיי נאָכגעיאָגט מיט א פּאָר גוטע פערד און העגאָך הילינקעם איז געבראכט געווארען צוריק אין זעלווע צום רב. סטייטש מען וועט דאָך נישט איבערגעבען א אידען אין גויעשע הענט איידער מען וויים זיכער אז ער איז דער גנב. דער רב האָט געהייסען מען זאָל אים געבען א שבועה. נו, פיהרט מען אים אין שול ער זאָל שווערען ביי א ספר־תורה. העגאָך הילינקעם איז ארויף צום ארון חקודש, אויפגעמאכט די טירלאך און אויף א גרויסען קול האָט ער זיך צושריען: „תורה! תורה! נעם זיך אָן פאר דיין כבוד. ר׳ העגאָך ב״ר הילינקעם ווייל מען געבען א שבועה — מען איז איהם חושד בגנבה.“ דער עולם האָט דאָס דערהערט, האָט מען זיך שטארק דערשראָקען און ר׳ העגאך ב״ר הילינקעם איז פריי געגאנגען. פון דאן אָן איז געבליבען דער נאָמען „קרינקער גנבים“, דאָס הייסט, זיי זיינען קלוגע.

די אלע טונקעלע פערזאנען זיינען געווען די שווישפילערס אין שטעטעל אין פארשידענע פאלען, ווי פורים און דאס גלייכן. וועד געדיינקט נישט דעם מלך מיט'ן פערדעל, רבי רפאל מיט דעם פא־פירעגעם קרוין, מייער אבע מיט'ן פייקעל.

אויך האבען מיר געהאט מוסרים אזעבע וואס זייערע נעמען דארפען זיין פארשריבען צום שאנדע: צאלקע קאלמאנאוויץ און משה חיים קאטשאנדרי.

די לעצטע צייט האט קרינק געליטען פון א געווייסען מסור זעהר א שמוציגער פערזאן. צוליב וועלכען איבער 40 אומשולדיגע ארבעטער האבען געשמאכט אין טורמע. זיין נאמען איז יאנקעל קאפיל, וועלכער איז געווען א געהיים אגענט פאר דער פאליציי. ער פלעגט צאפען געלד פון יעדען מענטשען און אויב נישט פלעגט ער איהם מסר'ן דאס ער איז א קאמוניסט און אריינווארפען אין תפיסה.

די פוילישע רעגירונג האט זיי מיט 4 יאהר צוריק פריינעשפראכען. די רעגירונג האט אים זעלבסט ארעסטירט. זי האט אויסגעפונען וואס פאר א נפש ער איז, אבער ער האט געמאכט דעם דרך און איז אין גאנצען נעלם געווארען.

קרינק אין די לעצטע יאָרען פאר מיין אוועקפאָהר

זעהר אינטערעסאנטע טיפען

קרינק האט דאן געבליעט אין דער לעדער אינ־דוסטרי מיט די גרויסע גבירים, אבער דעם גרעס־טען כבוד האט פארשאפט אונזער שטעטעל די מיאלצער ישיבה, וועלכע האט זיך געפונען אין קאווקאזער בית המדרש מיט ר' זלמן סנדר אלס ראש הישיבה. דער גמרא ניגון האט געקלונגען פון דארטען טאג און נאכט. אונזער שטעטעל האט גע־קראגען א צווי זייטיגען פנים. פון איין זייט פרייע יונגען מיט ראזירטע מאדעם ארומגעטראגען זיך מיט רעוואלוציאנערע אידעען. פון דער אנדער זייט פרומע יונגע בחורים באוואקסען מיט שיטערע בערדלאך. נאכער זיינען פילע פון די לעצטע ארי־בער צו דעם נארבארסקען לאגער. די לופט אין שטאט איז געווארען אנשטעקענד און זיי האבען זי איינגעאטעמט אין זיך.

די קרינקער פאבריקאנטען האבען נישט געגלי־כען רב' זלמן סענדער'ן וויל ער האט זיך צופיל גע־חבר'ט מיט דעם המון. מען האט אים אמאל אויפמערקזאם געמאכט אויף דעם און געפרעגט:

עם שטייט דאָך „רבי מכבד את עשירים", רב' זלמן סנדר האָט גלייך שנעל געענטפערט: רבי האָט געוואוסט ווער עם איז א עושר, איך וויים נישט...

עס וואָלט געווען א פארברעכען פון מיר אויב איך זאָל נישט דערמאָנען מיין ערשטען רבין ר' שמואל טענצער. וועז אלע זיינען געזעסען שבת אן יום טוב ביי גוטע געדעקטע טישען, געגעסען, געטרונקען אן געזונגען זמירות, פלעגט ר' שמואל טענצער ארומלויפען, אפילו אין די ערגסטע וועטערען אן די טיעפסטע בלאָטעם, אן זעהן אז יעדער אריימאן זאָל זיין באזאָרגט מיט א וועטשערע אדער א וואַרעמעם אן דאן איז ער געגאנגען צו זיך צום טיש, ער איז אויך געווען דער בעסטער דרדקי מלמד אן ער האָט פארשטאנען זיין פאך אן דערפאר האבען אלע קליינע קינדער איהם געגליבען אן וועלען איהם קיין מאָל נישט פארגעסען.

לייב דער שרייבער (לייבע פוריע) איז געווען אויך א מאָדנער טיפ מענטש. פאר צעהנדליגע יאָהרען האָט ער אלע יונגע מיידלאך אן אינגלאך איינגעלערנט שרייבען אידיש בריוולאך. ער איז געווען דער אידישער שרייבער אין שטעטעל. דער עולם זאָגט: שרייבען איז גוט אויף ד ע ר וועלט אין לערנען אויף יענער וועלט.

וועגען יודעל בערטשוקאָווער דער לץ פון שטאָט קען מען שרייבען א באזונדערען בוך. זיינע וויצען זיינען געווען איבעראל, אן די גאנצע שטאָט האָט זיך מיט זיי געקוויקט פאר צעהנדליגע יאָרען.

איך האָב פריהער דערמאָנט אמאָליגע בעלי מלאבות. איך וויל דאָ יעצט באמערקען ווער זיי־נען געווען די וועלכע האָבען געגומען א גהויסען אנטהייל אין אויפבוען קרינק נאָך די שרפות.

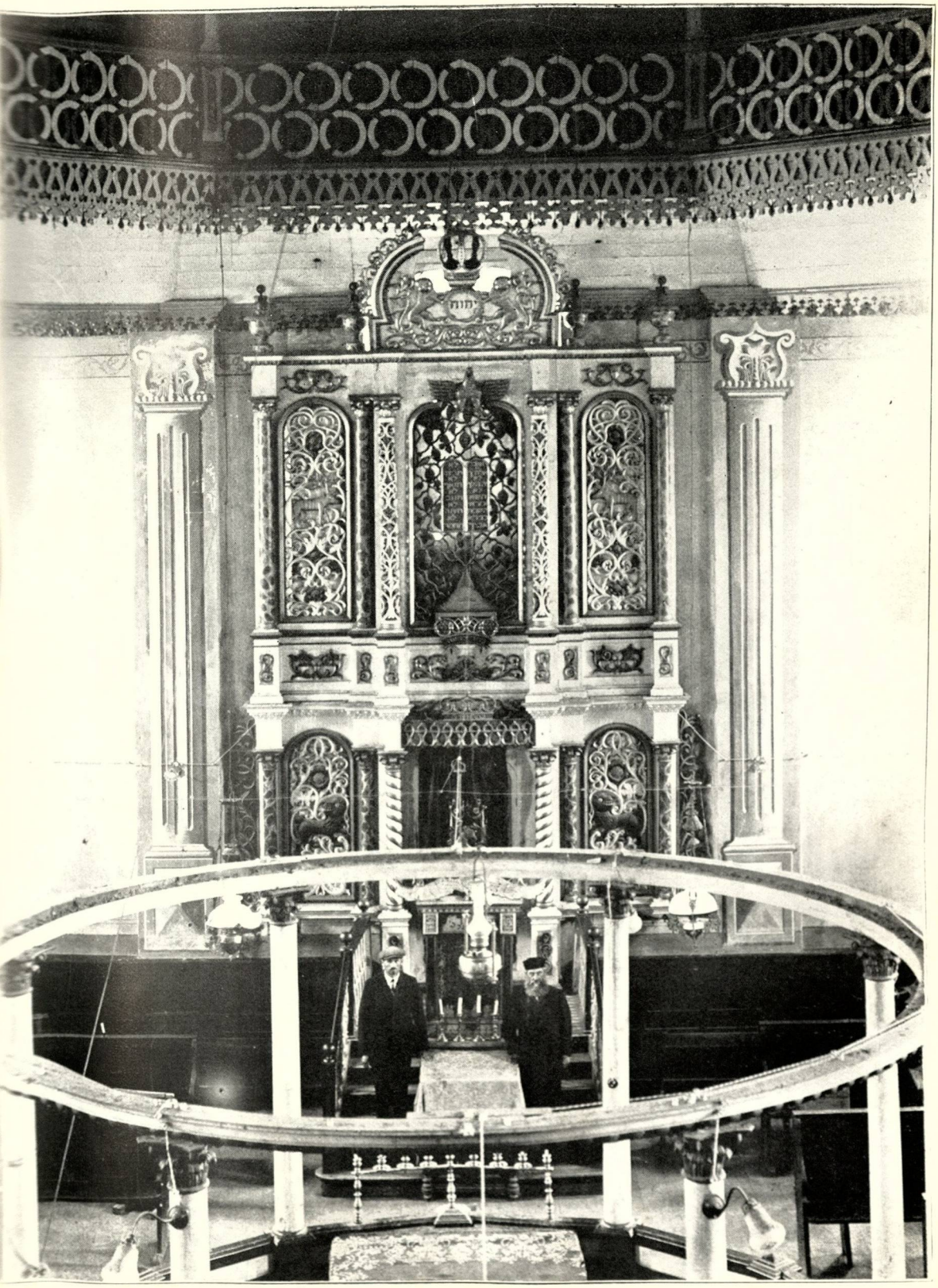
ד י מ ו ל י א ר ע ס: אייזיק הערשעל, עלי חיים, מיכל אן אלטער לאנצעם, ישראל עלישעם, אן ז. ו.

ד י ט ש ע ס ל י א ר ע ס: שמואל אשאָרער, יאָסעל מאָטשעם, עליא, יצחק מייער פישעלם. אן ז. ו.

ד י ס ט א ל י א ר ע ס זיינען געווען גענוג אין קרינק, אָבער ברוך סטאָליארסקי איז געווען קליגער פון אלע. ער האָט אימער געהאָט מעהר ארבעט ווי אנדערע.

ד ע ר ג ר ע ס ט ע ר ש נ י י ד ע ר איז געווען נחמן וועלוועל איטשעם. פאר צעהנדליגע יאָהרען האָט ער געפיהרט דעם גרעסטען שניידער טיש אין שטאָט.

צו דער רעוואָלוציאָנערע באווענונג האָט מען אין מיינע צייטען, אין קרינק, זיך באצויגען מיט א גרויסען חוזק. מען פלעגט אָפלאבען פון די יונגע, דערצעהלען וועגען זיי אזעלכע לעבערליבע מעשיות. איין מיידעל וויל נישט שאָבען די בולבעם וויילע ניקאָליי איז דער קייזער, איינער האָט געהויסען

דער ארון קודש אין בימה פון קרונקער שול. אויפן בימה רעכטס ששעחט דער שמשן. לינקס — דער גבאי

פֿאָרשטאַנד פֿון לעצטער פֿאַרסאַמלונג פֿון „חֶבֶר הַבַּלָנִי" קרינקי
מיט בּאַגריסונג רעדע פֿון הערש מישקאווסקי

באפרייען די הינער פון קאָטוך און נאָך אזעלכע מעשה'לאך,

ק ר י נ י ק א ו ן ש י ק א ג א

אין 1903 בין איך געקומען נאָך שיקאַגאָ. איך וועל אייך מינע ליעבע לעזער, באקאנען מיט די ערשטע עלטערע לאנדסלייט פון קרינק און מיט זייער ארט לעבען. פון קיין לוקסוס האָט מען נאָך דאן נישט געוואוסט אפילו אין דער גאָלדע־נער מדינה. א גע ברענער בלויז אין קיך, א ווייסע פֿאָדלאָגע, די מעבעל זייער פּראָסטע, דער טאיליעט אין האַלל אָדער אין יארד. דערפאר איז דער לעבען געווען פיעל זיכערער ווי היינט.

אָט זיינען זיי די ערשטע אריבערגעקומענע קרינקער אין שיקאַגאָ:

מאָטעל ישראל'ס (סיימאָן), אברהם בלאך, ליב־קע פיינבערג, ירחמיאל לעווין, אלקנה מייער, מאָט־קע גאָרדאָן, ליבע לעווין יאשע דעם זאוואזשניק'ס זוהן, ניאמי וואָלף, הערשעל שמואל טאבאטשניק (גאָלדסאָן), חיה שרה עטקי עלקעס, זלמן שלום ניסולם, שמואל שמחה דייווים, נחום ניסול דייווים, ענע חאשע סארעם זון, אהרן שמחה גאָלדמאן, עליע ניסול קאָפיל, אלטער קאָפיל (אברהם'ל) מערקע טאָדעל'ס זון) גרשון לאפין, נחמן גרעצקי מיט די זיהן (סיימאָן) זלמן ראובן אפּעלבוים, דניאל (ראובן דעם משרות זוהן) יהושע סאָלאָוויי, שמואל דער מוליאר, יהושע מאָטעל און ברוך סיימאָן, משה סענגראָאם, וועלוועל סערלין, טעוועל און צאָלע מארקום (שמואל הערש דעם אייזען קרעמער'ס זיהן).

ז י י ע ר ב א ש ע פ ט י ג ו נ ג

די ערשטע צייט האָבען אלע כמעט געפֿעדעלט דושאָנק, אין אָנפאנג מיט א זאק אויף די פּלייצעס און נאכער מיט א פערד און וואָגען. א ביסעל זיך אויסגענרינט, האָבען פיעלע אליין געעפענט דושאָנק שאפּס און אנדערע האָבען נאָך געפֿעדעלט פאר פיעלע יאָהרען.

אלע האָבען געוואוינט כמעט אין איין געגענד אויף דער נאָרד סייד ארום שיקאַגאָ עוועניו און קראָסבי סטריט, לאראבי סטריט, מילטאָן עוועניו, און ז. וו. די ערשטע שולכעל האָבען זיי געהאט ביי בארטענען אין יארד, 27 איסט שיקאַגאָ עוו. איבער'ן סטייעל. אויף ימים נוראים האָבען זיי געדונגען א האַלל. נאכער האָבען זיי געבויט א שוהל אויף מילטאָן עוו. געקויפט א סעמעטערי. דער נאָמען פון דער שוהל און די סעמעטערי איז „בני ישראל", דאָס איז שוין אומגעפעהר מיט 40

יאָהר צוריק. די שטאָט שיקאַגאָ האָט זיך געביטן, אויף מילטאָן עוו. זיינען אָנגעקומען איטאַליענער אסך לאַנדסלייטע האָבען איבערגענאַנגען צו אנדערע טיילען פון שטאָט. די שול אויף מילטאָן עוו. האָבען זיי פארקויפט פאר א שאפ, און אָבגעקויפט אן אנדער שול אויף סעדוויק סטריט וועלכע זיי האלטען נאָך אויף ביז היינט.

אלע ערשטע לאַנדסלייט זיינען קיין מאָל אין שאפ נישט געגאַנגען. אָנגעהויבען מיט פּעדלען און געענדיגט מיט ביזנעס פאר זיך, סאלון קיפערס. אין די לעצטע יאָהרען אין האָטעל ביזנעס און פאר־שידענע סטאָרס.

אין יאָהר 1904 וועו דער גרויסער פייער האָט אויסגעברָאכען אין קרינק און מעהר ווי א האלבע שטאט איז אוועק מיט'ן רויך, האָבען אָנגעקומען הילף געשרייען פון דאָרטען. מיר די יונגע גרינע לאַנדסלייט וועלכע האָבען קוים א לעבען געמאַכט פאר זיך האָבען נאָר נישט געקענט אליין טאָן. מיר האָבען זיך געוועגדעט צו די עלטערע לאַנדסלייט, די ביזנעס לייטע אז זיי זאָלען עפּעס טאָן פאר די אומגליקליכע נשרפים אין אונזער אלטער היים.

זיי האָבען פארדופען א מאססמיטינג אין שוהל אויף מילטאָן עוועניו, איינגעלאדען א רב פון דער וועסט סייד, ער האָט געהאַלטען א שטאַרקע דרשה, אנדערע האָבען געמאַכט וואַרעמע אפּיעלס און געלאָזט הערען זייער שטימע פון דער בימה. און זאָגאר דאָס איז געווען זונטאָג, וועו אלע אידען האָבען געמענט טראָגען גאלט, האָט קיינער נישט אריינגעשטעקט די האַנט אין קעשענע און ארויסגענומען א דאלער פאר די אומגליקליכע ברידער. אנדערע האָבען געמאַכט פּלעדזשעס און וואַרטען נאָך ביז היינט מען זאָל קומען ביי זיי אויפמאָכען, און פון די אלע שול בויערס און קרקע פארזאָגערס האָט זיך נישט געפונען קיין איינער וועל אונטערנעמען צו טאָן עפּעס פאר די נשרפים.

ביז היינטיגען טאָג קען איך נאָך נישט פארגעסען ווי איינער פון די עלטערע לאַנדסלייט איז ארויף איי'ן בימה און געזאָגט אז יעדער איד קען זיין א „משה רבינו." וואָס ער האָט מיט דעם געמיינט האָט איך דאן נישט פארשטאַנען און איך פארשטיי נאָך עד היום נישט.

מיט 15 יאָהר צוריק, וועו מיר האָבען געגרינדעט דעם ערשטען קרינקער אונטערשטיצונג פאראיין האָבען מיר איינגעלאדען די עלטערע קרינקער לאַנדסלייט זיי זאָלען זיך אָנשליסען אין אונזער פאראיין. אָבער ווי נאָר זיי האָבען אויסגעפונען יאָהר צוריק. די שטאָט שיקאַגאָ האָט זיך געבי־

א גרופּע קינדער אוּן לעהרער פון פּאָלקס־שול אין קרוּניק

אוּנזער אויפנאָבע אוּן אין וועלכע ריכטונג מיר ווילען גיין, האָבען זיי גלייך זיך אָפּגעטרייסלט פון אונז, זיי האָבען פארשטענדליך געדיינקט אז מיר גייען בוּיען א נייע שוהל אוּיף דער נאָרטסייד, אָבער וועגען העלפען מלחמה ליידענדע איז דאָס נישט זייער פאך אוּן אזא ארבעט איז פאר זיי צו טרוקען.

אָבער דעם אמת מוזען מיר זאָגען דאָס נישט אלע עלטערע לאנדסלייט האָבען זיך אָפּגעווארפען פון אונז אוּן אונזער ארבעט אנערקענען זיי נישט. פיעלע פון זיי זיינען אונזערע מיטגלידער אוּן העלפען אונז אין אלע זאכען.

מיט רעספּעקט דערמאָנען מיר די צוויי עלטערע פרייַנד אונזערע: וועלווּעל סערלין אוּן אלטער סטאָליאַרסקי.

מיר וועלען קיינמאָל נישט פארגעסען דעם גוטען טהאט פון העררי גאָלדסאָן פאר זיין ארטש, וועלווּעל סערלין פאר זייַנע ערשטע 50 דאלער פאר דעם אייזערנעם צאם אויפ'ן בית עולם. זייערע נעמען וועלען פארשריבען ווערען אין גאָלדענעם בוך פון קרינקער פאראיין.

אז מיר האלטען שוין אין רעדען וועגען דעם בית עולם מוזען מיר דערמאָנען נאָך עטלאכע נעמען פון די לייטע וועלכע האָבען אונז געהאָלפען אין דער זאך. דער ערשטער וואָס האָט אַרויפגעבראכט דעם גערמאנק דאַרף איך אייך נישט דערציילען. זאָל דאָס א צווייטער טאָן. אָבער די לייטע ווי ידידי הימיער, בעני אלפערט, דזשולייום לידער, הייַמי מיללער, און נאָך א פּאָר זיינען וועדטה דער גרעסטען דאנק פון אונז, ווארום אָהן זיי וואָלטען מיר נאָר נישט געקענט אויפטאָן.

אין א קליין שטעטל אין דער סאוט איז ביי א קאָמוניסט געבוירען געוואָרען א קינד פונקט אום שבת.

לויפט ער אוועק צום רב פון שטעטל אוּן זאָגט:

„רבי, מיין ווייב איז געלעגען געוואָרען מיט א בויטשיקעל. גיט מיר שיר־המעלות'ן...“

„האָט קיין פאראָבעל ניט, ליבער איד — מאכט דער רב גוטמוטהיג. היינט איז שבת קודש“.

„איהר פארדאמטער פינסטערלינג וואָס איהר זענט!— אָט זיך דער קאָמוניסט צובייזערט — צוליעב אייער פאנאטיזמוס און נארישער רעליגיאָן, וועלכע פארוועהרט צו האנדלען אום שבת, דאַרף מיין ווייב ליגען אָהן שיר המעלות'ן. א פלוך, א פלוך אוּיף אייער רעליגיאָן.“ אוּן דאָס זאָגענדיג האָט ער א קלאפּ געטאָן מיט דער טיר אוּן איז אוועק א צוקאָכטער.

א קוק פון דער מלחמה ציוט אין קרוניק, געגרונדעט פון דער דזשאָונט דיסטריבוציאָן קאָמיטע

דער דאלער

פון מ. ש. ג.

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
א גרויסער יחסן אויף דער וועלט.
פון מיר רעדען די גרעסטע דיפלאָמאַטן,
מיט מיר איז הין און אַהן מיר איז קעלט.

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
איך באטראכט די מעשים וואָס דורך מיר ווערט געטאָן;
איך זעה וואָס עס טוהען די גרויסע מאַגנאַטן,
און וואָס קריצן מיר אויס אויף זייער פאָהן.

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
איך זעה גאנץ גוט זייער ציל:
פארניכטן וועלטן מיט ביקסן און גראנאטן,
זייערע אוצרות צו פארגרעסערן דורך דעם טייוועל שפיל.

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
גוטעס, שלעכטעס דורך מיר ווערט געמאכט —
אייניגע שאפען קאנאַנען און הארמאַטן,
אייניגע שטאַרקן דעם וואָס ווערט אָפּגעשוואכט.

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
פאראיינען, מיט מיר גרינדעט מען, אויף דער וועלט
אייניגע פון זיי דעם מענשען׳ס לעבען פארשאַטן,
אייניגע ווי א פאנצער פון צרות פארשטעלט;

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
א ברכה בין איך ביי גוטע מענטשן:
פאר אלמנות א שפייזער — פאר יתומים א טאַטן;
אָרעמע געדריקטע טוען זיך מיט מיר בענטשן.

איך דאלער פון די פאראיניגטע שטאַטן,
א גליק וואָס איך בין אין דער שטאַט שיקאַגאָ,
דאָרט ווער איך באנוצט צו גוטע טהאַטן
דורך מיר ווערט פארגרינגערט דעם מענטשנ׳ס לאגע.

אין דער שטאַט ש׳קאַגאָ מיין נעסט וועט זיין.
דאָרט אין דער סטריט פון קרינקער פאראיין.
איך ליב די מענטשן וואָס זיינען שיין און פיין,
וואָס באַנוצן מיר שטענדיג נאָר צו גוטעס אליין.

וועלוועל סערלין

מיר געפינען פאר אונזער חוב אָבצוגעבען פיעל מעהר פּלאַץ צו אונזער גוטען מיטגלידעד ה' וועל־ וועל סערלין וועו מיר רידען וועגען קרינק.

ה' סערלין, אלייז נישט קיין קרינקער געבאָרע־ נער נאָר אן איידעם פון דאָרטען, האָט שטענדיג געהאַט די אינטערעסען פון אונזער שטעטעל מעהר צו זיין הארצען וויי א סך קרינקער געבאָרענע.

זינט דעם יאָהר 1902 פון דער צייט און וווייטער וועו די קרינקער יוגענד האָט אָנגעהויבען צו עמיג־ רירען נאָך אמעריקע זיינען פיעלע פון זיי געקומען נאָך שיקאַגאָ. די מעהרסטע פון זיי זיינען גע־ וועו זעהר עלענד און מיטלען זאָגאר. איז זייער אייניגער פארזאָרגער און וועג פירער געוועו וועל־ וועל סערלין. ער איז געוועו צו די נייע אָנגעקו־ מענע לאַנדסלייט אין שיקאַגאָ וואָס שמואל טע־ צער אין געוועו צו די אָרעמע אין קרינק. וועלוועל סערלין איז געוועו דער אמת'ער טענצער פאר דעם גרינעם. געלאַפען פון איין פעקטאָרי צו דער צווייטער, פון איין באקאנטען צו צווייטען ביז וואנען דער גרינער איז באזאָרגט געוואָרען מיט א באשעפטיגונג. וויי נאָר ער פלעגט טרעפען א נייעם גרינעם פלעגט ער איהם גלייך פאררופען צו זיך אין הויז, פאַרלייגען א גוטען דינער און אפט אָנבאָטען אייניג דאלער, זאָגענדיג: „דו וועסט מיר אָבגעבען וועו דו וועסט אָנהויבען צו פארדינען."

זיין מנהג איז געוועו צו טרייסטען דעם אימי־ גראַנט — איהם דערצעהלען פון זיינע ליידען אין די ערשטע יאָהרען אין אמעריקא מען מוז זיך פלאַגען אָבער נאכער וועט גוט וווערען. אזא האנד־ לונג צו א גרינעם איז זעהר א הויכער נאָבעלער אקט.

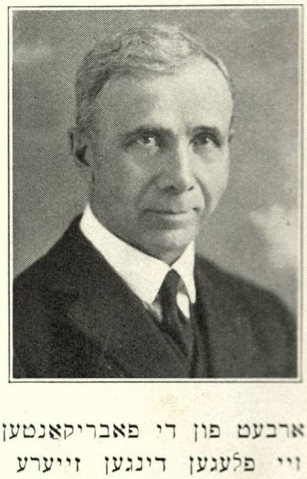
מען דענקט אז בעת די וועלט וועט האלטען אין אונטערנעהן, וועט זי מוזען אויסוואַרטען א וווייל ביז דיפרויען וועלען זיך אָנטאָן די קאָרסעטן.

* * *

יעדער איינער איז דער מייסטער פון זיין גליק. און אזוי וויי אין יעדער מלאכה זיינען אויך דאָ פאראן מייסטערס, געזעלען און לערען אינגלאַך.

דער ערשטער סטאטשקע אין קרינעק

— פון —
ה. ווינבערג
(הערשעל פינקעס)

ווינטער פון 97-1896, די ארבעט אין די קרינקער לע־דער פאבריקן איז אנגענאנגען מיט איהר געווינליכען גאנג, די ארבעט שטונדען זיינען גע־וועז פון 5 פריה ביז 8 אוועגד, דער סיסטעם איז געווען דאס די מייסטערס פלעגען אננעמען די ארבעט פון די פאבריקאנטען ביי דעם שטיק און זיי פלעגען דינגען זייערע ארבעטער און העל־פערס, וועלכע זיי האבען געצאלט שבירות ביי דער וואך. נאטירליך איז געווען די אויפגאבע פון די מייסטערס וואס מעהר שטונדען ארויסצוקריגען פון דעם ארבעטער און וואס שנעלער ער זאל אר־בעטען.

אין דער זעלבער צייט האבען אייניגע ארבעטער אנגעהויבען ארומטראגען מיט זיך עפעס מאדנע סודות וועלכע זיי האבען פארטרויט נאר צו אייני־צעלנע און געקלויבענע לייטע פון וועלכע איך בין אויך געווען איינער.

א דאנק חיים לייזער יונה דעם סטאליארס אגי־טאציע, וועלכער האט געארבעט אין גראדנא און נאכער געקומען נאך קרינק, האבען אייניגע ארבעטער זיך ארומגעזוכן און פארשטאנען ווי גרוים איז דער אומרעכט וואס מען באגעהט געגען דעם ארבעטער. זיי האבען זיך ארגאניזירט אין א קלייגע גרופע האפענדיג אז מיט דער צייט דורך גוטע ארבעט וועט זי פיעלפאך ווערען פארגרע־סערט. אבער די באווגונג איז אנגענאנגען זעהר לאנגזאם און אין אנפאנג פון קומענדיגען זומער איז זי כמעט ווי איינגעשלאפען געווארן.

צאלקע דרעטשינער, א קרינקער נארבער ار־בעטער איז דאן אנגעקומען פון ביאליסטאק וואו ער האט פארבראכט א געוויסע צייט וען די סטאט־שקע איז ארטעטן אנגעגאנגען ביי די וועבער, ער האט געבראכט מיט זיך א פארטיגען פלאן ווי אזוי דורכצופיהרען א סטאטשקע אויך אין קרינק. צו־ערשטען האט ער אויסגעקלויבען נאר אייניגע פאר־טרויענסווערטע ארבעטער און האט זיי פארראפען צו א געהיימער פארזאמלונג. איך בין אויך געווען איינער פון זיי. מיר האבען זיך געגעבען א שבועה צו זיין טריי צו דער ארבעט און איינער זאל נישט פארראטען דעם צווייטען. מען האט דיסקוטירט און ארומגערעדט פלענער ווי אזוי זיך צוגרייטען צו א סטאטשקע. אונזערע פאדערונגען זיינען גע־ווען צו ארבעטען פון 7 ביז 7 און באצאהלט זאלען מיר קריגען פון דעם פאבריקאנט. באשלאסען איז געווארן אז יעדען אוועגד זאל מען זיך צוזאמענ־קומען און יעדערער זאל מיטברייננען מיט זיך נאך איינעם וועלכען ער קען פארטרויען. פון טאג צו טאג איז אונזער צאהל געוואקסען שנעל און מיט יעדען אוועגד איז צוגעקומען נייע פרישע קרעפטען. עס האבען זיך שוין געפונען גוטע רעד־נער פון דער מאסע זעלבסט. די צאהל איז גע־ווארען אזוי גרוים אז עס איז שוין נישט געווען כיגליך צו האלטען געהיימע פארזאמלונגען יעדען טאג און מען האט זיך געמוזט באניגענען מיט צווי מאל א וואך. אין פארלויף פון אייניגע וואכען איז דער גרעסטער צאהל ארבעטער פון קרינק שוין געווען אריינגעצויגען אין דער באווגונג.

מאכט זיך א געשיכטע און א מייסטער פון הערשעל גראסמאנ׳ס פאבריק האט א פאטש געטאן אן ארבעטער. דאס איז געווען א סיגנאל צו די איבעריגע ארבעטער און אלע ווי איינס האבען פארלאזען די ארבעט.

דעם צווייטען אוועגד איז געווען א גרויסע פאר־זאמלונג פון אלע קרינקער ארבעטער און עס איז באשלאסען געווארען אז קיינער זאל נישט גיין צו דער ארבעט מארגען פריה. מיר האבען ארויס־געשטעלט אלע אונזערע פאדערונגען און דער ער־שטער קרינקער סטרייק איז געשעהן.

אין א קורצע צייט ארום באקום איך אן אויני־לאדונג פון רב פון שטאדט דאס ער ווילּ מיך זעהן. איך האב גארנישט פארשטאנען וואס דאס מיינט און וואס פאר א שייכות דער רב האט מיט מיר.

ראט אין פארוואלטונג פון דער אידישער קאאפ פאלקס-באנק
אין קרינקי 1927 י' דעם 10/IV.

קומענדיג צום רב האָב איך שוין באמערקט אז דאָס האָט צו טאָן מיט דער סטאָטשקע. דער רב איז געזעסען ארומגערינגלט מיט פיעלע בעלי בתים פאבריקאַנטן. ווייזט אוים אז אונזערע שעהנע ברויטגעבער האָבען געזאָגט דעם רב אז ער דארף ערקלערען און אויפווייזען הערשעל פּינקעס און נאָך אייניגע אז זיי זיינען אומגערעכט וועט זיך די סטאָטשקע גלייך ענדיגען. דער רב האָט זיך טאָקע געוועלדעט צו מיר און געזאָגט: „אויף אייך וואונדערט מיך זעהר שטארק, איר קענט דאָך יע לערנען, פרעג איך אייך איז דאָס א יושר און א אידיש וועג אזוי צו שליכטען א סכסוך? אידען, וועלן זיי האָבען א טענה איינער צום צוויי־טען קומען זיי צום רב נאָך א דין תורה און דער רב פסקנט וועט עס האָט געראַטן." איך האָב גלייך געענטפערט:

„רבי, אייך וואונדערט אויף מיר און מיר וואונדערט אויף אייך. א דין תורה קען נאָר זיין וועלן איינער האָט די מאַכט און דער צווייטער האָט די רעכט. דאָן מוז מען קומען צו א דין תורה. אָבער אין דעם פאל ביי אונז איז גאָר אן אנדער געשיכטע. אז מיר האָבען די מאַכט, זעהט איר דאָך אליין, און אז מיר זיינען גערעכט — זאָג איך אייך, אלזאָ, צו וואָס דארף מען דאָ די דין תורה?"

האָט דאָן דער רב זיך אָנגערופען:

„עס קען טאקי זיין אז איהר זייט גערעכט און האָט די מאַכט, אָבער יעצט איז דאָך אין מיטען זמן, וואָרט ביז די ענדע פון זמן, דאָן וועט איר קענען זיך דורכקומען מיט אייערע פּאַדערונ־גען"

אָבער איך האָב איהם שנעל געענטפערט:

„רבי, סטייטיט רבי, איהר זאָלט דאָס אזוי זאָגען! עס שטייט דאָך בפירוש: פּועל חוזר באותה היום, און אפילו אין מיטען שעה."

דער רב האָט זיך איבערגעקוקט מיט די בעלי בתים און פון די וויטערדיגע פאַסירונגען פאר־שטייט איהר אז זייער דורכקוקען זיך האָט גע־מיינט: עס איז שלעכט, מיט וכוחים וועלען מיר שוין מיט דעם חברה־מאן נאָר נישט אויפטאָן, מען מוז אָננעמען אנדערע מיטלען.

אין עטליכע טעג ארום האָט מען מיר ארעס־טירט און גלייך אָבגעשיקט אין גראָדנער טורמע

אן אידעע וועלכע מען קען באלד פארשטעהן איז אָפּטמאל נישט וועדט מען זאָל איהר פאר־טעהן.

קורצע שאלות און תשובות

פאר וואָס האָט אדם הראשון אזוי לאנג גע־לעבט?

וויל ער האָט ניט געהאַט קיין שווינגער.

* * *

פאר וואָס דארף דער מאן די וויב שפייזען און ניט פערקערט?

וויל אייגמאל האָט חוה, די ערשטע פרוי, גע־פּרואווט דעם מאן געבען עסען, ליידט מען נאָך דערפון עד היום.

* * *

וואר האָט מיט אין קלאפ אומגעבראכט א בערטעל מענטשען פון דער גאנצער וועלט?

קין.

* * *

וועלן האָבען אלע מענטשען פון דער גאנצער וועלט געהערט דאָס קרייען פון איין האָן?

אין דער צייט פונ׳ם מבול אין נח׳ס תובה.

* * *

וואָס איז געווען די טויב, וואָס נח האָט גע־שיקט פון דער תיבה, א זכר צו א נקבה?

געווים א זכר, וויל עס שטייט בפירש אין דער תורה, אז נח׳ס טויב האָט זיך אומגעקערט צוריק. מיט א בלאַט אין מויל — היינט וועלן עס וואָלט א נקבה געווען, ווי קען עס גאָר געמאָלט זיין זי זאָל האַלטען אזא לאנגע צייט צוגעמאכט דאָס מויל?

* * *

פאר וואָס האָט עס לוט׳ן אזוי געצויגען צום טרינק?

וויל זיין וויב איז געווארען א שטיק זאלץ.

* * *

פאר וואָס זאָגט מען שכור ווי לוט, און ניט ווי נח, וועלכער איז געווען א טרינקער נאָך פאר לוט׳ן?

וויל נח, א פאַטער פון דרעי זיהן, האָט איי־גענטליך געמעגט טרינקען. אָבער ניט לוט, א טאַטע פון צוויי איבערגעוואקסענע מוידען.

* * *

פון וואָנען איז געדרונגען פון דער תורה אז אברהם אבינו האָט געטראָגען א יארמלקע?

עס שטייט בפירש אין חומש: וילך אברהם. אברהם איז געגאנגען, היינט שוין־זשע, וועט אברהם גיין אָהן א יארמלקע?

די פארחאלטונג פון פערסאנאל פון „לינת־הצדק"
אין קריניק דעם 22/IV 1927

ערשטע ערזאנגען

פון א. מ. ווינבערג
(מיישעל פינקעס)

מיין ערשטער מיסטער!

כמעט יעדער לעבעדיקער מענטש, ווי באשיידען און צוריקגעצויגען ער זאל ניט האבען געלעבט, ווי מאנאטאן און לאנגווייליג עס זאל זיך ניט האבען געצויגען זיינען טעג און יאהרען, קאן ער דאך זיך דערמאנען געוויסע עפיזאדען פון זיין לעבען וועלכע זאלען זיין אינטערעסאנט, און עס זאל זיין ווערטה איבערדערציילען, אזעלכע פאר עפיזאדען פון מיין יוגענד וויט זיך מיר אנשרייבען פאר'ן יובילעאום סאוועניר. דאם זיינען עפיזאדען וועלכע געפינען זיך אין מיין געדאנקען ארכיוו, און וועלכע ערשיינען פאר מיר בילדלאך ביי געוויסע געלעגנהייטען וועו איך דערמאן זיך פון מיינע יוגענד יאהרען.

אט איז עפיזאד נומער 1:

איך געדענק עס ווי עס וואלט ערשט נעכטען פאסירט. דאם איז דער מאמענט וועלכער איז געווען דער גליקליכסטער פאר מיר, און צו דער זעלבער צייט דער טרויעריגסטער פאר מיין ליבע מאמען. איך בין געקומען אהיים פון דער וואלקאווייסקער ישיבה מיט'ן געדאנק צום אויפנעבען דעם לערנען און זיך נעמען צו א מלאכה.

וועו איך האב דעם באשלום איבערגענעבען מיין ליבע מאמען אין אזא מילדען טאן, ווי נאר מעגליך, זיינען אירע ליבע אויגען פארלאפען מיט טרערען, און זי האט ניט אריסגערעדט קיין ווארט, נאר זיך אפגעדרוקט אין א ווינקעל און זיך גוט אויסגעווויינט. פאר איר אט דאם געהייסען דאם אירע האפענונגען וועלען צורונען. דריי זיהן האט זי געהאט און אף אלע האט זי געליבט גרויסע האפענונגען דאם זיי וועלען אמאל זיין גרויסע לייט. זי אט געהאפט דאם זי וועט נאך דערלעבען צו זען כאטש איינעם פון זיי מיט א שטריימעל אויף קאפ פארנעמענדיג דעם כסה הרבנות אויב ניט אין א כרך שטאט איז כאטש א וועלכע ניט איז קליין שטעטעלע אין אונזער געגענד. נאר אויסגעלאזען האט זיך גאנץ אנדערש. איינער נאכ'ן אנדערען זיינען זיי אוועק אויף געפערליכע וועגען — אויף וועגען וועלכע פירען, נאך איר אנשיינונג, אין שאל תחתיה.

יעצט האלט איך שוין ביים לעצטען זוהן, ביים מוישינקעלע, און ווידער די זעלבע צרה: דער שטן האט זיך ווידער אריינגעמישט און אוועקגעריסן איר לעצטע קינד פון גלייכען וועג. און אירע לעצטע האפענונגען זיינען צורונען געוואָרען, וויל דאם האט זי פארשטאנען אז נעגענשטעלען זיך וועט דאָ שוין נישט העלפען. וויל אזוי איז דאם שוין מסתמא אנגעהתמעט געוואָרען פון אויבען. און זי האט געפילט ווי יענע מאמע וועלכע האט צוגעזען ווי אירע קינדער טרינקען זיך און זי קאן זיי ניט ראטעוון, וויל צווישען איהר און זיי געפינט זיך א שטארק ברויזענדער וואסער און זי קאן ניט דערנרייכען זיי צום ראטעוון, און זי קוקט צו ווי זיי זינקען און פאר איר בלייבט בלויז דער אלטער אויסגעפרובירטער אידישער מיטעל — טרערען און תפילות.

פאר מיר ווידער איז דאם פארקערט געוועו דער גליקליכסטער מאמענט אין מיין לעבען. ניט זיין מער קיין ליידיג גייער, קיין דארמאָיעדניק, און אויך ניט קיין היפאקריט, וויל מיין חשק צום לערנען און אויך דעם גרעסטען טייל פון מיין גלויבען האב איך שוין פארלאָרען נאך מיט א צייט פריער איידער איך האב באשלאסען צום אויפנעבען דעם לערנען און זיך נעמען צו א מלאכה. פאר מיר האט דאם געהייסען דאם איך גיי ווערען איצט א מיטגליד אין דער גרויסער ארבעטער משפחה. און במילה אויך אן ארויסהעלפער אין דער אומשטירצונג פון דער איצטיגער שלעכטער אָרדענונג, וויל איך בין שוין דאן געוועזען ווי מען זאגט אביסעל געכאפט אין דער מעשה.

אלזא, דעם באשלום אפגעמאכט, בלייבט מיר בלויז איבער צו זען קריגען עפעס א לייטישען אָרט וואו צום אנפאנגען זיך לערנען א מלאכה. געווינליך פון קיין אנדער ארבעט ווי גארבערי האט איך ניט נעקלערט, וויל דאם איז דאך מיט וואם אונזער שטעטעל קריניק איז אזוי באוואוסט. נו, איז אויב שוין יאָ גארבערי, האט זיך מיר זייער געוואלט קריגען א שטעלע וואו דער מייסטער זאל זיין אזוי ווי מען זאגט פון אונזערע, דאם הייסט, ניט קיין צוריקגעשטאנענער, אזעלכער וועלכער זאל מיר אביסעל מקרב זיין. און ער זאל מיר אנווייזען דעם ריכטיגען וועג ווי צו דערגיין די סודות פון גארבעריי. וויל איהר דארפט ווייסען, אז פון דער ישיבה ביז דער פאבריק איז א שטארקער מהלך, איינער קען זיך זיין גאנץ פעהיג צו א שטיקעל גמרא מיט תוספת און ער קאן זיך גאנץ פיין ניט טוינען צו שמירען אדער גלאזען בלעטער.

דארף זיך גראד מאכען צו מיין גליק, אז ביי

קרינקער קאָמיטע פון „בונד" מיט 10 יאָהר צוריק

אונז אין הויז איז געווען אן אריינגייער, א בחור וועלכער איז געווען א מייסטער און דער צו נאָך אן אונזעריקער אזעלכער ווי מיר האָט זיך געוואָלט. ער פלעגט אריינקומען דאכט זיך צו מיינע שוועס־טערס. נו, האָבען מיר איבערגערעדט מיט איהם וועגען לערנען מיר פאר א בלעטל מאַכער, דאָס הייסט עס רעדט זיך נאָר אזוי מיר. געררעדט האָבען בלויז מיינע שוועסטער און איך האָב זיך נאָר צוגעהערט. און צו מיין גרויסער צופרידענהייט האָט ער נאָך דעם ווי ער האָט מיר באטראכט מיט א פריינדליכען בליק, געזאָגט דאָס ער נעמט מיר צו פאר א לערנער און ער וועט מיר צאָהלען דאכט זיך 2 רובל א וואָך.

צו מיין דמאָלסדיגען גליק, איז נאָר קיין גלייכען ניט געווען. איך האָב זיך געפילט ווי אויפ'ן זיבעטען הימעל, איך ווער א בלעטל מאכער, און איך האָב געקריגען א מייסטער אן אייגענעם מענ־טשען און דערצו נאָך א שטאַרק פראָגרעסיוון, א מיטגליד פון דער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי, אזא וועלכער וועט מיר קאָנען פארשטיין און וועט האָ־בען איינזעהעניש מיט מיר, דעם געוועזענעם ישיבה בחור.

אויסגעלאָזען האָט זיך אָבער נאָכן אנדערש. מיין גליק האָט לאַנג ניט אָנגעהאַלטען. גלייך מיט מיין ערשטען אריינטרעטען אין פאבריק איז שוין מיין טרוים צושוימען געוואָרען און איך האָב זיך געפונען פּנים על פּנים מיט דער טרוי־עריקער ווירקליכקייט. איך האָב אויסגעפונען אז דער פאבריק איז ניט קיין פּלאַץ וואו עס וועלען געשאפען פארפאַלקאָמטע מענטשען, נאָר פארקערט — א פּלאַץ וואו אלעם מענשליכעם וועלט דערני־דעריקט, און איבערהויפט וואו טרוימעריישע נשמות וועלען צובראָכען, סיידען זיי קאָנען פארהארטע־וועט וועלען אזוי, אז זיי זאָלען זיך קאָנען צוריק שטעלען קעגען די שטארקע קלעפ פון דער בייזע־באישעפעניש וועלכע רופט זיך פאברוק.

וועו איך בין אריין אין דער פריה אין דער פאבריק זיינען די ערשטע בליקען וועלכע מיין מייסטער האָט אויף מיר געוואָרפען שוין עפעם נאָר ניט געווען אזעלכע פרייַנדלאכע ווי די וועלכע ער האָט מיר געגעבען אף זיין באזוך ביי אונז אי־ן הויז, איך ווייס ניט צו עס איז געוועזען וויל עס האָט געפעלט די אנוועזענהייט פון מיינע שוועסטערס צו עס איז געווען סתם די אטמאָס־פערע פון פאברוק. נאָר אלענפאלס דער בליק איז געווען ווי עפעס א שטעבעדיקער פון וועלכען עס איז מיר געוואָרען קאלט און ווארעם. נאכהער איז געקומען די ערשטע באגריסונג. איך הער ווי ער רופט אוים צו מיר אויפ'ן קול, גוט מאָרגן רב זלמן סנדר! (דער דאמאָלסדיגער קרינקער רב האָט געהייסען זלמן סנדר.) ווי איך האָב דאָס דערהערט האָט זיך עפעס ווי געעפענט אן אָפּגרונד צוויישען

מיר און מיין מייסטער. אפ'ן גוט מאָרגן האָב איך שוין נאָט רלייך ניט געענטפערט. מיין גמרא קאָפּ האָט גלייך באגריפען אז איך וועל שוין דאָ קיין האָניק ניט לעקען, און מיין נאנצער טרוים וועגען ארבעטערשאפט האָט גלייך אנגעפאנגען צורונען ווערען. אין די שפּעטערדיגע יאָהרען האָב איך ערשט אנגעפאנגען באגרייפען אז די נאנצע שלעכטע באציאונגען צווישען מיר און מיין מייסטער זיינען געווען א רעזולטאט פון מיספּארשטענדניש. מיין מייסטער איז אין יענע יאָהרען געווען א רעוואָלוציאָנער און פּריידענקער און א פּארביסענער נעגנער פון אלעם וואָס האָט געהאָט צו טאָן מיט רעליגיאָן און ספּעציעל מיט רעליגיעזע פּאָרשטייער. איז ווייזט אוים אז אין מיר האָט ער דערזען א שטיקעל פּאָרשטייער פון רעליגיאָן, ווייל דאן איז נאָך אף מיר נעווען שטאַרק אויסגעלייגט דער ישיבה בחור. נו, האָט ער זיך נעקלערט, דאָ האָב איך די ריכטיגע געלעגענהייט זיך צום אָפּרעכטנען מיט דער פינסטערניש וועלכע פּארשטעלט פון אונז די זונען שטראלען און דערלאָזט ניט אנקומען דעם ליכטיגען טאָג. נו, קאָנט איר שוין פּארשטיין דאָס ער האָט געהאלטען דאָס כמעט ווי א מצוה זיך צום איזדיקען איבער מיר. איך ווידער פון מיין זייט, האָב אנגעפאנגען צו זען אין מיין מייסטער די פּארקערפּערונג פון דער בייזער קאפּיטאליסטישער נעזעלשאפט און האָב דאָס נעהאלטען פאר מיין הייליגען חוב, צו זיין אים דערווידער אין אלע זיינע באפעלען. נעווײנליך, איצט פּארשטייען מיר שוין ביידע ווי נאריש און איינגעלייט אינזערע דאמאלסדיגע באגריפּע זיינען געווען,

אלזאָ, נאָכ'ן ערשטען ברוך הבה האָט ער מיר נעהייסען אביסעל אויפרוימען און אויסקערען דעם פּאבריק. האָב איך זיך נענומען צו דעם מיט א קנאפּען חשק און נעווײנליך האָט דאָס מיר שוין במילה נענומען אסאך לענגער ווי עס האָט נעדארפט נעמען. בין איך טאָקע דערפּאר באלד מבבד נעווען מיט א רב זלמן סנדר, ריר זיך אביסעל שנעלער. וועז איך בין פּארטיג נעוואָרען מיט'ן אויסקערען, הייסט מיר מיין מייסטער גיין מישען דעם רוטשער. מיינע לאנדסלייט נארבערס ווייסען וואָס דאָס האָט נעמיינט, נאָר פּאר די וועלכע ווייסען ניט וועל איך דאָס דערקלערען.

עם האָט נעהייסען צו נעמען מישען די אלטע שטייענדע וואסער וועלכע פלעגט זיך נעפינען ארום שארף שטיין מיט וועלכען מען פלעגט שארפען די פאליצען. און וועז מען פלעגט דאָס נאָר א מיש טאָן פלעגט ווערען אזא ריח נחח ניט אוים־צוהאלטען. איז וועז ער האָט מיר נעשיקט דאָס צו טאָן, האָב איך נעווײנליך ניט נעוואוסט אז מען דארף דאָס ניט און דאָס איז בלויז מיר צו מאכען זיך אנצושמעקען מיט'ן נעשמאקען ריח. האָב איך זיך ווידער נענומען צו דעם מיט ניט קיין איבעריגען חשק. נאָר אזוי שנעל ווי איך האָב זיך נאָר דערטראכט אז דאָס האָט ער מיר אפּנעטאָן איינע פון זיינע שמד שטיקלאך, האָב איך זיך גלייך א נעם נעטון צו דעם מיט א דרייפאכען מוט. און עם איז בא מיר אדורכגעלאפען דער נעדאנק ווי בא שמשון'ען וועז ער האָט זיך אנעם נעטאָן מיט זיינע לעצטע כוחות איינצוווארפען דעם ריזיקען טורעם, און ווי ער האָט אויסנעשריען „תמות נפשי עם פּלישתים", אין איך האָב זיך אויך א נעם נעטאָן מיט אלע מיינע קרעפטען צו מישען און ראיען די פארדומפענע וואסער, אז עס איז נעוואָרען אזא מין נעשטאנק איבער'ן נאנצען פאבריק, דאָס פון די פּריערדיקע שמייכלען אף די ליפּען פון מיין מייסטער און די איבעריקע ארבייטער אין פאבריק איז פארביטען נעוואָרען אף זויערע גרימאסען און זיי האָבען זיך אלע נעכאפט פאר די נעזיכער. נאָר איך האָב זיך נעמיטלייך אנגעהאלטען מיין ארבעט ווי מיר וואלט דער ריח נאָר ניט אנגענאנגען, ביזוואנען מיין מייסטער איז צוגעלאפען און מיר נעהייסען אויפהערען. איך האָב אים באמערקט מיט א נעמאכטען נאָאיוון פּנים, דאָס איך האָב נאָך ניט אין נאנצען פארענדיקט אויסמישען, עס איז נאָך נעבליבען אביסעל בלאטע אפ'ן דעק. דאָס איז נעווען מיין ערשטע שטילער צוזאמענשטויס מיט מיין מייסטער.

א צווייטען פאל דערמאָן איך מיר בלויז מיט עטליכע טעג שפּעטער וועז איך האָב געהאנגען די בלעטער צום טריקענען. דער שטריק איז נעווען פארצוויגען נאנץ הויך, און איך בין דאָך איצט פון די גרוסע ריזען פון עמלק'ס שניט, קאָנט איר שוין פארשטיין ווי גרויס איך בין נעווארען בלויז 25 יאָהר צוריק וועז איך בין אלט נעווען בלויז 14 יאָהר. איז מיר טאָקע נעווען נאנץ שווער צום דערגרייכען די שטריק און איך פלעג דערפּאר קריכען אויף קעסטלאך און קערבלאך צו קאָנען העננען די בלעטער. דארף גראדע מיין מייסטער באמערקען ווי א בלאט איז אראָפּגעפאלען. נו, שרייט ער אויס צו מיר — וואָס שטייסטו, טרעט ארויף אפ'ן בלאט. איז וואָס דענקט איר האָב איך נעטאָן, איך האָב זיך אראָפּ נעכאפט פון קעסטל און נאנץ פיין ארויפנעטרא־

די דעי גוירסערי אין קרינוק

טען אפ'ן בלאט. און מיין מייסטער האָט זיך אָפגעקערט מיט ציין קריצענויש.

נאָך אמאל דערמאָנט זיך מיר ווען איך האָב געטראָגען אין אראשקע אביסעל דעגרע פון איין טאפעל צום צווייטען. אזוי ווי עס איז געווען בלויז א קליין ביסעל אפ'ן דעק, בין איך ניט געווען אזוי שטארק פארטיקולאר צו טראָגען דאָם גלייך און מיט ביידע הענט, און איך האָב דאָם געטראָגען מיט איין האַנט און אביסעל אויסגעבויגען. דערף דאָם גראדע מיין מייסטער באמערקען. שרייט ער אוים צו מיר — זלמן סנדר, גיס אוים. נו, וואָס דענקט איהר האָב איך געטאָן, געמומען גאנץ פיין און אויסגעאסען. איז ווען ער וואָלט דאן געהאט פּלאָמבעס אין די ציינער וואָלטען זיי געווויס ארויסגעפאלען פון שטארקען קריצענויש. און איך בין זיכער אז עס איז געווען בלויז דער געדאנק וואָס ער וועט זיך אמאל דארפען טרעפען מיט מיינע שוועסטער וואָס האָט מיר גערטעוועט פון קרינען א פּאָרפּאָר אין באק, ווייל איך האָב עס דאן גאנץ כשר פארדינט.

ווער וויים ווי לאנג מיר וואָלט נאָך אויסגעקומען צו האָבען דערנאנגענע יאָהרען, ווען עס וואָלט זיך ניט געמאכט דאָם יודעל וואלקאָווייסקער איז דאָן געווען אין קרינוק פאר אָרגאניזאציאָנס ארבעט פאר'ן „בונד" און מען האָט געדארפט בייטען זיין שטעלע אף א קליינעם פאררוקטען פאברוק וואו ער זאָל זיך ניט ווארפען דער פּאָליציי אין די אויגען. איז דער גורל גראדע געפאלען אויף מיין שטעלע אז איך זאָל זיך בייטען מיט איהם מיט די פּלעצער. אזוי האָט דער בונד פארָאָרדענט. און דאָם איז נאָך מיין מיינונג געווען די ערשטע גוטע שטיקעל ארבעט וואָס דער קרינקער בונד האָט אָפּגעטאָן אום באוואוסזינגערהייד.

איך האָף אויב מיין אמאליקער ערשטער מייסטער וועט לעזען מיינע יוגענד ערינערונגען זאָל ער דאָם נעמען אין דעם ליכט וואָס דאָם איז געשריבען געוואָרען — בלויז אלס אינטערעסאנטער עפיזאָד פון די קינדער יאָהרען, און ניט אלס בייזווילליקע שילדערונג.

שיקאגא, סעפטעמבער 1930.

ווען מען בראנגט זיך ניט אום, לעבט מען וויטער. אבער לעבט מען טאָקע וויטער.

* * *

די פרוי איז א לייטער דורך וועלבען דעם מאנ'ס נשמה קען ענטוועדער ארויפקלעטערן צום הימעל אדער ארונטערקלעטערן אין דער העלע..

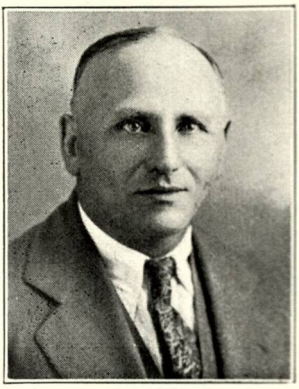
* * *

ווען הילף קומט אן נאָך דער צייט איז גלייך ווי פייער לעשער קומען אן נאָך דער שרפה.

מיינע דריי נסיעות נאך קרינוק אלס דעלעגאט

— פון —
סעם לעווין

מיין ערשטע רייזע איז געווען אומגעפער מיט א פערציג יאָהר צוריק. נאָך אלס חדר אינגל, זייענדיג אין האַראָדאָק, בין איך דאן געשיקט געווארען קיין קרינוק אלס פארטרעטער, פון מיינע אינגערע שוועסטערלאך און ברידערלאך כדי צו קריגען נ י ס ל א ך אויף צו שפילען די צווייטע טעג פסח.

אנגעפאנגען האָב איך די רייזע דעם ערשטען טאָג חול המועד מיט דעם קרינקער בעל עגלה, חיים פעסעל וועלכער פלעגט פיהרען פאסאזשירען פון האַראָדאָק נאָך קרינוק, חיים איז געווען א קורצינקער מענשעלע מיט א גראָב בייכעל וואָס פלעגט שטענדיג זיין ארומגעבונדען מיט אזא רעגענבויגען קאָלירטען בריטען גארטל וואָס האָט זייער שהען געפאסט צו זיין בייכעל.

שטעהן פלעגט ער מיט זיין פערד און וועגל לעבן שרה דבורה'ס הויז. און דאָרט פלעגט ער צויזאמענקלייבען זיינע פאַרשוינען.

און נאָך דעם וווי ער האָט זיי אויסגעזעצט יעדען נאָך זיין ראנג און יחום, אייניגע אין פאליקע־שאָק, אייניגע אויף דעם זעקל האָבער געמישט מיט שעצקע, וואָס איז געלעגען אין דעם פאָדערשטען טייל פון וואָגען.

און נאָך דעם וווי ער האָט זיך מיט אלעמען אפגעסט, האָט ער זיך אליין אויך אריינגעקייקעלט אין וואָגען דורך ארויפשטעלען איין פוס אויפ'ן שפיץ אקס, און די צווייטע אויפ'ן האלבליע, און די רייזע האָט זיך אנגעהויבען.

ארויספאָהרענדיג פון דער גוי'אישער גאס, האָט מען באלד געקענט באמערקען חיים'ס אן אומצופרידענעם קוק אויף זיינע פארשוינען. און לויט וויי איך בין נאכער געווארען, איז זיין אומצופרידענקייט באשטאנען אין דעם וואָס צו פיל וווייבער אין קינדער האָבען זיך געפונען צווישען זיינע פארשוינען, און וואָס מוזען די גאנצע צייט פון דער רייזע זיצען אין וואגען, און קענען נישט מיטהעלפען אונטערשטופען דעם וואָגען וועז עס קומט אויס צו פארען באַרג ארויף אדער דורכצופארען גרויסע בלאָטעם וויי עס פלעגט טרעפען אויף יענע וועגען.

פאר מיר אָבער איז די רייזע געווען זעהר אן אינטערעסאנטע. דאָס איז געווען צום ערשטען מאָל אין מיין לעבען וואָס איך האָב מיך אליין ארויסגעלאָזט אויף אזא וווייטען מהלך. איבערהויפט נאָך אין אזא צייט וועז דאָס פאָהרען איז פארנומען מיט מעהר שווערקייטען צוליב דעם וואָס דער וויינטער זאָגט שוין א זיי געוונד, און ווער שניי אלט אומצוגעהן און לוזשעס וואסער פאַרמירען זיך אין גאנצע טייכען מיט ארומשווימענדיקע שטיקער אייז.

און אזוי זיצענדיק פארטיפט אין מיינע קינדערשע פאנטאזיעס וועגען מיין מיסיע וואָס איך פאָר, און ווי וועט עס מיר מיין מוהמע דבורה אויפנעמען אלס אומגעריכטען גאסט, און איבערהויפט האָט מיר מיין קינדערשער קאָפ געדרייט, וואו וועל איך אהינטאָן די ניסלאָך וואָס די מוהמע וועט מיר געבען, וויל אין די נייע מייטקעס וואָס שמואל חיים דער שניידער האָט מיר אויפגענייט אויף פסח איז בלויז געווען איין קעשענע, און דאָס אויך נישט זעהר קיין גרויסע.

און אזוי זיצענדיג פארטראכט, מיט א מאָל שרייט אויס חיים פעסעל, העי אינגל, אָט דאָ דארפסטו שוין ארונטערגיין. און זעהסט יענע גרויסע שטוב, דאָרט וואוינט דיין מוהמע,

איך בין גיך פון וואָגען ארונטערגעשפרונגען, און פון דערווייטענס באלד דערזעהן מיין מוהמען. איך בין גלייך צוגעלאָפען צו איהר, און זיך אביסעל שעמעדיג אָנגעהויבען מיט איר צו רעדען, וויל איך האָב נישט געהאט גענוג מוט איר צו זאָגען צוליב וועלכען צווועק איך בין צו איר געקומען.

אָבער איך האָב מיר ביי זיך אין הארצען געטרייסט און זיך צוגעגעבען מוט, אז זי וועט שוין אליין פארשטעהן די מיסיע פון מיין קומען, וויל צוליב וואָס דען האָב איך געקענט מאכען אזא וווייטע נסיעה חול המועד פּסח אוּ.ב נישט צו קרובען ניסלאך?...

אָבער די מוהמע איז געווען א פּישוט'ע אידענע און האָט גראדע נישט פארשטאנען מיין ציעל און מיין צוועק. זי האָט נאָר אָנגעהויבען מיר אויספרעגען געוסען פון דער גאנצער פאמיליע, און איבערהויפּט פון דער כּשפּחה פון איהר צד, און איך האָב די גאנצע ציט געהאלטען די האנט אין קעשענע און געהאלטען אין איין מעסטען ווי פ' נים דאָרט קען אריין, און יעדעם מאל ווען זי האָט געענדיגט פרעגען אויף יעמאנדען, האָב איך געמיינט אז אָט אָט זאנט זי שוין, נא דיר מיין קינד נישלאך, און האָב שוין געהאט אפילו אָנגעגרייט די פּאסענדע ווערטער צו זאָגען איהר א שיינעם דאנק מוהמע.

אזוי איז אוועק א שעה נאָך א שעה און איך בין אלץ געבליבען ביים ווארטען און מעסטען די קעשענע... איך האָב מיך געשעמט צו בעטען, און זי האָט נישט געוויסט וואָס צו טוען, חוץ וואָס זי האָט מיר נעגעבען א שטיקל מצה באשמירט מיט הינערשע שמאלץ וואָס דאָס איז בּיי מיר געווען בלויז אויף איין צאָן וויל איך האָב נאָך דעם גאנצען טאָג נישט געהאט אין מיין מויל.

אָבער וועמען איז דאָן געלעגען אין זינען דאָס עסען? די נישלאך, זעהט איהר, זענען געווען די טאָגעס פראָגע, און כאָטש עס זיינען שוין זייט דאָן אוועק אזוי פיל יאָהרען און איך האָב שוין נעהאט פארשידענע ענטוישונגען אין לעבען, דאָך לינט מיר נאָך יענע פּאסירונג גוט אין זינען, און איך פיהל נאָך איצט דעם צער און הארץ גריזשנישט און דעם פארשטערטען פּסח וואָס איך האָב דאָן געהאט, אז איך האָב בחרפּתי געמוזט צוריק פּאָרען אהיים מיט ליידיגען צו מיינע קליינע שוועסטערלאך און ברידערלאך, וועלכע האָבען מיר אויסגעקוקט ווי מיט ליכט און האָבען געליינט זייער גאנצע קינדערשע האָפענונגען אויף מיין נסיעה און אויף מיין מוהמע'ס נישלאך, און סוף האָט זיך פון אונזער חלום אויסגעלאָזט א בוידעם, איך בין א היים געקומען אלם נישט קיין געלונגענער דעלענאט.

מיין צווייטע רייזע קיין קריניק איז שוין געווען פון ביאליסטאָק. דאָס איז געווען מיט א צען יאָהר שפּעטער, און זי האָט שוין געהאט א גאנץ אנדער פּנים. איך בין שוין געווען א בחור פון א יאָהר צוואנציג, און כ'בין שוין געווען ווייט אוועק פון מיין מוהמע דבורה'ס נישלאך. איך האָב מיך שוין געהאט ארומגעטראָגען מיט פריי־הייטס אידעען. איך האָב געחלומ'ט וועגן באפרייען דעם פראָלעטאריאט פון די קאפּיטאָליסטישע קייטן, און האָב געזונגען רעוואָלוציאָנערע לידער און געווען טעטיג אין בונד.

און נאָך א געוויסער געהיימער זיצונג וואָס די קרינקער יאָטען האָבען דאָן געהאט צוויישען וועלכע עם האָבען זיך געפונען אין דער גרופּע: יאָנקעל קאָטשקע, שמולקע רובינשטיין, הערשעל פּינקעס, שמולקע טערקעל, און נאָך אנדערע גענאָסען וועלכע איך געדינק שוין ליידער נישט זייערע נעמען, איז באשלאָסען געווארען מיך צו שיקען קיין קריניק אלם דעלענאט פאר א געוויסען צוועק.

אָנגעפאנגען די רייזע האָב איך פון א געוויסען שענקעל וואָס האָט זיך געפונען אויף דער פּווטשיזני, וואו די אייגענטימערין איז געווען א האַרבולקע און די קרינקער פורמאנעס פלעגען דאָרט האָבען זייער שטענדיגען מקום מנוחה, וואו זיי פלעגען צוזאמענקלייבען זייערע פּאסאזשירען.

די יאזדע האָט נעדויערט א גאנצע נאכט. און אין דער פריה זיינען מיר ענדליך אָנגעקומען קיין קריניק. איך בין פארפאָהרען צו מיין מוהמע ענען אויף קאווקאז. זי האָט מיך אויפגענומען זהר פריינטליך ווי עס איז געווען איהר שטייגער, זיי־ענדיג באקאנט אין דער משפּחה אלם א גוטהער־ציגע פון דער נאטור.

זי האָט מיר קיין שום פראָגען נעשטעלט, וואָס, ווער, ווען. נאָר האָט באלד צוגעגרייט עסען און טרינקען פון דאָם בעסטע. און ערשט שפּעטער נאָכ'ן עסען האָט זי אזוי פארבייגייענדיג א פרעג געטאָן דעם צוועק פון מיין קומען אין א פראָסטען מיטען מיטוואָך.

אויסהערענדיג פון מיר מיין סעקרעטנע מי־סיע, האָט זי בלויז מיט א זיפץ געענטפערט. יא קינדערלאך, איך בין שוין געוואויגנט צו די סעקרע־טען, מיינע קינדער האָבען מיר שוין אויסגעלע־דענט די „תורה", נו זאל אייך גאָט העלפען אז איהר זאלט נישט אריינפאלען... צוליב אייערע נארישקייטען.

נאָך מיין געשפּרעך מיט דער מוהמע ענען בין

איך אוועק זיך זעהן מיט די ענאסען וואם איך האב געדארפט איבערגעבען מיין מיסיע.

וואם זאל איך אייך זאגען? די קרינקער יאטען האבען מיך איבערראשט. זיי האבען מיר אויפגעגומען אויף א העכסט הארציגען ברודערליכען שטייגער. איך האב ערשט דאן דערפילט, ווי וויכטיג עס איז צו זיין פאראייניגט אין אידעאל, און אין איין שטרעבען. איך האב אנגעהויבען באגרייפען אז אונזער בונדיסטישער חלום איז א ווירקלאכקייט, וואם זיינע קערעכער זיינען ווייט און בריט פארזיכט און וועלען בריינגען די גוטע וויניטע רעזולטאטען.

בעפאר מיין צוריקפאהרען קיין ביאליסטאק האבען די ענאסען פאר מיר געמאכט א זיי־געזונד ליאמע בא שאשקע זלמן דעם קאטלערם אין הויז, וואו די גאנצע קרינקער רעוואלוציאנערע יוגענד זיינען געווען פארטרעטען, און פלאם פייערדיקע רעדעם זיינען געהאלטען געווארען, און אלע אין כאר האבען געזונגען רעוואלוציאנערע לידער, און ס'האט אויסגעזעהן אז דער פראלעטאריאט האט שוין די ממשלה איבער גאנץ רוסלאנד, און איבער אלע קאפיטאליסטען פון דער גאנצער וועלט. פון קיסר האט מען חוזק געמאכט, ווי פורים פון המן'ען.

וען איך האב וועגען דעם געמאכט א באמערקונג, האבען זיי מיר געענטפערט אז אזוי לאנג ווי אברהם'ל פארצע שטעהט אין דרויסען אויף דער וואך האבען זיי פאר קיינעם נישט קיין מורא, ווייל ער האט א פאר געזונטע אייזערנע פלייצעם מיט שטאלערנע קולאקעס, וואם זיינען געגוג גאראנטי צו פארטיידינען אונזערע יאטען, ווען עס זאל האלטען שמאל. און דער אוועגד איז ווירקליך אריבער אהן שטערונגען, איך בין א באגייסטערטער פון דארט אבגעפאהרען מיט זעהר פיל דאנק בארקייט צו אלע ענאסען פאר זייער ווארימע פריינדליכקייט און איבערגעבענהייט. דאם מאל בין איך שוין געקומען אהיים אלם אן ערפאלגרייכער געלונגענער דעלעגאט.

מיין דריטע רייזע איז געווען מיט דריי יאהר צוריק. אבער שוין ביי גאנץ אנדערע אומשטענדען. זייענדיק 27 יאהר אין אמעריקא, האב איך באשלאסען צו מאכען א רייזע אין דער אלטער היים און זיך זעהן מיט מיינע עלטערען אין דעם שטעטעלע האראדאק.

באלד נאכדעם ווי איך האב מיין ציעל ערייכט, און מיט מיינע עלטערען זיך געזעהן, איז מיין ערשטער וואונש געווען צו באזוכען דאם היסטארישע שטעטעלע קרינק, וועלכע איז מיר שטענדיג געווען טיף איינגעבאקען אין הארצען, ערשטענס צוליב מיינע ערשטע צווויי רייזעס אלס דעלענאט, און צווייטענס, ווייל זייענדיג אין שיקאגא האב איך געהאט די געלעגענהייט זיך גוט צו באקענען און זיך צו באפריינדען מיט די קרינקער לאנדסלייט, און האב אויסגעפונען אז עס איז דא מיט

וועמען צו געהן צום טיש. און בפרט אז איך האָב נאָך זוכה געווען צו זיין דער סעקרעטאר אין קרינקער פאראיין עטלעכע יאָר, און האָב נאָך מיטגעהאָלפען גרינדען די לייזיעס אוקזילערי.

פארשטעהט זיך שוין אליין אז ווען מ'רעדט פון קרינק, קען איך נישט בלייבען גלייכגילטיג, ווייל מיט קרינק איז פארבונדען מיין יוגענד... און מיין עלטער.

אלזא, ביים ביאלימסטאקער שטאָט זיינער האָב איך מיר אריינגעזעצט אין א באָם וואָס געהט דירעקט קיין קרינק, ווי איהר קענט זעהן האָבען די מאָדערנע ערפינדונגען פון דער איצטיגער צייט אויך נישט פארזעהן דאָס היסטאָרישע שטעטעלע קרינק, און האָט איהר באגליקט מיט אן אויטאָמאָביל, וואָס זעהט אוים ווי אן אמעריקאנער לאָנדרי טראָק, נאָר עטוואָס גרעסער, און דאָס רופט זיך דאָרט באָם, און פיהרט פאסאזשירען געפאקט ווי הערינג. זיצענדיקע, שטייענדיקע, לערנדיקע, סיי פון אינעווייניק און סיי פון אויסענווייניק אפילו אויף די פענדער זיינען אויך גלעזענע אויסגעצויגען פאסאזשירען.

אלס איינער פון זיי, בין איך אָנגעקומען שפעט ביי נאכט קיין קרינק. אז איך פארטרעט דעם קרינקער פאראיין אין שיקאגא, און האָב ביי זיך אביסעלע קלינגערם אויך — דאָס האָט קיינער נישט געוואוסט, האָב איך דאכט זיך געהאָט א גוטע גלעזענהייט איבערצושלאָפען רוהיג די נאכט.

האָב איך מיר אָבער אין באָם צוגעקיהלט און האָב גלייטען גרויסע קאָפ שמערצען באגלייט מיט קלינע הוסטלאך, בין איך אויפגעשטאנען גאנץ פריה, און האָב גלאָזט וויסען דורך דעם בעל הבית פון האָטעל אז איך בין א דעזענאט פון שיקאגא, און פארטרעט דעם קרינקער פאראיין.

זענען באלד אין דער פריה געקומען די פאָרשטעהער פון שטאָט מיט'ן ווירדיגען רב מישקאָפסקי אן דער שפיצע און זיי האָבען מיר אָבגעגעבען א בריטען הארציגען ברוך הבא, און האָבען מיר איינגלאדען צו באזוכען אלע וויכטיגע שטאָטישע אינסטיטוציעס, וועלכע האָבען אויף מיר געמאכט זעהר א גוטען איינדרוק.

נאָך דעם בין איך אוועק באזוכען דער ראדיקאָלער גרופע אויף זייער קוואַרטיר, אָבער איך האָב דאָרט לאנג נישט געקענט זיין, ווייל איך בין געוען אויסגעמאטערט פון א גאנצען טאָג ארומגעהן, און די פארקילונג האָט זיך פארערגערט, און דאָס האָט מיר אין גאנצען אָבגעשוואכט. כ'האָב מיך קוים אויף די פים געקענט האלטען און האָב נישט געקענט א וואָרט ארויסרעדען.

האָט מיר איינער פון די ענאָסטען אָבגעפיהרט צו מיין האָטעל, און איך האָב מיר אריינגעלייגט אין בעט מיט א שטארקען פיווער, טאָקע ווי אן אמת'ער חולה, און ערשט דאן האָב איך אויסגעפונען די אמת'ע אורזאך פארוואָס דאָס שטעטעלע איז מיר אזוי ליב און טייער.

באלד אין אָוועגד, ווי דער עולם האָט זיך דערוואוסט אז איך בין צו בעט, איז דער ווירדיגער רב מיט די פארשטעהער פון שטעטעל געקומען מיר מבקר חולה זיין, און האָבען מיטגעבראכט דעם דאָקטאָר פון 5 נת הצדק (איך געדיינק ליידער נישט זיין נאָמען) און ער האָט אָנגעוועגדעט אלע מיטלען מיר צו העלפען. זיי זיינען שוין פון מיין בעט נישט אָבגעטראָטען. זיי האָבען ארויסגעוויזען אזא געטריישאפט וואָס מ'דארף עס ווייט זוכען. קיין טאָטע מאָמע וואלטען בעסער נישט געקענט אטענדען ווי זיי האָבען מיר געדינט.

איך דערמאָן מיך די גוט הערציקייט פון יצחק דעם שטעפער, וועלכער איז געקומען צולויפען אין מיטען דער נאכט, מיר צו דערמאָנען אז איך זאל נישט פארגעסען צו נעמען אין צייט די מעדיצין וואָס דער דאָקטאָר האָט מיר פארשריבען. איך וועל איהם דעם גוטען טהאָט קיינמאל נישט פארגעסן. און דער ווירדיגער רב מישקאָווסקי פלעגט מיר באזוכען עטליכע מאל א טאָג. איך בין געוען איבעראשט פון זיין איבערגעבענהייט. איך האָב נישט געהאָט נעגוג ווערטער אויסצודריקען מיין דאנקבארקייט צו איהם און צו אלע קרינקער פרייגט ווי משה גארבער מיט זיין אינטעליגענטע פרוי, און ברוך סטאָליארסקי מיט זיין פרוי, און פילע אנדערע וואָס איך געדיינק נישט זייערע נעמען, וואָס האָבען ארויסגעוויזען אזוי פיל גאסטפריינדליכקייט ביי דעם באנקעט וואָס מ'האָט פאר מיר געמאכט חול המוד פסח פאר מיין אוועקפאָרען, איך וועל יענעם אָוועגד קיינמאל נישט פארגעסען, מיט וואָס פאר א פרייגדליכע גינציגע איבערגעבענהייט זיי האָבען זיך מתעסק געווען אין מיין כבוד וועגען.

מיין דריטע רייזע וועט מיר שטענדיג בלייבען איינגעקריצט אין מיינע געדאנקען, און איך וועל שטענדיג דאנקבאר זיין די קרינקער פון שיקאגא פאר געבען מיר די געלעגענהייט צו זיין דער פאָרשטעהער פון זייער פאראיין, און דורך דעם האָב איך נעהאָט אזא שעהנע ווארעמע אויפנאמע דאָרטען, און דאָ אין שיקאגא ביי מיין צוריקקומען.

די גרויסדער פון דער קרינקער לויזיעס אוקזוליערי. פון רעכטס צו לינקס, ערשטע רייהע: יאָבע טיקאָצקי, צירעל זאלקין, דאברולקי גאַרדאַן. צוויטע רייהע: אַלטע שקלאַר, חיענקע גרינבערג, לאה זעליקאָוויטש.

וואוינרעכט

א רוסישער איד האָט זיך משתדל געווען דאָרט וואו מע באדארף צו באקומען דאָס רעכט אף צו וואוינען אויסער דער אידישער גרעניץ אלס א בעל מלאכה.

— וואָס פאר א מלאכה קענט איהר עם? — פרעגט איהם דער בעאַמטער.

— איך קען מאַכען טיגט — ענטפערט דער איד.

— טיגט מאכען איז אויך א מלאכה? וואר קען עם נישט? איך אפילו קען עם אויך. וואָס זשע מיינט איר?

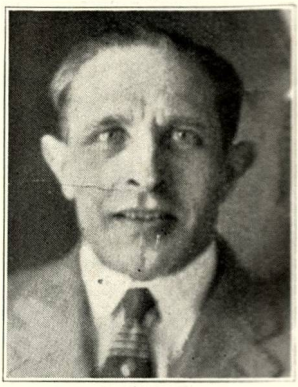
—הער בעאמטער, האָט איהר דאָך אויך וואוינרעכט.

* * *

שטארק איז דער אינסטינקט פון לעבן, נאָך שטארקער דאָס געזעץ פון דער נאטור.

ערצעהלונג פון די מלחמה יאהרען

ד. סעלקאף

דאס איז געווען ארום תשעה באב צייט אין יאר 1915 — אין יענע שרעקליכע טעג ווען די גאנצע אידישע באפעלקערונג האט געלעבט אין טויט שרעק פאר דעם מארגענדיגען טאג, אין א פריה מאר־גען פון די דאזיגע מורא'דיגע טעג האט זיך פלוצלונג פארשפרייט א קלאנג אז די אי־דען אין אונזער שטעטעל קריניק וועלען מוזן גלייך פארלאזען די שטאט, ווייל די דייטשען דערנענטערן זיך צו אונז, און די רוסען כאפען גרויסע מפלות אויף דעם גאנצען פראנט. די גאנצע שטרעקע צווישען גראדנא און ביאליסטאק האט זיך געריי־כענט אלס סטראטעגישע מלחמה פונקטען צוליב די צווי גרויסע פעסטונגען אין גראדנא און אין נאניאנדז האבען די דייטשען קאנצערטירט זייערע גאנצע קרעפטען דארטען. איבער 6 מאנאטען הא־בען די דייטשען געשטורעמט דעם לעצטען קרע־פאסט. ביי אונז פלעגט מען הערען די שיסעריי פון די הארמאטען. מיר האבען זיך דערוואוסט אז די אידען פון גראדנער פארשטאדט האט מען מיט געוואלד ארויסגעטריבען און זיי געשיקט נאך טיף רוסלאנד. קען מען זיך לייכט פארשטעלען ווי מיר האבען זיך געפילט און דאס זעלבע די אלע אין די ארומיגע שטעטלאך, מיר האבען זיך נעריכט און געשראקען יעדען טאג אז באלד וועט אויך אונזער גורל קומען און מיר וועלען דארפען פארלאזען אונזערע היימען און אונזער ווירטשאפט אויף הפקר. וואהרום וויפיל וועלען קענען די אי־דישע פלייצעם מיט זיך מיטנעמען? און נאכער שטעלט זיך די פראגע, וואוהין געהט מען, דען אלע וועגען זיינען דאך געווען פארפלייצט מיט די מיליטער און איבעראל וועט דאך אונז טרעפען דערזעלבער גורל. דער געדאנק אז נאך דעם ווי מיר וועלען ארוים פון שטאט וועלען די גויים צוגעהמען די גאנצע האב און גוטס, איז געווען שרעקליך.

און די גויים פלעגען טאקע האבען צוויישען זיך אזעלכע שמועסען וועגען דער צוקונפטיגער חלוקה. צום ביישפיל: צאבאן, דער הינקעדיקער שוסטער פון סאקאלקער גאס שטייט אויפ'ן מארק און ארום אים נאך שקצים און מיט זיין גראבען שטעקען וועלכען ער שפארט אונטער זיינע גראבע פיס צייגט זיינע חברים וועלכע קראם מיט די סחורה ער וועט צונעמען נאך דעם ווי די זשידעס וועלען אנטלויפען פון שטאט. אדער ווי יורהילא דער נאסער ארבעטער וועלכער פלעגט ארומגיין שטענ־דיג באוועס מיט שווארצע צובייליטע פיס יעדען כרייטאג בעטלען קאפיקעס ביי אלע אידען, אט דער יוהילא וויל נישט אנדערש נור איציעס מאסטאוו־לאנקעס מויער! אט די אלע גויעשע שפאסען קענט איהר זיך פארשטעלען וואס פאר א קרייגקונג עס האט פארשאפען אונזערע אידען אין שטעטעל.

אין א געווייסע נאכט האבען אלע שטאטישע פאליציי פארלאזען זייערע פלעצער און איבערגע־לאזען די שטאט אויף הפקר. אן אפיציער מיט א־ געווייסע צאהל באוויסע סאלדאטען הא־בען איבערגענומען די שטאט און דער אפיציער האט זיך ערקלערט אלס דערווייליגער קאמענדאנט, דאס הייסט די שטעטעל איז אין קריגס צושטאנד. פארשטעהט מען ווי טרויעריג מיר אלע האבען זיך געפילט ערווארטענדיג יעדען מאמענט אויף דעם באפעהל צו פארלאזען די שטאט.

איין מאל א פארנאכט האבען זיך אראפגעלאזען צו אונז א מחנה גויים מיט רידלען און עק. פון אנפאנג האבען מיר געמיינט אז דאס זיינען די פאגראמטשיקעס גרייט צו דער ארבעט. דער טעות האט זיך גלייך ארויסגעוויזען. מען האט זיי גע־שיקט אין קרינק צו מאכען שוץ־גריבער ווייל די שטעטעל האט מען אויסגערעכענט אלס א גוטער באשיצונג פונקט געגען דעם שונא. פון די גויים האבען מיר זיך דערוואוסט אז זיי קומען פון סא־פאטקין, דארטען האבען זיי אויך געגראבען שוץ־גריבער, אבער די דייטשע ארפליינס זיינען אנ־געקומען און אננעהויבען ווארפען באמבעס אויף זיי ביז וואנען זיי האבען געמוזט אפטרעטעז.

דערווייסען מיר זיך אז די דייטשען זיינען שוין ארום גראדנא. דערווייל האקט מען אוים די אלע ווי־רייענס וועלדלאך אום צו גראבען דארטען די גרי־

בער, אט די שהנע יונגע וועלדלאך וואס דערמא־
נען אונז די גוטע אמאליגע צייטען פון אונזער
יוגענד אוואו מיר אלע פלענן זיך זעהר פיין אמו־
זירען און לוסטיג מאכען און יעצט ווערט פון די
אלע פאלעצער, ווער וויים אויב נישט א בית עולם
פאר די יונגע לייט וועלכע וועלען דארפען זיך
שלאגען מיט דעם שונא. אידישע יונגע לייט האט
מען נישט געגומען צו דער ארבעט זאגאר עס זיינען
געווען פיעלע זייער נערן צו ארבעטען און מאכען
2 רובעל א טאג. אידען האט מען אויסגעשלאסען
פון די מלחמה אפעראציעס, ווארום, ווי עס איז
באוואוסט האט מען אויף אידען אויסגעטראכט
שרעקליכע בלבולים דאס זיי האלטען מיט די
דייטשען און זאגאר זיי שטיצען זיי מיט אלע פאר־
שידענע וועגען און אופנים.

זעלבסט־פארשטענדליך דאס די אידען, נאך
אזעלכע קלאנגען, האבען נישט געקענט ערווארטען
קיין גוטעם פון די גוייעשע באפעלקערונג און אויך
פון דעם רוסישען זעלנער.

די ארבעט פון די גריבער איז פארטיג געווארען
און גרייט צו דער שלאכט. מאכט זיך א נס
און זיי האבען ניט דערלעבט זיך צו באנוצען מיט
דעם. די דייטשען זיינען שוין אנגעקומען און די
רוסישע מיליטער האבען געמוזט אפטרעטען. אנ־
טלויפענדיג האבען זיי אנגעהויבען צו פארברענען
אלעס אויף זייער וועג. שריפות האבען אויסגע־
בראכען אין אלע דערפער ארום קריניק. א גאנצע
נאכט האבען זיי געארבעט צו פארברענען דעם
גריסען וואסער־מיל נישט וויט פון שטאט. אבער
דער הילצערנער ראד וואס איז געווען אנגעזאפט
מיט נאסקייט האט בשום אופן און אזוי ווי צו
לחכעית נישט געוואלט ברענען. און דער מיל האט
זיך אבגעשטעלט גאנץ.

נאכער ווען די דייטשען זיינען אריין אין קרי־
ניק איז טאקע דער מיל זייער צוניצגעקומען. יעדער
ארימער איד האט געהאט די מעגליכקייט דארטען
אפמאהלען א פוד קארן פאר זיין געזינדעל אויף
ברויט.

נאך א פאל ווייל איך באמערקען פון דיזע טרוי־
ערינע טעג וואס איז כדאי צו פארצייכענען. דער
אפיציריל אדער ווי ער האט זיך נערופען קאמע־
דאנט, וועלכען איך האב פריער דערמאנט, האט
אין די לעצטע טעג ווען די רוסען האבען זיך גע־
גרייט צו פארלאזען אונזער געגענד, נערופען צו
זיך דעם מיעשציאנסקין סטאראסטווא ה' רובין
רייטבארד און איהם נעגעבען א באפעהל ער זאל
גלייך צוזאמענשטעלען א מיליץ פון יונגע אידישע
לייט, ער זאל באזארגען אז ווען ער וועט פארלאזען
די שטאט זאל זי נישט בלייבען אויף הפקר און
נעבען שוץ צו די איינוואהנער.

באלד האט מען פארופען אלע יונגווארג אין שול
און ארום 100 קרעפטיגע יונגע לייט האבען אריינ־
נעטראטען אין דער מיליץ. דער סטאראסטווא
איז אוועק מיט זיי צו דעם קאמענדאנט, זיך אוים־

געשטעלט אין 2 רייען, ווי ריכטיגע סאָלדאטען. דער קאָמענדאנט האָט פאר זיי געהאַלטען א ריכטיגע מיליטערישע רעדע וועגען דיסציפּלין און פליכטען אין א צייט פון מלחמה. מען האָט אויס־געטיילט וויסע ארעם בענדער אלס מיליץ צייכען. צוטיילט די שטאָט אין קוואַרטאַלען, אויף יעדען קוואַרטאל האָט מען אוועקגעשטעלט 2 מיליציאנטען מיט אין סאָלדאט.

אונטער דער צייט האָט מען ארויסגעלאָזען א קלאנג דאָס די זעלבע גויים וועלכע האָבען געגרא־בען די גריבער מיט סאָלדאטען האָבען זיך אריין־גערישען אין די קראָמען און גראבעווען. ביי אונז מיליציאנטען איז גלייך אריין דער געדאנק פון נקמה. מיר האָבען דאָך יעצט א ביסעל מאַכט, וועלען מיר זיך איצט אָברעכענען מיט די מוזשי־קעס. מיר ווערען דאָך שוין אין גיכען פּטור פון די צארישע מיליטער. זיי צולויפען זיך שוין אויף אלע וועגען און זוכען ווי זיך ראטעווען פון דעם דייטש, דער שונא.

א פּלאַן איז אויסגעארבעט געוואָרען. זעקס פון אונזערע מיליציאנטען מיט פיער באוואָפענטע סאָל־דאטען זיינען מיר אוועק צו די גוייעשע שייערען. פון דערווייטען האָבען מיר געהערט די הוליאנקע סאָלדאטען, גויים, גויעם מיט די שיקסעם אלע צו־זאמען שלאָפען אין איין פּלאץ, די געשרייען און געלעכטער אָהן א שיעור. מיר האָבען אויפגע־בראָכען די טויערען, זיי באפעהלען זיך גלייך אָנצו־טאָהן און מיטגעהן מיט אונז. זיי האָבען זיך דער־שראָקען, דערזעהענדיג יונגע לייט מיט ווייסע לענטעם און סאָלדאטען מיט ביקסען, האָבען זיי אונז נאָכגעפאָלגט ביז וואָנען מיר האָבען זיי גע־בראכט צו דעם קאָמענדאנט, וועלכער האָט געהאט זיין וואָהנונג ביי אנישימאָוויטשעם מויער, דער קאָמענדאנט, ארויסקומענדיג צו אונז, האָבען מיר שוין גלייך באמערקט אז דער פויגעל איז טויט שכור, קוים ער האלט זיך אויף די פים. מיר האָבען איהם דערצאהלט אז דאָס זיינען ארעסטירטע גנבים וואָס האָבען איינגעבראָכען אין די קראָמען. דער רעדנער איז געווען דאן עשיל פיינבערג, אָדער ווי מען פלעגט איהם רופען עשיל ראבאמעס. דער אפיציער אויסהערענדיג דאָס, רעד ניט קיין וואָרט און לאָזט איהם אראָפּ א פליאסק אין באק, מיט א נעשריי: „זשידאָווסקא מיליץ". מיר, די איבערגע, פארשטייט מען, האָבן שוין לאנג נישט געוואָרט און נעמאכט דעם ריכטיגען „ויברח".

די מלחמה יאָרען

פון אב. מיללער

מיט'ן הונגער האָבען זיי זיך געגומען וועלען, געלאָפען אויף די פעלדער זיך צו ערנערען. צו לעבען איז ביי זיי געוואָרען א שטאַרקער וויללען, געזוכט מיט וואָס דעם הונגער צו שטילען.

געזוכט אויף די פעלדער
זיך גערויעט אין די בייטען.
אויפ'ן וויינטער צום עסען,
געוואָלט וואָס פאַרגרייטען.

געטראָגען אויף די פּלייצעס,
דער בולבע, דער קאָרן,
געוואָוסט אז דער הונגער
וועט אָנהאלטען יאָרען.

דער אָנפאנג מלחמה
א'ז פאַרניכטונג און שריפה,
דער סוף — יתומים, אלמנות,
קאָליקעס און מגפה

יצחק פערעלמאן
(זיידקע ליבע
ראשקעס)

עס טרעפט זיך מייסטענטיילס, אז קינדער פון שכל זיינען די שטיפקינדער פון מזל.

* * *

ווער עס וויל מענטשען גוטעס טון, דארף האָבען א גוט הארץ און א שלעכטען זכרון,

* * *

אפילע די אונדאנקבארע זיינען נוצליך. זיי העלפען אונז טאָן גוטס אָן צו באקומען וועלכע עס איז באלוינונג.

ידידע מייער

אן איבערגעגעבענער
לאנדסמאַן און
מעטיגער טוער.
זיין רעסטאראנט
אויף דיוויזשאַן
סטריט איז יעצט די
העדקוואַדערס פון
קרינקער לאנדסלויט
אין שיקאַגאָ

„העשעל" ביבליאָטעק אין קרינקי ביי „פּועלי ציון"

(פאראייניגט מיט ד. ס. פּ.)

אין יאָר 1920 איז געשטאַרבען איינער פון אונ־ זערע בעסטע און איבערגעגעבענסטע חברים פון די גרינדער פון דער העברייאישער פאָלקס שולע און פון די אָנגעזעענסטע פּערזאָנען דאָן אין שטאָט ה ע ש ע ל ס א פּ י ר ש ט י י ן אויף וועלכעס נאָמען עס איז גלייך געגרינדעטגעוואָרען א ביב־ ליאָטעק מיט דער צאָל פון 150 ביכער און א פּאָר צענדליג אַבאָנענטן און באוויזן אין משך פון דער צייט זיך צו פארנאנדערוואקסן און דערגרייכט ביי היינטיגם טאָג — 2000 ביכער (אידיש, העברייאיש און פּוילישׁ) און איבער 200 אבאנענטן און ווערט פארעבענט פאר דער גרעסטער ביבליאָטעק אין שטאָט.

פּאָפּולאר קען ווערען אויך א נאר. בארימט נאָר א חכם.

* * *

דאָס גלייק איז א לייכטזינניג פרוי וועלכע האָט ליב זיך איבערצוגעבען צופעליג צו דעם צו וועמען איהר פאלט נאָר איין אָהן שום זין און בארעכטי־

* * *

מאַנכע מענטשען האָבען מורא פאר דעם לעבען ווי פאר דעם טויט.

* * *

פון וואַנען האָט יעקב געוואוסט צו זאָגען אויף געווישן אין זה. כי אם בית אלהים?

וויל מע האָט זיך דאָרט געקרינגט (די שטייענער צוויישען זיך) האָט יעקב דעריבער געריעבענט אז ניט אַנדערש דאָס איז א אידישע שול.

דיזע בילד ציגט ווי די קינדער מיט די לערער פון האלב אינטערנאט (דעי בוירסערי) שפילען זיך

צו אונזערע בריידע און שוועסטער פון דעם געהערטן „רעליף קאמיטעט" אין שיקאגא

יתומים-קאמיטעט, קרינקי.

מיר קינדער פון קרינקער האלב אינטערנאט באגריסן דעם שטיקאגער „רעליף-קאמיטעט" צו דעם 15 יאריקן יובילעאום. ביי דער געלעגנהייט דריקן מיר אויס אונזער דאנקבארקייט פאר אונזערע אפיטרופסים וועלכע געפינען זיך אין דעם געאגראפישן שטח זייער ווייט פון אונז. אדאנק אייך זיינען מיר אונטער א דאך, אין א וואַרעמע שטוב, און מיר האבן עסן און טרינקען און לערנען, און אלע שפילצייג, אויך ערציהונג, און נאך אנדערע שפילען און אייגענעם אויסוואל. ס'איז זייער שווער אויסצודריקן מיט ווערטער אונזער דאנקבארקייט, נאר מיר פארהאפן דאס מיט ארבעט וועלן מיר קענען אפדינען דער געזעלשאפט. מיר שווערן אייך דאס אין דער צוקונפט וועלן מיר זארגן פאר די בריידער און שוועסטער אונזערע וועלכע וועלן זיך נויטיגן אין אונזער הילף, אלץ איינס ווי איר פון דער ווייטן איבער די ימים, און אויך די פארוואלטונג וואס איז דא אין קרינק, מיר ווינשן אייך ערפאלג אין אייער טעטיקייט אויף דער צוקונפט. די פארוואלטונג פון דעם האלב-אינטערנאט שיקט אייך דערבי אונזערע צוויי

קבור-אבות אין מין שטעטל

פון ד. סאקאלאף

מין שטעטל, ווי קליין און ארעם זי איז,
דאך האט זי אבער גאט באשאנקען
מיט עטוואס גענאד,
א בערגל, א טייכל, א וועלדל, א סאד.
אט ציען זיך פעלדער בעגרינטע
מיט זאנגען פון קארן א סך.
וועלדלאך אין חלום פערזינקטע
שטעהען הארט ביי דער זייט פון דעם שליאך.

אזן אזוי שטעהט דער וועלדל דער שאלקער
פאר'יתום'ט פערטראכט אין א שטילן געבעט,
צו געדיינקט איר קינדער די יאהרען
ווען מיינע דופטיגע ווינטלאך
האבען אייך געקושט אזן געגלעט?

אזן אט פליסט זיך פאמלאך
דער טייכל דער קליינער
מיט שטיינדלאך ווייסינקע
איז פול זיין ברעג...

פאטאגראפיעם פון אונזער האלב-אינטערנאט, פון וואס איהר וועט זיך קענען איבערציגן, וואס ווערט פאר אונז געטון דורך דער קרינקער פארוואלטונג פון יתומים-קאמיטעט.

די קינדער פון האלב אינטערנאט.

דער קרינקער בית עולם

די ערשטע מצבה פון רעכטס צו לינקס, איז נאָך רבי טעריס דעם מלמד. די צוויטע מיוערטל איז נאָך דעם נאָוויזוואָרסקער רב, די דריטע מצבה איז פון מורא הוראה ר' חיים שלמה, די פערטע געמויערטע שטיבעל איז פון רבי ברוך לאוסקי, די פינפטע איז דער אהל פון דעם צדיק ר' יאָסעלע מיט זיין פרוי. די וויסע מצבה נאָך דעם אהל איז דער קבר פון אַלטען רב, רבי אברהם'טשיק.

טאָ זאָג זשע מיר טייבעלע
זאָג מיר דו שיינער,
אוואו זיינען פארשוואומען
מיינע קינדערשע טעג?

אין ים'ען אין טיפע
ברייטע און גרויסע א שרעק
אַ, דאָרטען, אַ, דאָרטען
זיינען פארשוואומען
מיינע גליקליכע
קינדערשע טעג.

פון אזוי שטעה איך ביים אלטען בית עולם
פארטראכט און פארקלערט אָהן א שיעור
אַט זעה איך דעם שטיינערנעם פארקאן
אין מיטען די שווארצע אייזערנע טיער.

עס ציהט זיך שורות מצבות
קברים פון קיין אויגען באוויינט.

נאָר בערגלאך ערד פון תכריכים בויט הסבה,
פון קיין קראנין און קיין בלום ניט באָשעהנט.

עס קלינגען דאָ ניט קיינע קדישים,
קיין קינדער געבויגען דעם קאָפּ
און פארבראָכען די הענט,
עס רוהען דאָ נאָר עלענדע מתים
אונטער די ריייען פון שטיינערנע ווענט.

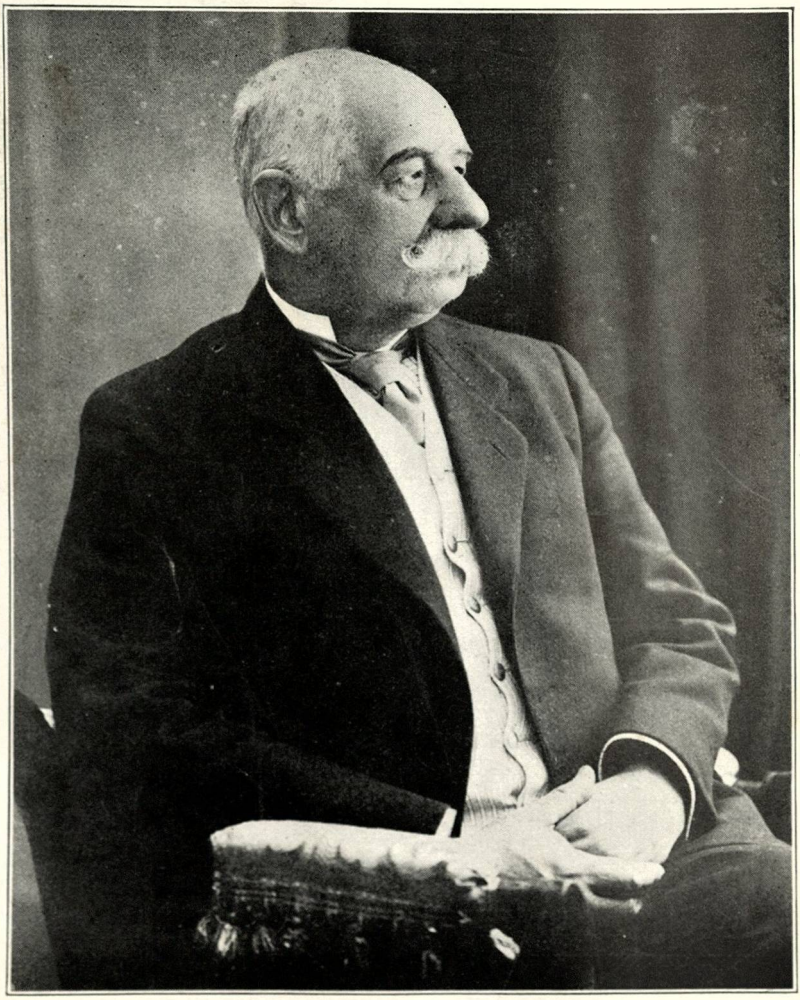
פארוויקעלט אין קיטלען טלתים,
ליגען דאָ מענשען א סך אין דער צאָל
זיי ליגען און וואַרטען אויף תחית המתים,
א גם וואָס מען האָט זיי צוגעזאָגט אמאָל.

ס'איז נישטאָ קיין גליק און עס דארף ניט זיין,
און אויב אין אונזער לעבען איז יאָ פראנען א זין, א צוועק, דאן באָשטעהט דער צוועק נישט אין אונזער אייגענעם גליק נאָר אין עפעס גרעסערם — אין טון גוטען פאר דער מענשהייט.

א בילד

ד. סעלאפּ

פּאן רזעצקאָווסקי, דער דאָקטאָר פון אונזער שטעטעל קריניק, ווי קען איך איהם אייך איבערמאָלען? ער איז געווען א הויכער קריסט מיט א פּאָר גראָבע, פּויליישע וואָנצעם און מיט א גראָבען רויטען נאָז. ווי אלט ער איז געווען קען מען גענוי ניטש ווייסען. לייטע געדיינקען נאָך דאָס ער איז אלט געווען איבער 20 יאָהר וועז ער איז אָנגעקומען צו אונז אין קריניק, נאָר לויט זיין אויסזעהן פּארשטייט מען פּארוואָס דער בית עולם האָט זיך אזוי פּארנאנדער געשפּרייט. אלטע אידען און ווייבער פּלעגען זאָגען דאָס ער איז א מומחה א דאָקטאָר, נאָר אלוואי זאָל מען אי ז נישט באדארפען. ער פּלעגט קיין מאָהל זיך נישט איינלען, געהן זעהר לאנגזאם. שבת זומער בייטאָג דורכשפּאצירענדיג די אידישע געסלאָך באזוכענדיג איין אָרעמען קראנקען פּלעגען אלע אידישע אינגלאך איהם איבערגעבען א ברייטען „גוט שבת." מאָנכע מאָהל פּלעגט ער זיי פּריהער געבען דעם „גוט שבת". די אינגלאך פּלעגען ארונטערנעמען זייערע היטלאך און ער פּלעגט גלייכען א גלעט טאָן מיט דער האַנד איבער זייערע קעפּלאך. איהם האָט נאָר ניט אויסגעמאכט ווי ריין אָדער שמוציג די קינדער זיינען געווען אָנגעטאָן. ער איז שטענדיג געווען מיט זיי א גרויסער מחותן. דער מקח זיינער פּאר א ווייזיט איז געווען 30 קאָפּיקעס. פון א קראנקען אָרעמאָן, וועלכען ער האָט געקענט

דאָקטאָר רזעצקאָווסקי

אז ער איז נישט אין שטאַנד זאגאר דאָס וועניגע צו
באַצאָהלען פלעגט ער גאָר קיין געלט נישט נעמען.
נאָך מעהר, פלעגען די ווייבער און אַלטע אידען
דערציילען אין ביה"ד דאָס צו אָרעמע קינדפעטאָ-
רינס ברייננגט ער נאָך מיט זיך א הון און א פלע-
שעל וויין, די מעשה שמועסעס־ם אין ביה"מד
פלעגען זיך סמאַקעווען דערצעהלענדיג די דאָזיגע
מעשע'לאך און געווען זיכער אז דער פאַן דאָקטאָר
איז פון די חסידי אומות העולם און נאָך זיין טויט
וועט ער געוויס אריין אין גן עדן התחתון. דער
קרינקער קהל האָט איהם געצאָהלט 100 רובל א
יאָהר אלס באלאָנונג פאר זיינע אומזיסטע וויזיטען
צו די אָרעמע לייט. פלעגט זיך מאַכען, ווי גע-
וועהנליך אז צום ענדע יאָהר זאָגט קהל זי האָט
קיין געלט נישט פאר אים. דאן פלעגט זיך אָנ-
הויבען א סדרה פון צרות אין שטעטעל. אָרימע
אידען פלעגען שטיין גאנצע שטונדען מיט די
היטלען אין די הענט ביי זיין פארמאכטע טיר.
אידענעס פלעגען מאַכען גוואלדען און געשרייען
מיט געוויינען אז זייערע טעכטער גייען שווער צו
קינד און מען דארף זיי באלד ראטעווען. דער פאַן
דאָקטאָר הירט זיך נישט נאָר ער זאָגט: „געהט
צום קהל, זאָלען זיי מיר באצאָהלען וואָס מיר
קומט". פלעגט שוין ווערען א מהומה אין שטע-
טעל. אנדערע זיינען געלאָפען צום רב און אנדערע
צו די קהלישע טוערס, אז דאָס אָט נישט גע-
האָלפען האָט מען זיך גענומען צו דעם אלטען
אידישען כלי זיין: דאָס הייסט, נישט לאָזען דא-
ווענען און לייענען דעם צווייטען שבת. שטעלט
זיך פאָר דער טומעל און קולות וואָס זיינען פאָר-
געקומען בשעת מעשה. מען אָט נישט אָבגעטראָ-
טען פון דער בימה און דעם עמוד ביז וואנען דער
רב און איינגע בעלי בתים האָבען צוגעזאָגט דאָס
זיי וועלען גלייך מאָרגען אלעס אין אָרדענונג בריינ-
גען דעם פאַן דאָקטאָר. אמייסטענס פלעגט אזא
טומעל פאָרקומען גראדע אין די קאלטע פינ-
סטערע ווינטערדיגע טעג, דער רעגען פלעגט געהן
טאָג און נאַכט אן אן אויפהער און דורכדרינגען
אין די קליינע אָרעמע כאלופקעס — די טעג ווען די
קראנקע ליידען אממערסטען, די גרויסע בלאָטעס
אויף די גאסען און די קרעכצען אינעווייניג, זעהר
אן אונאנגענעמער צושטאנד, און טאקי דעם צווייטען
אָווענד פלעגט מען שוין זען א אידען מיט א גרויסע
הילצערנע ליאנטערנע געהן פאָראויס און נאָך איהם
דער פאַן דאָקטאָר אין טיפע גאלאָשען מאכען לאנג-
זאמע טריט אין די גרויסע בלאָטעס זינגענדיג צו
זיך א פוילישען לידעל. ער איז געגאנגען מאכען
זיינע וויזיטען צו די אָרעמע.

ווען די גרויסע מלחמה האָט אויסגעבראָכען האָט
מען גלייך צוגענומען דעם פאַן דאָקטאָר צום
פראָנט און פון דאן אָן האָבען מיר איהם שוין נישט
מעהר געזעהן. מיר האָבען געוואָר געוואָרען אז
ער איז געשטאָרבען עלענד און איינזאם אין רוס-
לאנד. צו ער איז אריין אין גן עדן התחתון ווייסען
מיר נישט נאָך עד היום.

חיים דער קירזשנער פון קריניק מיט די זיהן,
זשאַרלע און איצע. דריקען אויס די גרעסטע עהרע
דעם קרינקער פעראיין צו זיין 15 יאָהריגען יובילעאום,
און איבערהויפט צו די מענטשען וואָס האָבען אזוי
פיל צייט און מיה אָבגעגעבען צו מאַכען דעם פעראיין
אזא ערפאָלג, און ווינשען אז דער פעראיין זאָל אימער
פראָגרעסירען און דערלעבען דעם 30 יאָהריגען יובי-
לעאום.

די שלעכטס

פון מ. ש. ג.

איך שלעכטס בין א יחסן א גרויסער,
איך שטאַם אזש פון נחשון הקדמוני
דער ערשטער שלאנג, דער בעל תאוה דער הויסער,
איבערגערעדט גאנץ גיך, חוה'ן דער שיינע.

מיין גייסט איז דאן באוויזן געוואָרען
גאָר ביי די ערשטע טראָפענס בלוט
קין האָט אויף זיין ברודער אויסגעגאָסען זיין צאָרן
אויף הבל'ן וואָס איז געווען פרום און גוט.

גליקליך האָב איך דאן געלעבט
ביז א מבול און דור הפלגה — גאָרנישט געשטערט.
די וועלט האָט צו פארדאָרבענהייט געשטערבט
ביז אברהם האָט דער וועלט גוטעס ערקלערט.

פון יענער צייט האָב איך א קאָנקורענט באקומען,
פון אברהמ'ס חדר איז דאָס ארויסגעגאנגען
די גוטעס אויף דער וועלט האָט אָנגעפאנגען ברומען,
אברהם'ס שילד אויף דער וועלט אויסגעהאנגען.

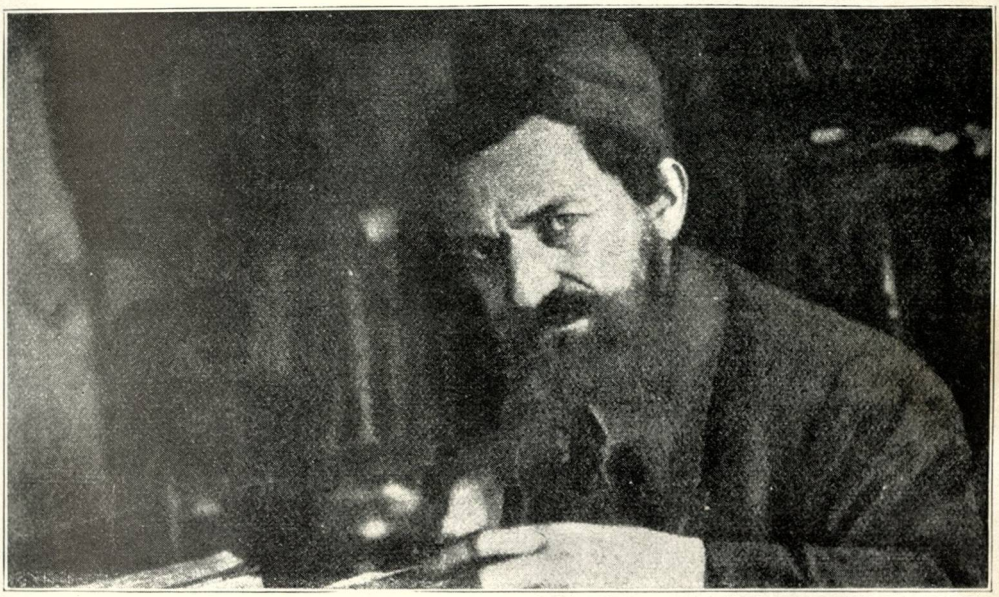
מיין אומגליק איז געוואָרען זייער א גרויסער
פון אברהם'ס אייניקלאך וואָס טוהען צו להכעיס,
די וואונדן וואָס שאפט יעדער קיסר
ווערט פארהיילט דורך זייערע ברכות.

פון וולאָדיוואָסטאָק ביז קאָרטאָגא
האָבן מיינע קיסרים א חורבן געמאַכט.
קומען אברהם'ס אייניקלאך פון שיקאָגא,
זייער פיל הילף די רואינירטע [illegible]

צו מיין הערשאפט מוז שוין קומען א סוף,
אין קרינק האָב איך שוין נישט וואָס צו טאָן,
וויל דער קרינקער פאראיין אין שיקאָגא ניט שלאָפט,
גוטעס איז אויסגעקריצט אויף זיין פאָהן.

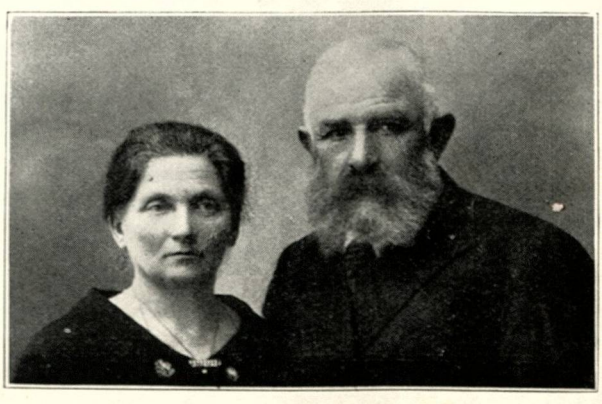
זאָל שוין הערשן די גוטס אויף דער גאנצער וועלט,
די שלעכטס ווי א רויך זאָל ווערן צושפרייט,
עם זאָל ערפילט ווערן יעדערן וואָס אים פעלט,
עם זאָל זיך שוין מער ניט הערן קיין צרות און נויט.

רב יוסף מישקאָווסקי

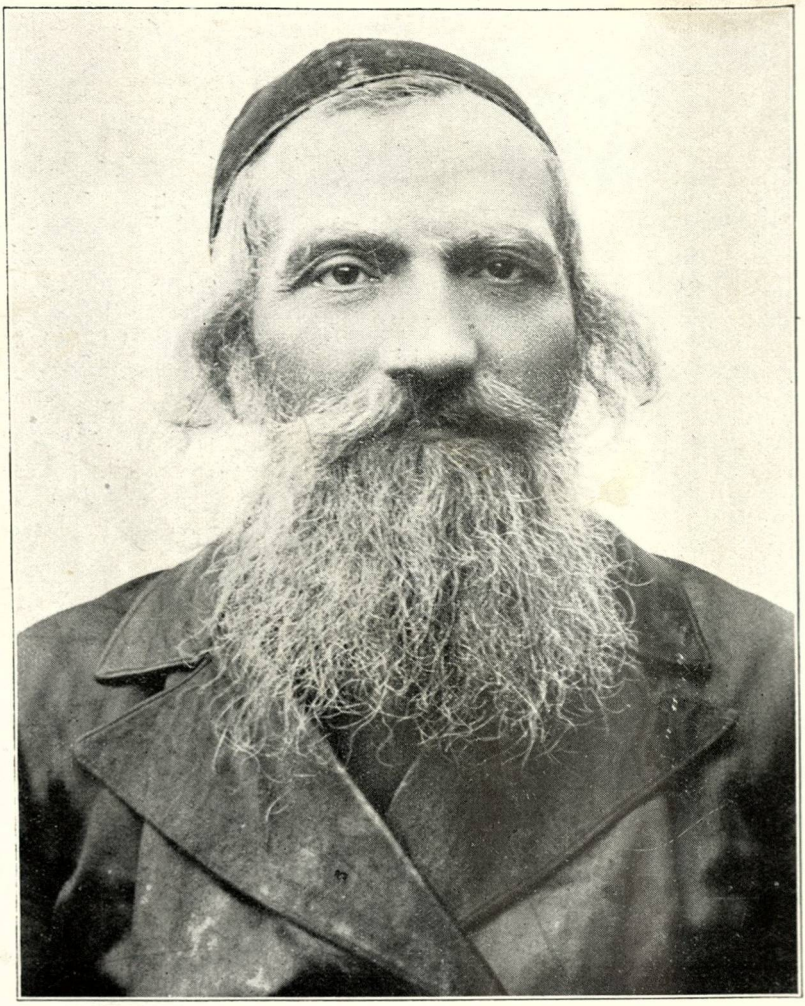
דער קרינקער רב

איז אייגער פון די טיפען רבנים וועלכע באשיינען דעם אידענטהום. ער איז באליבט און געאכטעט פון יעדען איינעם וואָס קומט מיט אים אין באַרירונג. זייענדיג דער קהל פּאָרשטעהער פון אונזער שטעטעל קרינק איז׳ די לעצטע שוואַרצע צייטען פון נאָך די מלחמה יאָהרען, האָט ער פיל מיטגעהאָלפען צו לינדערען דעם נויט און עלענד פון די נויטלייד׳ענדע פון שטעטעל. מיט זיין אונערמידליכער ארבעט לטובת די קרינקער אנשטאַלטען בכלל, און פאר די אינטערעסען פון יעדען איינעם בפרט, און אלם גייסטליכער פאָרשטעהער, צייכענט ער זיך אוים מיט זיינע טהעטיגקייטען אויפ׳ן געביט פון חנוך. דער חדר חכלל אנשטאַלט אין קרינק וועלכער רעכענט זיך צווישען די שעהנסטע און בעסטע לעהר אנשטאַלטען אין פוילען — איז געשאפען געוואָרען דורך די גרויסע ענערגישע אָנשטרענגונג, און דעם וואונדערבארען אונטערנעמונגם גייסט פון רבי מישקאָווסקי. „מי יתן וירבה כמהו בישראל.“

רב׳ ברוך סטאַליארסקי און זיין פרוי מיכלע

א טהעטיגער מיטגליד פון קרינקער לינת הצדק, און א וויכטיגער טהוער אין אלע קרינקער אנשטאַלטען. אויך זיין פרוי מיכלע איז א גרויסע טהוערין אין דעם יתומים אנשטאַלט און אין דעם קרינקער פרויען קאָמיטעט.

הרה"ג ר' ברוך לאַווסקי זצ"ל

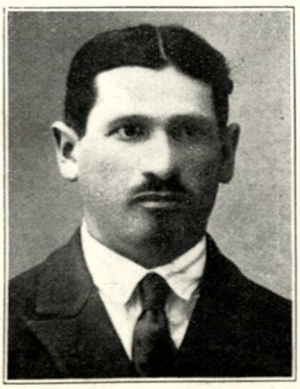
צו באשרוי־ען און אַפּשא־צען די גרויסקויט פון דיזען גאון קענען מיר זיך נישט אונטערנעמען. ער איז געווען באריומט מיט זיינע גאונות און חכמה, אין אונד מיט זיין פּאטריאַרכישען הדרת פּנים. 31 יאָהר איז ער געווען רב אין קרוביק.

מתות

טאַרלאַווסקי

א ווובטיגער טהוער פון דעם ליובת הצדק, לאַי קאסע, ועד הקהל און פון אלע קריב־קער אַנשטאַלטען.

אהרן שימער

דער גבאי פון שוהל. א פּאַרטעטער פון יענקעל עלקעס אין די שוהל אונטערעסן, און א טהעטיגער מיטגליד פון ליובת הצדק

צום 15 יאָהריגן יובילעאום פון די קרינקער לאנדסלייט אין שיקאָגאָ

מיר וועלן דאָס אָנרופן די פייערונג פון דער 15 יאָהריגער „זילבערנער" חתונה זינט עס איז געגרינדעט געוואָרן דער קרינקער פאראיין אין שיקאָגאָ, און מיר ווינשן אייך צו פייערן אויך די גילדערנע חתונה פון אייער פארבאנד ביי בעסערע באדינגונגען פון בריידע צדדים.

עס גיט אין דער וועלט פארשיידענע יובילעאומס. מענער און פרויען מאכן יובילעאומס צו זייערע זילבערנע און גאָלדענע האָכצייטן, איינצעלנע פערזאָנען פראָוען יובילעאומס פון זייער לעבן. געווייניליך, אין די שמחות באטיליגן זיך נאָר אייגענע פאמיליע און א קליינע צאָל גוטע פרייַנט. דאָס זיינען שמחות מיט א באגרענעצונג — די הייפל מענטשן נעמען אן אנטהייל אין דער שמחה און מעהר נישט.

גאנץ אנדערש קומט פאָר דאָ. דער יובילעאום פון דער 15 יאָהריקער זילבערנער חתונה ווערט געפייערט ביי א גרויסן טהייל פון דער קרינקער באפעלקערונג אין שיקאָגאָ, וועלכע האָבן אויס פרנסה'לאָזיקייט עמיגרירט אין א צווייטער לאנד, און וועלכע די מלחמה אומשטענדן האָבן בעאיינפלוסט צו מאכן א פארבאנד בכדי צו קומען אין קאָנטאָקט מיט זייערע פארוואָרפענע און פארוואָגלטע שוועסטער און ברידער אין זייער אלטער היים קריניק, וועלכע צוועקן זיינען צו ערמעגליכן די אָרעמע און נויטלייַדענדע מאָסן, די ערשטע עקאָנאָמישע, סאָציאלע און געזעלשאפטליכע הילף.

אין כלל געגומען, קענען מיר אָנרופן די אלע יובילערענדע, „די עמיגרירטע שטאָט קרינקי נומער צוויי", דאָס הייסט אז אין אמעריקא געפינט זיך אזוי פיל קרינקער איינוואָהנער, וויפיל אין דער אלטער היים, אזוי ארום בילדעט איהר א צווייטע קרינקי. דערריבער איז אייער יובילעאום — א שטאָט יובילעאום, נישט פון מאָן און פרוי, אדער פון איין פערזאָן. נאָך מעהר ערלויבען מיר זיך צו זאָגן אז די זילבערנע 15 יאָהריגע חתונה איז א צוויי־שטעטישע: פון ניי־אלט קרינקי.

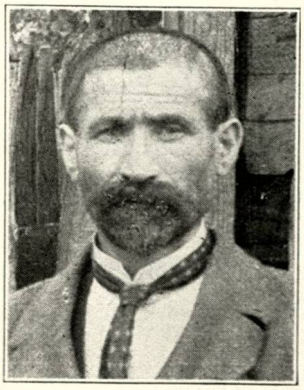
און לאָמיר זיך אָבגעבן א דין וחשבון, אין וואָס באשטייט אייער איצטיגע חגיגה? צו זאָלן מיר זאָגן, אז אייער חגיגה וואָס איהר פייערט אויף דעם 15 יאָהריגען עקזיסטענץ פון אייער פארבאנד איז דאָס, וואָס איהר האָט עררייכט דורך איהם זיך אָבטיילען פון אלץ און אלעמען, לעבן פאר זיך א גוטן טאָג און נישט וועלן פון קיינעם וויסן? ניין!!

אויף דעם קומען אייערע שוועסטער און ברידער פון דער אלטער היים און זאָגן עדות, אז דער יסוד פון אייער פארקניפלען זיך איז נישט זיך אָבטיילן פון אלעמען מיט א כינעזישער וואנט, בכדי צו קענען ארויפשלעפן אויף זיך וואָס מעהר נשמיות, ווייל די מעשים טובים אייערע זיינען צו שארף און צו שרייענד אויף דעריין, אז מען זאָל קענען דערלאָזען צום געדאנק כאָטש אויף איין סעקונדע און קלערן וועגן אזעלכעם. דער סוף זאָגט עדות אויפ'ן אָנהויב, אז מיט 15 יאָהר צוריק, ד. ה. אין יאָהר 1915, ווען אייער פאראיין האָט זיך געגרינדעט, איז געווען דער הויפט תכלית צו אָרגאניזירן אלע קרינקער קרעפטן אין איין מרכז, בכדי געמיינזאם קענען קומען צו הילף די נויטלייַדענדע און פארוואָגלטע שוועסטער און ברידער אין דער אלטער היים קרינקי,

און דעריבער זאָגן מיר, אז די 15 יאָהריגע חגיגה, וואָס איהר פייערט, איז אן אונבאגרעניצטע, וויל דאָס איז א יום טוב ביי צוויי שכנות: ביי ניי־אלט קרינקי. נישט איין הייפעלע פרייַנט און גוטע פרייַנט וועלן זיך פריען מיט דער שמחה, נאָר ביידע שטעט צוזאמען.

משה עקשטיין, סעק.

(עקשטיין משה דער אמדורער, פינע רחל סלאווע איידעם.)

שלמה פיווועל נישט

א טהעמיגער טויער פון קרינקער הדר הכלל, לאָס־קאסע און לינת הצדק.

די ערוואכענדע לאנדסלייט
אין שיקאגא

1.

ניט קיין דרימל, ניט קיין שלאף: ערוואכענד מונטער אן א סוף
אייערע אויגען זיינען ניט פארמאכט,
צוזעהן אונזער נויט און פיין אין גרויסן שלאכט
וואס אן ביקסן און הארמאטן,
אן קאנאנען אן גראנאטן,
פון אלע פאזיציעס ווערן מיר פארטריבן,
און אלע פרנסה צווייגען זיינען געווארצלט צוריבען.

2.

עס נעמט ניט קיין דרימל ניט קיין שלאף: דער רחמנות געפיהל איז אן א סוף
אייערע אויערן טוען הערן
ווי ארעמע שעפסען מיר ווערן געשארן,
דעם ביסן ברוויט פון דעם אידן ,
גיט מען אף די מלחמה אינוואלידן
און עס באקומען ניט דעם פרידן
אפילו די אידישע אינוואלידן.

3.

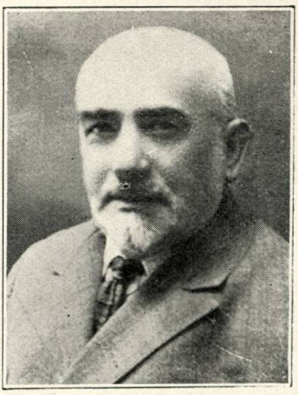
עס שלאפט ניט דער קרינקער פאראיין: אין דער שטאט שיקאגא נאר אליין:
עס זיינען אפען אייערע הענט
צו לעשן דעם דלות וואס עס ברענט
איהר פארשטייט וואס עס פעלט
אין די היצן און די קעלט.
א שטיקעל אייז אין די היצן
א וועגל האלץ וועגן די ציין פון קעלט קריצן.

4.

עס פארשטיען גוט אונזער לאגע — דער מענער פאראיין פון שיקאגא.
אייערע פיס זיינען פלינקע
צו געבען הילף אייער קרינקע.
איהר וועקט, איהר מונטערט אייערע שכנים,
איהר נעמט די ארבעט פון אמאליגע כהנים.
דאס איז דער קרבן וואס גאט האט געבאטן,
אנשטאט אקסן רינדער צדקה פארטראטן.

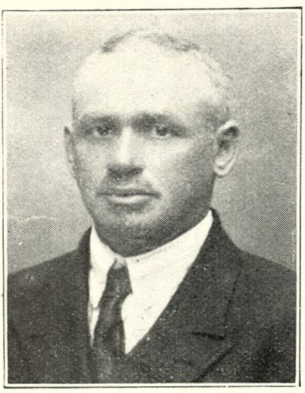
5.

דער ערשטער פרויען פאראיין: נאר פון שיקאגא ווייל אונז פארשטיין.
אייערע געדאנקען זיינען ניט פארשלאפן,
גיך, שנעל ווערט אייער קעשענע אפן
צו העלפן דעם קראנקן מיט א רעצעפט,
וואס צווישן טויט און לעבן ער שוועבט.
און מיט א גמלות חסד דעם געזונטן שטיצן,
ער זאל זיך אין גאנצען ניט אויסגליצן.

יעקב לייב זאלעווסקי

ער איז געווען דער גרינדער פון דער אידישער קאָ־אָפּעראַטיוו־ער פאָלקס באנק אין קרינוק. אויך איז ער געווען דער אויפציאטאָר פון דעם מאָדערנעם פאָלקס באַנק געבוידע. אין אלגעמיין געווען א זעהר שעהנע פערזענליכקויט.

משה גארבער

א מאָדערנער כלל טהוער, איינער פון די גרינדער פון היינטיגען קרינקער ליונת הצדק. זיין אויפלוט פילט זיך אין דעם אלגעמיין געזעלשאפטליכען לעבען פון קרינוק.

6.

מאין יבוא עזרו! אויף די ברענענדיגע פראגע באקומען מיר נאָר אן ענטפער פון שיקאַגאָ:

אייערע הערצער זיינען מזבחות
די קרבנות זיינען אייערע כחות
ניט גערעכענט זיך מיט דער צייט.
די ביזנעס ווערט געווֹאָרפן אָן א זייט,
די אינסטיטוציעס אונזערע אין אכט גענומען
זיי צו הילף וואָס גיכער קומען.

7.

ניט קיין שלאָף, ניט קיין דרימל: לויטער קלאָר ווי דער בלויער הימל:
קרינקער לאנדסלייט אין שיקאַגאָ!
אויב איר ווענט אונז פרעגן א פראגע
פאר וואָס שיקאַגאָ וואכט, און ניואָרק שלאָפט
פאר וואָס שיקאַגאָ אכט און ניו יאָרק בלאָפט,
ווען איך אייך ענטפערן גוטע פריינט
וויל צווי שטערנס ביי אייך שיינט.
זייט נאָר רוהיג שטילער!
דאָס איז חיינקע גרינבערג און חאצקעל מילער.

8.

גאָט שטארק דיינע קינדער
פאראייניקטע זיינען זיי צו העלפען דעם געדריקטן
די נויט פון אָרימען מאכן זיי לינדער
מיט זייערע קרעפטן באפרייען דעם דערשטיקטן.
צו א גליקלאָך לעבן זאָלן פארשריבן ווערן
די געערטע פרויען ווי די ליכטיגע שטערן.
ווי פרוכטבארע גערטנער זאָלן זיי בליען,
דער גייסט פון אונזערע גבורים טוט זיי באציען.

פון דער פארוואלטונג: לינת הצדק קרינקי, דורך דעם סעקרעטאר משה גראָדסקי.

שטרייכען

פון אן אייגענעם

לעזענדיג אויף אן אנדער זייט אין דיזען סאָ־וועניר דעם באריכט פון די שהנע אויפטוהונגען פון דעם קרינקער פעראיין פאר די 15 יאָהר פון זיין עקזיסטענץ, וועט אויך זיין אם פּלאץ צו געבען א בילד כאָטש אין א קלייגעם פאָרמאט פון די טוערס, וועלכע האָבען געמאכט דעם קרינקער פעראיין צו זיין דאָם וואָס ער איז. און איך וויל אָנפאנגען נאָכ'ן סדר פון ראָל קאָל אף אפיסערס:

היימאָן מילער, פּרעזידענט, געווען, איז יעצט, און וועט מסתמה אם ירצה השם זיין פאר דער צייט פון זיין לעבען, אלס איינער פון די טאָן געבער פון דער סאָסייטי, צייכענט ער זיך אוים מיט זיין פּראקטישקייט און ביזנעסמעסיגקייט און מיט זיין איבערגעבענהייט און אונערמידלעכער ארבעט פאר דעם קרינקער פעראיין. אויך מיט זיינע גרויסע ביישטייערונגען האָט ער פיל געווירקט אויף דעם שהנעם רעקארד, וואָס דער פעראיין האָט זיך ערווארבען פאר די 15 יאָהר וואָס ער עקזיס־טירט.

זיינע פליכטען אלס פּרעזידענט פון קרינקער פעראיין באשטעהען פון פירען די מיטינגען, אפּע־לירען פאר קרינק, ארענדזשירען אונטערנעמונגען, נעהן צו מעמבערס און לאנדלייט, זאמלען געלט, באזוכען קראנקע מיטגלידער. בייַ פּיקניקס און אנדערע אונטערנעמונגען שלעפּען די טישען מיט די באקסעס ביר און פאָפ און אויפזעהן און אלעס ברייגען אין אָרדענונג, און ער ערפילט דאָם טאקע ריכטיג אויך. היינט צו וואָס טראכטען וועגען אן אנדער פּרעזידענט?

וויליאם סערלין, דער גרינדונגס פּרעזידענט און מעמבער פון אראנדזשמענט קאָמיטע, דער עהרען אלד מען פון די אומגענענד לאנדסמאנשאפטען. ניט קוקענדיג אויף זיין הויכער עלטער נעמט ער נאָך א טיכטיגען אנטהייל אין אלע אידישע אנ־געלעגענהייטען בכלל און פון די לאנדסלייט בפרט. איבערהויפט איז ער שטאַרק אנגעזוהן ביי א געלט זאמלונג פאר א וואהלטעטיגען צוועק. ער צייכענט זיך אוים מיט זיינע שהנע ביישטייערונגען און מיט זיינע פייהיגקייטען צו ווירקען אויף אנדערע זיי זאָלען געבען. אין אלגעמיין א זייער שיינער טיפּ איד און מענש. זאָל ער נאָך לאנג זיין מיט אונז,

ה. ווייַנבערג, עקס־פרעזידענט, גאנז אינטעלי־גענט און פּראקטיש, א גרינדונגס מיטגליד פון דעם פעראיין, א טיכטיגער אנטייל נעמער אין דיסקו־סיאָנען אוואו ער זעט זיך שטאַרק אָן מיט זיין גוטען לאָגיק.

פרייַנק שטיינבערג וויים פּרעזידענט און מעמ־בער פון ארענדזשמענט קאָמיטע, ערנסט און אי־בערגענעבען צו דער זאך. נעמט אן אנטייל אין אלע ארבעטען פון פעראיין, און איינער פון די עלט־סטע מיטגלידער פון פעראיין.

א. טיקאצקי, טרעזשורער, מעמבער ארענדזש־מענט קאָמיטע, א גרינדונגס מיטגליד. ביי איהם אין הויז איז אפּגעהאלטען געוואָרען דער ערשטער גרינדונגס מיטינג פון פעראיין. אלס טרעזשורער איז ער איינער פון די אנפארטרויאונגסווערטסטע און איז טעטיג אויף אלע געביטען פון דעם פער־איין טהעטיקייטען.

מאיר דזשייקאָבס, פינאנס סעקרעטאר פון פער־איין, סעקרעטאר סעמעטערי דעפּארטמענט, מעמ־בער ארענדזשמענט קאָמיטע, איינער פון די אמת'ע ארבעטער פון פעראיין. עס געדיינקט זיך ניט א קרינקער מיטינג אָדער אן אונטערנעמונג דאָס מאיר דזשייקאָבס זאָל ניט זיין אנווועזענד און טהעטיג. און אויסער זיינע רעגולערע פליכטען אלס סעקרע־טער, פון אלע דעפּארטמענטס און קאָמיטע־מען, קען ער נאָך פארריכטען די עלעקטריישע לייטס וועו זיי ווערען קאלט. טאָ זאָל ער זיך בא אונז על־טערען.

אב. מילער, טרעזשורער סעמעטערי דעפּארט־מענט, טראָסטי, מעמבער ארענדזשמענט קאָמיטע, אן אונערמידלעכער ארבעטער אין קרינקער פער־איין, טהעטיג אויף אלע געביטען. א גרויסער פּאט־ריאָט פון זיין געבורטס שטעטעל קריניק, צייכענט זיך אוים מיט זיין וויסען און פארשטיין גוט דעם היימישען אידישען גייסט און לעבען, און איז זייער פעהיג צו מאָלען לעבענס בילדער וועלכע שפּיגלען אָפּ דעם אידישען פאָלקסטימליכען גייסט אין לע־בען. און דאָס ווערט פיין אויפגענומען וועו ער לעזט דאָס פאָר ביי א פעראיין אונטערנעמונג.

סעם גרינבערג, איינער פון די גרינדונגס מיט־גלידער פון קרינקער פעראיין, מיט א שיינעם רע־קאָרד פון ארבעט און איבערנעבענהייט צו דער זאך. אלס מאן פון דער לייַדיעם אוקזילערי פּרע־זידענט, מרס. חייענקע גרינבערג, וועלכע האָט א

שם פאר א כלל טהוערין און אן אונערמידליכע ארבעטערין פאר איר געבורטס שטעטל קרינק. פאראָזט ער זיך אויף איר ניט אין גאנצען און טוט אויך זיין חלק.

סעם לעווין, מעמבער ארענדזשמענט קאָמיטע פאר פילע יאָרן, געווען פראטוירנאל סעקרעטער. ער צייכענט זיך אוים מיט זיין פראקטישקייט און פארשטענדיקייט. פעהיג צו טאָן אירגענד וועלכע אָרגאניזאציאָן ארבעט. ער האָט געהאָלפען אָרגאניזירען דעם קרינקער לייזיעם אוקזילערי. א שאָדע וואָס די קרינקער קענען אים נישט האָבען אין גאנצען פאר זיך דען ער איז אויך טהעטיג בייַ די ביאליסטאָקער און טוט פיל פאר זיין גע־בורטס שטעטל האָראָדאָק.

אב. ווייַנבערג, מעמבער ארענדזשמענט קאָמיטע, אָנגעזעהן און אנערקענט אין קרינקער פעראיין אלס א מענטש מיט א קריטישען בליק אויף מענטשען און זאכען. א בריה אין העלפען פארנאנדערפאָלג־טערען קאָמפליצירטע פראָבלעמען, און א גוטער מיטווירקער אין פראקטישע ארבעט.

סעם טערקל, מעמבער יובילעאום קאָמיטע, א געפיהלפולער מענש, שטיל און באשיידען. נעמט אן אנטהייל אין אלע פעראיין אנגעלענהייטען, און איז איינער פון די געטרייסטע מיטגלידער פון פעראיין.

בען אלפערט, מעמבער יובילעאום קאָמיטע א מענש מיט פיינע כאראקטער שטריכען. איבערג־געבען צום פעראיין מיט לייב און לעבען, און איז אימער פון די ערשטע זיך אפרופען מיט א פרייער האנט ווען מען אפעלירט צו אים.

אברהם פרידענשטיין, דער פראָטאָקאָל סעקרע־טאר פון קרינקער פעראיין. צו זיין א פראָטאָקאָל סעקרעטער אין קרינקער פעראיין פאדערט גרויס פיל ארבעט א חוץ שרייבען דעם פראָטאָקאָל און ארויסשיקען אריבער 100 פאָסטעל קארדס אדער לעטערס דארף ער פירען א קאָראָספאדענץ אין קרינק, ענטפערען אויף די בריף, רופען ספעשעל מיטינגען, זיין טעטיג אין אלע פעראיין ארבעט און אויף דעם זיינען די קרינקער צו פויל. האָבען מיר געקראָגען א הייסישען מתמיד וואָס האָט אין דער אלטער היים געלערענט פילע יאָרן אומזיסט און ער ארבעט פאר אונז האָלב אומזיסט, וויל איבערי־לעזען איין לעטער צו א מיטינג וואָס קומט פון קרינק איז ווערט 5 דאלער. נאָר מיר זיינען זיכער אז ער ארבעט ניט פאר קיין געלט. עס איז בייַ אים א גייסטיגער פארגענינגען צו באלאנגען מיט די קרינקער צוזאמען.

אַ פאָר ווערטער צו די קרינקער יוגענד אין אַמעריקא בכלל און צו די שיקאַגער יוגענד בפרט

איך ווייס אז מיינע רייד וועלען זיין א קול קורא במדבר, אָבער בייַ א געלעגענהייט ווילט זיך אביסעל דורכרייַדען מיט אייך קרינקער יוגענד אין אמעריקא.

זאָגט מיר, מיינע ליבע יונגע לאנדסלייט, זיינט איר נאָך אלץ פארשיכור'ט פון די אָמערי־קאנער גלייקען, און איר וויסט נאָך ניט אויף וואָס פאר א וועלט איהר זיינט? האָט איר ווירקליך פארלאָרען נעבאָך דעם זכרון, פארגעסען איינגאנצען אייער שטעטל אוואו איהר זיינט געבוירען און ערצויגען געוואָרען, מיט וועמען איהר זיינט צו־זאמען געגאנגען אין הדר, אין שולע, האָט איר גאָר ניט קיינע פלייטען צו אייערע חברים, חבר'־טעס, און וואָס זאָגט אויף דעם אייער געוויסען? פארטראכט איהר זיך גאָר קיין מאָהל נישט אויף רעם?

שטעלט אייך פאָר עס האָט דאָך געקענט פאסי־רען די גאנצע געשיכטע פארקעהרט. וו מיר וויי־סען, איז אלעם א צופאל. זיי, די אומגלייקליכע זון דארטען וועו זיי האָבען פריינט אין אמעריקא און די אָמעריקאנער פריינט נעמען יענע אריבער אין קאָלומבוסעם מדינה, און איהר די קלוגע בלייי־בען דארטען אין דעם קליין שטעטל. און אזוי ווי אויפ'ן זכרון זיינט איהר נעבאָך שוואך, וואָלט איהר אפילו פארגעסען אז אין שיקאָגאָ עקזיסטירט א קרינקער פעראיין. אי וואָלט איהר געווען אויף גרויסענע צרות. זעט איהר, אז גאָט איז א פאָטער? נו, דעריבער דארף מען אן זיי פארגעסען? פילע פון די יונגווארג פטור'ן אף מיט א פוילען תירוץ: ער האָט שוין קיינעם ניט אין קרינק, נו און די אלטע האָבען? יעס, די אלטע האָבען פלייכטען און פון די פלייכטען צו דער אלטער היים וועלען מיר קיין מאָל נישט באפרייט ווערען. אזוי לאנג ווי מיר ווילען לעבען.

מיט עטליכע יאָהר צוריק איז אונז געלונגען די יוגענד אין שיקאָגאָ צו ארגאניזירען. דער קרינקער פעראיין האָט נישט געשפארט קיין געלט און מיה צו האלטען די יוגענד צוזאמען. אומזיסט איז געווען אונזער ארבעט. עס איז אָבער קיין מאָל נישט צו שפעט, מיינע ליבע יונגע לאנדסלייט. איהר זאָלט נאָר ווילען קענט איהר נאָך דעם ווינטער איינעם פון די שענסטע פעראיינען אויפבויען.

פינה דורות

מיט 70 נפשות איז יעקב געקומען אין מצרים. חיה טיקאצקי (חיה צאלע קונעלם) האט אן עין הרע דערלעבט קינדער, אייניקלאך און אור אור אייניקלאך אין צאל פון 80. אלע אין שיקאגא.

דער יונגער דור פון אונזערע קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא וואס זיינען געבוירען אדער ערצויגען אין אמעריקא, האבען געווייניגלעך קיין אינטערעס צו אונזער אלטער חיים קרינק. עס איז אבער דא אויסנאמען פון זיי. דאריבער האבען זיי זיך פארדינט אז זייערע נעמען זאלען ביי דער געלעגענהייט דערמאנט ווערען. צום ביישפיל: די זיהן פון שלמה און מיטע פאן. וועו א קאמיטע פון קרינקער פאראיין קומט צו זיי בעטען וועלבע עס איז פינאנציעלע הילף, ווי באשעפטיגט זיי זאלען ניט זיין, נעמען זיי גלייך אויף די קאמיטע מיט דער דערסטער פריינדליבקייט. ווי אמתע גוטע בריידער כאפען זיי זיך ארום, ריידען מאמע לשון אזוי ווי זיי וואלטען נעבטען געקומען פון קרינק. איבערהויפט ווילי פאן, דער פרעזידענט פון די ראזאל בלו סטארס, כאטש ער איז געבוירען אין שיקאגא, רעדט ער א זאפטיגען אידיש. עס איז א פארגעניגען מיט אים צו פארברייגען. און מיט'ן ריידען אליין פטר'ט ער אונז נישט אפ. ער שרייבט טאקע אן א שיינעם טשעק, דאס גלייבען זיינען אויך זייערע קאזינס, משה יאנקעל פאן'ס קינדער, כאטש זיי האבען קרינק קיין מאל ניט געזעהן פאר די אויגען, איז די שטעטעל פון וואנען זייערע עלטערען קומען זיי ליב און טייער. ווי מען רעדט נאר ארויס דעם ווארט „קרינק", אזוי צינד זיך אן א פייערל אין זייערע אויגען און זיי נעמען זיך גלייך צום טשעק בוך.

צום רעליעף קאמיטעט פון קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא

באגריסונג!

ערלויבט מיר צו אויסדריקען אייך צום 15 יאהריקן יובילעאום פון אייער עקזיסטענץ מיין בעסטען וואונש צו אייך ברודער און שוועסטער פון שיקאגא, פאר אייער טעטיגקייט לטובת אייער אלטער חיים, און ווינש אייך ערפאלג אין אייער ווייטערדיקער ארבעט, לטובת אייער אלטער חיימאט.

מיט די בעסטע וואונשען,

ברוך גארבער,

(סעקרעטאר פון יתומים־קאמיטעט אין קרינקי.)

דאָס איז אונזער יחוס-בריוו אין אַמעריקא

מיר האָבען דאָ א היינט. מיר גלויבען, אז מיר האָבען אויך א צוקונפט דאָ אין לאַנד. אָבער דער שורש, דער טיפער קוואַל, וואָס נערט אונז גייסטיג, מאָראַליש, ער איז ניט דאָ. ער איז אין דער היים. און אז מיר וועלען לאָזען וואָרצלען אין דער נייער ערד, וועלען זיי ניט זיין געזונ טיף. זיי וועלען מוזען ציהען זאפט און חיות פון אונזער אלטן-היימישען באָדען. די אלטע היים — זי איז נישט נאָר אונזער אמאָ. אָן איר וועלדט זיך גייסטיג אויך אונזער שפעטערע, אין איהר לייגען באהאלטען די כחות, וואָס זיינען נויטיג פאר נייע גייסטיגע אויפטואונגען דאָ אין אמעריקא. די אלטע היים, זי איז נישט נאָר אונזער יחוס. זי איז דער קוואל פון אונזערע האָפענונגען. אנטקעגען וואָס זאָג איך דאָס? אנטקעגען דעם וואָס די לאנדסמאנשאפט דער אויסדרוק פון אונזער צוגעבונדענקייט צו דער רער אלטער היים, איז געוואָרען ביי אונז צו ביליג. א צדקה-פושקע הענגט אויף די טירען פון אונזערע ארגאניזאציעס — און דערמיט זיינען מיר יוצא, — זיי, די היימישע, היימט עס, זיינען פערארעמט, פערעלענד געוואָרען, אָבער אונז האָט גאָט געהאלפען, מאָנען מיר ביי זיך אליין הילף פאר זיי. די אומבאהאלפענע. מיר שפילען די ראָלע פון רייכע פעטערס.

איז מהיכי תיתי! זאָלען אונזערע לאנדסמאנשאפטען זיין די רייכע קרובים, זאָלען זיי געבען (נישט נאָר טומלען). ניטאָ קיין שענערע זאך ווי געבען. און עס איז ניטאָ קיין נויטיגערע זאך אין דער ביטערער צייט וועלכע אונזערע בריידער לעבען איבער אויף יענער זייט ים, זינט דעם וועלט קריג. אָבער איז דאָס ניט צו ווינציג? איז דאָס ניט קיין פארביליגונג, קיין פארשוועכונג פון דעם טיי-ערען וואָרט היים, וועו עס זאָל זיך דערמיט פארבינדען ביי אונז נאָר די פאָרשטעלונג פון עלענט און ארעמקייט?

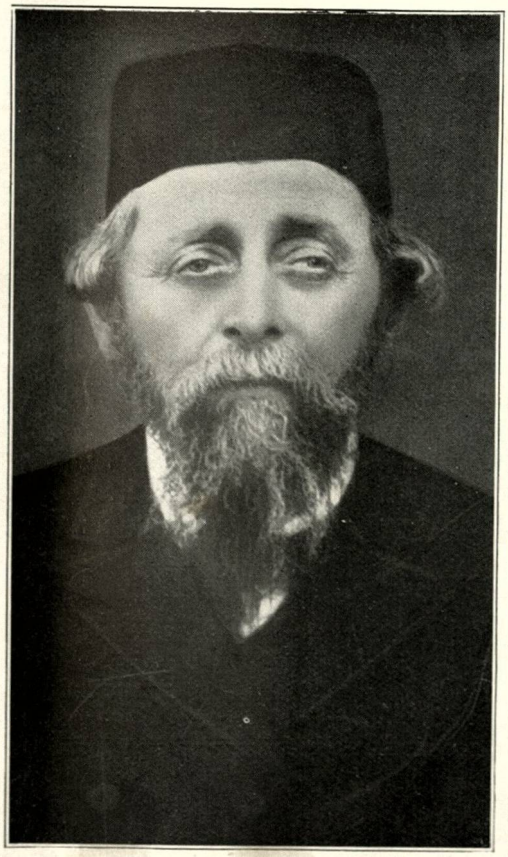
איז ניטאָ דאָרט נאָך עפעס א חוץ נויט און צרות?

וואו איז די שהנקייט, וואו איז די גייסטיגע רייכקייט, די רייגקייט, וואָס ניט איינער פון אונז האָט דאָרט פארמאָגט? וואו איז דאָס ליכט, וואָס שטראלט צו אונז אהער פון דאָרט אין מינוטען פון בענקשאפט, וועו מיר פארטראכטען זיך און דער-מאָנען זיך אָן יענע טעג, וועו מיר האָבען געלעבט, שטודירט, געוואונ פארטאָן אין הויכע עניגים, גע-דאוועט מיט כונה, הארציג געזונגען אָדער גאָר געקעמפט און גלעזיטען מיט יוגענדליכע פרייד פאר פרייהייט און גערעכטיגקייט? וואו זיינען יענע טעג און יענע יאָרען? וואו זיינען זיי אהינגעקו-מען?

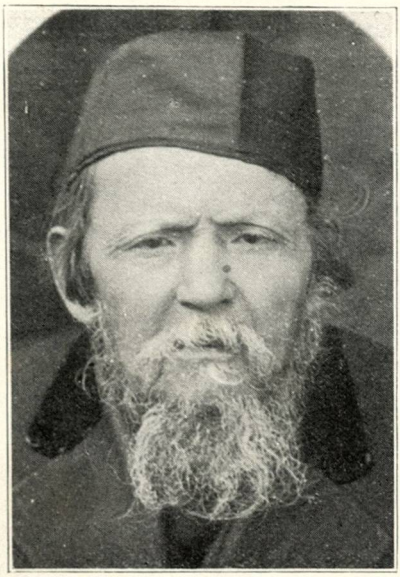
האָבען זיי גאָר נישט גלאָזען נאָך זיך קיין שפורען? געווים זיינען פאראן שפורען פון דער שהנקייט. נאָר דאָס טומלדיגע האָט זיי פאר-שטעלט פון אונז, פארשאָטענט, דארפען קומען די אָרגאניזאציעס פון די לאנדסמאנשאפטען וויי אויך אנדערע אָרגאניזאציעס, און פארטרייבען די שא-טענס, צונעמען די וועגט, די מחוצה'עס וואָס פארשטעלען פון אונז די שיין, דאָס ליכט פון אונזער גייסטיג פארמעגען.

איטשע נתן'ס

דער קרינקער בית-דין שמש

איטשע נתן'ס איז געווען בית דין שמש אין קרינק פאר צענדליגע יאָרען. ער איז אויך געווען אויבער שמש אין גרויסען בית המדרש יאָרען לאנג. אויף אים קען מען זאָגען אז ער איז געווען אייגער פון די שענסטע טיפען אין שטאָט.

ר׳ מנחם מענדעל

א זייער בכבוד׳ער זקן. נאָהענט פון א בן שמונים. ער האָט זיין גאנצען לעבען געווידמעט פאר די אַרעמע און געדריקטע און נאָך איצט אויך טרעט ער ניט אַפּ פון זיין פּאָזיציע.

חיים אשר פּריזאנסקי

דער שמש פון קאווקאזער בית המדרש אין קרינוק (יוסף משערי־בוכ׳ם זוהן), דער עלטסטער איד פון קרינוק, 90 יאָהר אלט, זיצט נאָך בויי א בלאט גמרא און לערענט ניט באנוצענדיג קוינע ברילען. די קלענסטע רשי אותיות זעהט ער נאָך גוט. שוין 75 יאָהר נאָך זיין התונה טוט זיין פרוי, רבקה. זיי זוינען אָן עין הרע צוזאמען בויז חויגטויגען טאָג.

יהודה ווילענסקי

(יהודה׳ל לאסקעס)

שוינער בעל בית אין קרינוק

וואָלף ווינער

געווען בירגערמייסטער פון קרינוק און א פאָרשטעהער פון מאגיסטראט. א מיטגליד פון ועד הקהל. טהעטיג אין לינת הצדק, און דורך זיינע גרויסע שתדלנות זיינען באפרייט געווארען די פויער וונגע לייט וועלכע זיינען דורך א מסירה פארשפארט געווארען אין טורמע

אברהם יעקב לעוויטאן

דער אלטער מגיד

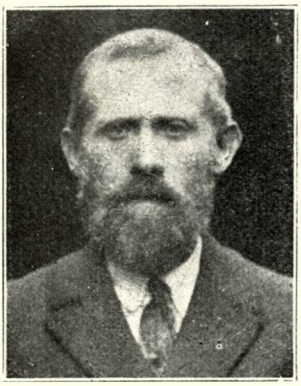
אונזערע יונגע קרינקער לאנדסלייט וועלען געווים פרעגען וער איז דער אידעלע מיט א שטראימעל? ער קוקט אוים ווי א רב. אבּ דער אלטער מגיד ווי מען האָט אים גערופען די לעצטע יאָרען פון זיין לעבען, איז אין קרינק געווען פאר יאָרען לאנג א דין אין דער צייט ווען רב' אוורעמטישיק זצ"ל איז געווען אין קרינק רב. וען רב" אוורעמטישיק איז נפטר געוואָרען און אין קרינק איז אָנגעקומען רב' ברוך זצ"ל פאר א רב, האָט רב' אברהם לעוויטאָן, דאָס הייסט דער אלטער מגיד געווען געצוואונגען צו פארלאָזען קרינק רב ברוך האָט ניט געגליבען קיין ארויסהעלפער. און רב' אברהם יעקב האָט אָנגענומען די רבנות אין קריין שטאָט, ער איז אויך ארומגעפאָרען איבער דער וועלט אונטער דעם נאָמען דער קרינקער מגיד. ער האָט געלעבט אין דער זעלבער צייט פון קעלעמער מגיד. אויף די עלטערע יאָרען איז ער צוריקגעקומען אין קרינק, געלערנט מיט גרעסערע איבּיקייט. געלערנט און געוואָגט פאר'ן עולם פאר יאָרען לאנג אין מאווקאזער בית המדרוש.

מען איז קיינמאל ניט אזוי גליקלעך אדער אומגליקליך ווי מען שטעלט זיך פאָר.

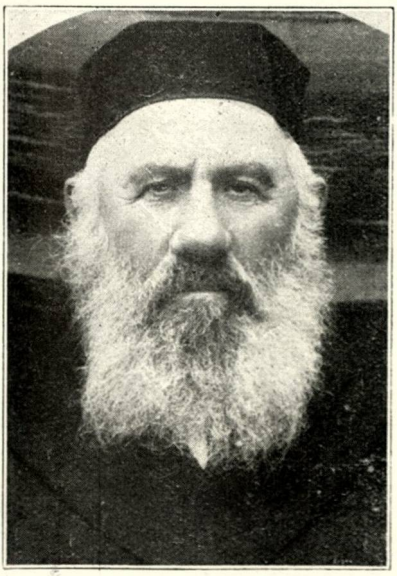
* * *

עס איז טרויעריג צו זיין אן אויסנאם. אבער נאָך טרויעריגער קיין אויסנאם ניט צו זיין.

רב' מרדכי שמעון גראָדסקי

דער סעקרעטאר פון דעם לינת הצדק אנשטאלט אין קרינק. א איד אויף וועלבען דער העברייאישער אויסדרוק פון „מושלם בכל המעלות" פאסט זיך גוט צו. אין אים איז פאראיינט תורה און השכלה. זיינע קונסט ארבעט וואָס ער שיקט אונז צו פון צייט צו צייט דערמאָנט ער אונז אָן דעם ביבלישען בצלאל. און מיט זיינע בריף צו אונז אין וועלבע ער שילדערט אין לעבעדיגע בילדער דעם אידישען עלענד און דעם עקאָנאָמישען חורבן פון אונזער פאָלק פון זינט דער וועלט מלחמה — דערמאָנט ער אונז אין ירמיהו הנביא'ס "אני הגבר ראה עני בשבט עברתו". זיין אונערשעפענדע ענערגיע און זיין ערענסטע איבערגעבענהייט צו דער זאך, באגייסטערט אונז אלעמען.

יעקב מארדכעלעוויץ

אייגער פון די אלטע טיפען כלל טהורים פון קרינק, דורך זיין איניציאטיוו איז אויפגעבויט געוואָרען די קרינקער שול נאָך דער שרפה.

אייניגע האַרציקע ווערטער פון דער פּרעזידענטין פון דער פרויען פאראיין

לכבוד אונזערע צוויי יובילייאומס: דער 15 יאַהריגער פאר די מענער און 10 יאַהריגער פאר די פרויען איז ווינישענסווערט צו געבען א קלייניגע איבערבליק אויף אונזער ארבעט פאר די נאַנצע צייט. איך ווייל רעדען נאָר פון אייניגע זאכען. דער מלחמה פייער איז נאָך נישט געווען פארלאָשען, האָבען שוין די קרינקער לאַנדסלייט אין שיקאַגא געשיקט זייער דעלעגאַט ארציק טיקאַצקי צו אונז אין שטעטל מיט א גרויסע סומע געלט. און קרינק האָט אַנגעהויבען אַטעמען פרייער. אין דער צייט בין איך נאָך געווען אין דער אַלטער היים. איך פלעג זיך צוקוקען צו דער נאָבעלער ארבעט פון די אמעריקאַנער ברידער. הונגערניג האָט מען זאַט געמאַכט און נאָקעטע אַנגעטאָן. אין דער צייט וואָס מיר פלעגען באקען שווארצע ברויט מיט בולבע שאַלאַבע, צוקער און ווייסע חלה האָבען מיר נישט אַנגעזעהן פאר א לאַנגע צייט.

שטעלט זיך פאָר ווי גרויס איז געווען אונזער באַוואונדער פון די ארבעט פון אונזערע אמעריקאַנער לאַנדסלייט. מען האָט צוטיילט אלע טאָג ווייסע ברויט און צוקער, רייניג געשמאַקע זופ פון א ספּעציעלע קיך וואָס מען האָט אַנגעהאַלטען. איך פלעג פישוט מקנה זיין די גוטהערציגקייט און איידעלקייט פון אונזערע אמעריקאַנער לייטע.

קומענדיג אין אמעריקא און זייענדיג נאָר א קורצע צייט האָב איך באמערקט דעם גרויסען אינטערעס וואָס אומערע לאַנדסלייטע האָבען אין זייער אַרגאַניזאַציאָנס ארבעט, איך האָב פשוט מקנה געווען מיין מאַן זאהענדיג ווי ער איז אין דער ארבעט אריינגעטאָן. און ווי נאָר דער פרויען פאראיין האָט זיך אָרגאַניזירט האָב איך באלד זיך פארנומען אין דער ארבעט מיט מיין נאַנצע ענערגיע. די אמאַליגע געפיהלען וואָן איך האָב געטרויעט וועגען אזא ארבעט זייענען שנעל בייַ מיר פארווירקליכט געוואָרען און איך האָף אז איך וועל קיין מאָהל דאָס נישט אויפגעבען און ארבעטען ווי מעגליך אוּן נאָך מיט מעהר פרישקייט. איך האָב איך צו פארדאַנקען מיין מאַן וואָלכער העלפט מיר אין דער ארבעט. זאַלען אלע מענער מיטהעלפען זייערע פרויען וואָלען מיר דאן האָבען זעהר א שטארקע פרויען אָרגאַניזאציע. איך שטאַלציר וואָס איך שטאַם פון קרינק, וואָלכע איז א בייַשפּיל פאר פילע אנדערע לאַנדסמאַנשאַפטען דאָ.

ראַחקע קאַפּלאַן (בנימין יעקב"ם פרוי)

פאָרזיצערין פון דעם קאָמיטעט אין קרינק אין משך פון א רייהע יאָהרען אוּן יעצט פארנעמט זי נאָך דעם אמט פון פאָרזיצערין.

דער נאָמען „ראַחקע" איז באַקאַנט צווישען די קרינקער. אפילו צווישען קינדער, ווייל שטענדיק געפינט זי זיך צווישען זיי.

נאָך פאר דער מלחמה האָט זי זיך שוין געזאָרגט פאר'ן גורל פון עלענדען יתום, אוּן ווען ס'איז בארבליבען אָהן עלטערען די פאמיליע זאַנעוויצער (דער אסטאוויוער), האָט זי די נאַנצע יאָר פון זאָרג פאר די קינדער געזומען אויף זיך. אוּן די קינדער פלעגען זיך ביי איהר געפינען טאָג אוּן נאַכט, אוּן פאר זייער אַפּאָהר נאָך אמעריקאַ האָט זי פריוואַט געליען געלדער, אויף זייער רייזע הוצאות.

אוּן די ערשטע גרינדערין פון דעם יתומים־קאָמיטעט אין קרינק, איז געווען ראַחקע, אוּן מיט'ן נאַנצען ברען, זיך געווּאַרפען אין דער ארבעט. ס'איז פאר איהר קיין זאַך ניט צו שווער. אין די ערגסטע וועטערען, אין די ערגסטע רעגענס, אין פרעסט קענט איהר טרעפען ראַחקע, ערליידיקען עפעס א שליחות פאר די יתומים, דאָ זאַמלען געלט, דאָ לעדער אויף שיך, אוּן ס'איז ניט קיין גוזמא צו זאָגען, אז ניט איין טאָג פלעגט מען בלייבען אָהן מיטאָג ביי ראַחקען, צוליב דעם וואָס ראַחקע דארף ערליידיקען אַן אקציע פון יתומים־קאָמיטעט. ראַחקע האָט זיך אפילו ניט אָפּגעשטעלט צו אריסטרעטען עפענטליך מיט א רעדע אין שטאָט ראַט ביי א פול געפאקטען עולם, מיט א צובראַכענעם פויליש, וועגען א סובסידי פאר'ן יתומים קאָמיטעט. אוּן איהר צובראַכענע רעדע האָט געהאָט א גוטע ווירקונג. די סובסידי פאר די יתומים, איז אראַנק איהר פארגרעסערט געוואָרען. ניטאָ קיין סך פרויען ווי ראַחקע קאַפּלאַן.

איך באַגרים די מענער פאראיין צו זייער 15 יאָהריקען אוּן די פרויען פאראיין צו זייער 10 יאָהריקען יובילייאום.

ענע גרינבערג

א שלאָף לידעל

פֿאר קרינקער לאנדסלייט אין ניויאָרק

1.

שלאָף קרינקער ניויאָרק, שלאָף
זים געשמאק גאָר אָהן א סוף.
מאָך זשע ביזנעס גוטע פיינע,
פֿארגעס די ברידער, די שוועסטער דיינע.
דיינע ברידער, שוועסטער האָסטו פֿארגעסען
פֿרעגסט ניט: האָבן זיי וואָס צום עסן?
פֿרעגסט ניט אויף די קראַנקע זיינע,
צושלאָגענע ווי א צוקלאפּטע הושענא,
גלעלע בלעטלאך זיינען זיי פֿארבליבען
פון פֿארשידענע פֿרנסות פֿארטריבען,
לעב קרינקער ניויאָרק א גוטען היינט, א
גוטען מאָרגען,
קרינקער שטיצע וועט שוין שיקאַגאָ פֿארזאָרגן.

2,

שלאָף קרינקער ניויאָרק, שלאָף
זים, געשמאק גאָר אָן א סוף.
דיין הערצעלע אין ניויאָרק פֿארפֿראפּט,
דיינע אויגען פֿארמאכט, דיינע אויערען
פֿארשטאָפּט.
דיין קינדער וויגעלע, דיין אלטע היים
פֿלאצט, קרעכצט ווי א צובראָכענע בלום
זעסט ניט, הערסט ניט זיינע גרויסע צרות,
וואָס פֿארשאפּען איהם פֿארשידענע שררות
די שטילע קלעפּ וואָס ער באקומט
ביז צו ניויאָרק וועלען זיי פֿארשטומט,
לעב, קרינקער ניויאָרק פֿרייליך איינע אליין,
קרינקער עלענד וועט שוין שיקאַגאָ פֿארשטיין.

3.

שלאָף, קרינקער ניויאָרק, שלאָף
זים געשמאָק גאָר אָהן א סוף.
קרינקער לאנדסלייט אין ניויאָרקער וויגעלע,
אייך באזונגען מיט א שלאָף לידעלע.
שלאָפען געשמאק, קיינע שלעכטס וויסן
ווי אייערע ברידער זיינען צופליקט, צוריסען.
די פֿרנסה פעדערען אָפּגעפּליקט,
די גרויסע שטייערען אלעמען דעשטיקט.
דער לעבען איז געוואָרען פֿארשאטן
מיט פֿראָטעסט וועקסלען אוז גרויסע
באנקראָטען.
לעב, קרינקער ניויאָרק, זאָלסט זיך נישט
דריקען,
די קרינקער הילף וועט שוין שיקאַגאָ שיקען.

4.

שלאָף, קרינקער ניויאָרק, שלאָף
זים געשמאק אָהן א סוף,
אויב דו געדינקסט דיינע יונגע יאָהרען,
וועלן דו בינסט פון קרינק אָפּגעפֿאָרען,
פון ניקאָליי'ס גזרות אוז שטראָפען
בינסטו דאן פון קרינק אָנטלאָפּען,
דאַרפסטו געדינקען אויך היינט
דיינע עלענדע, אָרעמע פֿריינט
זייערע אינסטיטוציעס צו אונטערשטיצען,
פון זייערע פֿאָזיציעס זיך ניט אויסגליצען.
זאָל זיך קרינקער ניויאָרק פֿאר שיקאַגאָ
ניט שעמען
דעם וואָהלטאָט פון קרינקער שיקאַגאָ זאָלט
איהר באנעמען.

ניאָמקע דער קלי נער

א יונגער איינגעל האָט ער איינער אליין זיך פֿארטהיידיגט געגען צעהנדליגער מחבלים, פֿאר־ טהיידיגט זיין פֿריהייט ביז'ן לעצטען טראָפּען בלוט, ביז דער לעצטער קויל וואָס ער האָט זיך אליין אריינגעשאָסען. אזעלכע אמת גרויסע העלדען וויי דער קליינער ניאמקע זיינען ניט געבאָרען געוואָ־ רען צו לעבען אין גאָרנישט! פֿרייהייט איז גאָרנישט! ער איז געווען א קינד פון קרינק.

דאָס גליק איז גראדע ווי די זון וועגען וועלבער עס טרוימען די בלומען וואָס בליען נאָר איין טאָג. זיי קענען נישט געהן צו דער זון נאָר זיי ווארטען.

* * *

יעזוס איז ניט געווען קיין קריסט נאָר איך וויל דערמיט ניט באהויפּטען אז ער איז געווען א איד.

גליק וואונש צום פופצן יאָהריגן יוביליאום פון די
פאראיינען גרינדונג פון די קרינקער לאַנדסלייט
אין שיקאַגאָ

צו דער פייערונג פון פינפצעהן יאָהריגן יובילי
וילען מיר קומען, צו זאָגן אייך אזוי
מיט א הערצליכען וואונש אייך באגריסן, פאר אייער טהאָט
פאראייניגט האָט איר זיך, דעם הונגעריקן מאָכן זאט.

וען מיר נעמען צו בארעכענען, אייער פופצעהן יאָהריגן לעבן
פיר וועמען איהר האָט אייער מיה און קרעפטן געגעבן,
ציען מיר זיך צו אייך אונזער וואָרט אייך זאָגן
ניט באהאלטן ביי זיך, אין הארצן צו טראָגן.

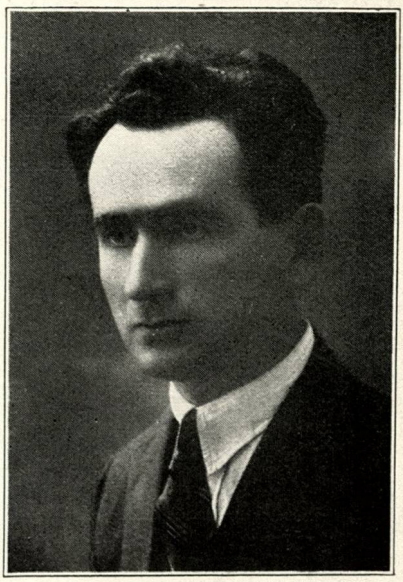
תומים, אלמנות,וואָם די מלחמה האָט פארשריבן,
אָרימע קראנקע, וואָם זיי זיינען הילפלאָז געבליבן
הונגעריגע עלענדע, פארצווייפעלט פאר יאושט.
רואינירטע פאמיליעס, דאָם לעבען געווארען פארמיאוסט.
יאָגעניש, פלאגעניש, ניטאָ וואו זיך באהאלטן
גיזעלשאפטן רואינירטע, חרובע אַנשטאַלטן

נאָר אז דער בלוטיגער מבול איז שטילער געווארן
יעדער מענטש האָט דערשפירט, זיין וויטאָג, זיין חסרון,
וואונדן שרעקליכע, דערזעהן האָט ער אויף זיך
באַלדיגע חילף זיך געניטיגט גאנץ גיך,
יאָמערדיגע געדאנקען, צוואוויטיגטע הערצער, צובראָכענע ביינער.

לינדערן דעם וויטיק **האָט איהר זיך אויפגעכאפט ווי איינער**
יעדערער פון אייך, זיין שטימע גלאָזט הערן,
יונגע, אַלטע, אַרעמע, רייכע, דאָמען און העררן
פאראיינען גרינדעט צו העלפן די שוועסטער און ברידער
וואָם זיינען רואינירט, אין יעדער מלחמה לאנד באזונדער.

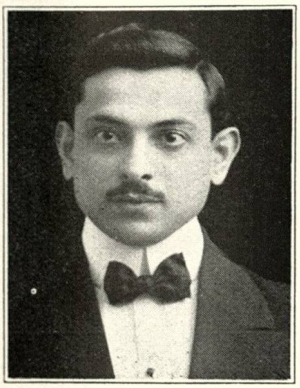
ניטאָ ביי אייך קיין שטערונג, אין דער ברענעדיגער פראגע,
קרינקער לאַנדסלייט אין שיקאַגאָ.
ריינער געזונטן הויליגער גייסט ביי אייך שוועבט.
יעדערנס געדאנקען, נאָר צו העלפן שטרעבט.

ניט קיין שלאָף, ניט קיין דרימל, נעמט ניט ביז היינט
קרינקער לאנדסלייט, אונזערע אייביגע פרייַנט,
עלפן אָרימע, שטיצן געדריקטע, איז אייער ציל,
רחמנות צו אייערע שוועסטער און ברידער, איז זייער פיל.

בענדעט נישט

זויער א וויכטיגער
פֿערזאָן אין קרינקער
אידישען לעבען. ער
האָט פֿיל מיטגעהאָלפֿן
פֿען דער קרינקער
אידישער באפעלקע־
רונג אין דער מלחמה
ציוט. ער איז יעצט
ראטמאַן פֿון דעם
קרינקער שטאָט ראט.

משה דוד לעווין

אַ טהעטיגער מיטגליד פֿון ליגת הצדק

פֿון די ניויאָרקער טאבאק שמעקערס, ניט געגומען קיין לעהרע
אין זייער וועג ניט געגאנגען, און זייער זינד די שווערע,
דייך אין אייער טעטיגקייט, זיינט איהר ביז היינטיגן טאָג
אזוי ווי אין יענעם ערשטן מאָמענט, פון קלאָג און פֿלאָג.

'עדערער פֿון אייך, איז ניט ערמידעט געוואָרן.
'עדערער האָט זיין שבועה, וואָס ער האָט געשוואָרן,
ניט פֿארגעסן די אלטע היים, אין איהרע נייטן.
עלפֿן די שוועסטער און ברידער, אין די שווערע צייטן
נאָהענט צו אייער האַרצן וועלן מיר שטענדיג זיין
אייער שבועה ווערט פֿינקטליך ערפֿילט שיין און פֿין.

'דיעות גוטע נייעס פֿרייליכע, אימער צו הערן
ניט קיין שמערצן, קיין אנגסטן, אונזער שרייבן שטערן,
טאנצן שפֿרינגען, פֿרייליך זינגען, ביי אייך אימער הערן,
שמחות, חתונות, ביי קינדער און פֿרוינט זאָל זיך מערן,
'אהרן גליקליכע וועט אייך שיינען ווי די ליכטיגע שטערן.

קיינער פֿון אייך זאָל ניט פעלן, ווינטשן מיר אייך אזוי.
אָלע אין גאנצן זיך פֿרייען צו פֿינק און צוואנציגסטן יובילי.
גאָט אין הימל גיב דיין הסכמה, צו אונזער ברכה,
אין אלע אייערע ווענג, זאָלט איהר באגעגענען עושר והצלחה.

אין נאָמען פֿון ליגת הצדק, קרינקי, דורך דעם סעקרעטאָר מ. ש. גראָדסקי

צום פופצן יאָהריקן יובילי פֿון קרינקער פֿאראיינען אין שיקאָגאָ.

אייניג ווערטער צו דער צייט

פון שמואל קאַרעש

צו אונזער היינטיגען יובילעאום יום טוב ווילט זיך מיר זאָגען אייניג ווערטער וועגען די אור־זאכען און די גרונד לאָגע אויף וועלכע אונזער פאַראיין האָלט זיך אויף און עקזיסטירט. דער כאַראקטער פון דעם פאַראיין איז נישט קיין פּאָ־ליטישער אָדער עקאָנאָמישער. ער איז אויס־שליסליך געבויט אויף דעם פונדאַמענט פון וואָהל־טעטיגקייט און גוטע באציאונגען אייניער צום צווייטען. די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אָרגא־ניזאציעס קענען גוט פונקציאָנירען און זיך גוט אָנהאַלטען זאָגאר זייער בויאונג איז געשטעלט אויף יסודות וועלכע זיינען זעהר ווייט פון גע־רעכטיקייט, און עס מאכט נישט אוים אויב זיי האָבען אפילו אן אונטערשלאָג פון בעטרוג. זיי האַלטען זיך אויף אויף דעם יסוד פון פּערזענליכע אמביציעס און פּערזענליכע נוצען, און די אַלע וואָס זיינען טעטיק אין אזעלכע אָרגאַניזאציאָנען זיינען דאָך באַצאָהלטע בעאַמטע אָדער גלאַט אזעל־כע וואָס זוכען אָדער עררייכען א פּערזענליכען נוצען פאר זיך אליין.

אַנדערש איז דאָס געשטאַלט אין א וואָהלטע־טיגען פאראיין, די ארבעט און די טוערס זיינען דורכגעדרונקען מיט דעם מאַראַלישען אינסטינקט פון גוטען ווילען און הילף.

אונזער פאראיין איז א פּראָדוקציאָן פון דער שרעקליכער וועלט מלחמה און ווי דער שפּירכ־וואָרט זאָגט דער דונקלסטער וואָלקאָן האָט א זיל־בערנער אונטערשלאָג. די מלחמה וועלכע האָט געבראכט אזעלכע שרעקליכע ערפאָלגען אויף דער מענשהייט האָט פון דער אנדער זייט ארויסגע־בראכט ביי פיעלע מענטשען דער געפיהל פון גע־רעכטיקייט און וואָהלטעטיקייט דורך די הילפס פּאראיינען וואָס זיינען באשאפען געוואָרען אי־בערהאַל צו העלפען די אומגליקליכע.

און אויף דעם יסוד און פּרינציפּ האָט זיך גע־גרינדעט דער ערשטער קרינקער אונטערשטיצונג פאראיין.

אייניג יאָהר נאָך דער מלחמה איז דער ענ־טוזיאזם פון הילף אין א געוויסער מאָס געגומען שוואכער ווערען. יעדער האָט זיך אומגעקערט מיט דער צייט צו זיינע אייגענע פּערזענליכע פּאָדערונגען. אזא ערשיינונג האָט מען געקענט באמערקען אין פיעלע אָרגאַניזאציעס. אָבער אַנ־דערש איז דאָס מיט אונזער קרינקער פאראיין. ער עקזיסטירט און ארבעט מיט דעם זעלבען ברען דאָס זעלבע ווי גאָר אין די ערשטע צייטען. דאָס האָבען מיר צו דאנקען צו די לייטע ביי וועלכע דער גע־פיהל פון מענשליכקייט ווערט קיינמאָל נישט שוואכער. ביי זיי איז אלם איינס צו יע מלחמה אָדער נישט מלחמה. זיי שטעהען אימער אויף דער וואַך פון העלפען די נויטווענדיגע. און מיר דאר־פען דאנקבאר זיין צו זיי פאר די מעגליכקייט וועלכע עס גיט אונז צו פייערען דעם 15 יאָהריקען יובילייאום.

די איבעריגע אונזערע מיטגלידער ביי וועלכע דעם געפיהל פון העלפען ווערט מאַנכע מאל שוואכער מוזען מיר זיי זאָגען און דערמאָנען דאָס זיי דארפען נישט ווארטען אויף א וועלט מלחמה אָדער אנדערע אזעלכע צרות כדי דער געפיהל פון הילף זאָל זיך ביי זיי אויפוועקען. ווערט מעהר באוועגליך! ווערט נישט שוואכער נאָר שטארקער! העלפט מיט אין דער ארבעט וועלכע עס איז אונז אלעמען היילג,

איך באגרים דעם מענער פאראיין צו זייען 15 יאָהריגען יובילייאום און די פרויען פאראיין צו זייער 10 יאָהריגען יובילייאום.

מיר אָדן זאָך

צו קאָן א גרענעץ דען פארצאמען?
דורך אלע רוישענדע ים־ען
דערגרייכט צו אונז אלץ ווידער, ווידער
דער רוף פון ברידער —
עס זיינען דו און איך — מיר ביידע.
בלויז טיילען פון א גאנצער עדה!

פארמאַטערט אויף אלע וועגען
פון הינטען נויט, און נויט אַנטקעגען.
בלויז ליפּען ציטערען אין פיבער
א שטום געבעט צו אונז אריבער:—
עס זיינען דו און איך — מיר ביידע,
בלויז טיילען פון א גאַנצער עדה!

און מיר אָט דאָ ביי טישען פול
געדעקטע
צו זעהען מיר נישט דארע הענט
געשטרעקטע?
דורך ים־ען, שטעט און וועגט אריבער
דערגרייכען זיי אין אלע שטיבער:—
עס זיינען דו און איך — מיר ביידע,
בלויז טיילען פון א גאַנצער עדה!

מכתב ברכה

פון הרב ר' חזקי' יוסף מישקאווסקי,
אבד"ק קריניק

זייט באגריסט ברידער!!

קריניק פאר דער מלחמה

פון די הונדערטער פראווינץ שטעט האט קריניק געהאט א נאמען פאר איינע פון די רייכסטע, אלם איינע פון די גרעסטע צענטערן פון דער לעדער פראדוקציע, וועלכע האט געהאט גאנץ גרויסע אב־זאץ מערק אין די ווייטעסטע געגענדען פון דער אמעריקע גרויסער און בריייטער רוסלאנד. דארי־בער האט קריניק זיך געבאדען אין פרנסה, האט געהאט טויזענדער ארבעטער וועלכע האבען גוט פארדינט, א יונגער בחור'ל האט שוין פארדינט זיינע 15־10 רובל א וואך.

געפינענדיג זיך אין א גוטען וואהלשטאנד איז דאריבער נישט געווען קיין גרויסע עמיגראציע נאך אמעריקא, ווייל פרנסה האט קיינעם נישט געפעלט. די וויניגע וואס האבען דאך עמיגרירט צוליב פאר־שידענע פערזענליכע סיבות האבען זיך אן חשק געלאזט אין וועג ארײן. זיי האבען זיך באטראכט אלם גייאגטע פון גורל צו ווערען נע־ונד אין מרחקים און האבען מיט קנאה געקוקט אויף אלע וועלכע זיינען נישט געצוואונגען געווען דעם וואנ־דער שטעקען צו נעמען, און קענען זיך לעבען רוהיג אין זייערע היימען.

זיי האבען זיך גארנישט געקענט פארשטעלען אז גאר אין קורצען וועט דער רעדל זיך איבער־דרייען, און עס וועט קומען א צייט וואס די רייכ־סטע פאנטאזיע פון א קרינקער אידען וועט זיין צו באקומען פאר זיך אדער פאר א קינד אן אמערי־קאנער וויזע. און דאס אויך וועט זיין נישט מער ווי א פאנטאזיע, וועלכע לאזט זיך נישט פארווירק־ליכען און צו וואס מען קען ניט דערגרייכען.

צו יענער צייט פלעגט מען מיט באדויערן קוקען ווי אויף אן אומגליקליכען אויף דעם וועלכער האט זיך געמוזט שיידען מיט זיין פאמיליע און זיין געבורטסשטאט, אפגערישען וועלט פון אלעם וואס איז איהם ליב און טייער און פארוואנלט וועלט אין עק וועלט דארטן א לעבען צו מאכען. אין דער צייט וען אויף די קרינקער הימלען האט די זון נעשיינט מיט'ן גאנצן גלאנץ און פראכט, אלעמען האט זיך גוט געלעבט שפירענדיג זיך גליקליך און צופרידען, פרעי פון דאגות און זארג, מיט א צו־פרידענעם היינט און גלענצענד־שיינענדען מאר־גען.

קרינק נאך דער מלחמה

אט האט אויסגעבראכען די גרויסע וועלט־מלחמה וועלכע איז געווען די גרויזאמסטע, נישט נאר אין די מילאנען מענשען קרבנות און מילאנען פארלום־טען, נישט נאר אין דעם גרויסען ים צרות פון הונ־גער און נויט, פיין און לידען וועלכע מען האט איבערגעלעבט און וועלכע איך וויל נישט דא בא־רירען, נאר די גרויזאמסטע אין די גרויסע חורבות וואס זי האט געלאזען נאך זיך אין דער רואינירען דעם גאנצען אידישען עקזיסטענץ אויף א סך יאה־רען שפעטער. פילע יאהרען און אפשר דורות דארף אריבער ביז די גרויסע און טיפע מלחמה וואונדען וועלען פארהיילט ווערען ביז דער לעבען וועט צוריק נארמאל ווערען.

אויך ביי היינטיגען טאג, וואס עס איז שוין מער ווי 10 יאהר אריבער נאך דער מלחמה איז נאך געגוג גרוים און שווער דער חורבן אויף דער אידישער גאס, און פון דער פרנסה־פוילער און זארגלאזע קרינק איז געבליבען נאר א גרויסע רו־אינע מיט א גרויסע ארבעטלאזע און מוטלאזע מאסע אן וועלכע עס איז סימנים פון לעבען, פוסטע חורבות פון אמאליגע פאבריקן, זכרונות פון אמאלי־גע יאהרען און גרויסע דאגות וואלקענס מיט טיפע זארג קנייטשען אויף יעדערנ'ס געזיכט. עס איז יעצט די זעלבע לאגע וואס די „מגלת איכה" שיל־דערט: „כל עמה נאנחים מבקשים לחם."

און טראץ דעם וואס יעדער איינציגער איז אזוי פיל באלעסטיגט מיט זארג און קימער וועגען זיין איינענעם עקזיסטענץ, וועגען זיין שווערען היינט און דונקלען מארגען וואס ביי אזא לאגע האט איניעטליך נאר קיין מעגליקייט נישט געקענט זיין פון וועלכע עס איז געזעלשאפטליכע שאפונג, און דאך איז אין די גאנצע מלחמה יארען דא אין קרינק זייער פיל געשאפען געוואָרען אויף דעם געזעלשאפטליכען געביט. עס זיינען פיל וויכטיגע אינסטיטוציעס געשאפען געוואָרען און אויך די אלטע פיל פארבריייטערט און פארצווייגט. צום ביישפיל, דער „לינת הצדק" האט זיך נאך דער מלחמה זייער שטארק ענטוויקעלט מיט א גרויסע פרובטבארע ארבעט, מיט אן אמבולאטאריע און א גוט איינגעריכטעטע אפטייק וועלכע באדינט כמעט די גאנצע באפעלקערונג מיט מעדיציניישע הילף און בריינגט קאלאסאלע נוצען. דער „חדר חכלל", וואס פון דער אמאליגער פרימיטיוויער „תלמוד תורה" איז געוואָרען א מוסטערהאפטע, גוט איינגעאר־דענטע שולע, אין וועלכע עס באקומען אידישע און וועלטליכע בילדונג כמעט אלע אינגלאך פון שטאט, דער קרינקער נייער דור, האט א זעלטענעם לע־

דער פֿערסאָנאל וואָס דינט אַלס מוסטער פאר דעם נאַנצען געגנעד, די שולע האָט זיך אין די לעצטע פֿאָר יאָהר ערוואָרבען א פֿראכטפולע אייגענע גע־ביידע וואָס האָט אָפּגעקאָסט אסך טויזענדע דאָלא־רען. דער „יתומים קאָמיטעט" מיט זיין שניידער־שולע וועלכע זאָרגט פאר דעם גורל פון די עלענדע און אומגליקליכע יתומים און וואָס האָט שוין פאר די יתומים אזוי פיל געליסטעט און פיל פאר זעלבסטשטענדיגע מענטשען געמאַכט. די ניי גע־שאפענע לייה־קאסע „גמילות־חסדים", וואָס האָט שוין א קאפּיטאל פון אייניג טויזענד דאָלער און וועלכע זיין גרויסע באדייטונג פאר די געדריקטע שיכטען איז גאָר אומבאשרייבליך. פילע צענדליגע פאמיליען פון די הונגער נענעלע ארויסגערישען און הונדערטער פאמיליען געגעבען די מעגליכקייט זיך צו ראנגלען אין דעם שווערען לעבענס־קאמפֿף. דער לעצטער נעשאפענער „פרויען־פאראיין", וועלכער האָט שוין אויף זיין אקטיוו היבשע מענשליכע לעבענס וועלכע זיינען גערעטוועט געוואָרען דורך די שנעלע הילף. נאכער קומען א גאנצע רייע פאר שיידענע שאפונגען.

און וועז מען גיט זיך אָפּ א חשבון ווי אזוי דאָס אלעס איז מעגליך געווען ביי אזוינע שווערע אומ־שטענדען? מוז מען קומען צו דעם באשלוס אז דאָס אלעס האָבען מיר צו פארדאנקען אונזערע ברידער מעבר לים, באזונדערס אונזערע לאנדסלייט אין שיקאגא.

15 יאָהר הילף

די קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא, וועלכע זיינען פריער געווען מסוגר ומפורד, אונטערן רושם פון די טרויעריגע נאכריכטען פון זייער אלטער היים, האָבען זיך מיט 15 יאָר צוריק צוזאמענגענע־מען און געשאפען דעם קרינקער פאראיין אום מיט געמיינזאמע קרעפטען שנעלע הילף זייער אל־טער היים צו ערמעגליכען, און דער פעראיין האָט די אלע וואונדער געשאפן מיט זייער פערמאנענט־נע נעלע הילף און מיט־שטיצע. און וואָס האָט ערשט זיין הילף דערגרייכט? אין יעדער אינסטי־טוציע איז די שיקאגער הילף געווען די ערשטע און נעגעבען דעם שטוים צו ווייטערע ארבעט. די שאפונגען האָבען מעגליך געמאַכט אויף פסח מצה, אן אייז קעלער צו בויען. אויף יעדער רוף פון הילף איז דער שיקאגער פאראיין געווען דער ער־שטער. אין די לעצטע 5 יאָהר איז ער אויך דער אייניציגער וואָס האָט מיט זיין הילף שנעל געאיילט אום יעדע גוטע איניציאטיווע צו פארווירקליכען.

איך קען זיך בכלל נישט פאָרשטעלען ווי קריניק וואָלט אויסגעזעהן אָן די שיקאָגער הילף. עס וואָלט שוין לאנג נישט געווען קיין זכר פון וועלכע עס איז אינסטיטוציע אין ווי שוידערהאפט דאָס וואָלט געווען?

דער קרינקער פאראיין אין שיקאָגא וואָס נעהט יעצט פייערען זיין 15 יאָהריגען יוביליאום מע־דאריבער זיין שטאָלץ אויף זיין רייכער פארגאנ־גענהייט, אויף 15 יאָר הילפֿיגער הילפֿס ארבעט, אויף זיין אויסערגעווייניליכען ערפאָלג, און אויף די קאָלאָסאָלע רעטונג, וועלכע האָט פאר זיין אלטע היים געבראכט. דאָס דערמאָנט די געשיכטע פון יוסף'ן מיט זיינע ברידער. וועז יוסף איז אזוי אומגליקליך קיין מצרים געפירט געוואָרען, און די פון אָנפאנג אזוי אומפארשטענדליך און טראגישע פֿאסירונג מיט יוסף, אָנקומען קיין מצרים איז נאָכער אויפגעקלערט געוואָרען: „כי למחיה שלחני אלהים לפניכם" (בראשית מ"ה, ה'), אז דאָס איז געווען פאר א רעטונג פאר זיינע ברידער אין די שווערע הונגער יאָהרען אין יוסף'ס אומגליק האָט נאכער געבראכט א ישועה פאר זיינע ברידער,

דאָס זעלבע איז אויך מיט אייך ברידער! אייער פריערדיגע אויסוואנדערונג קיין אמעריקא, וואָס איז דאן פאר אייך אזוי טראגיש געווען, איז דאָס געווען אום איהר זאָלט יעצט זיין א רעטונג פאר אייערע ברידער דאָ אין יאָהרען פון הונגער און נויט. זייט שטאָלץ אויף אייער מיסיע וואָס אויף אייך איז געפאלן דער גורל אייערע ברידער דא צו רעטן, און ווירקליך האָט איר אימער אייער מיסיע מיט גלענצענדע רעזולטאטען אויסגעפירט. זייט באגריסט ברידער צו אייער גלענצענדען און ער־פאָלגרייכען יוביליאום! איהר דינט א מוסטער פאר אונזערע לאנדסלייט אין ניו יאָרק און אין אנדערע פלעצער וועלכע האָבען צום גרויס באַ־דויערען די לעצטע יאָהרען זייער פליכט צו זייערע ברידער דא אין זייער אלטער היים פארנאכלעסיגט.

איך שיק מיין הארציגער באגריסונג און ברכה צו אייך ברידער פון קרינקער פאראיין! און אָן דער שפּיץ צו זייער חשוב'ן און זייער געאכטעטען פאָר־זיצענדער, מר. ה. מילער, וועלכער האָט גרויסע פארדינסטען פאר זיין טיכטיגע און ענערגישע אר־בעט! זאָל דער אלמעכטיגער אויך זיין ברכה שיקען! און פאר אייערע גוטע און הייליגע ארבעט אייך ערמעגליכען ווייטער פיל גוטעס צו טאָן, און אלע צוזאמען דערגרייכען דעם 25 יאָהריגען יוביליאום!!

חזקי' יוסף מישקאָווסקי, הרב דפה קריניק.

קרינקער העברעאישע פאלקס-שולע

אין יאָהר 1915, ווען די רוסישע חילות האָבען אונטער'ן דראנג פון די דייטשען זיך געזומען צו־ריקציען, האָבען זיי אָנגעהויבען זוכן די שולדיקע אין זייער מפלה, און גלייך האָט פאָניע געפונען: „דער איד", און א באפעהל איז ארויס צו באזײ־טיגן די אידען, וועלכע וואוינען נאָנט פון גרענעץ און פראָנט מקומות, און ס'האָט זיך באווײזען אויף די וועגען לאנגע ריינען פורן אויף וועלכע ס'האָבען געפֿאָרן אידן זוכען א נייע היים. הונדערטער אידן מיט זייערע משפחות, פיל פון די אזוי גערופענע „פליכטלינגע", „בעזעשענצעם", „היימלאָזע", וועל־כע האָבן זיך דאן באזעצט אין פארשידענע שטעט און שטעטלאָך, זיינען פארבליבען אויך ביי אונז אין קרינקי. ס'האָט זיך גלייך געשאפען א „קאָמיטע פאר היימלאָזע", וועלכע איז גלייך צוגעטרעטען צו געבען הילף די היימלאָזע און באשפייזונג, קליי־דונג און דירה.

קאָלאָסאל איז געווען די אויפגאבע פון קאָמי־טעט, און גרויס איז געווען די אָנשטרענגונג פון שטאָט אויף צו באזאָרגען די היימלאָזע מיט אלעם נויטווענדיגן. דער קאָמיטעט האָט זיך געטיילט אויף סעקציעס: באישפייזונגס־סעקציע, באקלײ־דונגס סעקציע, דירות סעקציע, פינאנס סעקציע, קולטור סעקציע א. א. ו. א גרופע פֿערזאָנען פון דער קולטור־סעקציע מיט די העררען סאָניע פעל, יעקב קרוזנער, בענדעט נישט, פנחת גארבער, מנשה גארבער, א.א.ו., אין דער שפיץ האָבן זיי זיך גע־שטעלט די אויפגאבע באזאָרגען מיט ערציהונג און וויסן די קינדער פון היימלאָזע — די אונשולדיגע קינדער, וועלכע זיינען אָבגעריסען געוואָרען פון שול־באנק אָהן א פארואָם און וועלכע זיינען מיט דעם פאראורטיילט געוואָרען צו בלייבען אונווי־סענד זייער גאנצן לעבען.

נישט קוקענדיק אויף די אלע געואלדיקע שוע־ריקייטען, איז געלונגען די אויבענדערמאָנטע פֿער־זאָנען מיט דער מיטהילף פון עטליכע לערער וועלכע האָבען אידעאליסטיש און אֶפּפערוויליג זיך איבער־געגעבען זייער ארבעט און ס"איז געשאפען געוואָ־רען א דריי־קלאָסיקע פאָלקס־שולע פאר היימלאָזע און אויך פאר אָרעמע קינדער פון שטאָט. דער קלאנג פון די זיך לערנענדע קינדערלאָך, און די פֿאָרשריטען וואָס זיי האָבען געמאכט איז געווען א באלוינונג פאר די לערער מיט די שול־טויער אין זייער שווערער ארבעט.

דער אריינמארטש פון די דייטשען אין קרינקי האָט אויף א פאָר חדשים דער ארבעט אין דער שולע איבערגעריסען.

די דייטשע אָקופאציע אין איר אלע באגלייט ערשיינונגען, ווי: הונגער, נויט, א. א. ו., האָבען אָבגעשטעלט יעדע ארבעט פון „קאָמיטעט פאר היימלאָזע, ווייל היימלאָזע זיינען געווען דאן אלע: סיי היגע סיי די היימלאָזע האָבען געליטען גלייך. הונגער, נויט, קעלט, איז געווען דער גורל פון אלעמען. אין אזא צושטאנד פון דעפרעסיע, זיינען זיך צונויפגעקומען פיר מענשען, פארבליבענע פון דער קולטור קאָמיסיע, די העררען מ. גארבער, פ. גארבער, ב. נישט און יעקב קירזנער באנייען די ארבעט פון דער שולע,

ס'איז געווען „אין קמח, אבל תורה יש" — דער עסן איז נישט געווען, אָבער געלערנט האָט מען.

ס'האָט זיך געלערנט ביי 250 קינדער. די העברעאישע שולע איז געווען די איינציגע, וועלכע האָט געגעבען בילדונג די קינדער פון אונזער שטאָט.

נאָך א יאָהר עקזיסטענץ האָט די שולע זיך אזוי צוואוואקסן, אז די דייטשע מאכט, וועלכע האָט טאָלערירט די שולע וועז זי איז געווען קליין, האָט דער שולע פארמאכט, און געצוואונגען די קינדער ווען אין דער דייטשער שולע. די שול־טהויער האָבן אָבער נישט געוואָט, און ס'איז גלייך געעפענט ג־ווארן ווידער א העברעאישע שולע אין א קלענערן פארמאָס, אויף וועלכע די דייטשע שול־מאכט האָט געקוקט זייער קרום.

סוף יאָהר 1918, ווען ס'האָבען אָנגעהויבען בלאָזען נייע ווינטען, און פון רוסלאנד און דייטש־לאנד זיינען אָנגעקומען גרופן פון דער רעוואָלוציע, און ביי אונז האָט מען אָנגעהויבען פילן ווי די אייזערנע דייטשע האנט ווערט אביסל לייכטער, האָט די דאמאָלסדיקע ארגאניזאציע פון „צעירי־ציון" פארברייטערט די טעטיקייט פון דער שולע און ס'האָבען זיך א לאָז געטון די אלע געוועזענע שילער אין זייערע קלאסען, און ס"איז געעפענט גוואָרען די נאָרמאלע העברעאישע שולע.

ס'האָבען זיך געשטעלט בראש פון דער שולע מענשען פאר וועלכע די עקזיסטענץ פון דער שולע איז געווען זייער לעבענס־אידעאל, און פאר דער עקזיסטענץ פון וועלכע זיי האָבען אָפּגעגעבען זיי־

ער אַרבעט און מיה, זייער גלעט און געזונט.

דאָס זיינען די הערן אברהם איינשטיין, בענדעט נישט, מלך זאלקין, יוסף גבאי, און די פארשטאָר־בענע פייגל עפשטיין, הערשעל סאפירשטיין, און מנשה גארבער.

די גאנצע צייט פון דער עקזיסטענץ פון דער שול־טויער אויסגעקומען צו באקעמ־פען די גרעסטע שווערקייטען, ווי: פאָליטישע רדיפות פון די באָלשעוויקעס א. א. וו., רדיפות פון דער שול־מאַכט, און דאָס ערגסטע — דער מאַנגל אין געלט.

דער בודזשעט איז געווען שטענדיק אין 50-40 פּראָצענט דעפיציט, וועלכער פלעגט געדעקט ווע־רען מיט גוואלדיקע מסירות נפש, דורך דעם שול־קאָמיטעט, און דער צ. ס. אָרגאַניזאציע, שטיצע פלענט מען באקומען די גאנצע צייט צוביסלאך פון אונזערע אמעריקאנער ברידער, און לעצטענס אויך פון מאַגיסטראט.

די שול האָט שוין געהאט 9 ארויסלאָזען, און ס'האבען שוין געענדיקט ביי 250 שילער פון וועלכע פילע האָבען שוין געענדיקט א הויך שול, פילע זענען שוין זעלבסטשטענדיק אלס לערער, א גרוי־סער טייל האָט עמיגרירט קיין אמעריקא, ארץ־ישראל, ארגענטינע א. א. וו., האָבענדיג מיט זיך אלס באגאזש זייער ווייסן, וואס זיי האָבען ערווא־רטן אין דער שול.

היינטיקס יאָר וועט זיין דער 10טער ארויסלאָז, דער יובילעאום ארויסלאָז. וועלכער וועט געפייערט ווערען דורך אלע, וועלכע די שול איז טייער, און פאר וועמען די שול איז געווען דער קוואל פון ווייסן און ערציהונג, דער וועג־ווייזער אין זייער וויטערדיקען לעבען.

ביי היינטיקן טאָג האָט די שול ביי 250 קינ־דער. די פארוואלטונג באשטייט איצט פון די פער־זאָנען: איצקאָווסקי הירש, גארבער משה, לובלינ־סקי מרדכי, נישט בענדעט. אסטרינסקי זיידל, גאר־בער מתתי, בראָווסקי משה, שישליצאָן ישראל, ערבארעם גדליה, קאמינסטקי ישראל.

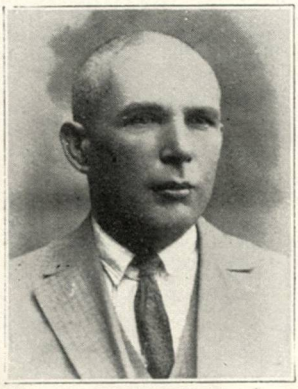
גרויס זיינען די אויפגאבען, און שווער איז צו דערהאלטען, די אזוי וויכטיגע אינסטיטוציע וועלכע אָט אין פארלויף פון 15 יאָר דאָרט גע־קעמפט פאר איר עקזיסטענץ.

מיר האָפען אָבער, אז ביי דער איבערגעבענער ארבעט פון די אלע, פאר וועמען די שול איז טייער, און ביי דער שטענדיקער מיטהילף פון אונ־זערע ברידער אין אמעריקע, וועלן מיר וויטער פאָרטזעצן אונזער שווערע, אָבער אזוי נוצלאכער ארבעט לטובת די קינדער פון אונזער שטאָט.

ב. נ.

שמואל לעווסקי (שמולי טענאָר)

געווען פאָרזיצער פון יתומים קאָמיטעט. יעצט פארוואלטונגס מיטגליד, שטאָטישען אָפיקין, אי־בער דער אָרימער באפעלקערונג.

שמואל לעווסקי

ווערט אויסגע־וויילט דורך אן אל־געמיינע פארזאמ־לונג אלס א מיט־גליד פון יתומים קאָמיטעט און ווערט אויף א זי־צונג באשטעטיגט אלס א פאָרזיצער. דעם פאָסטען פאר־נעמט ער שוין א משך פון 1½ יאָר.

ער איז טעראָר־סירט זיך זייער מיט'ן גורל פון יתום. לויט זיין איניציאטיוו ווערט אדורכגעפירט אין משך פון 2 יאָהר, זאמלונגען פון לעדער אויף שיך. און אדאנק אים, זיינען אונזערע יתומים פארקליידעט געוואָרען. אָרגאניזירט לטובת די יתומים ליטעראַרישע טעג, די פּראָגראָם פון די טעג ווערען אויסשליסלעך דורך אים אדורכגע־פירט.

ווערט געוויילט אלס שטאָטישער אפוטראָפוס. (אָפיעקין) איבער דער אָרימער טייל פון דער באָ־פעלקערונג, אלס א מיטגליד פון אונזער יתומים קאָמיטעט אויף 3 יאָהר, אלס אפוטראָפוס, העלפט ער אסך די יתומים, צו געניסען פון די געלדער, וועלכע זיינען באשטימט דורכ'ן שטאָט ראט, אויף סאָציאלע פארזאָרגונג פאר דער אָרעמער טייל פון דער באפעלקערונג.

און צווישען די מיטגלידער פון דער פארוואלטונג דעבעט זיך שמולי צווישען די אקטיוויע.

(לויט דער אָפּשאצונג פון סעקרעטאר פון יתומים קאָמיטעט אין קרינקי, ברוך גארבער)

היימאן רובין און פרוי -- אלס אייניר פון די גרעסטע מעמבערס אין קרינקער בראנטש פון א. ר. פארישאפט מיר פארענינגען אייך באגריסען צו אייער יום טוב.

Hyman Reback, 1652 77th St., Brooklyn, N. Y.

אפיסערם און מעמבערם פון די קרינקער לויטים אוקזילערי

האַרא מילללער
עקסעקוטיוו סעקרעטערין פון לויטים אוקזילערי

ציונע זאלקין
טרעזשורער פון לויטים אוקזילערי

טילי פרידענשטיין
פינאנס סעקרעטערין פון לויטים אוקזילערי

חנה טערקעל
מעמבער פון עקזעקוטיוו לויטים אוקזילערי

מיסעס לידער
(באבקע ליבע קאנעס)

ליבע מאלאווסקי (מילללער)
פינאנס סעקרעטערין פון לויטים אוקזילערי

דאס גלוק געפינט זיך אין דער ליבע צו גוטע מחשבות, אין זיי ארויסצוציען אין דער ווירקליכקייט.

* * *

דאס גרעסטע גלוק געפינט זיך אין דער פרויחייט אין די פרויחייט אין דעם מוסח.

* * *

גלוקליך איז דער־עניגער מענש ווען מען עס געלינגט זיך צו הערגעהן די אורזאכע פון אלע ערשיינונגען.

דאס גלוק איז פרוינדליך נאר צו דעם בראווען מענשען.

דער מענש יאגט זיך זעהר אפט נאכ'ן גלוק אין דערויבער טרעפט זיך אז ער שפרינגט איהם גאנץ ליכט אריבער.

* * *

קיין זאך מאכט דעם מענשען נים אזוי אלט ווי דאס גלוק.

* * *

דאס גלוק דארף מען זוכען אויף דוזער וועלט — אין דעם באשעהפט אין זאל זיין אונזער ששרעבונג.

* * *

דאס גלוק איז גראדע ווי דאס ליכט אין די וואלקענס. עס גוס צו אונז א בליק אויף א מינוט, א בליאסק, אין בעהאלט זיך ווידער גשווינד.

באגריסונג פון חיים שניידער פון העממאָנד, אינדיאַנא

מיין הערצלִיכע באגריסונג צו די אלע טוער!

אייער אונערמידלִיכע ארבעט האָט מצליח געמאכט אָט דעם נאָמען וואָס די קרינקער־לאנדסלִייט האָבען זיך ערוואָרבען איבער'ן גאנצען לאנד — צו זיין א קרינקער לאנדסמאן איז היינט אן עהרע וויל מיט דעם נאָמען קרינקער איז פארבונדען א סך טהעטיגקייט, אפּפערוויליגקייט — און מערסטענס פאר אונזערע פארבליבענע לאנדסלִייט אין אונזער אלטער היים.

לייַדער ווערט דער יובילִעאום געפייערט אין אזא יאָהר ווען פילע פון אונזערע לאנדסלִייט דאָ אין אמעריקא געפינען זיך אין א שלעכטע לאגע און זיינען נית אומשטאנד צו טאָן אזוי פיל ווי זיי וואָלטען געוואָלט טאָן פאר זייער ליבע אלטע היים!

די אלטע היים — דאָס איז דער צויבער וואָרט וועלכער האָלט אונז צוגעבונדען צו יענעם פלאץ וואָס הויסט קרינק מיט טויזענדער אומזיכטבארע פערים. אונזערע בעסטע יאָהרען, אונזחע אינטערעסאנטסטע יאָהרען — זיינען פארבליבען דאָרטען! אין די פּאָר באגריסונג שורות ווִיל איך אויסדריקען אונזער אלעמענס בענקשאפט נאָך דיר — אונזער שטעטעל — אז מיר וועלען דיר נאָך זהן, דאָס איז אונזער גרויסער וואונש.

און לאָמיר דאָ אויך באגריסען אונזערע לאנדסלייט דאָרט אין אונזער אלטער היים. און לאָמיר אייך האָרט ווינשען — אז גאָר אין ניכען זאָל אייער לאנד, און אייער שטאָט צוריק אויפגעבויט ווערען אז אין זאָלט נית דארפען האָבען אויף הילף פון אייערע (כאטש גוטע) קרינקער לאנדסלייט פון אמעריקא, און בית אייער לעבען וועט צוריק אויפגעבויט ווערען, זאָגען מיר אייך צו אז מיר וועלען שטענדיג דיינקען פון אייך — שטענדיג ארבעטען פאר אייך.

איך וועל פארענדיגען מיט דער פראזע פון אונזערע אמאָליגע פארטריבענע אין גלות: אים אשכחך ירושלים תשכח ימיני — איך זאָל פארגעסען אין מיין לעבטע האנד אויב איך זאָל דיר, מיין ליבע שטעטעל, פארגעסען.

די שטעטעל, די אומגעבונג, די באווינונג, דער אויפשטאנד פון 1905, האָס זיינען עראינרונגען וועגען וועלכע איך וואָלט וועלען שרייבען, אבער הער נעראנק איז נית דערבי. איך האָף אז דער קרינקער פּאראיין וועט לעבען און געדויערען און וועט דרוקען נאָך אזא היסטאָרישען יובילִעאום בוך און וועט אנהאלטען זיין פיל פארצווויינטע, נוצלִיכע טעטיגקייט ביז עס וועט קומען א בעסערע און א שענערע וועלט.

חיים שניידער,
העממאנד, אינדיאנא.

שמואל חיים בלומענטאל (דער שלאָסער) באגריסט דעם קרינקער פּאראיין

איך וויים וואָס פופצעהן יאָהר עקזיסטענץ מייַנט פאר אן ארגאניזאציע. עס פאָדערט פיל מיה, ענערגיע, און פריוַט צייט צו האלטען אן ארגאניזאציע אין א בליענדען צושטאנד. און ווי איך האָב דאָס געזעהן האָט איר דאָס נית געזשאלעוועט. און דערפאר קומט איר צא דעם פופצעהן יאָהריגען יובילִעאום מיט אזא גרויסער מעמבערשיפּ. און מיט שטאָלץ קענט איר זאָגען אז עס לעבט דער קרינקער אונטערשטיצונגם פּאראיין.

אין דעם טאָג פון אייער גרויסער פרייד, איז שווער צו געפינען דעם אבסאָלוט פּאסיגען אויסדרוק. דאָ מוז מען זיך פארלאָזען אויפ'ן געפיל און אינסטינקט. און דער געפיל וואָס איך פיל איז זייער שווער מיר דאָס אויסדריקען אויפ'ן פּאפיר. עס האָט זיך מיר געוואָלט זיין מיט אייך צוזאמען, און צוזאמען וולט זיך אויסרייַען דעם לאָזונג: לאנג לעבען זאָל דער קרינקער פּאראיין.

אָט מיט דעם דאָזיגען גייסט, מיט דער דאָזיגער שטימע האָט געדארפט אבקלינגען איליג און אלע שטעט פון אמעריקא אוואו עס געפינען זיך נאר קרינקער לאנדסלייט, און צוזאמען שאפען אזעלכע ארגאניזאציעס ווי אייערע, דאָס וואָלט קיינער נית געקענט אפּשאצען וואָס אזעלכע ארגאניזאציעס וואָלטען אויפגעטאָן.

איך האָף אז איבעראל וועט מען דערהערן און דערפילען דעם מעכטיגען איינפלום. די צייט האָט אויף אונז ארויפגעלייגט דעם חוב אז מיר זאָלען נאכטאָן אונזערע שיקאנער חברים און בילדען אזעלכע ארגאניזאציעס, און דאן וועלען מיר אלע צוזאמען טאָן אונזער פליכט צו אונזער אלטער היים און אין דעם גייסט באגרים איך אייך אלעמען, און האָף, אז אלע שטעט וועלן אייך נאכטאָן און וועלען אויך גרינדען אזעלכע פארייענען. דאן וועט דאָס זיין אונזער אלעמענ'ס שטאָלץ. מיר וועלען קענען אנווייזען אז מיר קרינקער זיינען אויפגעפּרואווטע סאָלדאטען וואָס יוויסען אז אין אייניקייט ליגט די מאכט. איך האָף אז איר וועט פארטעזעצען די ארבעט וועלכע איר האָט אנגעהויבען מיט 15 יאָהר צוריק, אויך אין דער ציקונפט פאר א שענערע און בעסערע וועלט. דאָרום זייט בעגריסט איר בראווע קעמפער צו אייער פופצעהן יאָריגען יובילִעאום.

אייער איבערגעגעבענער חבר און לאנדסמאן,
שמואל חיים בלומענטאל (דער שלאָסער)

סעפּ. 11, 1930 נוארק, נ. דזש.

די אידישע וועלטליכע פאַלקס שול אין קריניק

צווישען די פילע אנשטאַלטען וואָס זיינען געשאפען געוואָרען אין די מלחמה יאָהרען אין קריניק, פארנעמט א באזונדערען פלאַץ די אידישע פאַלקס שול. שוין די גרינדונג אליין פון די שול איז געווען א פאקט, וואָס האָט אריינגעטראָגען פיל לעבען צוויישען דער קרינקער ארבעטערשאפט און פאַלקס מענטשן, עס איז נישט געשאפען געוואָרען דורך די פיעלע בעלי בתים מיט די ברייטע בערד און „שמאַלע" קעשענעס. עס איז אויך נישט געשאפען געוואָרען דורך באַלעבאַטישע יונגע לייט, וואָס ווילן מזכה זיין „דעם אַרעמען פאַלק נעבאך" מיט אביסל קולטור. ניין, ניט זיי זיינען געשטאַנען ביי איר וויגעלע, נאָר מענטשען פון שוועכע פראַצע, מענטשען מיט מאזאַליעם אויף די הענט, נאָר מיט א הייליקן אידעאל אין הארצן, ביי וועמען דאָס שול איז נאָך אדערוואָרבענע פאַזיציע אין קאמף פאר א בעסערן מאָרגן.

און געווען איז דאָס אין די פינסטערע און בייטערע צייטן פון דער דייטשישער אקופאַציע, וועלוט האָט זיך מער ניט געוואָלט טוליען אין די פינסטערע ווינקלען, וועלן איינגעוויקלט אין שמאַטעס און מיט הילצערנע "טרעפעס" אויף די פיס, האָט ער זיך ארויסגעלאָזט אין מארק און אויף וועגן־שטעגן, וועלן מענטשן זיינען געשוואָלען גראָרען פון הונגער, וועלן אונזערע מאַמעס און שוועסטער פלעגן גלייך מיט טאָג זיך ארויסשיטן פון אלע עקן שטאָט און אויסטאַפטישען די פעלדער פאר צוואנציג וויאָרסט ארומזוכענדיג א פארפרוירענע, צופוילטע קארטאָפל אדער א קאָרן זאָלד, און זיך אומקערן אהיים מיט דעם „געפונענעם גליק" לאַנג נאָך זונען אונטערגאנג. אין יענע געדיינקספעלט טעג איז ביי די קרינקער אידישע ארבעטער געבאָרען געוואָרען דער געדאַנק וועלן גרינדן די שול.

א שלעכטן מזל האָט זי די שול, שלעכט ווי דער מזל פון אירע גרינדער. געבאָרן אין אָרימקייט, ראַנגלט זי זיך תמיד פאר איר קיום, אויסשטעהענדיק פיל רדיפות פון אויסן און ניט־פארשטענדניש, אָפטמאָל שנאה, פון דער אידישער געזעלשאפט גופא.

און וואונדער האָט די שול באוויזען, יאָר נאָך יאָר ענדיקן די שול קינדער פון אידישן ארבעטער און באַלעמעלאָבעס. זיי גייען ארוים פון שול ניט מיט א פאָר צענדליק צובראָכענע לישן קודש־דיקע ווערטער אויף די ליפן נאָר מיט א באדיי־טענדיקע מאָס פון וויסן און בילדונג, וואָס זאָל זיי לייכטער מאכען זיך דורכצושלאָגן א וועג אין לעבן.

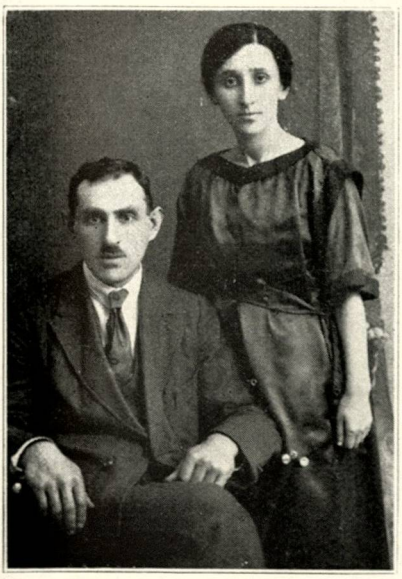
און די קינדער געדיינקען די שול און א ליבע צו דער ארבעט און צום ארבעטענדיקן מענטשן. ניט אומזיסט זינגען זיי מיט אזא פייער אין די אויגן דאָס ליד פון ארבעט:

א לויב און געזאנג דער מיה און דער ארבעט
געבענטש זאָלן זיין די הענט מיט מאזאַליעם,
דער שטערן פון וועלכן עם קאַפעט דער שוויים.
די אידיש וועלטליכע פאַלקס שול איז דער
נר המיד פאר דער אידישער אָרימקייט,
איז דער ליכטיקער אָאזיס אויפ'ן פאָן פון
ביטערן לעבן.

און איצט נאָך 12 יאָר עקזיסטענץ ראנגלט זיך זיך די שול נאָך פאַרצווייפלטער ווי פריער פאר איר קיום, דאָס אידיש לערן איז חרוב, די ברייטערע שיכטן פון אידישן פאַלק לעבן אין אויסערגעווינלעכער נויט.

דער שול דראָהעט א שטענדיקע סכנה צו פארמאכן זיך. עס איז דער חוב פון קרינקער רעליף אין שיקאַגא שיינקען מער אויפמערקזאמקייט און מיט א ברייטערע האַנט העלפן דער שול, אז זי זאָל נאָרמאל קענען אָנגיין מיט איר ארבעט.

י. פינק.

מלך זאלקין און פיוגעל עפשטיין, זיין פרוי. ביידע שענקע פערזענלעכקייטען וועלכע האָבען זוייער פיל געליווסטעט פאר דער קרינקער באַעלקערונג אין דער ציים פון דער מלחמה.

די פאראוואלטונג און רעוויז קאָמיטע פון לינת הצדק, קרינקי, 1930

די ערשטע רייהע, רעכטס צו לינקס: סנדר שונדער, וועלוועל חאַצקעל שויעס א זוהן, ברוך פונק, שעי' ליוב קאצימאך'ס זוהן; מאיר חעניאך ואגלאם, שמואל וועלוועל פון נויעם מוהל'ס א זוהן; מוניע, כתריאל דעם מלמד'ס א זוהן; מלך ליבשטיין פון גאליציע, א פוילישער לערער; וואלף קאפעל; וועלוועל אזוראנער; קוהיאל סאפערשטיין; מערקע דער אויזנקרעמערקע'ס זוהן. ציוויע רייהע: מאיר קאפלאן, יואל חירש דעם פאלצער'ס זוהן; משה בערל לעווין, קאסיר; יהודעל זאמעוויצערס זוהן; זיסקינד מארדכילעוויץ, פאַרזיצענדער; אברעמעל, ואנקעל עלקע'ס זוהן; מחות טארלאווסקי — איהר קענט אויהם שוין; זאלמען קאלשלער, צאלקע קאשלער'ס זוהן; משה גראדסקי, סעקרעטאר.

דער יובילעאום פון קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא

די היינטיגע מאדערנע וועלט פייערט יובילייען. אט ניט לאנג, ס"ה מיט 2 יאהר צוריק האט אונזער לאנד געפייערט איהר 10 יאהריגען יובילייאום פון זייער זעלבסטשטענדיגקייט. לימטא, איהר יובילייאום, דער רויטער מזרח, זיין יובילייאום, און אויך איהר קרינקער לאנדסלייט פייערט איער יובילייאום.

איך געדיינק אז אין יאהר 1913 האט רוסלאנד געפייערט איהר 300 יאהריגען יובילייאום פאר דער הערשענדער דינאסטע „ראמאנאוו". ביי אונז אידן זיינען יובילייאומס נישט אזוי אפטער. יאהר צייטן האבן מיר זייער פיל, א יאהר צייט וועלן מיר האבן אויפגעהערט צו ווערן זעלבסטשטענדיג, א יאהר צייט וועלן אונזערע זיידעס זיינען געבראטן געוואָרן אויפ'ן „אויטאדע פע", א יאהר צייט וועלן מיר זיינען פארניכטעט געוואָרן דורך כמעלניצקעם באנדעם, דורך איגנאטאווס און אלעקסאנדער דעם דריטענ'ס באנדעם. א יאהר צייט נאך קישענעוו, נאך ביאלימסטאק, נאך גאמעל, נאך באלטא, נאך די פעטלוראוווצעס, דעניקינצעס, קאלטשאקס. א יובילייאום פייערען מיר זייער זעלטען.

יא, עס קען אמאל פארקומען ביי אונז א יובילייאום פון לויט הצדק, פון גמלות חסדים, א יובילייאום פון פאראייניגונג צו העלפען ,קראנקע, שוואכע, געדריקטע, דאס זיינען אונזערע יובילייאומס. אויב א פאלק פייערט איהר יובילייאום קאנען מיר א קוק טאן וואס האט געשאפען איהר יובילייאום, איהר יובילייאום האט געשאפען יתומים און אלמנות, קאליקעס צובראכענע, רואינירטע, פארוויסטע; און וואס שאפן אונזערע אידישע יובילייאומס—א טרייסט פאר די יתומים פון זייערע יובילייאומס געוואָרענע, א שטיצע פאר אלמנות וואס זייערע יובילייאומס האבן געשאפן. מיר מיט אונזערע יובילייאומס בויען דאס וואס זייערע יובילייאומס האבן חרב געמאכט, דאס איז דער אלגעמיינער אונטערשייד פון אונזערע יובילייאומס ביז זייערע יובילייאומס.

נאר אייער יובילייאום שיידעט זיך אפ מיט פיל גוטע מדות נעמען אנדערע אידישע יובילייאומס. וועלן איין שולע פייערט איהר יובילייאום איז דאס נאר פאר איהרע מיטגלידער, פאר אירע סימפאטיקער, וועלן א רעליגיעזע חברה פייערט איר יובילייאום איז דאס נאר פאר איהר חברה זעלבסט, א צוזייטע חברה, א צווייטע קלאס נעמט ניט קיין אנטייל אין דער פייערונג פון דער אנדער חברה. נאר דער יובילייאום פון די קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא איז א יום טוב פאר דער גאנצער אידישער באפעלקערונג אין שיקאגא און קרינק, בונדיסטן און ציונישטן, ארטאדאקסן, אריימע, רייכע, פרייע און פרומע, אלע פיהלען, אלע פארשטייען די פייערליכקייט פון אייער 15 יאהריגן יובילייאום, עס לעבט פאר אונזערע אויגן דער לינת הצדק וואס דורך אייער פאראיין האלט זיך זיין עקזיסטענץ, עס לעבט דער גמילות חסדים וואס ווערט דורך אייך געשטיצט! עס זיינען אויסגעדענקט געוואָרען די קליינינקע יתומים מיט א פאך אין האנד און אויך די פען אין האנט, ניט קיין אלפאבעטן. עס איז א נחת א קוק צו טון ווי די מיידלאך יתומות ארבעטן פאר זיך, גאנץ פיינע שניידערקעם. שיינע בחורים, ענטוויקעלטע, אינטעליגענט לייט, פאך לייט, שניידערס, שוסטערס שלאסערס, קאנען שרייבען א ביסל — דאס זיינען די קליינע יתומים וואס דורך אייער פאראיין זיינען אויסגעהאדעוועט געוואָרען. אונזער שול, וואס יעדער רעגעלע האט געהאט בכח צו פארפילען איהרע איניגטונגען איז דורך אייער פאראיין באהילפיג געוואָרן, און זי שטייט ניט ווי קיין פארשעמטע, א באשיצטע פון רעגן. אויף וואס מיר זאלן נאר א קוק טאן, לייגט אויף דעם שטעמפל פון קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא. גיט א קוק אויף דעם שיינעם בנין פון חדר הכללי, די 7-8 צימערן אן עין הרע פיל מיט תלמידים און גראסארטיגע לעהרערס, וועט איהר זעהן וואס אייער פאראיין האט אויפגעטאן. מיר דוכט זיך אז 90 פראצענט פון אייער טעטיקייט איז נאר אין קרינק צו זעהן, אלזא לאמיר אלע צוזאמען אויסשרייען: זאל לעבען דער קרינקער מענער פאראיין אין שיקאגא, זאל לעבען דער ערשטער קרינקער פרויען פאראיין אין שיקאגא, זאל לעבען אייער אונערמידטער פרעזידענט חאצקעל מילער, זאל לעבען אייער אונערמידטע פרעזידענטין חיענקע גרינבערג, זאלען לעבען אלע פארוואלטונג מיטגלידער פון דעם מענער און פרויען פאראיין, זאלען לעבען אלע קרינקער לאנדסלייט אין שיקאגא.

מיר ווינשען אייך אלע צו פרייען זיך צוזאמען צום 25 יאהריגען יובילי פון אייער פאראייניגונג.

ה י ד ה.

אפיסרים פון סעמעטערי אפטיילונג.

רעכטס צו לינקס: אב. מילער, שרעזשרער; חוומאן מילער, סופערינטענדענט; יהודע מ[illegible]ער, שרייבער מראסטו, צוזויטער רויטען; דושוי[illegible]וס לודער, צוזויטער מראסטו,
נע[illegible] אפיסרס, דריטער מראסטו; מ[illegible]ער דושוי[illegible]אבס סעקרעטער.

א קורצע ביאגראפישע שילדערונג פון א בונדיסטישען ארבעטער טוער אברהם שמועל זוין פון קרינק

געפוירען ביי ניט קוין פארמעגלעכע עלטערען. זיין פאטער א קצב. אין דער פריהערסטער יוגענט פארזוכט דעם טעם פון ארבעטען אין פאבריק אלס בלעטער מאכער ביי גארבערייי און שפעטער אלס שווארצער ביי וואלקערייי. ניט האבענדיג קיינע עלעמענטארע שול בילדונג האט דער יונגער אברהם שמואל אין אנהויב פון די יארן 1904-5 שוין באוויזען זיך גרייטלעך אין די אונגלעגלעכע ביכלאך מיט די שווארצע טאוולען פון דער בונדיסטישער ליטעראטור. אין פאבריק ביי 12 שטונדען א טאג אלס יאט האט ער דערפילט די סיבה פון דער מורא'דיגער עקספלואטאציע און אויך געלערענט ווי צו באקעמפען די צארישע אדרנונג. אין שטורמיישען יאהר פון 1905 איז ער געווארען אן אקטיוואר מיטגליד פון דער קרינקער בונדיסטישער ארגאניזאציע. זיין הויז וואס איז געווען באשאנקען מיט א סך קעמערלאך און א שטאל האט געדינט פאר א צוזאמענקום פון פילע טוער און צו באהאלטען אונגלעגלעכע ליטעראטור. נאכ'ן בארימטען אויפשטאנד אין קרינק אין 1905 ווען עס איז צושטערט געווארען רעגירונגס אייגענטהום און עס איז געקומען די שטראף עקספעדיציע פון קאזאקען וועלכע האבען איינגעפירט קריגס צושטאנד און זיי האבען ארעסטירט און צוטריבען ביז 300 מאן, איז צוליב דעם די ארגאניזאציע אין גאנצען צופאלען און אין 1906 האט אברהם שמואל מיט די חברים, ברוך מרדכי בלאבער, יודעל דעם קאטלעם זון, און אברהם גארדאן (יאנקעל צאלעם זון) האבן געזומען בויען צוריק די בונד ארגאניזאציע, און ער איז געווען אן דער שפיץ פון דער ארבעט וועלכע איז געווען פארבונדען מיט גרויס געפאר.

אין יאהר 1907, דעם 18טען אפריל איז ער געווארען ארעסטירט מיט אונגלעגלע ליטעראטור און איז געווארען פארשיקט אין גראדנער טורמע ביז דעם יאהר 1909. אין טורמע זיצענדיג איז ער קראנק געווארען אויף די אויגען און ניט קריגענדיג די מעדיצינישע הילף איז זיין לאגע געווארען אזוי ערנסט אז די טורמע מאכט האט אים באפרייט. קומענדיג אהיים אין יאר 1909 ווען די רעוואלוציאנערע באוועגונג איז מיט שנעלע טריט געגאנגען ארא, די אינטעליגענץ איז צולאפען און צווישען די ארבעטער האט דער פעסימיזם ארויסגערופען א רעאקציע אין די קעפ און זיי געמאכט פאר שטענדיגע געסט אין די טראקטירען און קארטען איז געווארען זייער גייסטיגע שפייז האט אברהם שמועל זוין געמומען ארום זיך זאמלען די איבערגעבליבענע און געגנט אין זיי וועקען דעם סאציאליסטישען באוואוסטזיין. די איניגע האבען אהים אופגענומען אלס זייער לערער און וועג ווייזער.

אין די יאהרען פון 1910-11 האט ער פארשפרייט רעוואלוציאנערע ליטעראטור, און עס איז אים געלונגען צוזאמענצושטעלען צוריק אן אגיטאציע און עס איז געפירט געווארען א לעבעדיגע ארבעט פאר'ן בונד. זיין הויז איז געווארען א זאמעל פונקט פאר דעם ארטואבעגדען דור ווי אלע פלענען קריגען דארטען א נייעם וואוינארט צו לעזען. די קראנקהייט פון זיינע אויגען איז איהם געווארען ערגער.

אין 1914 איז ער געפאהרען אין פאריז צו מאכען אן אפעראציע, אבער די אפעראציע האט פאר איהם קיין גוטעם אויפגעטאן, און אלס א רעזולטאט פון דאן אן הערשט פאר אים די פינסטערע נאכט.

אין די יאהרען פון 1915-16 איז די ארגאניזאציע צוריק צושטערט געווארען. אבער גלייך ווי די רוסישע רעוואלוציע האט אויסגעבראכען און די קריג האט זיך געענדיגט, האט זיך אברהם שמועל צוריק געשטעלט אן דער שפיצע, צוזאמענגעקליבען די איבערגעבליבענע און צוזאמענגעשטעלט אן ארגאניזאציע. אין אנפאנג יאר 1917 איז קרינק רעגירט געווארען פון אן ארבעטער ראט פון פארשטייער פון בונד און קאמוניסטען. אברהם שמועל איז געשיקט געווארען אין ראט און מיט זיין מיינונג האט מען זיך נעריגענט ביי אלע באראטונגען און זיצונגען.

אין יאר 1919 איז געפענט געווארען די אידישע וועלטלאבא פאלקס שולע און אברהם שמועל האט זיך געשטעלט ווידער אן דער שפיצע און געזומען דעם טיכטיגסטען אנטהייל אין דער ארבעט און אין אלע ארבעטס אינסטיטוציעס האט ער געזומען דעם גרעסטען אנטייל —און נאך ביז היינטיגען טאג. ער דינט אלס מוסטער פון טרייושאפט און איבערגעבענהייט. צו פארדאנקען איהם ווערט אויפגעהאלטען דער גראסער ביבליאטעק.

אין זיין עקאנאמישער לאגע ווערט ער ארויסגעהאלפען פון קרינקער לאנדסלייט פון אמעריקא, ספעציעל דורך דער טעטיגקייט פון לייבקע שיין פון ניויארק און חאצקעל מילער פון שיקאגא און קרינקער פעראיין.

זייענדיג איינער פון די טרייעסטע בונדיסטען פון דער אלטער גווארדיע, דינט ער אלס מוסטער פאר דער יוגענד פון קרינק וואס האבען ניט דורכגעמאכט די באוועגונג פון פאר דער מלחמה יארען.

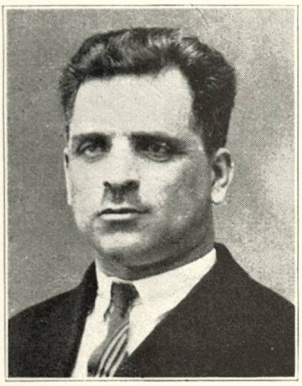
זיין טראגישע לאגע פון ניט זען די ליכטיגע שיין ווערט דערטרונקען אין דער באנייסטרוגנג פון ארבעטען פארן סאציאליזם. ניטא קיין פערזאן וואס זאל אים ניט רעספעקטירען. די פערזאן פון אברהם שמועל וואס האט אין דער גראדנער טורמע פארלארען זיינע אויגען, וואס וואלטען נאך מער נוצען געבראכט דער געזעלשאפט.

נחום בלאבער,
סעקרעטאר פון נארבער פעראיין אין קרינק.

באגריסונג פון אברהם שמואל זוין פון קריניק

זייער חשובע פרײַנט:

פון דער ווייטער היימאט שטעטל קריניק וואָס ווערט ביי אייך פילע זכרונות פון אייער יוגענד, שיק איך אייך מיין הארציגע באגריסונג צו אייער

אברהם שמואל זוין

יום טוב פון אייער ארגאניזירען דעם קרינקער פעראיין אין שיקאגא לטובת די געזעלשאפטלאכע אינסטיטוציעס אין קולטור אנשטאלטען אין דער אלטער היים.

15 יאָהר, דאָס איז א באדייטענדע צייט פאר א געזעלשאפט און איינצעלנעם. נאָר איך קען ליידער אין דער פאנטאזיע זיך ניט אויסמאלען די באדייטונג פון צייט און פארנעם. פאר מיר הערשט די שווארצע אונענדליכע נאכט וואָס האָט קיין מאָל ניט געפייערט קיין יובילָאום און וויים ניט קיין אָנהויב און סוף פון צייט באשטימונג. נאָר אין מיין פאנטאזיע שטעל איך מיר פאָר באַקאנטע פרײַנט און חברים וואָס גיבען אָפּ זייער פרייַע צייט, געזונד, געלט אום באהילפיג זיין צווייטע אין פארענטפערען די אויפגאבען מיט וועלכע איער פאראיין האָט זיך פארנומען ביז יעצט.

ליבע פרײַנט! נעמט צו מיין אויפריכטיגען וואונש צו אייער יום טוב, דאָס איז וואונישען פון א חבר וואָס האָט געפילט די נויטיקייט פון אייער עעקזיסטענץ און ווער וויים וואָס די מאָרגענדיקע אייביקע נאכט וועט זאָגען. זאָלען אייערע הענט ניט מיד ווערען פון טעטיקייט אין אייערע פערײַנען ביז יענעם טאג וען שלעכטס און עלענד וועלען פארשווינדען פון אונזער געזעלשאפט.

אייער איבערגעבענער אין דאנקבארער פרײַנט,

אברהם שמואל זוין.

באגריסונג פון דער אידישער שול אָרגאניזאציע פון קריניק

זייט באגריסט איר ווייטע נאָנטע ברידער,
אייער פרייד איז אונזער; ווי אייערם אונזער פיין,
נאָך בלוטיגע גרויזאמע מלחמה יאָרען
שיינט אייער ליבע אויף פאר אונז מיט
וואונדערליכען שיין.

דורך ימים אָפּגעשיידט; דורך וועלט צוימען כינעזישע,
דורך יאָרען לאנג פארפלאָסענע; ווי וואסערען אין ים.
דאָך זענט איר אזוי נאָנט צו אונז, ווי ברידער לייבליכע
מיט הערצער טיפע ביינקענדע צום אלטען שטאָם.

אין עלענט האָט דאָס שטעטעלע דעם וואָרט „אמעריקא"
געמורמעלט פול מיט האָפענונג און הילף פאר זיך ערוואַרט.
איר האָט פארנומען אונזער רוף; געהאָלפען חורבות אויפבויען.
דאָס הארץ וואָס ברויזט מיט האָפענונג האָט אונז ניט אָפּגענארט.

פופצען יאָר אריבער שוין פארגאנגען אין אייביקייט.
פופצעהן יאָהר פארגאנגען פון אונזער הערליכען בונד,
זאָל לאנג נאָך בליען דער גייסט אין אייער טעטיקייט,
וואָס שפייזט מיט האָפענונג, מיט פרייד און מיט געזונד.

א באגריסונג פון א קרינקער

איך באגריס אייך קרינקער לאנדסלייט אין שיקאָגא צום 15 יאָהריגען יובילָאום. עס טוט מיר לייד וואָס איך בין ניט מיט אייך צוזאמען צו נעמען אן אנטייל אין אייער היילִיגער ארבעט וואָס איהר טוט פאר אונזער אלטער היים. אין גייסט בין איך מיט אייך. איך וויניש אייך פיל ערפאָלג. לאנג לעבען זאָל די אייניקייט פון די קרינקער לאנדסלייט.

נייטען פּערלים,

(שייע ארקעם דעם מלמד'ס א זוהן)

האָמעאָ, נעבראסקא

יתומים קאָמיטעט, קרינקי

ס׳איז כּמעט ווי א טראדיציע ביי אונז אידען געווען אז ווען ס׳פֿלעגט פּאַרבלייבען נאָך יונג־פּאַרשטאָרבענע מענטשען, קינדער אָהן שוין און אויפֿפֿאַסונג, פֿלעגען זיך שוין געפֿינען מענטשען מיט גיטע הערצער און רחמנות געפֿילן וועלכע פֿלעגען זאָרגען פּאַר דער גוטזיין פון די קינ־דער. פּאַר זיי פֿלעגט מען זאָלן אויף שבת קלייבען, און מיט געטרָאָגענע קלייַדער זיי באזאָרגען, און דאָס פֿלעגט באַדייטען אז די שטאָט זאָרגט שוין פּאַר איהרע יתומים.

נאָכן אנדערש האָט עס געמוזט געשען אין באַצוג צו דער גרויזאַמער ירושה וועלכע די וועלט מלחמה האָט אונז געשיינקט — דאָס איז די גרוי־סע מחנה מלחמה יתומים. זיי האָבען געפֿאַדערט דרינגענדע הילף פון דער געזעלשאפט אין א נאָכן אנדערע פּאָרם ווי פון פּאַר דער מלחמה, ווייל זייער צאָהל איז געווען פיל גרעסער און זייער גורל פיל גרויזאַמער ווי פון זיערע ברידערלאַך און שוועס־טערלאַך פון פּאַר דער וועלט מלחמה. צו דעם צווק ווערט אין יאָהר 1922 לויט דער איני־ציאטיוו און אָנווייזונג פון אונזערע ברידער און שוועסטער פון שיקאַגאָ, און מיט זייער פינאַנ־ציעלער מיטהילף געגרינדעט געוואָרען דער קאָ־מיטעט פּאַר יתומים פּאַרזאָרגונג אין קרינק.

ס׳איז גלייך פון אָנפֿאַנג אדורכגעפירט געוואָרען א רעגיסטראַציע פון הילף מלחמה יתומים וועל־כעם צאָהל ס׳האָט דערגרייכט ביז 100 קינדער.

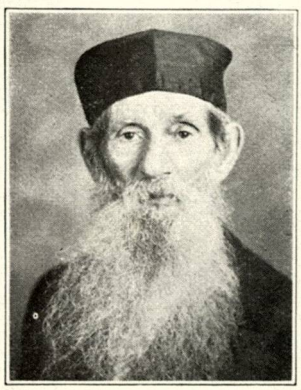
דער עקזיסטענץ פון דעם אנשטאַלט האָבען מיר צו פּאַרדאַנקען אויסשליסלעך אונזערע ברידער און שוועסטער פון שיקאַגאָ, פּאַר זייער רעגעלערע פי־נאַנציעלע שטיצע פּאַר אונזער יתומים קאָמיטעט.

און אין טאָג, וועלן איהר גייט פּייערען אייער יום טוב, דעם 15 יאָהריגען יובילעאום פון עקזיס־טענץ פון אייער רעליעף קאָמיטעט, בעטען מיר אייך, נעהמט אָן די היימטע און בעסטע וואונשען פון אייערע ברידער און שוועסטער פון אייער אל־טער היים קרינק. נעמט אָן די וואונשען און דאנק אויסדרוקען פון די אומשולדיגע קרבנות פון דער מלחמה און פון דער אומגערעכטער היינטיקער וועלט אָרדנונג. די קליינע קינדער פון אונזערע אנשטאַלטען וועלכע קוקען און באטראכטען אייך אלס שלוחים און מלאכים פון א גוטער בישורה פּאַר א בעסערע צייט פּאַר זיי. און מיר ערפילען זיי־ער פּאַרלאַנג, אפילו א שטומען, וועלכער אָבער דרינגט ארויס פון די טיפענישען פון זייערע הער־צער, און ווינשען אייך א טאָג פון אייער יום־טוב, אייבּיגע צופֿרידענהייט אין אייערע פּרי־וואטע לעבענס און ערפאָלג אין אייער געזעלשאפט־ליכע ארבעט.

ערפילט אויך אויף ווייטער אייער הייליקער מיסיע פּאַר די אומגליקליכע קינדער פון אייער — אונזער שטאָט. זאָלן אויך די קינדער אייערע נאָכפֿאָלגען אייער נאָבעלע ארבעט טריט ביי טריט, און שטענדיג געדינקען אָן די עלענדע שוצלאָזע ברידער און שוועסטער פון זייער פאָלק.

אין נאָמען פון פּארוואַלטונג,

רחול קאפֿלאַן, פּאָרזיצער,
ברוך גארבער, סעק.

שלום סארפוס
(שלום חאנקעס)
דער עלטסטער מיטגליד פון פּעראוין

משה ב״ר יהודה

נפטר

כ״ה סיון, תרפ״ה

תנצ״ה

M. ALPERT

Passed Away

June 20, 1925

72 Years Old

באגריסונגען פון קרינקער לאַנדסלייט פון אַנדערע שטעט אין אמעריקא

הייטאָן קאָהן (חיים שלוימקע) און פרוי, חייה פייגעלע, פון ניו יאָרק, שיקען אייך א האַרציגען גרוס צו אייער יובילעאום.

7212 21st Ave., Brooklyn, N. Y.

מיינע חברים אין אייער שיקאגער קרינקער פאַראיין!

גוט יום טוב אייך!

מיין האַרציגען דאַנק צו אייך פאַר געבען מיר די עהרע אייך צו באגריסען צו אייער גרויסען יום טוב.

געהט ווייטער אויף אייער בלומענרייבען וועג צו העלפען די נויטלייהענדע אין אונזער אלטער היים קרינוק.

מיט דרך ארץ און האַרציג,

אייערער,

לייבקע נאַסקעם.

Mr. and Mrs. L. Schoen

2700 Bronx Park East Bronx, N. Y.

Phone Olinville 5339

א באגריסונג פון קרינקער בר. 389 א. ר. אין ניו יאָרק

ניו יאָרק, סעפ. 12, 1930

ווערטע בריינט, לאַנדסלייט און חברים אין שיקאַגער פּאַראיין:

מיר, דער ניויאָרקער קרינקער ברענטש פון א. ר. 389 שיקען אייך אונזער האַרציגע גליק־וואונשען צו אייער גרויסען יום טוב. זאָגען אייך לויבענזאַנגען דארפען מיר ניט. וועז מיר ווארפען אונזערע בליקען ווייט — ווייט, דאָרטען צו דער אלטער היים קרינוק, זעהען מיר די גרויסע גראַנדיעזע ארבעט וואָס איהר האָט אויפגעטאָן פאַר אונזער אלטער היים קרינוק, שמואל.

F. Alpert

680 Washington St., Lynn, Mass.

c-o Styler Shoe Co.

א באגריסונג פון די האָראָקער רעליעף

מיר די האָראָקער געדינקען זייער גוט די הילפע און פרייגדליכקייט וואָס איהר האָט ארוים־געווויזען צו אונזער רעליעף אין פילע פעלע וועז מיר האָבען זיך שטארק געניטיגט אין דעם.

האָפענדיג אז די פרייגדליכע באציאונ צוויישען אונז זאָל אָנהאלטען אויף ווייטער, דרוקען מיר אוים די בעסטע האַרצליכע ווינשע צו אייער 15 יערוגען יובילעאום.

זעצט פאַר אייער גוטע ארבעט וואָס האָט אייך געמאַכט זיין דער שטאָלץ צווישען אלע לאַנדס־לייט אין שיקאַגאָ.

די האָראָקער רעליעף,

מרס. ציראל פירם, פּרעז.

באגריסונג פון סעמיאַטישען פּאַראיין

מיר דער סעמיאַטישער פּאַראיין באגריסען אייך צום 15 יאָרוגען יובילעאום און ווינשען אייך ערפאָלג אין אייער ווייטערדיגער ארבעט פאַר דער אלטער היים. אלס לאַנדסלייט אנערקענען מיר אייער ביז איצטיגער נאַבעלער ארבעט, האַבענ־דיג צוטרויען דאָס אייער אָרגאַניזאציע וועט גיין אופ־ן וועג פון פּראָגרעס אין טאָן גוטעם, ווינ־שען מיר אייך סוקסעס.

סעמיאַטישער פּאַראיין

סעם ראָזען, סעק.

זעליג מייערס באגריסט אייך צו אייער יום טוב. לאַנג לעבען זאָל אייער אָרגאַניזאציאָן.

J. Meyers, 543 Hegeman Ave, Brooklyn, N. Y.

א האַרציגען גרוס פון שואל יקותיאל

מיינע טייערע חברים און פרייגט פון מיין יו־גענט:

איך שואל יקותיאל וועלבען דער לעבען דאָ האָט פּארוואַרפען ווייט אוועק פון אייך, ערגעץ אין א שטעטעל, לין, מאַסס, לעבען באַסטאָן, האָב זיך דערוואוסט דורך אונזער חבר לייבקע נאַסקעם, נוייאָרק, וועגען אייער גרויסען יום טוב. זייט געגריסט פאַר די גראַנדיעזע ארבעט וואָס איהר האָט אויפגעטאָן פאַר אונזער אלטער היים קרינוק.

שמואל.

F. Alpert

680 Washington St., Lynn, Mass.

c-o Styler Shoe Co.

א באגריסונג פון די האָראָקער רעליעף

מיר די האָראָקער געדינקען זייער גוט די הילפע און פרייגדליכקייט וואָס איהר האָט ארוים־געווויזען צו אונזער רעליעף אין פילע פעלע וועז מיר האָבען זיך שטארק געניטיגט אין דעם.

האָפענדיג אז די פרייגדליכע באציאונ צוויישען אונז זאָל אָנהאלטען אויף ווייטער, דרוקען מיר אוים די בעסטע האַרצליכע ווינשע צו אייער 15 יערוגען יובילעאום.

זעצט פאַר אייער גוטע ארבעט וואָס האָט אייך געמאַכט זיין דער שטאָלץ צווישען אלע לאַנדס־לייט אין שיקאַגאָ.

די האָראָקער רעליעף,

מרס. ציראל פירם, פּרעז.

באגריסונג פון סעמיאַטישען פּאַראיין

מיר דער סעמיאַטישער פּאַראיין באגריסען אייך צום 15 יאָרוגען יובילעאום און ווינשען אייך ערפאָלג אין אייער ווייטערדיגער ארבעט פאַר דער אלטער היים. אלס לאַנדסלייט אנערקענען מיר אייער ביז איצטיגער נאַבעלער ארבעט, האַבענ־דיג צוטרויען דאָס אייער אָרגאַניזאציע וועט גיין אופ־ן וועג פון פּראָגרעס אין טאָן גוטעם, ווינ־שען מיר אייך סוקסעס.

סעמיאַטישער פּאַראיין

סעם ראָזען, סעק.

זעליג מייערס באגריסט אייך צו אייער יום טוב. לאַנג לעבען זאָל אייער אָרגאַניזאציאָן.

J. Meyers, 543 Hegeman Ave, Brooklyn, N. Y.

הערצליכע באגריסונג פון ביאַליסטאָקער סענטער און ליידיעם אוקזילערי

מיט פארנעניגען האבן מיר אָנגענומען די איינ־לאדונג פון אונזער ברודער אַרנאניזאציע, „דער קרינקער אונטערשטיצונגס פעראיין", אנטיילצונע־מען אין איר 15 יאָהריגען יובילָעאום יום טוב.

מיר שליסען זיך אָן אין אייער יום טוב אלם אן אויסדרוק פון דער גוטער ארבעט וואָס איר האָט אויפגענומען פאר אייער אלטער היימאט און אויך פאר די לאנדסלייט אין אמעריקא. אייער גוטע ארבעט און טעטיקייט אויף ביידע צוויגען פאר־דינט די אנערקענונג פון אלע לאנדסלייט. גייט אָן מיט אייער גוטע ארבעט, טייערע פריינדע. איר וועט אין אונזער ביאליסטאָקער סענטער און ליידים אוקזילערי אימער געפינען אן אויסדרוק פון פריינד־שאפט און גרייטקייט אייך מיטהעלפען מיט וואָס מיר וועלען קענען.

אין נאָמען פון ביאליסטאָקער סענטער און ליי־דיעם אוקזילערי.

מאָרים טאַנקוס, פּרעז. ב. סענטער.

רעבעקא לים, פּרעז. ליידים אוקז.

א גרוס פון שמועל טערקעל

מיר גייען פייערען דעם 15 יאריגען עקזיס־טענץ פון קרינקער פעראיין און אלם לאנדסמאן וויל זיך מיר זאָגען א פאָר וואָרטער.

איך בין אין אמעריקא שוין 27 יאָהר. נאָר אלם מעמבער בין איך מער ניט ווי 8 יאָהר, ווייל איך האָב מיט מיין פאמיליע געוואוינט אין ניו יאָרק. וועגן איך בין געקומען אין שיקאַגאָ בין איך גלייך געוואָרען א מעמבער אין פעראיין, ווייל זייער טעטקייט איז מיר שוין באוואוסט. אויך מיין פרוי, טראָץ דעם וואָס זי איז א בי־ליסטאָקער איז זי א מעמבער אין דעם פרויען פעראיין און מיר ביידע זיינען טעטיג און העלפען אין אלע אונטערנעמונגען.

איך באוואונדער די גרויסע ארבעט וואָס עס איז אויפגעטאָן געוואָרען פאר די 15 יאָהר. איך באגרים דעם פעראיין און זיינע טעטיגע מעמבערס און וויניש אייך צו שטיין ווייטער און טאָן גוטעם פאר דער אלטער היים, און אויך דאָ אין שיקאַגאָ. און איך וויניש און האָף דאָס מיר זאָלען אלע צוזאמען פייערען דעם 25 יאָהריגען יובילייאום.

שמועל טערקעל

שמועל יאַנקעל מיטשקעס

באגריסונג פון פינאַנס סעקרעטאַר

זייט באגריסט, ערשטער קרינקער אונטערשטי־צונגס בראַנטש צו א ער 15 יאָהריגען יובילָעאום וואָס מיר אלע פייערען איצט! איהר מעגט זיין שטאָלץ מיט דער ארבעט וואָס איהר האָט אויפ־געטאָן אין דער באַלויף פון דיזע יאָהרען. איך וואָלט געוואָלן גלויבליך וועגן איך וואָלט געקענט זיין איינער פון איך און זיין גלייך מיט אייך. איך מיין דערמיט צו זאָגען אין ערלָערען אייך, מיינע ברידער און פרייַנד, דאָס איך, זייענדיג א מיט־גליעד פון דעם פאראיין נאָר א קורצע צייט, קען איך ליידער זיך נישט גלייכען צו אייך עלטערע אין דער ארבעט און טעטיגקייט.

א קלייַנע באפרידיגונג האָב איך יע, דאָס פאר די לעצטע צייט וואָס איך בין מיט אייך צוזאמען, בין איך נישט אָפּגעשטאַנען פון קיין ארבעט, וועלכע עס איז נאָר געפאָדערט געוואָרען פון מיר.

יעצט וויל איך אייך זאָגען אייניג וועגען צו אונזערע איבעריגע לאנדסלייטע אין שיקאַגאָ. שליסט זיך אָן, ברידער, אין אונזערע ריינען. וועגט מיטגלידער פון אונזער פעראיין. א חוב ליגט אויף אלע מיטגלידער צו שאפען נאָך נייע כוחות פאר אונזער נאָבעלער זאָך. שטרענגט זיך אָן מיט אלע אייערע קרעפטען צו דער ארבעט. לאָזט נישט פאלען די נאנצע לאסט אויף א קלייַנע הייפעלע מענטשען. שאפט און ארבעט פאר דעם נאָהנטען אין ליידענדען, און אין דיזער ארבעט זעלבסט וועט איהר געפונען אייער באפרידיגונג אין לעבען.

איך האָף און וויניש דאָס מיר וועלען נאָך פיי־ערען אלע צוזאמען דעם 25 יאָהריגען יובילָעאום,

מיט ברודערליכען גרוס,

מאיער א. דזשיקאָבס.

באגריסונג פון זאבלודעווער פעראיין פון שיקאַגאָ

ביי דער געלעגנהייט פון אייער פייערען אייער 15 יאָריגען יובילָעאום דריקט דער זאבלודעווער פעראיין אויס זיין אנערקענונג צו אייער ווירדי־גער סאָסייטי פאר די גוטע ארבעט וואָס איר האָט אויפגעטאָן אין דער ציַיט פון אייער עקזיסטענץ. מר באגריסען אייך און האָפען דאָס אויך אין דער צוקונפט וועט איר פאָרטזעצען אייער גוטע ארבעט.

סעם שוואַרץ, פּרעז.

האָראָאָק קומט צו הילף קריניק און מיר פאַרלירן חולק לעולם הבא

פון נייטאָן מיללער

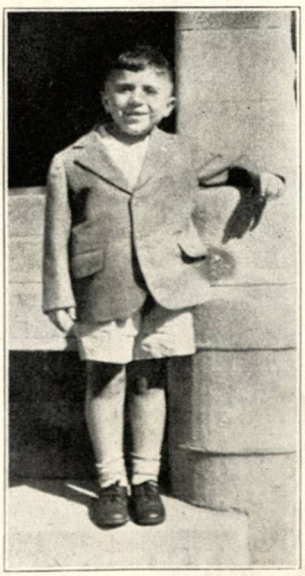
האָראָאָק, וועלכע האָט זיך געראַטעוועט אלס די נאַצינסטע שכנה'שע שטאָט פון קריניק האָט געהאָט איר נאָנטע פאַרבינדונגען מיט קריניק ניט נאָר אין די לעצטע יאָרן פון רעוואָלוציאָנערען שטורעם —אז וועו אייניגע רעוואָלוציאָנערען פלעגען דאָרטן ציען... פון קריניק און זיך באהאלטען פון א בייזער אויג פאַר א געווייסער צייט, איז עס געווען האָראָאָק דער עיר מקלט.

וועו אין א געוויסען שבת נאָכ'ן טשאָלנט וועו אונזער שטעטעל האָראָאָק האָט זיך געלאָזען שפּאַציירען זיינען מיר פלוצלונג אויפגעטרייסלט געוואָרען פון דער נאכריכט אז א טעלעגראמע איז אָנגעקומען צום רב אז קריניק האָט אָפּגעברענט און מען גייט דאָרט אוים פון הונגער. מען זאָל גלייך דאטעוועו קריניק. אוו ווי א בליץ איז די נאכריכט פאַרשפּרייט געוואָרען איבער'ן שטעטעל אוו גלייך איז איבער אלע גאסען אויסגעשפּרייט געוואָרען לייַטעבער אוו פון אלע הייזער האָט מען געזומען טראָגען חלות, ברויט, צוקער אוו אלע אנדערע שפּייזען. אוו דער רב אוו בעל בתים וועגדען זיך צו אונזערע בחורים פון וועלכע אנדערע זיינען שוין געווען געבאָפט פון דער מעשה..., אז מיר זאָלען ביידען א גרופּע אוו אָפּפירען די רעטונגס וועגען מיט די שפּייז קיין קריניק. דער רב אליין האָט געגעבען דעם הכשר אז מיר מעגען פאָרען אום שבת. גוט די חויפּט פאַבריקאַנטען פון שטאָט, אונזער באַרימטער יחוחים בריל אוו ארציק לונסקי האָבען אייגענעשפּאַנט זייערע וועגען אוו אונז אי־ בערגעגעבען צוצוישטעלען אין קריניק די שפּייז. דער רב האָט אונז פאַרזיכערט, אז ניט נאָר מיר מעגען פאָרען אום שבת נאָר מיר וועלען זיך פאַרדינען חלק לעולם הבא. הכלל, מיר האָבען זיך ניט גע־ לאָזען בעטען אוו מיר זיינען געפאָרען, עס האָט ניט גענומען לאַנג, זיך געזעצט אויף די וועגען, דורכגעפאָרען שבת אין מיטען טאָג דורכ'ן שטאָט וו העלדען וואָס פאָרען זיך אייגקויפען עולם הבא.

דאָס, גלויב איך, איז געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס אונזער שטעטעל האָט צוגעזעהן וו אידישע בחורים פאָרען אום שבת דורכ'ן שטאָט. קורץ, מיר זיינען אָפּגעפאָרען מיט 3 געלאָדענע פורען מיט כל טוב, וו די פלישתים אין דער צייט...

עס האָט גענומען ארום 3 שטונדען אוו עס איז שוין געווען טונקעל וועו מיר האָבען זיך דער־ נענטערט צו קריניק.

די אינסטראַקשאָנס פון רב מיט די בעל־בתים אז די פורען מיט די פּראָוויאַנט זאָלען מיר איבער־ געבען צום רב מיט די חשובע בעל־בתים פון קריניק. נאָר אָנקומענדיג נאָהענט פון שטאָט, זיי־ נען מיר באַנעגנט געוואָרן פון א דעלענאציע פון גאַרבער בונד מיט א שטעמפּעל פון דער אָרגאַני־ זאציע. אוו היות, אזוי וו פון פייער האָבען מערס־ טענס געלייטען די אָרעמע ארבעטער אוו צום רב מיט די בעלי בתים איז שוין אָנגעקומען שפּייז פון וועלכע מען קריוודעט די ארבעטער, פאַרלאַנגען זיי פון אונז אז די נאַנצע פּראָוויאַנט זאָל אריי־ בערגעבען וועלען צום גארבער בונד פון קריניק. מיר האָבען זיך געפונען אביסעל אין א פאַרלעגען־ הייט, ווייסענדיג וואָס דער רב אוו די פאַבריקאַנטען האָבען אונז אָנגעוואָגט ביים איבערגעבען די פּרא־ וויאַנט, נאָר מיר האָבען ניט געקענט בייַשטיין דעם אפּיעל פון גארבער בונד, זייערע געראַטעוועטע טענות... אוו בפרט נאָך אז אויסער דעם שטעמפּעל פון דער אָרגאַניזאציע האָבען זיי אויך מיט זיך מיטגענומען א דעלענאציע פון די באַוואָסטע קריני־ קער שטעקלאַך... וואָס האָבען געהאָט א שם איבער'ן פּראָוויניץ. אָבער זיי האָבען עס ניט בעראַרפט בא־ נוצען, קורץ, דערפון: די נאַנצע פּראָוויאַנט איז אריבער צום גארבער בונד אוו מיר האָבען פאר־ לוירען דעם חלק לעולם הבא.

דזשויס
מיללער,
דעם
פּרעזידענט'ס
אייניקעל

אונדזער נייע אינסטיטוציע

ס׳וועט פילייכט זיין ניט אזוי אנגענעהם איצט ביי דעם יום טוב פון אונזער פופצעהן יאריגען יובילעאום צו דערמאנען די ערשט ניי געשאפענע אינסטיטוציע פון דעם ערשטען קרינקער אונטער־שטיצונגס פעראיין. ניט אנגענעהם צו דערמאנען, איז דאס דערפאר, ווייל די אינסטיטוציע דער־מאנט אונז וועגען טרויעריגע מחשבות. עם דער־מאנט אונז אז אונז וועט זיך אמאל אויסקומען צו פארלאזען די וועלט, וועלכע ווייזט זיך אוים צו זיין אזוי שעהן און אזוי גוט. עם ווילט זיך אונז זוכה זיין בייצואוואהנען פארשידענע שמחות און גענישען פון לעבען. אבער "בעל כרך אתה חי ובעל כרך אתה מת," וועז עס פלעגט זיך טרעפען אן אומגליק פאל חלילה, וועז א מיטגליד פון דעם קרינקער פעראיין אדער זיין פרוי אדער א קינד שטארבען, פלעגט זיין גרויסע שוועריגקייטען צו קריגען קרקע.

די פראגע איז א פאר מאל אריבערהויבען גע־ווארען ביי פארשידענע געלעגענהייטען אבער מען האט זי ניט געקענט פארנטפערען אויף א ג־ע־הערגען אופן. ביי א מיטינג, נאוועמבער דעם 6טען, 1928, איז געמאכט געווארען א פאר־שלאג אז די סאסייטי זאל ערוועהלען א קאמיטע, וועלכע זאל פרובירען צוטרעטען צו דער ארבעט און זעהן אויב עס איז דא וועלכע עס איז מענ־ליכקייט צו קויפען קרקע פאר א סעמעטערי. די קאמיטע האט זיך אריינגעוואהרפען אין דער אר־בעט מיט לייב און לעבען און א קורצער צווט איז אלעס דורכגעפירט געווארען. דער פינאנ־ציעלער צושטאנד ביי היינטיגען טאג איז פאל־גענדער.

די סעמעטערי באזיצט 105 פעמילי לאטס.

קאסטען פון סעמעטערי	$11,282.50
איינגעצאלט ביז אקטאבער 1930 מיט פראצענט	5,645.15
בלייבט צו צאלען	7,095.00
אימפרוואוון די סעמעטערי	250.00,
פארקויפט לאטס	56½
סינגעל גריווס	2

דער טויער
פון אונזער
בית עלמין

אונזערע טעטיקייטען און ציפערען פון די יאָרען 1915 ביז 1930

די איינאמע פאר די פופצעהן יאָר פון דיוס, טעקסעס, אסעסמענטס, און פראָפיטען פון אונטערנעמונגען, פראָצענט, קאָלעקשאָנס, בייַ לויות, פאר מעות חיטים. טאָטאָל איינאָמע באטרעפט	21,098.87
אויסגאבען זיינען ווי פאָלגט: אָרגאניזאציאָנס אויסגאבען ווי פרינטינג, פאָסטעדזש, האָלל רענט, סאלאריעס צו אָפיסערס, א. ז. וו., זיינען	$ 4,572.44
קראנקען בענעפיט איז אויסגעצאָהלט געווָארען	7,870.00
שטיצע צו אָרגאניזאציאָנען און אלגעמיינע רעליעף פאָנדען	1,832.00
שטיצע צו מעמבערס	1,903.20
פיונעראל בענעפיטס	1,000.00
קולטורעלע און בילדונגס ארבעט	444.65
געשיקט פאר קרינקער אינספטיטוציעס ווי לינת הצדק, יתומים קאָמיטעט, מעות חטים, חדר הכללי, פאָלקס שולען, העברייאישע שולע, ביב־ליאָטעקען, לאי קאָסע, לעדאָוניע, מרחץ, און פארשידענע אנדערע צוועקען	8,771.50
טאָטאָל אויסגאבען	$20,393.79
בלייבט אין קאסע	$ 705.08

באריכט פון פרויען פאראיין

פון יאָהר 1921 ביז 1930

איינאָהמע

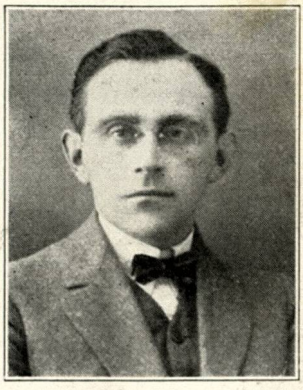
דיוס	$1773.63
דאָנייישאָנס און קאָלעקשאָנס	1962.03
טעאָטערס, פארטיעס, פיקניקס	1261.19
טאָטאָל איינאָמע	$4996.85

אויסגאבען

פארץ פאראיין	$1234.45
בלומען און מתנות	131.10
געשיקט אין קרינק פאר אלע אָנשטאָלטען	2809.23
שטיצע פאר פארשידענע שיקאגער אנשטאָלטן	488.97
שטיצע צו מעמבערס און לאנדסלייט	195.50
טאָטאָל אויסגאבען	$4859.35
בלייבט אין קאסע	$ 137.50

מנשה גארבער

יודעל גארבער'ס זון (לייבע מאטיסעם אייניקל)

זייער א וויכטיגע פיגור איז ער ביי אונז. ער איז געווען סעקרעטאר פון די דייטשען, א שוין וואנט איז ער געווען פאר די אידישע באפעלקערונג, די פיגור פון מנשה גארבער פלעגט מילדערן די גרויסע שרעק וואס האט באפאלן דעם מענטשען וועלכע זיינען אומגעקומען אין קאמענראטורא, ביי זיין דערווייסען זיך אז די וייטשען קלייבען זיך מאבען ערגעץ אן אונטערזוכונג פלעגט ער שוין אנזאגען מ'זאל זיין פארזיכטיג. וועלכע מנשה גארבער פלעגט זיצן ביים ארויסגעבען די קארטן מעהל איז דער עולם געווען שטארק צופרידען, וויל עם פלעגט זיין גרינגער צו באקומען די מעהל. די דייטשען זיינען אוועק, די פאלקס באנק האט אנגעהויבען פונקציאנירען, האבען מיר נישט געפונען אין קרינק קיין פאסענדערן אנפירער אין באנק ווי מנשה גארבער, זייער פאפולאר איז מנשה גארבער געווארען ביי די אידישע באפעלקערונג. זיין ענטפערן יעדען מענטשען איז געווען מיט די בעסטע ליבסטע ווערטער. מנשה גארבער איז געווען פון די ערשטע גרינדער פון דער העברייאישער שולע. פיל קרעפטען האט ער אפגעגעבען אויף דער שולע.

מיט 2 יאהר צוריק האט ער חתונה געהאט מיט א פרוי פון שטעטל יאלאווקע, זיך זייער גוט איינגעארדענט. זיין גליקליך לעבען איז אבער אין אנבאנג בליין צוישטערט געווארען, ער איז קראנק געווארען אויף א ראק, און אין די גרעסטע יסורים איז ער געשטארבען מיט א קורצע צייט צוריק. די גאנצע אידישע באפעלקערונג באדויערט דעם גרויסען אומגליק וואס האט דער פאמיליע גארבער געטראפען. מ'קען זיך אויסדריקען אז דער אומגליק איז פאר דער גאנצער אידישער געזעלשאפט אין קרינק. עס איז ניטא איין מענטש אין שטאט וואס באדויערט ניט זיין פריצייטיגען טויט. אויסערגעוויינליך באליבט איז ער געווען ביי דער אידישער באפעלקערונג. ימתקוהו יגבי עפרי וינוח בשלום על משכבו.

יאלאווקער אונטערשטיצונגס פעראין

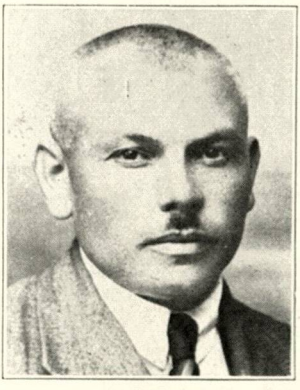
אין נאמען פון אונזערע שוועסטער און ברידער בעגרייסען מיר אייך צו אייער גרויסען יום טוב, און מיר ווינשען אייך גרויס ערפאלג אין אייערע וויטערדיגער ארבעט.

Lazar Serlin, President,
Herman Solomon, Sec.

אויידע קויפמאן

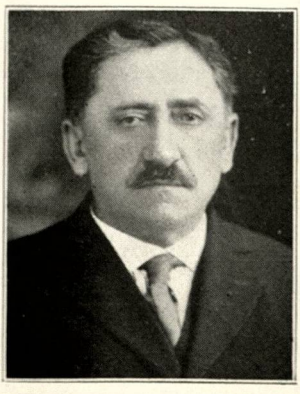
א מחעטיגע מיטגלידין אין דער לויזונג אוקזיליערי

ר' חלל מארגאלים

(דער)

א קרונקער פיוער לעשער אין דער ציוויל פון דער דויטשער אקופאציע, ער האט זויער פיל גוטעס געטאן פאר דער אידישער באפעלקערונג אין דער ציוויל פון דער מלחמה.

אלטער

סטאליארסקי

אויניער פון די אלטע גווארדיע אין קרונקער פאראיין

מ. מייער (מאטעל דינעס) מיט זיין פרוי פעשע

אברעמעל און חאצקעל איטשע שאכנעס
פאטאגראפירט מיט 30 יאָחר צוריק.

פרוידע עלפמאן

א מחשובע מעמבערין פון דער
לוידוים אוקווילעי

מענער הייראטען וויל זיי זיינען מיד. פרויען — וויל זיי זיינען נייגעריג. ביידע אָבער ווערען ענטוויישט.

* * *

דאָם גליק פון דעם מענשען באשטעהט ניט אין דעם צו האָבען א גוטען הערר נאָר גאָר קיין הערר ניט צו אָבען.

יזכור

מיט דעם צער אין טרויער אין געבויגענע קעפּ דערמאָנען מיר איצט — צו אונזער יום טוב — אונזערע פֿארשטאָרבענע מיטגלידער, מענער און פֿרויען, וועלכע זיינען פון אונז אוועק פֿאר דער צייט וואָס מיר עקזיסטירען אלס פֿעראיין.

זייערע כוחות און ארבעט וואָס זיי האָבען אוועקגעגעבען פֿאר די סאָסייטי ביים לעבען, וועט אלע מאָל דערמאָנט ווערען מיט ליבע און אכטונג פֿונערשטען קרינקער אונטערשטיצונגם פֿעראיין און ליידיעם אוקזילערי.

„אין שמחה בלא תוגה". אין דעם איצטיגען פֿרייליכען מאָמענט רייסען מיר איבער אונזער יום-טוב'דיגער שטימונג אויף א פּאָר מינוט, צו דערמאָנען די מיטגלידער וועלכע דער מלאך המות האָט פון אונז אוועקגעריסען פֿאר דער צייט.

מענער	פֿרויען
יצחק מיללער	
אייב קלעסס	טאָמאָרע סערלין
מאָקס שייפער	באָשע שניידער
חיים מייער רובינשטיין	
יוסף אפּעלבוים	פֿריידע וואָלף
יהודה גאָלינסקי	
יושע זעליק סאָלאָוויי	חיה קאָפּעל
יוסף סימאָן	
אדאָלף פינק	נחמה גאָלדבערג
לואים סערלין	
שמואל מינקוס	ביילקע טיקאָצקי
אוויגדור עדוואָרד	
מאָרים בושניק	חיה זלאָטע סעמסאָן
יוסף גאָלדסאָן	
ישראל שטיינבערג	חיה עדוואָרד
ישראל רובינשטיין	
	פּייגע עוועגם

ת' נ' צ' ב' ה'

נעוועזענע אפיסערס אין טעטינע מעמבערס.

ליבמאן מיו רינקס, עריטטע ריוחע: ה. בערגער, מ. שיון, ל. גאלדבערגין. צווייטע ריוחע מ. כמוטה, ב. גאטנריוה, ב. עדוואדה, ה. וויינער, מ. אויזדאן.

באגריסונגען

באגריסונג פון די מיטגלידער פון דעם ערשטען קרינקער אונטערשטיצונגס פעראיין

מיר, די אונטערגעצייבענטע, פילען זיך דערפרייט ענד און שטאלץ, אז מיר זיינען מיטגלידער פון דער גרויסער משפחה „ערשטער קרינקער אונטערשטיצונגס פעראיין". מיר שיקען אונזער הארציגער ברכה מיט דעם פולען באוואוסטזיין, אז יעדער איינער פון אונז איז א רינגעלע פון אט דער לאנגער קייט וועלכע איז אזוי פעסט און אזוי שטארק צוזאמענגעפלאכטען און אט געגעבען א מעגליכקייט א טייל פון דעם אידישען פאלק אנצוהאלטען זיך און גראטעוועט ווערען אין דער ציים וועו זיי האט געדראהעט פארניכטונג.

מיר זיינען שטאלץ אין דער אקטיוויטעט און אין דער ארבעט, וואס די סאסייטי האט באוויזען און געשאפען פאר די 15 יאהר פון איר עקזיסטענץ. מיר פילען זיך גלייקליך, אז מיר אלע צוזאמען האבען דערלעבט צו פייערען א יובילייאום פון דעם קרינקער פעראיין וועו ער ווערט אלט 15יאהר, ווייל לא כל אדם זוכה. אין איצטיגען שטורמישען און צווייפעלאפטען לעבען, איז ניט יעדער זוכה בייצואוואהנען אזא יום טוב.

מיר שיקען אונזער ברודערליכען מזל־טוב צו דעם קרינקער פעראיין און מיר זאגען צו צו שטעהן פעסט און געשלאסען ווי ביז אהער און זעהן אונזערע קינדער זאלען פארטזעצען אונזער ארבעט, וואס מיר האבען אנגעצייבענט, און ווען עס וועט קומען די ציים, ווען שנאה, קנאה, און ברוטאליטעט וועט פארשווינדען פון דער וועלט, און עס וועט הערשען שלום און שלוה, ברודער ליבע און טאלעראנץ איינעם צום צווייטען, ווען דער באחרית הימים פון אונזערע נביאים וועט מקוים ווערען. עס וועט ניט זיין נויטיג קיינע פארטייען ארגאניזאציעס, לאדזשען, סאסייעטס און פעראיינען, האפען מיר, אז אונזער עקזיסטענץ, דער עקזיסטענץ פון דעם קרינקער פעראיין וועט פארשריבען ווערען מיט גאלדענע בוכשטאבען אין דער געשיכטע פון דעם אידישען פאלק אין מזרח אייראפא און אמעריקא, ווייל זי האט געהאלפען צו פארווירקליכען אט דעם גרויסען אידעאל צו וועלכען אלע גרויסע ליבענד פרייהט מענשען שטרעבען.

זייט געגריסט איר טוער און בויער פון דער סאסייטי. זייט געגריסט איר אלע וואס האבען געהאלפען אונז צו קומען מיט אזא גלענצענדען רעקארד צו אונזער יום טוב!

זעצט פאר אייער ארבעט, מיר וועלען שטענדיג זיין מיט אייך.

Alpert, B.
Avedon, J.
Baskin, J.
Bauer, L.
Borris, B.
Busch, S.
Bushnick, F.
Bushnick, H.
Bushnick, S.
Chapman, J.
Cohen, A.
Edward, A.
Edwards, J.
Edwards, N.
Eisenstein, C.
Elfman, B.
Elfman, W.
Evans, H.
Fink, I.
Fink, J.
Friedenstein, A.
Friedman, A.
Friedman, A.
Friedman, I.
Friedman, J.
Friedman, S.
Gerber, A.
Gerber, P.
Goboy, S.
Godowsky, J.
Gold, J.
Goldson, H.
Gordon, H.
Gottfried, D.
Gratch, S.
Greenberg, H.
Greenberg, H.
Greenberg, S.
Jacker H.
Jacobs, M.
Jacobs, M.
Jacobs, N.
Kaplan, E.
Karish, S.
Kaufman, H.
Kirschner, M.
Koppel, A.
Lasher, L.
Levin, J.
Levine, S.
Levitz, F.
Lieder, A.
Lieder, A.
Lieder, J.
Lieder, S.
Marcus, H.
Marcus, J.
Meyer, B.
Meyer, J.
Meyer, M.
Meyer, S.
Miller, A.
Miller, H.

OFFICERS AND CHARTER MEMBERS

אפיסערס און טשארטער מעמבערס

OFFICERS

WM. SERLIN, President

JACOB COHN, Rec. Sec'y

HYMAN MILLER, Treasurer

A. STOLARSKY, Vice-President

MORIS TIKOTSKY, Fin. Sec'y

TRUSTEES

I. RUBENSTEIN
MAX SCHAEFFER
JACOB WEINER

CHARTER MEMBERS

MORRIS TIKOTSKY
AARON TIKOTSKY
JOE SCHNEIDER
SAM SMITH
DAVID MILLER
SAM MILLER
LOUIS BAULSON
ABE KLASS
DAVID RUBENSTEIN
JACOB WEINER
HYMAN TIKOTSKY
SAM GREENBERG
MAX SMITH
CHARLES WEIN
ISAAC MILLER
ABE MILLER
SAM GABAY
ISADOR RUBENSTEIN
ALEX RUBENSTEIN
SAM KARUSH
SAM RUBENSTEIN

Miller, S.
Newman, I.
Newman, J.
Perlman, I.
Pollack, J.
Rashkin, S.
Rubinstein, D.
Rubin, M.
Sacks, S.
Salkin, D.
Sall, A.
Saperstein, M.
Schneider, A.
Schneider, B.
Schneider, C.
Schneider, H.
Schneider, H.
Schneider, J.
Schneider P.
Schneider W.
Selkoff, D.
Senegram, M.
Serlin, Wm.
Shaffer, S.
Sidiansky, G.
Silver, J.
Simon, A.
Sklair, J.
Smith, J.
Smith, M.
Soroky, L.
Steinberg, F.
Stolarsky, H.
Stone, H.
Terkel, S.
Tikotsky, A.
Tikotsky, M.
Weinberg, A.
Weinberg, H.
Weiner, J.
Weiner, L.
Weinstein, A.
Weinstein, H.
Wolinsky, L.
Yaglom, B.
Zarfas, S.

Compliments of

MR. AND MRS:

BEN ALPERT

Compliments of

MR. AND MRS.

HYMAN MILLER

AND FAMILY

Compliments of

MR. AND MRS.

H. GOLDSON

AND FAMILY

MEMBERS OF THE LADIES AUXILIARY

מעמבערס פון דער לירים אוקזילערי

Mrs. E. Applebaum
Mrs. M. Avedon
Mrs. J. Baskin
Mrs. D. Berger
Mrs. S. Berger
Mrs. S. Bushnick
Mrs. A. Cohn
Mrs. H. Dvoretsky
Mrs. E. Edwards
Mrs. J. Edwards
Mrs. F. Elfman
Mrs. F. Feigen
Mrs. P. Feinberg
Mrs. A. Friedenstein
Mrs. H. Friedman
Mrs. J. Friedman
Mrs. S. Friedman
Mrs. B. Garfield
Mrs. J. Godowsky
Mrs. S. Goby
Mrs. B. Gold
Mrs. M. Goldberg
Mrs. A. Goldfarb
Mrs. S. Goldman
Mrs. E. Goldson
Mrs. H. Gordon
Mrs. S. Gordon
Mrs. D. Gottfried
Mrs. H. Greenberg
Mrs. H. Greenberg
Mrs. S. Greenberg
Mrs. C. Isenstein
Mrs. A. Jacobs
Mrs. M. Jacobs
Mrs. N. Jacobs
Mrs. R. Jacobs
Mrs. I. Kaufman
Mrs. B. Kunst
Mrs. E. Levinsky
Mrs. R. Levitz
Mrs. S. Messe
Mrs. B. Meyer
Mrs. J. Meyers
Mrs. K. Meyers
Mrs. P. Meyers
Mrs. A. Miller
Mrs. D. Miller
Mrs. H. Miller
Mrs. S. Miller
Mrs. R. Muslin
Mrs. I. Newman
Mrs. J. Newman
Mrs. E. Perlman
Mrs. M. Pohn
Mrs. B. Pohn
Mrs. J. Pollack
Mrs. L. Pollack
Mrs. B. Rothbard
Mrs. M. Rubin
Mrs. H. Rubinstein
Mrs. F. Sacks
Mrs. S. Saperstein
Mrs. C. Salkin
Mrs. P. Schneider
Mrs. L. Seamons
Mrs. D. Selkoff
Mrs. B. Simon
Mrs. R. Simon
Mrs. A. Sklair
Mrs. J. Sklair
Mrs. B. Smith
Mrs. M. Smith
Mrs. S. Smith
Mrs. I. Salovy
Mrs. I. Steinberg
Mrs. S. Terkel
Mrs. H. Tikotzky
Mrs. L. Tikotzky
Mrs. M. Tikotzky
Mrs. A. Weinberg
Mrs. J. Weiner
Mrs. Weiner
Mrs. H. Wolf

COMPLIMENTS

Mr. and Mrs. Dave Rubinstein
Mr. and Mrs. M. Minkus
Mr. and Mrs. G. Goldberg
Mr. and Mrs. L. Goldberg.
Mr. and Mrs. L. Gerber
Mr. and Mrs. S. Busch
Mr. and Mrs. S. White
Mr. and Mrs. J. Baskin
Mr. and Mrs. N. Kirschner
Mr. and Mrs. A. Gerber
Mr. and Mrs. T. Ephraim
Mr. and Mrs. M. Stolarsky
Mr. and Mrs. J. Finkelstein
Mr. and Mrs. A. Weinberg
Mr. and Mrs. A. Tikotsky
Mr. and Mrs. B. Borris
Mr. and Mrs. S. Friedman
Mr. and Mrs. M. Kirschner
Mr. and Mrs. H. Greenberg
Mr. and Mrs. D. Gottfried

COMPLIMENTS—CONTINUED

Mr. and Mrs. S. Rubinstein
Mr. and Mrs. A. Shamberg
Mr. and Mrs. C. Gordon
Mr. and Mrs. I. Tikotsky
Mr. and Mrs. H. Evans
Mr. and Mrs. H. Greenberg
Mr. and Mrs. Max Smith
Mr. and Mrs. Max Jacobs
Mr. and Mrs. Sam Miller
Mr. and Mrs. I. Wilks
Mr. and Mrs. J. Sacks
Mr. and Mrs. S. Berger
Mr. and Mrs. H. Jacker
Mr. and Mrs. H. Terr
Mr. and Mrs. F. Levitz
Mr. and Mrs. L. Lasher
Mr. and Mrs. A. Sall
Mr. and Mrs. H. Stolarsky

Mr. and Mrs. S. Gaby
Mr. and Mrs. Abe Lieder
Mr. and Mrs. A. Simon
Mr. and Mrs. M. A. Jacobs
Mr. and Mrs. B. Simon
Mr. and Mrs. S. Karish
Mr. and Mrs. I. Kunst
Mr. and Mrs. M. Solovy
Mr. and Mrs. F. Schneider
Mr. Sam Laskoy
Mr. M. M. Gordon
Mr. M. Senegram
Mr. Wm Lifshitz
Humboldt Fish Market
3341 W. North Ave
M. Shearn,
3345 W North Ave
W. Schmall
Driver Western Dairy Co.

Compliments of

Mr. and Mrs. L. A. Schurman

CONTINENTAL PETROLEUM CO.

Fuel Oils

3132 S. Morgan St. Boulevard 5838

Compliments of

ABE SERLIN

HARRY SERLIN

Compliments of

Mr. and Mrs.

DAVID SELKOFF

Compliments of

Mr. and Mrs.

ABE FRIEDMAN

Compliments of

Mr. and Mrs.

MORRIS TIKOTSKY

Compliments of

Mr. and Mrs.

SAM DIAMOND

Compliments of

Mr. and Mrs.

ABE SCHNEIDER

Compliments of

Mr. and Mrs.

CH. EISENSTEIN

Compliments of

THE ROYAL BLUE STORES

(Incorporated)

POHN BROS.

Compliments of

NATIONAL FUEL CORPORATION

COAL

Berkshire 5637-5638

Main Office and Yards
1864 N. LE CLAIRE AVE.

Gompliments of

Gratch Undertaking Co.

INCORPORATED

Brunswick 5900

2235 W. DIVISION ST.

Compliments of

SAMUEL D. DEMBO

REALTY INVESTMENTS

77 W. Washington St. Central 3600

Compliments of

A. FRIEDENSTEIN

INSURANCE

3635 Costello Ave Spaulding 4149

Compliments of

WM. SCHUCHALTER

RADIOS AND MUSICAL INSTRUMENTS

1544 N. Chicago Ave Monroe 3985

Compliments of

Mr. and Mrs.

WM. ELFMAN

Compliments of

Mr. and Mrs.

J. SKLAIR

Compliments of

Mr. and Mrs.

SAM LEVINE

Compliments of

Mr. and Mrs.

ABE MILLER

Compliments of

Mr. and Mrs.

SAM BUSHNICK

Compliments of

Mr. and Mrs.

SAM SACKS

Compliments of

Mr. and Mrs.

DAVID NEMTZAW

Compliments of

FRANK STEINBERG

Compliments of

Mr. and Mrs.

B. ELFMAN

Compliments of

MR. JOE FINK

Compliments of

Mr. and Mrs.

SAM TERKEL

Compliments of

Mr. and Mrs.

JOE SILVER

Compliments of

Mr. and Mrs.

H. GORDON

Compliments of

Mr. and Mrs. Hyman Shneider

AND FAMILY

HAMMOND IND.

Compliments of

EMPORIUM

Trunk and Bag Company

1514 MILWAUKEE AVE. WALTER V. WEIN, Prop

Compliments of

Mr. and Mrs. Alex Passen

4901 BERNARD ST. Phone Keystone 1233

Compliments of

Klemens K. Shapiro

Compliments of

MORRIS MYER

Son of

ALCONI MEYER

Compliments of

B. M. MILLER AND SON

Funeral Directors

2157 W. DIVISION ST.
Humboldt 0055

3140 LAWRENCE AVE.
Irving 7232

Compliments of

WILLIAM SERLIN

Compliments of

Mr. and Mrs. J. Myer

Compliments of

NATHAN KAHN

JEWELER

2508 W. Division St.

Near Campbell Ave. Humbold 3346

Compliments of

Mr. and Mrs.
N. JACOBS

Compliments of

MR. and MRS. A. WEIN

2998 Milwaukee Ave.

Compliments of

MR. and MRS. M. MEYER
and Family

Compliments of

GEO. E. CORBETT BOILER & TANK CO

Electric Welding
Boiler Setting and Furnace Building
Boiler Repairing Day or Night
Established 1890
Manufacturers of
Boilers - Tanks - Smoke Stacks
Hoppers - Breechings - Tar Kettles
Portable Air Compressor and Welder
Oxy-Acetylene Welding & Cutting
Steel Plate Engineers - General Mason Repairs
1332-1336 CORTLAND STREET

Office Telephones
Lincoln 9105-6-7

Night Telephones
Rogers Park 3010
Briargate 1380

Compliments of

STAR CAP CO.

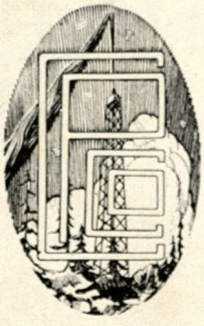
Makers of the Finest
STAR BRAND CAPS
Can be Purchased in the Finest Stores
H. SCHNEIDER & SONS,
Props.

Compliments of

YAGLOM

HOSIERY LINGERIE, CORSETS

3347 W. Roosevelt Rd. Rockwell 0273

FUEL OIL

CONTINENTAL PETROLEUM CO.

Oil for all Heating Burners

HOMES AND INDUSTRIES

3132 S. Morgan St. **All Telephones: Boulevard 5838**

Compliments of

I. LEVIN

546 N. Clark St.

Compliments of

Mr. and Mrs.
M. APPLEBAUM

Compliments of

MRS. SARAH SOLOVY

5637 Christiana Ave Keystone 0525

Compliments of

Mr. and Mrs.
JULIUS LIEDER

Compliments of

SOLOVY BROS.

Compliments of

Mr. and Mrs.
A. COHEN

Compliments of

Mr. and Mrs.
B. MEYER

Compliments of

Mr. and Mrs.
SAM MILLER

Compliments of

אהרן שמחה גאלדמאן

Compliments of

Mr. and Mrs.
NATHAN EDWARDS

Compliments of

MR. ALBERT WEINSTEIN

Compliments of

MR. HARRY WEINBERG

Compliments of

GORDON BROS.

Mr. and Mrs.

B. STONE

Compliments of

Mr. and Mrs.

J. SCHNEIDER

Compliments of

MR. and MRS. J. POLLACK

1925 W. DIVISION ST.

Armitage 4406

Compliments of

Mr. and Mrs.

J. FRIEDMAN

Compliments of

Mr. and Mrs. Abe Friedman

(אמדורער לאנדסמאן)

Compliments of

Mr. and Mrs.

PHILIP SCHNEIDER

Compliments of

Mr. and Mrs.

ALTER LIEDER

Compliments of

Mr. and Mrs.

A. EDWARDS

אויסבעסערונג דרוק פעהלערן

די פארוואלטונגס ראט פון פאָלק באנק —

פון זיוט 46. — פון לינקס צו רעכטס, פאדערשטע רייהע: יעקב ליוב זאלקוסקי; יעקב לעווי, פרץ חיים אשר דעם שמש'ס אן אויפעם; יעקב חיים גושצינסקי, געווען א לעדער ביי ישראל הערצוק'ן און קאסיר אין פאָלקס באַנק; ברוך זדישאווסקי, פסח אוסנארער'ס א זון, פאָרזיצענדער פון באַנק; ישראל קאלינאוויץ, פאָרזיצענדער פון ראט; אנשיל פאטשעבוטסקי, שלמה יאזיצער'ס א זון. וואָלף ווייסער. אויבערשטע רייהע, פון לינקס צו רעכטס: ליוב סעגעל, שלום קרופניק'ס א זון; בערל וואָלפאָוויץ, ד"ח בערל משה קרוינעס; חיים ליסמאַן, א געווען־זענער וואלקער, זיידקע דעם וואלקער'ס א ברודער; שלמה חנה שווייצער, אליו דעם צעשלער'ס א זון; משה גארבער; מתות פיש. יענקל מאטוסטע'ס אן אויניקעל, אן ארבעטער אין ביורא; מרדכי דרויזיק, אליאטע דעם מלמד'ס אויניקעל; יעקב סאפיר, יענקעל אוסר'ס אן אויניקעל, אן ארבעטער אין ביורא. מלך זאלקין, אליו קאָפּעל'ס א זון; חנה קאפלאן, שמויע דעם שוסטער'ס אן אויניקעל, אן ארבעטער אין ביורא; חויקל מילער, באדינער פון באנק; קאגאנאָוויץ, אברהמ'קע נועפארא־ניצער'ס א זון, אן ארבעטער אין ביורא; דער ניט לאנג פארשטאָרבענער מנשה גארבער, דער דירעקטאָר פון באַנק.

פרויען קאָמיטעט, קרוינק

פון זיוט 60. — פון רעכטס צו לינקס, זיצן: זלאָטע גראָסמאַן, מיכלע סטאָליארסקי, סלאָוע יאָקלאָם, יאכע לאָפאטע. פון רעכטס צו לינקס, שטיונן: לופשע גארבער, רחל קאפלאן, סאָניע לובלונסקי, און פאָניע זשוכאוויצקי.

אויף זיוט 52 — די פארוואלטונג פון יתומים קאָמיטעט אין קרוינק.

קאפלאן, ראחקע, פאָרזיצערין; קאָרנגאָלד, בוילקע, וויצע; בעלווין לאפטוקער. קאסיר; לעווסקי, שמואל. שישלי צאן אויסקע; מענדעלעוויטש, רישקע; ווויינער, וואָלף; שנוידער, שפרינצע; גארבער, ברוך, סעקרעטאָר; לעוו, פאָניע, ערציהערין; שוסטער, חאשקע, בערין.

אויף זיוט 40. — „גמילות חסדים", קרוינקי

הרב מישקאָווסקי; פאָרזיצער מתות מאָרלאָווסקי, יעקב מתות'עס אן אויניקעל. שלומה פיוועל נישט, וויצע פרעזידענט; ליפע קוויאט, קאסיר, אויזיק ליב אליעזר־סקי'ס אויפעם, אָפּיציעלער סעקרעטאר, שמואל וועלוועל דעם נויעם מילנער'ס זון. העניאָך יאגלאָם; אויזיק נוימאן, גדליו מאָכוינק'ס זון; איצקי, מענדעלע דעם מלמד'ס זוהן; אפרים אליו רודי, אלוקיער, א שפּיגל פאלצער, אברהם שמואל דאָב־ראָוואָלסקערס ברודער; מלך ליכטשטיין, פון גאליציע, א פּוילישער לעהרער אין דער מלוכה־שולע פאר אידישע קינדער. מלך זאלקין, אליו קאָפּעל'ס זון; אָרקע שימער, פון גרויעוע ארוינגעפאָרען; משה עקשטיין, בוכהאלטער און טעכניישער סעקרעטאר, פונע רחל־סלאוועס אויפעם.

אויף זיוט 48. — פארוואלטונג און פערמאָגן פון ליוט הצדק.

ערשטע רייהע: בערל שמואל חנעס; מוניע באתריאלס; איצקע מענדעלעס; מרדכי שמעון; אהרן שימער; משע בערל לעווין. חיים זעליג, שיומע דעם שוסטער'ס; איצע דער שטעפער; זלמן לאש, מאיר דער שטעפער, יואל הערשעל דעם פאלצערס זון; פנחס ניעוויאזיקי, שאמשינאָוויצעס אן אויפעם; מתות טאָרלאָווסקי. צוויישט רייהע: הערשעל קוגעל, אלטער קוגעלס א זון; אלטער חיים אליעס; דניאל ניעפאראזניצער. דרישע רייהע: משה אפרוקאנער שוסטער; בוילקע קאָרנגאָלד, חיים בערציקאָווסע שנור (זי ארבעט ביי קווארין לאָמפּ); שלומה פיוועל נישט; ברוך סטאָליארסקי; שמואל לעווין, דער גאסט פון שיקאָגאָ; דאָקטאָר חוכמאָן, דענטיסטן גארבער; משה גארבער; שמערל פאשלער.

Compliments of

Mr. and Mrs. I. Gold

אינהאַלטס פֿאַרצייכענים

זייט

ה. מילֿלער — קרינקער פֿאַראיינען אין שיקאַגאָ — — — — — — — 7
אב. מילֿלער — צו די לאַנדסלייט פֿון די אויסט — — — — — — — 11
סעם לעווין — די לייזיעם אוקזילֿערי פֿון ערשטען קרינקער אונטער־
שטיצונגס פֿאַראיין — — — — — — — — — — — — — — 13
א. פֿרידענשטיין — געדאַנקען פֿון א גר ותושב — — — — — — 19
אב. מילֿלער — מיין שטעטל — — — — — — — — — — — — 20
א. מ. ווייַנבערג — יובילֿאַום שטימונגען — — — — — — — — 21
ד. סעלקאָף — יאָהרען — — — — — — — — — — — — — — 22
אב. מילֿלער — אונזער שטעטל — — — — — — — — — — — — 23
מ. ש. ג. — דער דאַלער — — — — — — — — — — — — — — 43
ה. ווייַנבערג — די ערשטע סטאַטשקע אין קרינעק — — — — — — 45
א. מ. ווייַנבערג — עראינערונגען — — — — — — — — — — — 49
סעם לעווין — מיינע דריי נסיעות נאָך קריניק אלס דעלעגאַט — — — 53
ד. סעלקאָף — ערצעהלונג פֿון די מלחמה יאָהרען — — — — — — 59
אב. מילֿלער — די מלחמה יאָהרען — — — — — — — — — — 61
ד. סעלקאָף — קבור אבות אין מיין שטעטל — — — — — — — — 63
די. סעלקאָף — קבר אבות אין מיין שטעטל — — — — — — — — 63
ד. סעלקאָף — א בילד — — — — — — — — — — — — — — 65
מ. ש. ג. — די שלעכטס — — — — — — — — — — — — — — 67
מ. ש. גראַדסקי — די ערוואַכענדע לאַנדסלייט אין שיקאַגאָ — — — — 71
פֿון אן אייגענעם — שטריכען — — — — — — — — — — — — — 73
אב. מילֿלער — א פֿאָר וואָרטער צו דער קרינקער יוגענד אין אַמעריקא
בכלל, אוֹן צו דער שיקאַגער יוגענד בפרט — — — — — — — — 74
א. פֿאַכמאַן — דאָס איז אונזער יחות־בריוו אין אַמעריקא — — — — 76
ענע גרינבערג — אייניגע הארציגע וואָרטער — — — — — — — 79
מ. ש. ג. — א שלאָף לידעל — — — — — — — — — — — — — 80
מ. ש. ג. — גליק וואונש צום פופצן יאָהריגן יובילייאום פון די פֿאר־
אייגען גרינדונג פון די קרינקער לאַנדסלייט אין שיקאַגאָ — — — — 81
הרב חזקי' יוסף מישקאָווסקי — מכתב ברכה — — — — — — — 84
ב. נ. — קרינקער העברעאישע פֿאַלקס־שולע — — — — — — — — 86
י. פינק — די אידישע וועלטליכע פֿאַלקס־שול אין קרינק — — — — 90
דער יובילֿאַום פון קרינקער לאַנדסלייט אין שיקאַגאָ — — — — — — 92
נחום בלאַכער —— ביאָגראַפיע פון אברהם שמואל זוץ פון קרינק — — 94
יתומים קאַמיטעט, קרינקי — — — — — — — — — — — — — 96

רעדאַקטירט פון די בריהער

היימאַן און אב. מילֿלער

1915

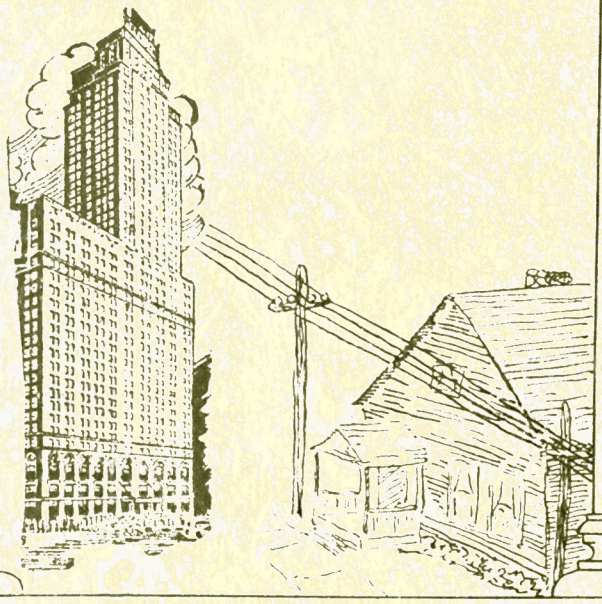
ERSTER KRINKER UNTERSTIT ZUNGS VEREIN

1930

ORGANIZED
1915

LADIES AUXILIARY

ORGANIZED 1920

OCTOBER
1915

SOUVENIR
OF OUR
FIFTEENTH
ANNIVERSARY
CHICAGO·OCT. 11

OCTOBER
1930